UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 10 07 08 023 8

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DR 439 T47 Tevfik, Pasa, Mehmed
'Osmanlı tarihi

9/18
490

Tevfīk Paşa, Meḥmed

محمد توفيق

عثمانلی تاریخی

'Osmānlı tārīḫi

اوچنجی بیك

قسطنطینیه — مکتب حربیه مطبعه‌سی

١٣٣٠

1912

LIBRARY
MAY 15 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

DR
439
T47

ایلك سوز

یكرمی سنه وار ؛ عسكر مكتبلری ایچون بر عثمانلی تاریخی یازمش ایدم . او ، یدی سكز سنه مكتبده اوقوندی ؛ بوكون هیچ نسخه‌سی قالمادی .

« مشروطیت » ك قورودیغی طوغرو سوزلر ایله دوزلته‌رك او تاریخك یكیدن باصیلماسنی آرزوله‌یور ایدم .

كچن آغستوسده « معارف عمومیه » مكتب پروغراملرینه كوره چوجقلره ساده افاده‌لی كوچوك بر عثمانلی تاریخی یازمق هوسی بزم اسكی تاریخك كوزدن كچورلمه‌سنی آلیقویدی .

قیصه یازمق ایستر ایكن قلم بر آز دها اوزونجه دوشن بو نسخه‌یی یازمغه قویولدی . رمضاندن اضحی بایرامینه كلنجه‌یه‌دك اله كچن بوش كونلرده بو ایش میدانه كلدی .

اوقومغه رغبت ایدنلر كوره‌جكلردر كه بو كتابده طوتولان افاده — بو كونكی لسانمزك ویره بیلدیكی قادار — ساده‌در . یازدقلریمی یالكز اعدادی مكتبلرك شاكردلری دكل ، اوقویوب یازمه‌سی بك ایلرولك اولمایانلرده آكلایه بیله جكلردر . عرق آییردی اولمقسزین تورکجه اوقویه بیلور بوتون عثمانلیلرك بو تاریخك افاده‌لرینی آكلامقده كوجلك چكمیه‌جكلرینی اومارم .

اومدیغم یرنی بولور ایسه مشروطیتك برلشدیردیكی بوتون عثمانلی كنجلرینه اوفاق بر خدمتده بولونه بیلمك ایكی اوچ آیلق امكك بیوك بر مكافاتی اوله‌جغندن كوكلم سونجله اوینایه‌جقدر .

..

أثرمك خیلی اكسیك یرلری بولوندیغینی بن ده بیلیورم . داها
طویلی ، داها الویریشلی یازمق چوق اوقویوب آرامق ایستر . بنم
اوكا وقتم اولمادی . ایشلری كوجلری اوزون یازلمش جلدلری
اوقومقدن كندیلرینی آلیقویان وطنداشلرم ایله كنج مكتبلیلر شمدیلك
بونی اوقوسونلر ؛ عثمانلیلرك آتی بوچق عصرلق تاریخنی طوپلیجه
اوكرنمش اولورلر . بوندن داها ایسی یازیلدیغی كون اونكله ده
بیلكیلرینی آرتدیرمق یولی قاپانمش دكلدر .
تاریخ ، باشقه علملر ، فنلر كبی ، اوجی بیتمز ، توكنمز بر بیلكی
یولیدر . بنم یازدقلرم اوبولك باشلانغجی اوله بیلور . یوله دوزله بیلنلر
چالیشمغله ، یورولمامقله كوردكلری ، بولدقلری اكسیكی دوزلتورلر
ایسه بوندن بویله یته جك نسللره بزدن داها چوق خدمت ایتمش
اولورلر .
بونی دوشوندم ؛ كتابمی - كوردیكم اكسیكلكی ایله - باصدیروب
وطنداشلریمه صونمغه چكینمه دم .

ماقری كوی ذی الحجه - ١٣٢٧

*
* *

اوچ سنه اول باصیلان بو تاریخك نسخه لری قالمادی . بوكون
یكیدن باصدیرییورم .

یازدقلریمك تكرار طبع اولوندیغنی كورمك بر محرر ایچون
الك بویوك مكافاتدر . بكا بو مكافاتی اسیركه مه ین مكتبلیلره ، دیكر اوقویانلره
بورجلی قالدیغم طویغولی تشكرلری تقدیم ایله شرفله نورم .

رمضان ١٣٣٠ محمد توفیق

گیریش

انسان فراستلی در ذهننده کچنلری لساناله سویلرآکلاتهبیلور . انسانك اذعانی ، لسانی‌اونی سائر حیوانلردن آییرد ایتمش ؛ مرتبه‌سنی یوکسلتمشدر . انسانلرك جمعیتله یعنی طوپلی بر حالده یشامه‌لری برادیلیشلرندن گلور ؛ بربرلرینه یاردم ایدرلر . بویوزدن هم باشقه حیوانلرك شرندن کندیلرینی قورومشلر هم راحتله یشامه‌نك یولنی بولمشلردر .

انسانلر بریوزنده چوغالدقجه جمعیتلر بویومش ؛ بریوزینك هرطرفنه طاغلمشلردر . انسان جمعیتلری بویودکجه « قبیله » لر قبیله‌لرك بربرینه قاتیلمه‌لرندنده « قوم » لر « ملّت » لر توره‌مشدر .

ملتلر چوغالوب بربرندن آیرلدقجه ، اوزاقلاشدقجه لسانلری دکیشمش ؛ بولوندقلری اقلیمك ، مملکتلرك هواسی صیجاق ، صوغوق اولمسنه ، او مملکتلرده طوپراغك برکتلی ، اکوب بیچمکه الویریشلی اولوب اولمامسنه گوره زمان کچدکجه بربرینه یبانجی قالمشلر ، آیرلمشلردر .

بو ملتلر منفعت ، احتیاج ، غرض بعضاً‌ده مجبوریت یوزندن بربرلریله طوقوشمش ، ارالرنده محاربه‌لر میدانه کلمشدر . بوسببله بعضیسی بویومش ، بعضیسی اوته‌کنه قاتیلوب یوق اولمشدر . « تاریخ » دینلین علم ایشته بوملتلرك ترجمهٔ حاللرینی (یعنی ناصل

میدانه کلوب ناصل بویودکلرینی ناصل دەو ریلوب یوق اولدقلرینی) بزه حکایه ایدر اوکرەتور .

انسان عائلەسنك ناصل آدملر اولدیغنی ، قانغی نسلدن کلوب قانغی دیارده بلدەده یتشدکلرینی ، نەایشـله مشغول اولدقلرینی ؛ او عائلەده مملکتـه خدمتله شهرت قزانمش وارایسه اونك ترجمهٔ حالنی اوکرەنوب بیلمکی داها چوجقلغنده ایکن مراق ایدر . کندی ملتنك تاریخنیده اویلەجه اوکرنمکه صاواشمالیدر .

انسـان یرادیلیشده مراقلیدر . بیلمدیکی شـیئلری اوکرنمکه هوسلیدر . داها چوجقلقده عقلی ایرمکه باشـلانجه بوتون کوردیکی شیلری آناسندن باباسندن صوروب اوکرنمکی پك زیاده ایستر . ایشته بوایستكدرکه انسانلری انسان طوپلرندن اورەین ملتلرك نەلر کوروب کچوردکلرینی اوکرنمکه کوتر . آنجق تاریخ بیلمك ایلەدرکه انسـان کلمش، کچمش ملتلرك بکه نیلەجك ایشلرندن اونك آلەرق اکسیکلرینی تماملامغه فنا حاللرندن چکینەرك نفسنی ، ملتنی قورومغه ایرەبیلور .

ایمدی بزەده کندی ملتمزك (عثمانلی ملتی) تاریخنی اوکرەنوب بیلمك مدنی بر وظیفەدر .

*
* *

جوغرافیا درسلرنده کوردیکی اوزره بوتون انسانلرك اوزرنده یاشادقلری کرهٔ ارض (یووارلاق یر) اوقیانوس آطەلری (آووستralیا) ، آسیا ، آفریقا ، آوروپا ، آمریقا (یکی دنیا) آدلریله بش پارچـەیه تقسیم اولونور .

طبقات الارض ایله انسال بشر علماسنك تحقیقات وتدقیقات فنیەلرینه کوره انسانلرك اوکجه آوسترالیا ایله هندستان طوپراغنده توره‌مش ،

آره‌دن نیجه عصرلر دهرلر گچه‌رك چوغالمش، نهرلر وادیلرینی کندیلرینه قلاغوز طوتوب ارضك مختلف قطعه‌لرینه یاییلمغه ، بر برندن آیریلوب قبیله‌لر ، قوملر تشکیل ایتمکه بوز طوتمشلردر .

انسانلرك تا ایلك توره‌یشلرنده جمیتلر ، قوملر یابه‌رق نه یولده « مدنی » اولدقلرینی کویلر ، قصبه‌لرده یشامغه باشلایوب نه‌کبی اعتقادلره ذاهب اولدقلرینی ، نه کبی قانونلر یایدقلرینی حکومتلر قوردقلرینی ، نه‌کبی یاپیلر چاتدقلرینی ، علملر ، فنلر وجوده کتوردکلرینی تاریخ بزه گونی گونه بونون تفصیلاتیله خبر ویرمکدن عاجزدر .

وقتیله انسانلر یازمق اوقومق بیلمزلر ایدی ، « الفبا » لری یوق ایدی . یازوب اوقومق بیلمه‌ین برجمعیت البتده تاریخی یازوب ضبط ایده‌من .

اسکی مصرده « هیه‌روغلیف » تعبیر اولونان برطاقم شکللر تصویرلر بویوك دیکیلی طاشلره ، اهراملره ؛ حکمدارلر ایله حکمدار عائله‌لرندن ارکك قادین بعضیلرینك مزار طاشلری ، تابوتلری اوزرینه حك یا رسم ایدیلوب صوکرادن گلن نسللره (اولاد واحفاده) معلومات براقمق عادت اولمش ایدی .

اسکی زمانلرده فرات ایله‌دجله نهرلری وادیلرنده ، شمدیکی موصل شهری حوالیسنده یرله‌شوب مدنیتده ، صنعتده ـ بولوندقلری زمان ایجون ـ بك ایلری گیتمش اولان « آتوری » لر « خط میخی » دنیلن حرفلر ایله گچمش وقلعه‌لری طوغله بچیمنده پیشمش طوپراقلر اوزرینه حك ایدرلر ، طاشلره قبا صنملر یاپارلر ایدی .

صوکرالری اسکی مصریلر بردورلو اجزایه بولایوب طباقلی برحاله

گلن کاغدلره (پاپیروس) مشهور وقعه‌لری قید ایله محافظه ایتمکه باشلامشلردر .

اسکی ملتلردن مدنی لکده ایلری گیدنلری مشهور وقعه‌لری ، بو صورتده ، ضبط ایتدکلری کبی مدنی لکده دها گری قالان ملتلر آره‌سنده‌ده بابادن اولاده ، نسلدن نسله قلوب نقل اولنان روایتلر ، حکایه‌لر ، تواترلر ایله گچمش زمانلرك وقعه‌لری آغزدن آغزه نقل ایله محافظه ایدیله گلمشدر .

اسکی یونانستان تاریخنده یازلدیغی اوزره اصلی مصردن فنیکه‌دن گلن مهاجرلر ایله اسکی یرلیلرك بربرینه قاریشماسندن توره‌ین یونانلولر آوروپا قطعه‌سنك جنوبنده‌کی موره آطه بگزرینه (شبه جزیره) اسکی مصر مدنیتی ، معرفتنی ایلك نقل ایدنلردر . بونلر موره‌ده ، کیده‌رك موره‌نك شمالنده‌کی تسالیا ایله أپیر قطعه‌لرنده ، آق دکزك موره ایله آناطولی ساحلی آراسنده بولونان آطه‌لرده (جزایر بحر سفید) یرله‌شدیلر . مدنیتده ، معرفتده ، صنعتده ایلری گیتمکه یوز طوتجه‌ده « الفبا » یاپوب یازمغه باشلامشلر ایدی . اسکی یونان الفباسی مدنیتده اونلرك معلملری صاییلان فنیکه‌لولرك برده آثور قطعه‌سندن ارض فلسطینه هجرتله یرله‌شن بنی اسرائیلك قبول ایتدکلری عبرانی الفباسندن آلنمه‌در .

بوصورتله یونان الفباسی وجوده گلنجه اونلردن « هره‌دوت » اسمنده برعالم اسکی ملتلرك تاریخنی یازمغه باشلامشدر . تاریخ یازانلرك (مورّخ) استادی ، پیری معناسنه اوله‌رق اوکا « ابوالتاریخ » آدی ویریلمش ، قدری یوکسلتیلمشدر .

*
* *

تاریخك بزه خبر ویردیکی اسکی ملتلر .

آسیاده : هندلیلر، آثورلیلر، بابللولر، عبرانیلر (بنی‌اسرائیل) فنیکه‌لولر ، فارسیلر (مجملر)، چینلولر ، مغوللر (تورك ، تاتار) ، مادلیلر (کورد ، ارمنی نسل قدیمی) ؛

آوروپاده : یکی جوغرافیا تعبیرلرندن اوله‌رق « بالقان شبه جزیره‌سی » تعبیر اولونان عموم روم ایلی قطعه‌سنده‌کی پلاغلر ، (آرناوودلرك اجدادی حتی اسکی یونانیلرکده قسماً) ، موره شبه جزیره‌سیله ایپره ، تسالیایه طوغری اوزانان ، جزایر بحر سفید ایله آناطولینك آق دکز ، مرمره ، قاره‌دکز (پونت اوکزه‌ن) ساحللرینه یاییلان اسکی یونانیلر ؛ شمدیکی ایتالیانلرك اجدادی بولونان روماولر (لاتین) ؛ غربی آوروپا ملتلرینك همان هپسنی وجوده کتورمش اولان جرمنلر ؛ فرانسه‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولوب جرمنلرك برقسمیله قاریشمه‌لرندن شمدیکی فرانسزلری وجوده کتورن غوللر ؛ لهستان ایله روسیه قطعه‌سنده‌کی قوملرك اصلی بولونان سلاولر (اسکی‌سارمانلر) ؛

آفریقاده : اسکی مصریلر ، حبشلر ، بربرلر کبی ملتلر اولوب بونلر زمان ایله انقلابلر ایله برچوق تحولله اوغرامشلر ایسه‌ده نسل ، بعضیلری‌ده لسان اعتباریله اصللرینی محافظه ایتمشلردر .

***

تاریخك بزه خبر ویردیکی ملتلرك باشلیجه وقعه‌لرینی قید ایتمك ایچون سنه‌لر مقیاس (اولچی) طوتلقده‌در . بوحسابه « توریخ اصولی » دینیلور .

اسکی یونانیلر توریخ اصولنده تروا محاربه‌سنی ، قدیم روماللرده روما شهرینک ایلک بناسنی باشلانغیچ صایارلر ایدی . خرستیانلغك ظهوریله غربی آوروپایه یاییلماسندن صوکرا حضرت عیسانك تولدی توریخ اصولنده مبدأ اعتبار اولوندی . محمدیلر اراسنده پیغمبرمز افندمز حضرتلرینك مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه نقل و هجرتلری اصول توریخك مبدائی صاییلمقده‌در .

گونش سنه‌لریله (شمسی سنه) یورودیلن میلاد تاریخك بو عثمانلی تاریخی ایلك یازلدیغی سنه ۱۹۰۹ نجی سنه‌سیدر .

آی سنه‌لریله (قمری سنه) یورودیلن تاریخجه هجرت تاریخنك‌ده ۱۳۲۷ نجی سنه‌سیدر .

اوللری خرستیان ملتلر تاریخجه مشهور وقعه‌لری میلاد عیسا ایله ، اسلام ملتلرده هجرت نبی حسابیله ضبط وقید ایله اکتفا ایدرلر ایدی . فقط برقاچ عصردنبری مدنیت ، تجارت ایلری گیتدی . مسلمان ، خرستیان قوملر آراسنده تجارت ایشلری ، سیاست مناسبتلری ، سیاحتلر زیاده‌لشدی . عثمانلولرده اوروپا ایله آسیایی بربرینه باغلایان قطعه‌ده حکم سورمکده‌درلر .

عثمانلی ملتنی تشکیل ایدن تورك ، عرب ، آرناوود ، کورد ، لاز ، گورجی ، چرکس ، روم ، ارمنی ، بولغار ، اولاح ، موسوی ایله سائر مختلف قوملردن برقسمی دین محمدی . برقسمی دین عیسوی ، یهودیلرده دین موسوی ایله متدین اولدقلرندن بوندن بویله بزم تاریخ هجرتی قوللانمقده دوام ایده‌جکمز کبی بوکون آوروپا قوملرنجه مستعمل بولونان میلاد تاریخنی‌ده بیلوب بعضی وقعه‌لری اوکا گوره یوروتمکلکمز لازم گلور .

مثلا عثمانلولر هجرت نبی‌نك ٦٩٩ نجی قمری سنه‌سنده آناطولی‌ده خداوندگار ولایتنده یکیشهرده اعلان استقلال ایلدیلر دیه ملتمزك ایلك قورولدیغی تاریخی بلله‌یه‌جکمز گیبی ؛

عثمانلولر میلادك ١٥٢٩ سنه‌سی اوتار تخلرده جرمانیا ایمپراطورلغك (شمدیکی آوستریا ایمپراطورلغیدر) پای تختی اولان ویانه‌یی برنجی دفعه اوله‌رق سلطان سلیمان قانونی اوردیسی ایله محاصره ایتمشلردر دیه برجه ، آوروپا ملتلرنجه مشهور اولان وقعه‌لری میلاد حسابیله‌ده قید وضبط ایده‌بیلورز .

∴

تورك نسللری

—

نهرلر وادیلرینی کندیلرینه قلاغوز طوته‌رق بر یوزینه طاغیلان انسان نسللرندن تورکلر آسیانك یوکسك یایلالرینه چیقوب اورادن تورومشلر چین مملکتلری غربنی قاپلایان طاغلر ایله حزر دکزی آره‌سنده‌کی کنیش اووه‌یه (بویوك تورکستان) یرلشمشلردر . تورانی عرقندن صاییله‌کلن تورکلرك هندو آوروپائی نسلندن بولوندیغنه حکم وقناعت ایدنلرده واردر . « اساساً تورکلر برلسان سویلر قوم واحد ایکن مونغولستان ومانچوری ایله همحدود بولونان قبیله‌لر صاری عرقه منسوب اولان یرلیلر ایله اختلاط ایدرك «تاتار» جنسنی وجوده کتورمشلردر . اختلاطه تاتارلرك دوامندن وآسیای شمالی یرلیلرینه قاریشمه‌لرندن طولایی اساساً تورکلردن زیاده چینلیلره یقین اولان « مونغول تاتارلری » میدانه کلمشلردر . »

سیبریانك بتشك بولوندیغی سارماتلر مملکتی (سلاو) ایله شرقی ، غربی روما قیصرلکلری ، غول ممالکی ایله برچوق مناسبات حربیه‌ده بولونمشلردر . بو مملکتلره هجوملرنده برچوق یرلره یرله‌شمشلر ، دواملی دوامسز حکومتلر تشکیل ایتمشلردر .

بو اسملردن تاریخجه الڭ مشهور اولانلری شرقده « هیاطله تورکلری » غربده « هونلر » در اسکی یونانلیلر نزدنده‌ده « سیقتلر » دیه طانلمشلردر . « آلان » لر ، « آوار » لر هپ بو هونلردن آیرلمش اولوب یا باشقه تورکلره یاخود دیکر قوملره قاریشمشلردر .

غربی روما ایمپراطورلغنك شرقدن . شمالدن گلن بار بار قوملر اللرنده انقراض بولماسندن صوکرا باشلایان « قرون متوسطه » ده غربی آوروپاجه الڭ زیاده طانیلان تورکلر « هؤنلر » در .

« آتیلا » اسمنده‌کی خانلرینك (آتلی آغادن مخفف اولمسی اغلب احتمال کورونور) قوماندasında اوله‌رق اسکی غوللرك خلفلری بولونان فرانقلرك ممالك شمالیه‌سنه طوغری تسلطه باشلامشلر .

فرانسه‌نك شمالنده صواصون شهری جوارنده وقوعه گلن محاربه‌ده آتیلا فرانقلره قارشو بوزغون دوشدیکندن بوندن صوکرا هؤنلر متفرق وپریشان اولدی . برقسمی گورجستانده‌کی اقوامه قاریشدی ، برقسمی‌ده طونا یالیلرنده ساکن آوارلره قاتیلدی .

آوروپا قطعه‌سنده بولونان مجارلر ایله اشاغی طونا وادیلرنده ، بالقانك شمال ، جنوب اتکلرنده یرله‌شوب ــ بش آلتی عصردنبریدر عثمانلو اداره‌سنده ایکن ١٨٧٧ سنهٔ میلادیه‌سنده تورکیا ایله روسیه بیننده ظهوره گلن محاربه‌ده‌کی مغلوبیتمز اوزرینه « مختاریت اداره » قزانان ، بودفعه « بولغارستان قراللغی » نامیله استقلال حکومتی قبول

وتصدیق اولونان – بولغارلرده عین اصل تورك نسلندندرلر.

مجار تورکلری (هونغروا) هجرتدن ایکی بوچق عصر اول غربی آسیایه هجرتله روسلرك اصلی بولونان سلاولردن کیف دوقەسی مملکتلرینه صالدیرمشلر ، صوکرا اردل مملکتنه طوغری اوزانوب کیتمشلردر . میلادك ۱۰ نجی عصرنده « آرپاد » نامندەکی قرللری باشلرندەخرستیانلغی قبول ایدوب اورته طونا حوضەلرینی تشکیل ایدن شمدیکی مجارستان طوپراغنه یرلشوب قالمشلردر .

هونغروا (مجار) لرك لساننه برقاچ عصر برلکده بولوندقلری سلاو لسانی ایله قبول ایتدکلری خرستیان قاتولیك آیینی یوزندن لاتین لسانی قاریشوب باشقه برلسان حالنه منقلب اولمش ایسەده اصلندەکی تورکجەلگی غائب ایتمامشدر .

بولغارلره گلنجه اونلر اسکیدن « قابچاق » دیارنده اوطوران قانقلی تورکلری شعبەسندن اولوب هجرتك برنجی عصرنده وولغا نهری حوالیسنه کوچمشلردر .

« کورات » اسمندەکی رئیسلرینك وفاتندن صوکرا مختلف شعبەلره آیریلوب بونلردن برقسمی طورله (دینیەپر) اوزی (دینیەستر) نهرلری حوضەلرینه کوچمشدرکه بولغارلر آیریلان بو تورکلرك سلاولر ایله قاریشماسندن پیدا اولمش برقومدر .

تورکلك ایله سلاولغك قاریشمسندن حصوله گلن فقط سلاو لسانی نفوذی آلتنه گیردکلرندن تورکلگی اونوتوب سلاولاشمش اولان بولغارلر صوکرالری طونانی دخی آشوب اشاغی طونا حوضەسیلەبالقان اتکلرینك تشکیل ایتدکلری مملکتلره یرلشمشلردرکه او یرلره

« بولغارستان » دینور . نهایت خرستیانلغك اورتودوقسلق مذهبنی قبول ایتدكلرندن شرقی روم كلیساسنك (فنار كلیساسی) نفوذ معنویسی آلتنه كیرمشلردر .

تورك نسللرندن پاچناق تورکلری ؛ تاتارلردن توبا تاتارلری ده مشهوراولوب پاچناقلر بولغارلردن صوكرا حزر توركلرینك تسلطیله دینیه‌پر نهرینه طوغری چكیلمشلردر .

توبا تاتارلری باشقه تورك قبیله‌لریله چارپشمق نتیجه‌سنده آوروپایه هجرته مجبور اولوب « آوارلر » نامیله طانمشلر . « آلانلر » ك ممالكی بولونان وولغا حوضه‌سنه یاییلمشلردر .

آوارلرك بر آرالق طونایی آشوب استانبول سورلرینه قدر طیاندقلری ، حتی بردفعه شمدی قاضی كوبی دیدیكمز «خالكه‌دون» ده بیله كچوب اورالری یغما ایتدكلری تاریخلرده ذكر اولونور .

اسلامیتك ظهوری — امویلر ، عباسیلر دورنده اسلام فتوحاتی —

حضرت پیغمبر هجرتك ١٣ نجی سنه‌سی « مدینه » ده ارتحال بیوردی « مرقد نبی » اورادهدر . محمدیلرك فرائض دینیه‌سندن بولونان « فریضهٔ حج » ی ایفا ایچون بوتون مسلمان مملكتلرندن « كعبه » یه كیدنلر مدینه‌یه‌ده اوغرایوب مرقد مبجل نبی‌یی زیارت ایله احراز مثوبات ایدرلر .

ارتحال پیغمبریدن صوكرا خلافت ابوبكره ، اونك وفاتنده عمرالفاروقه انتقال ایتدی . عمرالفاروقك خلافتنده قدس شریف اسلام الینه كچدیكی كبی عربلر برطرفدن مصره ، دیكرطرفدن عجمستانه

کیردیلر ، اوراره دین مبین محمدی‌یی نشره باشلادیلر .

عمرالفاروقك وفاتنده خلافت عثمان ذی‌النورینه صوکراده حضرت پیغمبرك عمی زاده‌سی علی‌المرتضایه انتقال ایتمشدر .

عمرالفاروقك خلافتندنبری سوریه‌ده والی بولونان معاویه علی‌المرتضایه قارشو عصیانه قالقدی ؛ ایکی طرف عسکری آراسنده وقوعه‌گلن مجادله‌ده علویلر مغلوب اولدی . نهایت حضرت علینك شهادتی اوزرینه معاویه سوریه‌ده اعلان خلافت ایتمشدر .

معاویه‌نك تشکیل ایتدیکی خلافته « خلافت امویه » دینیلور . حکومتلری طوقسان بر سنه دوام ایدن امویلر زماننده عربلرك فتوحاتی پك ایلری گیتمشدر .

ممالك فرس (عجمستان) ، تورکستان غربی ، عراق ، شرقی روما ممالکنك برقسمی ، مصر ایله آفریقانك شمال ساحللری هپ عرب فاتحلرینك ید ضبطنه گچمش ؛ الیوم دیار مغرب (فاس) دینیلان اقلیم ، بحر محیط آطلاسی ساحللرینه قدر اولان یرلر بوتون اسلام الکاسی اولمشدر .

بو فتوحات اثناسنده‌درکه عرب مجاهدلرندن عقبه بن نافعك « بحر محیط آطلاسی » دینیلن طیش دکز ساحلنه قدر آت سوروب سفینه‌لری اولمادیغندن داها اوته‌یه گیده‌مدیگنه تحسرله « یارب ، گوروبورسك ، شاهدسك که شو انکین دکز بنی آلیقو یماسه اولو آدیکی داها ایراقلره گوتورر ایدم ! » دیدیکی مشهوردر .

ینه بو فتوحات دوری ایچنده‌درکه مشهور مجاهدلردن طارق بن زیاد آفریقادن اوروپا ساحلنه آتلایه‌رق بوگون اسپانیا قطعه‌سنك وسط جنوبیه‌سنی تشکیل ایدن اندلس مملکتنی فتحه یول بولمشدر .

امویلر زماننده عرب مجاهدلری کوردستان ، ارمنستان اوزرندن قافقاسیایه طوغری ایلرولهمشلر؛ غربه طوغری ایلرولهین فرقهلریده شرقی روما قیصرلکی ممالکنه (کوچوك آسیا دینیلن اناطولی)یه قادار گیرمشلردر . بو مجاهدلردن « قتیبه » تورکستانه وارمش ، چین حدودلرینه طوغرو ایلرولهمشدر . ینه بو عسکری جولانلر آراسنده علمدار رسول خالد بن زید (ابی ایوب الانصاری) مدینهٔ قسطنطینهیی (بیزانس ـ استانبول) محاصرهیه گلمشدر .

اموی خلیفهلری ایچنده عمر بن عبدالعزیز عدالتی ایله امرادن حجاج بن مروان ظلمیله مشهور اولمشلر؛ خلافت امویهنك مؤسسی اولان معاویه ایله خلفلرندن یزید بن مروان اولاد رسول حقنده رعایتسزلك ، حرمتسزلك ایله بین الاسلام مقدوح اولمشلردر. بونکله برابر امویلرك طوقسان سنهلك خلافتلری اسلام عالمنك آسیایه ، آفریقایه یاییلمسی یوزندن الك پارلاق فتوحات دوری اولمق اعتباریله قیده شایاندر .

⁂

حضرت علی ایله اوغلی حضرت حسینك شهادتلری اوزرینه کوفه طرفلرینه چکیلمش اولان عباسیلر صوکرالری اوراده بر حکومت تشکیلنه قالقشمشلردر. هجرتك ۱۳۲ تاریخنده مقام خلافته چیقاردقلری ابوالعباسك حکومتی ایله « خلافت عباسیه » دوری باشلامشدر .

بو صورتله عراقده تشکل ایدن خلافت عباسیهنك حکومتی سوریهیه طوغری ایلرولهیوب آسیاده ، آفریقاده بولونان بوتون اسلام مملکتلری کیدهرك عباسیلر النه کچمشدر .

عباسیلرك ظهوری سوریه امویلرینك انقراضنه سبب اولدی .

عالملر، فاضللر یتشدیکی کبی علوم حکمیه‌ده ، هندسه‌ده آدلری طانیلمش حکیملر ، مهندسلر ، طبیبلر یتشمش ؛ مملکتلری معمور اولمشدر .

اسپانیانك برچوق یرلرنده ، خصوصیله اندلس قطعه‌سنده نیجه جدوللر، یوللر بوتون بنالرك ییقیلوب قالان ایزلری ، الحمرا سراینك خرابه‌لری اویرلرده‌کی عرب مدنیتنك الآن شاهدلریدر .

پای تخت اولان اولان قرطبه (قوردو) ، طلیطله (تولد)، اشبیلیه (سه‌ویل) کبی شهرلرده بوکون سیاحلر ، زائرلر بو مدنیت ایزلرینی حیرتله تقدیر ایله ، کوروب سیر ایتمکده‌درلر .

شرقده بغدادده حکومت ایدن خلفای عباسیه ایچنده‌ده هارون‌الرشید ایله مأمون اسلامك ایلك زمانلرنده کلن حکمدارلرك الك بویوکلرندندر . فتوحاتده ، معارفله مدنیتك ترقیسنه خدمتده شهرت آلمشلردر . هارون‌الرشیدداها خلیفه‌اولمادن عرب مجاهدلریله استانبولك محاصره سنه کلدیکی کبی اونك خلافتنده فرانقلر حکمداری، بوتون جرمانیا ایمپراطوری مشهورشارلمانی ایله مخابره ایتدکاری ، بربرینه قارشولقلی سفیرلرله هدیه‌لر کوندردکاری غرب تاریخلرنده بیله قید اولونمشدر.

اهل صلیب دورندن اوّل اسلامیت عالمی ایله نصرانیت عالمی آراسنده‌کی ایلك سیاسی مناسبتلر هارون‌الرشید ایله شارلمانی‌نك بو دوستلقلری صاییلور .

* * *

هجرتك بشنجی عصری اورته‌لرنده خلفای عباسیه‌دن قائم بامرالله زماننده حزر دکزی حوالیسندن ایرانك برقسمنه کوچوب یرلشن تورك قبیله‌لرینك بکی « ارطوغرل بن سلجوق » امری آلتنه طوپلادیغی

عسکرله خلیفه‌نك دشمنلرینی بوزوب اطاعته کوتورمش ایدی . بوخدمته قارشو خلیفه طرفندن بغداده چاغرلدی ؛ پك زیاده اکرام والتفات کوردی . همشیره‌سی « سیده » یی اوکا تزوج ایتدی .

خلیفه ارطوغرل بکی تختی اوزرنده یاننه اوطوردوب قدرینی بویولتدی ، « امیرالامرا » عنوانیله حکومت ایشلرینه باقمق صلاحیتنی اوکا ویردی . بوزماندنبری سلجوقی تورکلری اسلام عالمنی قورومغه باشلامش ، معینی ، ظهیری اولمش ؛ تورکلکه عائد بو شرف زمانمزه قدر سوروب کلمشدر .

آلب ارسلان ایشته بو تورك سردارلرندندر . شرقی روما ایمپراطورلغی ایله اولان محاربه‌لرك برنده « ملاز کرد » جوارنده « ایمپراطور دیوژن » ی اسیر ایتدی ؛ ایمپراطوره آتنك ایاغنی اوپدرمك کبی اوزمانلره مخصوص بویوکلکلر کوسترمکدن کندینی آله‌مادی . صوکرده‌ده دیوژنی عفو ایله صالیویردی ؛ پای تختی اولان استانبوله (بیزانس) دونمسنه مساعده ایتدی (٤٦٥) هجرت .

سلجوقیلردن ملك شاه‌ده بهادرلقله معارفی حمایه ایتمکله مشهور اولدی .

قرون وسطی — اهل صلب محاربه‌لری

دین مبین محمدینك — ظهورندن بر عصر کچمه‌دن — شرقه ، غربه‌یاییلمغه باشلایوب آسیاده سوریه‌یه ، عراقه ، عجمستانه ، هندستانك شماللرینه ، بحر خزر حوالیسنه ، قافقاسیایه ؛ آفریقا قطعه‌سنده مصردن

بوتون آق دكز ساحلی بونجه فاسه (دیار مغرب) ، اورادن ده سبته بوغازی طریقیله آوروپایه آتلایه‌رق اسپانیاده اندلسه ایریشمه‌سی ؛ آق دكزده كرید ، سجلیا آطه‌لریله ایتالیانك جنوب ساحللرینه طایانوب غول ممالكنك جنوبلرینه طوغری اوزانمش اولمسی تعصب عصری اولان اوتاریخلرده خرستیانلری اوركوتوب تلاشه ویرمش ایدی . عمرالفاروق عصرندنبری اسلام النده بولونان قدس شریفه گیدوب گلن خرستیان زائرلرك اورالرده اوغرادقلری مشكلاتدن شكایته قالقیشمالری‌ده نصرانیت عالمنده حدت حسلری اویاندیرمغه باشلادی .

آدینی بوگونكی اوروپا حكمدارلرینه «لقب» براقان روماقونسوللرندن مشهور سزارك (عربلر اوكا قیصر دیرلر) استیلاسنه قارشو كلمكه صاواشان غوللر سرداری « وه‌رسن ژوتوریكس » ك ، وطنی اولوب بوگونكی فرانسه‌نك اورته‌سنده بولونان « قلرمون » قصبه‌سنده پیه‌رلرمیت نامنده‌كی براهبك ویردیكی وعظلر قدس شریفی اسلام الندن قورتارمق دعواسیله خرستیان مجاهدلرینی دوگوش میدانینه چیقارمش ایدی (١٠٩٥) م .

∴

شمالی آوروپادن جنوبه آقین ایدن جرمن باربارلری رومایی ضبط ایله روما غرب ایمپراطورلغنی ییقمشلر ایدی . بوتاریخدن بلدهٔ قسطنطنیه (استانبول) نك عثمانلولر النه دوشوب شرقی روما ایمپراطورلغنك‌ده

دهوريلديكى (عن ٤٧٦ الى ١٤٥٣) تاريخده قدرگچن اون عصرلق زمانه « قرون وسطى » دينور .

قرون وسطاده غربى آوروپا قوملرى دره بكلگى (زعامت اصولنده اداره) دينيلن برچوق كوچوك حكومتلره تقسيم اولونمش، يارىم بارباژلق حالنده بولونان جاهل خلق بك زياده متعصب اولديغندن بونلر اوزرنده قاتوليك راهبلرينك حكمى ، نفوذى بك ايلرى گيتمش ايدى .

اوزمان دره بكلرى اولان پرنسلر ، ماركيلر ، قونتلر حتى قراللرى بيله كليسانك امرى ، نفوذى آلتندن قورتوله‌مازلر ايدى .

ايشته بويله برتعصب ، برجهالت دورنده رومادهكى پاپالرك ايزلرى آردنجه كيدن راهب پيه‌رلر ميتك قلرمون قصبه‌سنده بوكونه‌دك طورمقده اولان بركليساده‌ويرديگى وعظلر ، نصيحتلر بوتون خرستيانلق عالمى اياغه‌قالديردى .

كوكسلرينه قرمزى برصليب شكلى طاقان فدائى عسكره « شواليه » دينيلن آتلى رئيسلرك قوماندالرنده قول قول شرقه ، اسلام ملكنه يوروموگه باشلامشلردر .

بو عسكره « اهل صليب » بويله اسلام ايله نصرانيت آراسنده ايگى عصر دوام (٤٨٨ — ٦٦٨) ه ايدن دين محاربه‌لرينه‌ده « اهل صليب محاربه‌لرى » دينيلور .

آلب ارسلان ، ملك شاه سلجوقى كبى نام آلمش پادشاهلرى زماننده ديار فرسه ، عراقه ، آناطولى‌يه يايلوب بويوك برتوركدولت اسلاميه‌سى تشكيل ايدن سلجوقيلر ، عباسى خليفه‌لرينه گوسترديشده

حرمت ، رعایت ایتمکله برابر پایپلدقلری ، مملکتلرده استقلال تام ایله حکم سورمکده ایدیلر .

ملك شاه اولدکدن صوکرا سلجوقی دولتی « فارس سلجوقیلری » « سوریه ، عراق سلجوقیلری » « قونیه سلجوقیلری » آدلری ایله باشلیجه اوچ قسمه آیرلمش ایدی .

هجرتك بشنجی عصری ابتدالرنده قورولان « قونیه سلجوق دولتی » نك ایلك پادشاهی قطلمش (قاتیلمش) بکدر . قونیه سلجوقیلرندن قلیچ آرسلان کبی برچوغی اهل صلیب محاربه‌لرنده اسلامك شرفنی محافظه ایتمشلردر . بویوك قلیچ ارسلانك صلیبیلره قارشی ایزنیق و اسکی شهر (قدیم دوریله) محاربه‌لری مشهوردر . آصلی گورد اولوب عرفانی ایله بهادرلنی ایله شرقده ، غربده اونودلماز بر آد قازانان سلطان صلاح‌الدین ایوبی کبی مجاهدین کرام استثناء ایدیلنجه اهل صلیب هجوملرینه شدتله مقاومت ، بعضاً‌ده غلبه ایدن الڭ بویوك سردارلر سلجوقی پادشاهلرندندر . اسلامیتك شرفنی محافظه ایچون ایدیلان بو همتلر ، بو موفقیتلر صوکراده عثمانلی پادشاهلرینه توارث ایتمشدر . بو جهتله هیچ برکیمسه‌نك اعتراض ایده‌میه‌جکی برجرأت ایله براطمئنان ایله دینله‌بیلورکه اسلامیت عالمنده تورکلر « عمادالدین » توصیفنه مستحقدرلر .

اسلامیت بشنجی عصرصوننده غربدن گلن اهل صلیب هجوملرینه طوتولدیغی کبی یدنجی عصر باشنده‌ده شرقدن گلن مغول استیلاسنه طوتولمشدر .

اصلی تورك نسلندن اولان مغول تاتارلری هجرتك التنجی عصری

ایچنده قاشغار ممالکنده قره قروم حوالیسندن چیقان تموچین (جنکیز) آدنده‌کی کوزی پك بر سردارك امری آلتنده اوزمانك معمور مملکتلری اولان اورته آسیایه طوغری صارقمغه باشلادیلر .

بو استیلا ، اوندن درت بش عصر اول قریم اوزرندن طونا وادیلرینه صارقان ، اورادن یوقاری وادیلرینه فیرلایوب « رین » حوضه‌سنه طوغری صالدیران « آتیلا » قوماندا‌سنده‌کی هون استیلاسندن ، تخریباتندن داها شدتلی هله داها سورکلی ایدی .

بخارا ، بلخ ، خیوا کبی دورت بش عصرلق اسلام مدنیتنك اعمار ایلدیکی بلده‌لر ، مملکتلر هپ مغول آتلولرینك ایاقلری آلتنده چکنه‌نوب خرابه زاره دوندی .

بوتون آسیای وسطایی ، ممالك فرسی (عجمستان) ، هندستان اقلیمنك شمالنی جور و وخشت آتشلرینه صاران بو مغول استیلاسی جنکیز اولوب کیتدکدن صوکرا اونك انسان باشی ایله ، یانان ییقیلان شهرلرك ویرانه‌لریله قورولان سلطنت تختنه چیقان حفیدی « هلاکو » زماننده عراقه یوز چویردی . یالکنز خلیفه‌یه کوکلنده صاقلادیغی کین ایله قالمایان ، ایمان ایتدیکی دین مینه‌ده اهانت ایدن « نصیر طوسی » نك آلچاق دوزنلریله جنکیزلیلر کلدیلر خلافت اسلامیه‌نك مدنیت مرکزی اولان بغدادی یاقوب ییقدیلر . یالکنز بو معمور مدینه‌یی دکل ، التی عصرلق اسلام علومنی ، معارفنی‌ده آتشه ویروب کولنی هوایه صاووردیلر .

جنکیزلیلرك ییقدیغی اسلام مدنیتی بو آجیقلی زلزله‌دن یدی عصر دنبری هنوز بیتوی‌یه قورتوله‌مدیغی فلاکتلره دوشمشدر .

آسیا باربارلرینك بوصورتله بغدادی چیكنه‌یوب خلافت عباسیه‌یی
ییقمه‌لری بو وقعه‌دن طوقوز عصر اول آوروپا جرمن باربارلرینك
رومایی ضبط ایله اون ایكی اون اوچ عصرلق براسکی بای تختی
ییقوب چیكنه‌مه‌لرینه كویا برخیرچین نظیره ایدی .

• •

عثمانلولرك تاریخجه ایلك طانیلیشی

تاریخ اسلامده تورکلرك موقعی - سلجوقلیلر - جنكیزلیلر - عثمانلیلر

یابدقلری قیباسی‌یه آقینلری بدویلك ، جاهللك یوزندن‌یرتیجی
حیوانلغه قادار واردیران برقومك (جنكیزلیلرك) اسلام عالمنی
ییقان ، تهلكه‌لی براوریشندن آچیلان یاره‌لری اونولتمق خدمتی یكی‌یه
تورك نسلندن نجابتلی برعشیرته مقدر اولمشدر .

عثمانلی دولتنك ایلك قورولدیغی یرلر آناطولیده خداوندكار
ولایتنده ارطوغرل سانجاغیدر . دیمك : روم ایلنده ، آناطولیده ،
قافقاسیانك جنوب اتكارنده سوریه‌ده عراقده ، عربستانده ، آفریقانك
شماللرنده بر طوتان « عثمانلی وطنی » نك ایلك اوجاغی بوسانجاقدر .
قاپلادیغی یرلرده عثمانلی دولتنی ایلك قوران پادشاه‌ده «عثمان غازی» در .
« عثمان » ارطوغرل سانجاغنده « سوكود » قصبه‌سنده دنیایه كلدی .
باباسی ارطوغرل غازی‌در .

* *

ارطوغرل غازی برتورك عشیرتنك رئیسی ایدی . بو عشیرت عن اصل آناطوللی دکلدر. اورته آسیانك شمالنده « حزردکیزی » نك آلتنه دوشن ماهان طرفلرندن وان کولی یقیننده آخلاطیوردلرینه هجرت ایدن « قایی خانلی » دینیلن برتوك قبیله‌سی عثمانلیلرك آصلی‌در.

تورك نسلنك جیقوب توره‌دیکی یر آسیادر . بونسل هندستانك شمالنی قاپلایان « هیمالایا » طاغلرینك داها اوته‌سنده « تیبت » یوکسك یایلالرنده توره‌مش‌در . موغولستانه طوغری یاییلان ، چوغالان تورکلرك اسکی یوردلری « تورکستان کبیر » دینیلن جوراق صحرالردر. بویوکسك یایلالر یازین پك صیجاق ، قیشین پك صوغوقدرلر . بویایلالر دکیزلردن ایراقدر . نهرلرله صولانان اووالری آزدر . بوسببدن اسکی تورکلر دکیز سیاحتی ، تجارتی بیلمزلر ؛ اکینجیلك ایله کچینمزلر ایدی . اونلرك یاشایشی باشلیجه آت ایله ایدی . اونك سوتی ایله یاشارلر ؛ کیدکلری لباسی ، اوطوردقلری اوبه (چادیر) یی اونك قیلندن یاپارلر ایدی . بریره کوچ ایتدکلرنده یوکلرینی آته طاشیتورلر ؛ آت اوستنه بینوب یکی یورد آرارلر ایدی .

اسکی یونانیان بوندن ایکی ، اوچ بیك سنه اول حزر دکیزی اطرافنه ، قافقاس طاغلرینك جنوب اتکلرینه طوغری یاییلان جنکاور تورك قبیله‌لرینی طانیمشلر ؛ اونلره « سیقیت » آدینی ویرمشلردر . برچوق یرده سینورلری بتشك اولماسندن اسکی ایرانیلرده تورکلرله چارپشمشلردر .

اسلامیتك میدان آلدیغی ، عراقك شمالنه ، دجله نهرینك یوقاریلرینه طوغری اوزانوب یاییلدیغی ایلك عصرده عرب مجاهدلری‌ده

تورکلرله چارپشدیلر . نتیجه اوغراشمقدن صوکره تورکستانه کیرن اسلام اوردیسنك سر عسکری « قتیبه » ایدی . بو فتح ایله قتیبه تورکستانه یالکز اوردیبی دکل ، « دین مبین محمدی » ییده صوقیور ایدی (٤٦ هجرت) .

* *

هرقومك خرافاتی ، اساطیری اولدیغی کبی تورکلرکده اساطیری واردر. تورکلرك اساطیر تاریخنده الك بویوك طانیلان « اوغوزخان »در. اوغوز آناسندن الی قانلی طوغمش ، طوغنجه آدینی کندی قویمش . تورك اساطیرینك بوماساللری اوعرقك داها اسکی زمانلردنبری جسور اولدیغنی ، جنکلمشکی سودیکنی کوسترر .

*
* *

بغدادده حکومت سورن « خلافت عباسیه » دورنده ، هجرتك بشنجی عصری ایچنده تورك بکلرندن سلجوق اوغلی ارطوغرل بك ایتدیکی خدمتلرله خلیفه قائم بامرالله‌ی خوشنود ایتمش ایدی . خلیفه‌دن چوق التفات وحرمت کوردی . امیرالامرا عنوانیله قدری یوکسلتیلدی . حکومتك عسکری ایشلری ، اداره‌سی سلجوق اوغللرینه امانت ایدلدی .

ارطوغرل بکك وفاتنده اوغلی « آلپ ارسلان » ك ایران ایچندن عراق، آناطولی حدودلرینه‌طوغری تشکیل‌ایتدیکی‌حکومته، یوبیوك بابالرینك آدندن آلینه‌رق ، « حکومت سلجوقیه »دینیلدی .

* *
*

[illegible]

* *
*

[illegible]

صلاح‌الدین ایوبی قدسی اهل صلیبدن قورتاردقدن صوڭره شرقده‌کی اسلام مملکتلری بر بیوک استیلایه داها اوغرادی‌که اوده جنکیزلیلرك استیلاسی‌در . هجرتك التنجی عصری صوڭلرینه طوغری میدانه کلن بو استیلا شرقده بوتون اسلام معموره‌لرینی ییقمش، اسلام معارفنی ، مدنیتنی یوق ایتمش‌در .

بیوك تورکستانك بر پارچه‌سنی چین اولکاسندن آییران آلتای طاغلرینك شمال اتکلرنده‌کی «قره‌قروم» ده «تیموچین» آدلی کوزی‌پك برجنکاور چیقدی ؛ طاغنیق تورك قبیله‌لرینی باشنه طوپلادی . حدود بوینده بولونان خوارزم مملکتنه مسلط اولمغه باشلادی .

مغوللر پك جنکاور اولدقلرندن «تیموچین» جنکیز خان دییه مشهور اولمش ، اوڭك طاقمنه‌ده «جنکیزلیلر» دینمش‌در . قره‌قرومدن چیقان جنکیزلیلر معمور یرلری چیکنه‌مك ییقمق ایچون اورته آسیایه صالدیردقلری زمان اوکلرینه کلن ، آتلرینك آیاقلری آلتنه دوشن تورك قبیله‌لرینی یا کندیلرینه قاتارلر ، یاخود سوروب ایلری آتارلر ایدی .

خوارزم پادشاهی سلطان جلال‌الدینك جنکیز خان ایله اولان محاربه‌لرنده عثمانلیلرك نسلی اولان «قایی‌خانلی» قبیله‌سنك‌ده جلال‌الدین طرفنده بولوندقلری مرویدر .

جلال‌الدین جنکیزلیلره قارشی چوق صاواشدی ، نهایت مغلوب اولدی . سلطنتی ، مملکتی ترك ایله کوردستان طاغلرنده اولوم آرامغه چکیلدی . جنکیزك آقینلرینه طایانه‌مایان قبیله‌لر آره‌سنده خزر دکیزینك جنوب شرقیسی آچیقلرینه دوشن «ماهان» قصبه‌سی

چوره‌سینی کندیلرینه یورد ایدینمش تورك نسلندن قایی خانلیلرده اویرلری ترك ایتدیلر . خوزار دکیزی جنوبندن وان کولنه طوغری جکیلوب کیتدیلر . اخلاط جوارینه یرلشدیلر .

* * *

خوارزم اقلیمنی چیکنه‌ین جنکیزلیلر ایرانه ، تورانه ، عراقه طالمشلر؛ شماله طوغری یورویُن قوللری‌ده ـ بوکون روسیه حکمنده بولونان ـ دشت قپچاغه کیروب برقولی وولغا نهری یوقاریلرینه طوغری (اژدرخان) ، برقولی‌ده قریم یاریم آطه‌سنه طوغری کیتمشلردر .

جنوبه صالدیرانلر جنکیز خان طورونلرندن « هلاکوخان » سردارلغیله خلافت عباسیه‌نك مقری بولونان بغداده کیرمش ، او معمور مدنیه‌نك هریرینی ییقمش بوتون کتبخانه‌لرینی یاقش ویاصویه آتمشلردر .

قایی خانلیلر ، جنکیزلیلر استیلاسی شدتی آزالتمغه باشلاینجه قبیله بکی « سلیمان شاه » اداره‌سنده اوله‌رق اخلاط طوپراغنی ترك ایله‌موش ، بولانیق اووه‌لرینی صییرته‌رق « پالان دوکن » طاغلرینك یایلالری اوزرندن سرگذشتلرینك تختروانی اولان بك طباقلی کوچوك آتلری اوزرنده سوره‌لی چوقوره طوغری یورودیلر .

سادکی حیاتلرینك بسله‌یجیسی اولان قویون سوریلری ، دکیشکن یوردلرینی یاپان چادیرلر ایله کوچلرینی طاشیان یکباره تکرلکلی « قانی » دینیلن آرابه‌لری آتلولرك ایزلری آرقه‌سنده یردن یره قالقار کیدر ایدی .

« سورمه‌لی چوقور » دینیلن بو آلچاق یایلالرك شمال یماجلری فراتك چیقوب آقدیغی طاغلرك اتكلرنده‌کی « یوقاری یاسین » اوواسنه ، جنوب یماجلری‌ده فرات قوللرندن مراد چایی‌نك ایلك یتاغنی قاورایان ارزنجان اوواسنه طایانور .

« قایی‌خانلی » نی کندیلرینه امنیتلی بر یورد آرایوب بولمق قایغوسیله ارزنجان اوواسنی آتلادیلر ، سوریه‌نك شمالنه طوغری ایمکه باشلادیلر .

حلبك شمال شرقیسی طوغرولغنده بولونان ، کندیسنه قاریشان صولر ایله آرتق یتاغی بویبویوب دجله نهرینه رقابته قالقیشان ، داها اشاغیلرده شط العربی یاپمق ایچون جنوبه طوغری صالدیروب آقان فرات نهری اوزرنده‌کی « جعبر » قلعه‌سنه قادار واردیلر . اوراده فراتی گچرلر ایکن سلیمان شاه بیندیگی آتك آیاغی قایمسیله دوشدی ، صوده بوغولدی . عثمانلی آتاسنك اوراده کومولدیکی یر « تورك مزاری » دیه مشهوردر . کلوب گچنلر زیارت ایدرلر .

• یکی نسلك وطنی سه‌ون ، تاریخنه گوکل باغلایان اولادی ـ بلکه بر گون گلور ـ عثمانلی خاندانك بویوك آتاسنه بیکرله سنه طایانه‌جق برشانلی تربه یاپارلرده قدرشناس اولدقلرینی عالمه گوسترلر .

بو ناگهانی فاجعه قبیله آره‌سنه آیریلق دوشوردی . بر طاقمی اسکی وطنلرینه دونمك سوداسیله آیریلوب گیتدیلر . بو آیریلانلر اوراده قالان تورکمن قبیله‌لرینك جدلریدر . ارطوغرل بك امری آلتنده قالان بولوکی‌ده قونیه سلجوقی پادشاهندن بر قوناق ویریلمه‌سنی استدعا ایله آناطولیده یرلشمکه قرار ویردیلر . ارطوغرلك اوغلی صاری یاتی ساوجی

بکی بواستدعانامه‌یی اوتاریخده سلچوق پادشاهی بولونان برنجی سلطان علاءالدینه تقدیم ایتمك اوزره قونیه‌یه کوندرلدی .

قونیه پادشاهی قایی خانلیلرك دیلکنی قبول ایتدی . ارطوغرل بك قبیله‌سیله قویونلرینی اوتلامقده اولدیغی ، سورمه‌لی چوقوردن قالقدی ؛ دیار رومه (آناطولی) یول آلدی . قونیه‌یه وارمجق ، سلچوق پادشاهنه عرض تشکر ایده‌جك ؛ اوکا کوستریله‌جك یرلره قبیله‌سیله قونوب یرله‌شه‌جك ایدی .

یولده کیدر ایکن بربریله محاربه‌یه طوتشمش ایکی فرقه عسکره تصادف ایتدیلر . بغدادك هلاکو الینه دوشمه‌سندن ؛ ایرانك ، کوردستان و ارمنستانك فتحندن صوکره جنکیزلیلرك استیلالرنده اسکی شدت قالمامش ایدی اما ینه طاغنق فرقه‌لری اوته‌یه بری‌یه صالدیرمقدن کری طورمایورلر ایدی . ارطوغرل بك قبیله‌سنك یولده محاربه ایتمکده اولدقلرینه تصادف ایتدیکی ایکی فرقه عسکرك بری سلچوقیلردن ، دیکری‌ده جنکیزلیلردن ایدی .

قایی خانلیلر وقتیله کندیلرینی اسکی یوردلرندن سوروب سنه‌لرجه یرسز ، یوردسز قالمالرینه سبب اولان جنکیز تاتارلرندن نفرت ایدییورلر ایدی . اونلره روم دیارنده یورد ویرمکه راضی اولان سلچوق پادشاهنه قارشی‌ده کوکللرنده خوشنودلق طویغولری وار ایدی . تاتارلرك چوقلغنه ، کندیلرینك آزلغنه باقمادیلر ؛ عشیرتك چیقاره‌بیلدیکی دورت یوز آتلی ایله سلچوقیلره یاردیم اوله‌رق تاتارلر اوزرینه آتیلدیلر .

قایی خانلیلرك بو ناکهانی هجومی سلچوقیلره محاربه‌یی قازندیردی .

سلطان علاءالدین بو دوستانه یگیتلکدن پك ممنون اولدی . قایی خانلیلره ـ آناطولیده‌کی سلچوق اولکاسینك غربنه دوشن سینور بویلرنده واسکی شهرجوارنده ـ سوکود ناحیه‌سیله طومانیچ یایلاغینی یورد اوله‌رق باغیشلادی . ارطوغرل بك « سلطان علاءالدین » ك خصورینه چیقدی . الاوپه‌رك بویرلری قبیله‌سنه باغیشلادیغنه تشکرلر ایتدی ، اوکا سلطان طرفندن خلعت کیدیریلوب اعزاز و اکرام اولوندی .

عثمانلیلرك نسلی اولان قایی خانلیلرك بوکون ارطوغرل سانجاغی داخلنده بولونان سوکود جوارینه هجرتك ۶۳۰ سنه‌لرنده قونوب یرلشمه‌لری ایشته بویله اولمشدر .

ارطوغرل بك دورت یوز خانه صایان عشیرتی ایله کلدی ؛ بورالره یرله‌شدی . طومانیچ طاغی بزده « کشیش طاغی » آدینی آلان ، قدیم یونانده « بتینی اولیمپوسی » دینیلن یوکسك طاغك جنوب شرقیه طوغری اوزایان شعبه‌لرندندر . سوکود قصبه‌سی ده سقاریا صوینك صولادینی اووه‌در .

. .

ارطوغرل بك عشیرتنه آناطولیده یورد باغیشلاندیغی تاریخلرده « روم سلچوق دولتی » نك آناطولیده حکم سوردیکی یرلرك حدودی شو ایدی :

شرق جنوبیده طوروس طاغلری سینور کسر ؛ شمال غربی ینه کوردستانه طوغری اوزانان بو طاغلردن سیواس شهرینی ایچروده

براقمق اوزره چکیلن برچیزکی قیزیل ایرماغه قاووشەرق چهارشنبه صوینك آغزلرنده قارا دکیز ساحانه اینر ایدی . ـ قاره‌دکیز ساحلنده‌کی « اینه‌بولی » دن باشلایان ، صاپانجه کولنی صیرتارق اسکی شهره واران برچیزکی‌ده غرب شمالی سینورلرنی یاپار ایدی .

شرق جنوبی‌ده حدود کسن طوروس طاغلرینك ساحله اینن اتکلرندن باشلایەرق آق دکیزك ایچ ایلی ساحلی ایله آطه‌لر دکیزی (قدیم ئژه دکیزی) نك بوتون آیدین ساحلی وچناق قلعه (قدیم هلسپون) بوغازینك آناطولی قییلری ایله کملیك کورفزلرینه طوغری مرمره دکیزینك آناطولی قییلری هپ سلچوق طوپراغنك حدودلرنی چیزرلر ایدی .

بو تعریف اولونان سینورلرك خارجنده قالوب باشلیجه شهرلری بروسا ، ایزنیق (قدیم نیسا) ، بیله‌جك ، ایزمیت (نیقومه‌دی) اولان یرلر پای تختی قسطنطنیه (استانبول) شهر قدیمی اولان بیزانس ایمپراطورلغنه تابع صاییلور ایدی . وقتیله ایزنیق شهری‌ده سلچوق پادشاهلرینك ضبطنه کچمش ایدی . حتی بویوك قلج آرسلان بوراسینی صیفیه اوله‌رق برایکنجی پای تخت حالنه قویمش ایدی . اوزمانلر پك متانتلی قلعه‌سی بولونان بونیسا شهرینی ایلك اهل صلیب سفرنده قلیج آرسلان پك شجاعتله مدافعه‌یه چالیشمش نهایت صلیبلیلر الینه دوشمش ، صوکره‌ده تکرار بیزانس ایمپراطورلرینه کچمشدر .

قایی خانلی عشیرتی سوکود جوارنده یرله‌شدیکی تاریخلرده « روم سلچوق دولتی » نك آناطولیده حکم ایتدیکی یرلر ـ شو یوقاریکی حدود تعریفی ذهنلرنده طوپلانجه کورولورکه ـ شمدیکی عثمانلی

ولایتلرندن قونیه ، آنقره ، سیواس ، قسطمونی ، آیدین ولایتلریله بیغا سنجاغندن وخداوندکار ولایتنك برقسمندن تشکل ایدیور ایدی . خداوندکار ولایتنك برقسمیله قوجه‌ایلی سنجاغی بیزانس ایمپراطورلغنه تابع ایدی .

سلجوق پادشاهلری آناطولی‌یی یالکز اوردو ایله فتح ایتمه‌مشلر ؛ اونلر ایران وتوراندن برچوق عشیرتلرله بوممالکتلره هجرت ایتمشلردی بوصایدیغمز بش آلتی ولایتده‌کی مسلمان عنصری هپ تورك ایدی . آیدین وقونیه ایله سائر سلجوق مملکتلرنده یرلی روملردن برقسمنك اهتدا ایله دین محمدی‌یی قبول ایتمش اولدقلری ظن اولونور . بورالرده وقسطمونی ایله انکوری طرفلرنده کی روملر ایله سیواس طرفنده‌کی ارمنیلرده سلجوق تابعیتنه کیرمشلر ایدی . بونلر هپ کیت کیده آنا لسانلرینی ترك ایله سلجوق تورکلریله برابر یشامق یوزندن تورك لسانی سویله‌مکه آلیشدیلر .

دیمك عثمانلیلرك اصلی اولان قایی خانلیلردن بر قسم آناطولی‌یه کلوب یرله‌شدکلری زمان اناطولینك سلجوق قسمی بیاغی تورکله‌شمش بولدیلر . « عثمانلی دولتی » نك ظهوری کیت کیده او ولایتلری سلجوق تورکلکندن عثمانلی تورکلکنه قلب ایتمش اولدی .

قایی خانلیلرك آناطولینك بر بوجاغنده یرلشمه‌لرندن عثمانلی دولتنك قورولدیغی تاریخه قادار .

⁂

ارطوغرل بك عشیرتی سوكود ناحیه‌سی ایله طومانیچ یایلاغنه یرله‌شمش ایدی . بو یرلر سلجوق طوپراغینك بیزانس ایمپراطورلغنه عائد مملكتلرله سینور باشی ایدی .

قدیم روما ایمپراطورلغینك پای‌تختی اولان « روما » شهرینك — اوروپا باربار قوملری الینه دوشه‌رك - ایمپراطورلغنك‌ده و یرلدیكی زماندن قسطنطینیه‌نك فاتح سردارلغی ایله عثمانلی توركلری طرفندن فتح اولوندیغی زمانه‌قادار سورن اون بر عصرلق مدته « اورته‌زمانلر » معناسنه اوله‌رق « قرون وسطی » دینیلور .

قرون وسطاده همان هر شهر وقصبه‌نك اطرافی بر قلعه دیواری ایله چه‌وریلمك عادت ایدی . بوعادت غربدن شرقه‌ده كچمش ایدی . آناطولیده بیزانس ایمپراطورلغنه تابع قالان یرلرده‌كی قصبه‌لرك هر بری‌ده بوعادت یوزندن بر حصار ایله قاپلی ایدی . استانبولده‌كی ایمپراطورلرطرفندن تعیین‌اولونان بوقلعه محافظلرینه- رومجه مجاهدویامحافظ معناسنه كلن برتعبیردن غلط اوله‌رق - تكفوردینورایدی. سلجوق دولتی دورنده سینور بویلرنده محافظلق ایدن بكلره‌ده «اوج بكی» دینورایدی.

عشیرتیله سینور بوینه یرله‌شمش اولان ارطوغرل بكی‌ده سلجوق پادشاهی سلطان علاءالدین « اوج بكی » اوله‌رق دیكدی . سلجوق پادشاهی قایی خانلیلرك جنكاور بر عشیرت اولدیغنی تقدیر ایتدیكندن سلجوق سینورلرندن اسكیشهر جهتلرینه دوشن بوسینور بوینی بكله‌مك مأموریتنی‌ده ارطوغرل بكه توصیه ایتدی .

ارطوغرل بك قبیله‌سیله سقاریا صویی بوینه یرله‌شمش ایدی .

وقتیله سلجوقیلر اداردسنده ایکن اطاعت ایتمامکه یلته‌نن قره‌جه حصار محافظی ارطوغرل عشیرتنك یانی باشلرینه کله‌رك یرله‌شمه‌لرندن خشنود قالمادی . اله فرصت کچدکجه عشیرت خلقنی اذعاج ایدر طورر ایدی . ارطوغرل بك سلطان علاءالدین‌دن الدیغی مساعده اوزرینه کوستردیکی صولت ایله قره‌جه حصاری سلجوق پادشاهی نامنه ضبط ایتدی .

کوتاهیه طرفلرینه قونمش اولان چاودار تاتارلری ارطوغرل بك دشمنلرله یرله‌شوب اوزرینه صالدیردیلر اوچ کون سورن بو محاربه‌ی‌ده قایی خانلیلر قازانیور ایدی . بو حالدن بیوك سلطان علاءالدین بك خشنود قالدی . سوکود حوالیسنه « سلطان اوکی » آدینی ویره‌رك اویرلری بربرات ایله ارطوغرل غازی‌یه واخفادینه تملیك ایتدی .

سلطان علاءالدینك وفاتنده اوغلی غیاث‌الدین سلجوق پادشاهلغنه کلمش ایدی . ارطوغرلك دیار رومه کلیشندن وفاتنه قادار کچن اللی التمش سنه ایچنده سینور بویلرنده نزاعلر اکسیك دکل ایدی . ارطوغرل طاقمی‌ده اره صیره روملره قارشی غزوه‌لر یاپیور ؛ همان هپسنده دشمنلره غلبه چالیور ایدی .

هجرتك ٦٤٠ سنه‌سنده سوکودده ارطوغرلك براوغلی طوغدی . آدینی « عثمان » قویدی . دولتمزك ، ملتمزك ، طوپراغمزك افتخارله آدینی طاشیدیغی ؛ دنیالر طوردقجه او آدی طاشیمق املیله چیرپینددیغی « عثمان » ارطوغرلك ایشته بو اوغلیدر .

کوچبه حالنده بولونان قایی خانلیلر عشیرتنده هنوز اوقویوب یازمق حسلری اویانمامش ایدی . اونلر آتا اوجاغی اولان حوارزم طوپراغنده مسلمان اولمشلر اما بدوی قوملرده ـ شمدی بیله کورولدیکی

وجهله ــ اونلرك دینی صاغلام براعتقاددن ، آغزدن اوکرنه بیلدکاری بعض سوره‌لر ، دعالرله نماز قیله بیلوب دینلرینه کوکل باغلامقدن اوته‌یه کیده‌میور ایدی .

ارطوغرل اوغلی « عثمان » ده اوقویوب یازمق اوکرنه‌مدی . هم قرون وسطی دوره‌لرنده بکزاده‌لره اوقویوب یازمقدن زیاده آت ایله قلیج ایله اوغراشمق داها یاقیشیق صاییلور ایدی . بکزاده‌لر الینه قلمدن زیاده مزراغی یاقیشدیررلر ؛ بررحله مندرندن زیاده آت اکرینی بکنورلر ایدی .

عثمان بك‌ده باباسینك جنك یولداشی کوزی‌پك عشیرت آتلیلری اره‌سنده آت صیرتنده بیودی . دلیقانلی چاغینه کلدیکی زمان آدی بوتون اطراف مملکتلرده آنیلمغه، یکیتلکی سویلنمکه باشلامش ایدی.

او ، قاره یاغیز ، اورته بویلی ، کنیش کوکسلی ، اوزون قوللی، کوچلی قوتلی بردلاور ایدی. بوندن درکه عشیرت ایچنده اولسون ، قونشی مملکتلرده اولسون ، « قاره عثمان » لقبی ایله آنیلور ؛ دیکر دلیقانلی بکزاده‌لردن آییرد ایدیلور ایدی . خاصلی هرطورنده ، هر طوتمنده ــ مقدارتی پارلاق اولان انسانلره منحصر ــ علامتلر اونده بلورمکده ایدی .

* * *

عشیرتك یکی یورنده (وطننده) وقونشی مملکتلرده عثمان بکك نامی داها چوق بویولتمکه ، سلجوق دولتی اداره‌سنده بولونان، اسکیشهر بکی ایله وقوعه کلش برمنازعه‌ده کوستردیکی بهادرلق سبب اولمشدر .

عثمان بك ، اسکی شهر سانجاغنده « ایت برونی » دینیلن قریه‌ده

ساکن اولان شیخ ادەبالی خانەسنه ـ علمایه اولان حرمتی ، رعایی یوزندن ـ دوام ایدر ؛ اونك صحبتندن لذت آلور ایدی .

عثمان شیخك کنج قیزینی زوجەلکه آلمق آرزو ایدیور ایدی . اسکیشهر بکیده ارطوغرل اوغلینه حسد ایدرك شیخی کندی حسابنه صقیشدیریور ایدی . شیخ حقنده روا کوریلن بد معاملەدن بیزار اولدی . ارطوغرل طوپراغنه نقل خانه ایتدی آرەلرینه کیرن بو محاسده اوزرینه بر کون عثمان بکك اینه کول تکفورینه مسافر اولدیغنی خبر آلان اسکی شهر بکی حرمن قیا محافظی کوسه میخال ایله برلك اولوب اونی مسافر اولدیغی خانەده باصدیلر . عثمان بك بر قاچ رفیقی ایله همان بوباصقینه قارشی چیقدی ؛ کندیلرندن داها چوقلق اولان دشمنلرینی بهادرانه ایله قورقوتوب قاچیردی . کوسه میخال بکیده اسیر ایتدی . کوسه میخالك بواسارتی، صوکرەلری عثمان بکله ایی بر دوستلغه قلب اولدی .

اسکیشهر بکی بو بوزغونلق اوزرینه دشمنلکی آرتدیغندن اطراف تکفورلرله سوز برلکی ایتدی « ارمنی بلی » دینیلن بوغازه عسکر چکدیلر . بو چارپشمەده ینه عثمان بك غالب کلدی . شیخ ادەبالی طبیعتندەکی اصالتی ، یکیتلکی تقدیر ایتدیکندن نهایت قیزینی عثمان بکه تزویجه موافقت ایتمش بوازدواجه ارطوغرل زادەنك بر رؤیای صادقەده یاردیم ایلەمشدر . عثمان غازینك اوغللری اولان علاءالدین پاشا ایله اورخان بك شیخك، آدی « مال خاتون » اولان بوقیزندن طوغمشلردر.

ارطغرل غازی طوقسان یاشنده سوکودده وفات ایدنجه بهادرانی عشیرتجه طانیلمش اولان عثمان بك باباسینك یرینه عشیرت بکی دیکیلدی .

« جهانگیرانه بردولت چیقارمسی » اوكا مقدر اولان عشیرت بكلكنه كلدیكنده ۲۳ یاشنه ایرمش ، قانی كوكلی كبی حرارتلی بربهادر بكزاده ایدی .

اوتاریخده سلجوق پادشاهی بولونان دردنجی سلطان غیاث‌الدین این اوكنده كوسترمش اولدیغی یارارلغه قارشی ویردیكی منشور ایله عثمان بكك « سلطان اوكی » طوپراغنده اوج بكلكی تصدیق اولنیور ایدی (٦٨٣)

عشیرتك قوندیغی ، یرلشدیكی یرلره قونشی اولان مملكتلرك بعضیسی قونیه سلجوق حكومتنه تابع ایدی ؛ بعضیسی‌ده روملردن « تكفور » (طاقاوور) دینیلن محافظلر ادارەسنده بولونیور ایدی. بونلردن نه تورك اولانلری تماميله قونیه پادشاهنه اطاعت ایدر ، نەده روم اولانلری استانبولده‌كی بیزانس قیصرلرینی دیكلرلر ایدی . تورك بكاری، روم تكفورلری هپ باشلی باشینه حكومت سورمك سوداسنده اولدقلرندن آرالرنده گچینكسزلك، بربرینی چكه‌مه‌مزلك اكسیك اولمازدی.

اخلاقنده‌كی دوزگونلك ، طوغریلغنده‌كی نجابت ایله هپسندن آیرد اولان ارطوغرل اوغلی قیصقانانلر چوق ایدی .

گوزل خویلرینی گوروب بگه‌نلردن حرمن قایا تكفوری كوسه میخال اوكا كرچكدن دوستلق باغلامش ایدی . اسكیشهر قربنده بولونان قره‌جه « حصار » ك ایكنجی دفعه قاپولرینی آچان برمحاربه‌ده كوسه میخال عثمان بك ایله برابر بولونمغه قادار دوستلغی حرمتی ایلری گوتورمش ایدی .

ساقاریا(سانغاریا)-وینه قاریشان پورصق چایی اوزرینه بنا ایدلمش اولان

بو حصارك اوزمانلربك اهمیتی وارایدی. فتحی خبرندن ایكنجی علاءالدین سلجوقی چوق خوشلاندی. كوستردیكی جنك ارلكنه مكافاة اولەرق كنج غازی‌یه امیرلك براتی كوندردی. عثمانلی بكنه‌بو برات ایله برابر سلطان سلجوقی بكلك علامتی اولەرق بیاض بر سانجاق ایله بر طاوولده كوندرمش ایدی. جمعه نمازلرنده عثمانلی طوپراغنده اوقونان خطبەلرده سلطان علاءالدین آدی آردی صیرا « عثمان بك » آدینكده ذكر اولونماسنه اذن ویرییور ایدی.

عثمان غازی هر كون ایكندی وقتی سلطان طرفندن هدیه ایدیلن طاوول ایله نقارەلری چالدیرر ایدی. اونلر چالینور ایكن قونیه پادشاهنه بر احترام مخصوص اولمق اوزره آیاقده طورمغی عادت بویورمش ایدی. بو عادت فاتح زماننه قادار دوام ایتمشدر.

عثمانلی اوردیسنده آلای موسیقەلرنده بوكونەدك چالینان ایكندی نوبتلری بو اسكی عادتدن قالمەدر. دینه، اخلاقه، مدنیلكه طوقونور بری اولمایان اسكی عادتلری قورومق بر ملتك قیمت بیلور اولدیغنی ایولك اسكیسەده اونوتمادیغنی، بویوكلرینی صایدیغنی كوسترر.

كنج غازینك بویله بهادرلق ایله اعتباری آرتدیغنی، آدی بویودیكنی قونشی روم تكفورلریله بعض تورك بكلری بر دورلو چكەمیورلر ایدی. آچیقدن اوكا طوقونەمادیلر آلچاق دوزنلر ایله اونی ازمكه قالقشدیلر.

بیلەجك تكفوری برقیزله ئولەنمكی وسیله طوتەرق بكلره، تكفورلره ویردیكی ضیافته عثمان بكی‌ده دعوت ایتدی. دوكونك شنلكی آراسنده اوقهرمانی اولدورمكی كیزلیجه قرالشدیرمشلر ایدی. عثمان بكه پك زیاده محبتی، صداقتی اولان كوسه میخال بو آلچاق

دوزغلردن اونی خبردار ایتدی .

اختیار قادین قیافتنه گیرن بر سوری بهادر کوچ نقل ایتمك بهانه‌سیله بیله‌جك قلعه‌سنه گیردی ؛ علی‌الفور اورایی ضبط ایتدی . صوڭراده صوکراده ذوقه ، عشرته قویولان دعوتلیلر ایچنه دالدی ، بر چوغنی قلیجدن گچوردی .

بووقعه عثمانلولری بیله‌جك ، اینه گول حصارلرینه صاحب ایتمكله قالمدی « نیلوفر خانم » نامنی آلان یگی گلین‌ده عثمان غازینك اون اوچ اون دروت یاشنده هنوز بك گنج ایکن شجاعتده ، نجابتده باباسنه بگزه‌ین ، بیله‌جك قانلی دوکوشنده قلیچ اویناتان اورخانك دست غنیمتنه دوشدی .

اورخان غازینك نیلوفر خانم ایله ازدواجندن غازی سلیمان پاشا ایله خداوندگار غازی دنیایه گلمشلردر .

بوتاریخلرده سلجوق دولتنه جنکیزلیلر یوزندن ضعف عارض اولدی . تبریزی پای تخت یاپان جنکیزلی خانلر سلجوق مملکتلرنده ایستدکاری کبی حکم سورمکه باشلادیلر . نهایت شهنشاه جهان سلطان محمود غازان الندە قونیه سلجوقی دولتی انقراض بولدیغندن سیواسدن آق دکز ساحللرینه قدر اناطولیده سلجوقیلر حکمنده بولونان بوتون ولایتلر آیریلوب باشلی باشنه برر حکومت اولدیلر .

غازی عثمان بك‌ده شمدیکی خداوندکار سانجاغنی تشکیل ایدن ملکنده مستقل اوله‌رق حکم ایدر اولدی . « عثمانلی دولتی » نك استقلالی ٦٩٩ هجرت سنه‌سنه تصادف ایدن بووقعه ایله باشلادی .

قونیه سلجوقی دولتنك بوصورتله انقراض بولمسی اوزرینه ظهوره گلن مستقل امارتلر :

شمدیلر قونیه ولایتی ایله آطنه ولایتنك برقسمنی قاپلایان ، مركزی قونیه شهری اولان قرمان امارتی (قپادوقیا — سیلیسیا).

كوتاهیه شهری مركز اولمق اوزره كتاهیه سنجاغنده (فریژی) كرمیان امارتی .

آطهلر دكزی ایله مرمره دكزی ساحلنده مركزی برغمه شهری اولهرق (میسی) قرهعیسا امیرلكیله قرهسی امارتی .

مركزی مغنیسا شهری اولمق اوزره شمدیكی صاروخان سنجاغنده (لیدی) صاروخان امارتی .

مركزی ازمیر شهری اولهرق شمدیكی آیدین سنجاغنده (یونی) آیدین اوغلی امارتی .

قرهدكز ساحلنده « پافلاغونیا » دینیلن قطعهده شمدیكی قسطمونی ولایتی ایله سینوب ، صامسون ، سیواس جهتلرنده اسفندیار اوغلی ایله آل سلجوق شهزادهلرندن غازی چلبی حكمنه كچن یرلر .

قرمانك جنوبنده دخی « تكه » « حمیداوغلی » امارتلری ظهوره كلدی.

یونانستان قدیمده « بتینی » ، « غلاتی » دینیلن یرلرایله « فریژی » نك برقسمندن یعنی شمدیكی بیلهجك سانجاغی ایله كوتاهیه وقرهسی سانجاقلرندن برقسمنك تشكیل ایلهدیكی مملكتلرله سقاریهنك انقرهیه طوغری اولان حوضهسنده — مقری « یكی شهر » اولمق اوزره — غازی عثمان بكك مستقل حكومتی وجوده كلدی .

روم تكفورلرنده بروسه ، قوجه ایلی بیغا (قدیم هلسپون حوالیسی) سنجاقلری قالوب قرهدكز ساحلندهكی طربزون ممالكیده اهل صلیب دورندنبری اورایه چكلمش اولان بیزانس ایمپراطورلری خانداننه منسوب اولهرق آیروجه برحكومت تشكیل ایتمكده ایدی ؛

عثمانلی تاریخی

برنجی کتاب

عثمانلی دولتنك قورولوب بویومه‌سی

برنجی فصل

عثمانلیلرك آناطولیده یرلشمه‌سی — روم ایلنه گچمه‌سی —
تیمورله آنقره محاربه‌سی — بوزغونلق — شهزاده‌لرك
بربریله اوغراشمه‌لری

۶۹۹ — ۸۱۶

— ۱ —

عثمان غازینك استقلالی — بروسه‌نك فتحیله پای تخت اولمسی — اورخانك حکومتی — شهزاده علاءالدین پاشانك وزیرلکی — ادارهٔ حکومتك تنظیمی — منتظم عسکر احداثی — یکیچریلر ایله سپاهیلر — ازنیقك فتحی — یونانی ایمپراطورلریله مناسبات — قره‌سی ممالکنك الحاقی — شهزاده سلیمان پاشانك روم ایلی‌یه مروری — کلیبولینك وحوالیسنك فتحی — غازی سلیمان پاشانك وفات ناگهانیسی — اورخان غازینك ارتحالی —

عثمان غازی

۶۹۹ — ۷۲۶

هجرتك ۶۹۹ نجی سنه‌سی قونیه سلجوق دولتی مغولر پادشاهی غازان خان زماننده ییقلدی ، طاغیلدی . هر ولایتده‌کی والیلر باشلی باشنه حکومت ایتمکه قالقیشدیلر . بوصیراده غازی عثمان بك ده حاکم اولدیغی مملکتلرده استقلال بولدی ؛ عثمانلی دولتی باشلادی .

بو استقلال اوزرینه عثمان غازی قره‌جه‌حصارده جمعه نمازلرنده آدینه خطبه اوقوتدی . شمال حدودینه یقین اولان یکی شهرك ده قلعه‌سنی تعمیر ایتدیردی ؛ حکومته مرکز یاپدی .

بغدادده‌کی خلفای عباسیه ، زمان کچدکجه اخلاق بوزغونلغی ، اداره کوشکلکی یوزندن ، ذوقه ، سفاهته قویولمشلر ایدی . حکومت ایشلرنده شریعتك احکامندن زیاده سلطانلرك ، نفوذلی امرانك عرفی امرلری ، حکملری دیکله‌نور ، کچر اولمش ایدی ، هله جنکیزلیلر استیلاسندن بری بو عرفی حکملرداها چوق رواج بولمش، آرتمش ایدی.

ملکی ایچنده باشلی باشنه حکمدار قالنجه عثمان غازی‌نك ایلك ایشی علمادن سچوب دیکدیکی حاکملر ایله حقوق عامه‌یه شریعت اوزره باقیلمه‌سی اولدی . بوطوتم اونك شریعت محمدیه‌یه اولان اطاعتنی، حرمتنی کوسترر .

ایشلرك عدالتله ، شریعتله ، کورولمکه باشلانمسی هرکسك امنیتنی آرتدیردی . هر یردن خلق بو عدالتلی یکی حکومتك قولتوغنه صیغینمغه قوشدی ؛ عثمانلی تبعه‌سی چوغالمغه یوز طوتدی .

عثمان غازی حکمی آلتنده‌کی یرلرك مرمره ساحللرینه طوغرو اوزانمه‌سینی پك چوق امل ایدر اولدیغندن کوندردیکی آتلولر ایله ازمید طرفلری بربر اله کچدی . قیصر طاقنه قارشی « قویون‌حصار » جوارنده‌قازاندیغی برمحاربه‌ایله‌ده « ایزنیق» شهری محاصره آلتنه آلندی.

قلعه‌سی زمانجه پك محکم ایدی . قلعه‌لری دوکوب ییقاجق « طوب » دینیلن آتشلی ایری سلاح هنوز میدانده یوق ایدی . عثمانلیلر ایزنیقك چوره‌سینه قله‌له یاپدیلر ؛ قلعه ایله طبشاری آراسنده

گاوب گیتمگی کسدیلر. بو تدبیر ایله محصور قالانلر ایچه صیقشدیرلمش اولدیلر .

اوته یاندن‌ده کملیك قصبه‌سنه قادار واران برلر عثمانلی الینه گچدی . « قره علی » آدلی برجنك اری کملیك کورفزی آغزنده بولونان « قالولیمنی » آطه‌جغی‌ده اله گچورمش ایدی . او گوندن بری آطه‌نك آدی « امر علی آطه‌سی » قالدی .

حرمن قایا تکفوری کوسه میخال نجیه‌سنه‌دن بری غازی عثمان بگه اولان حرمتی ، صداقتی اسلام دینی قبول ایله برقات داها آرتدیرمش ایدی . میخال بکه بویله‌جه « هدایت » ایریشمه‌سی لفکه ، آق حصار قلعه‌لرینك عثمانلیلر الینه دوشمه‌لرینه یاردیم ایتدی . غازی میخال بگك نسلی ایکی اوچ یوز سنه عثمانلی اودولرنده آقینجی سرکرده‌لگی ایله مشهور اولدیلر . وطنلرینه ، دولتلرینه گوردکلری خدمتله آدلری عثمانلیلر آراسنده بوگونه قادار اونودلمادی ، قالدی .

عثمانلیلر ازمیت ، کملیك کورفزلرینه طوغرو مرمره قییلرینه صارقوب ملکلرینی گنیشلمه‌لری بیزانس قیصرینك خوشنه گیتمیور ایدی . جنکیز اولادندن تبریزده حکمران اولان شهنشاه جهان محمود غازانه شکایتله التجا ایدییور ایدی عثمان غازی آقینجیلرینی بوغاز ایچی ساحللرینه بکقوزه طوغری سوره‌رك ایمپراطوره پرواسزلغنی گوستریبور ایدی .

کوتاهیه طرفلرینی قاپلایان کرمیان طوپراغنده قونق عشیرتلردن چاودار تاتارلری بر آره‌لق اسکیشهره طوغری صالدیردیلر قره‌جه حصاره طالوب اورایی یاغمایه قویولدیلر . بو تعرضه قارشی مملکتی قورومغه

طوپلانان عثمانلی آتلیلری باشینه کنج اورخان بك کچدی . عثمان غازی ، غازی عبدالرحمن ایله کوسه میخال بکی اونك یاننه مشاور اولهرق قالمش ایدی . اورخانك آتلیلری صارقینتیلق ایتمك ایستهین تاتارلری سینورلردن قوغوب سوردیلر .

اورخان امری التنده بولونان عسکر قیصردن اوچ آلمق ایچون — هنوز روملر النده بولونان — بروسه شهرینی دونشده کلدی ، محاصره آلتینه آلدی . بروسهده محصور قالانلره عثمانلی الندن قورتولیش اولمادیغنی قیصر بك ایی آکلامش ایدی . اونلاره «ویره» ایله تسلیم اولمق نصیحتنی ویردیکندن بیزانس عسکری قلعه آناختارلرینی اورخانه کوندردیلر ، ۳۰ بیك دوقه آلتون « فدیهٔ نجات » ویرهرك جانلرینی ،ماللرینی قورتاردیلر .

بروسهنك تسلیمی ایله بیزانس قیصرلرینك کوچوك آسیا (آناطولی) ده اللرنده قالهبیلمش اولان « بتینی » ممالکی — هنوز محاصره آلتینده بولونان ایزنیقدن (نیسا) باشقه — هپ عثمانلی الینه کچمش اولویور ایدی .

یاشی یتمشه ایرمش اولان عثمان غازی بروسهنك اوغلی الیله فتح اولوندیغی مژدهسینی « سکود » ده اولوم یاتاغنده آلمش ایدی . اورخانی یاننه چاغیردی . اوکا حکومت ایشلرنده عدالتلی ، حربلرده جرأتلی ، متانتلی بولونمق نصیحتلرینی ویردی ؛ طوتدیغی هرایشی یاشارمهسنه دعالر ایدرك طوغدیغی یرده اولدی .

عثمانلی خاندانه ، بوتون عثمانلیلره آدینی باغشلایان بومحترم غازی کوکلی پاك ، آرسلان یورکلی ایدی . شریعتی طانور ، عدالتی سهور

ایدی . کوزی طوق غنا صاحبی بولوندیغنی‌ده — یاریم عصره یقین حکومت باشنده ، غزالر ، غنیمتلر ایچنده یاشامش ایکن — اولدیکی زمان « مخلفاتی فقط برایکی طاقم البسه واسلحه ایله برقاچ توانا آت و بر سوری قیوندن عبارت » اولماسی کوسترر . یاراد یلیشك اونده طوپلادیغی بونجه مزیتلردن بردانه‌سی بیله برحکومت بناسی قوره‌جق ، یکی برملت میدانه چیقاره‌جق آدملره یتر .

وصیتی اوزره بروسه‌یه کومولدی ، مبارك تربه‌سی بروسه‌نك اسکی حصارنده « مناستر کنبدی » یاخود « کوموش کنبد » دینیلن یوکسك بریرده‌در .

اوتربه‌یی زیارت ایدن هرعثمانلی ، آلتی یدی عصرلق شرفلی کونلر خاطره‌سیله قلبینك اوینادیغنی طویار .

٤

اورخان غازی نك پادشاهلغی

(٧٦١ — ٧٩١)

اورخان چوجقلغندن بری آت اوزرنده ، دوكوش میدانلرنده بویبودی . باباسی صاغلغنده اونی یرینه قویمغه یتشدیریور ایدی .

اورخانك بویوك قرنداشی علاءالدین پاشـا والده‌لرینك بابامی اولان « شیخ اده‌بالی » نك تربیه‌سی آلتنده بوتون كونلرینی علم تحصیله ویرمش ایدی . علمه اولان محبتی اوكا دنیا سلطنتنی اونوتدیرمش ایدی .

بابالرینك « سكود » ده اوله‌سی اوزرینه ۳۹ یاشنده عثمانلیلر باشنه كچن اورخان قرنداشینك علمنـدن ، كمالنـدن قازانمق كركدیكینی اونوتمادی ؛ كندینه یاردیم ایتمه‌سینی یلواردی ، وزیرلك ایله حكومت ایشلرنده اونی یولداش طوتدی .

عثمانلی دولتنده ایلك وزیر علاءالدین پاشادر .

اورخان اسكی یونانستانده « بتینی » ، عثمانلیلر آراسنده « خداوندكار سانجاغی » دینیلن مملكتلرده هنوز فتح اولنمامش قلعه‌لرك ، حصارلرك ضبطیله مشغول اولوركن وزیر علاءالدین پاشاده یكی قورولوب بویومكده اولان حكومتك اداره‌سنی تنظیمه غیرت ایدییور ایدی .

اورخان بك دورحكومتنك ایلك فتوحاتی جنكلرده باباسنه یولداشلق ایدن آقچه قوجه ، غازی عبدالرحمن كبی بهادر سركرده‌لرك همتلریله ازمیدك قندری‌نك اسكداره اوزاق اولمایان آیدوس حصارینك صوكراده قره‌مرسل ایله هركه طرفلرینك ضبطی اولمشدر .

علاءالدین پاشانك حكومت ایشلرنده‌كی تشكیلاتنه گلنجه : اهالینك حقوق دعوالری شریعت محكمه‌لرنده گورولمك اصول طوتیلمش ، هركسی ایشنه ، صنعتنه گوره آییرد ایده‌جك قیافتلر قونمش ، اوزمانه قادار عثمانلیلر اراسنده سلجوقی سكه‌سی گچمكده ایكن مستقل بر حكومتك شاننه لایق اوله‌رق اورخان بك آدینه یكی سكه‌لر باصلمشدر .

عثمانلیلر ارطوغرل غازی زماننده‌نبری همان دائما آتلی اوله‌رق محاربه ایدرلر . پیاده عسكرینه اوقادار لزوم گورمزلر ایدی . مملكت بویومكه یوز طوتجه حكومتك قوروایشی یولنه گیردكجه منتظم عسكره‌ده احتیاج حس اولونمغه باشلادی .

دائما سلاح آلتنده بولندیریلور « یكی چری » آدیله پیاده عسكری ، محاربه اولنجه سانجاق آلتنه دعوت ایدیلور « سپاهی » آدیله سواری عسكری ترتیب اولندی .

زمانك علماسندن چاندارلی قره خلیلك اجتهادی اوزرینه محاربه‌لرده گیمه‌سز قالوب اسیر ایدیلان « نصارا » اولادندن سنه‌ده بیك گنج آییریلور ، اسلام آدابی اوزره تربیه ایدیلور ایدی . « یكیچری » دینیلان بودورلو عسكر صلح زمانلرنده بیله قیشله‌لرنده حكومتك امرینه حاضر طورر ایدی . یكیچریلره مخصوص بروسه‌ده یاپیلان ایلك قیشله‌لرك (خانلر) بعضیلری خراب اوله‌رق حالا باقیدر .

زمان گچدكجه یكیچریلرك صاییسی آرتدی . بوموظف عسكر عثمانلی دولتی الندە بویوك فتوحات ایچون مهابتلی بر سلاح اولدی .

« سپاهی » دینیلان سواریلر فتح اولونان مملكتلرده كندیلرینه حكومت طرفندن آییریلان یرلرك ، كویلرك « گلوری » ایله صالح

[illegible]

[illegible] (٨٧٨) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

[illegible]

[illegible]

چویردی . ایلك رهبان جمعیتی بوکلیساده قورولمش ایدی . ازنیقده فقه ، حقوق علملرینك تعلیمنه مخصوص مدرسه‌لر ، فقرایی مجاناً بسیلر ، عمارتلر ، چوجقلر ایچون مکتبلر وجوده گتوردی .

علاءالدین پاشا اولدیگنده اورخان غازینك بویوك اوغلی سلیمان پاشا عمجه‌سینك یرینه گچدی . باباسنك فتوحات ایزینی قووالایه‌رق طراقلی، کملیلك جهتلرینی فتح ایتدی .

قونیه روم سلجوقی دولتنك انقراضندنبری برغمه سنجاغی قره‌عیسالیلر النده ایدی . عثمانلی طوپراغی ایله سینوری بتیشك ایدی قره‌سی (قره عیسا) دیاربنك بگی اولدیکندن اوغللری آراسنده گچینکسزلك چیقدی . اهالی محضرلرله عثمانلی حکومتنه صیغندقلرندن مرکزی برغمه شهری اولان قره‌سی بیتوی‌یه عثمانلی ملکنه قاتیلدی . والیلکی شهزاده سلیمان پاشایه ویرلدی . قره‌سینك عثمانلی طوپراغنه قاتیلماسی پك فائده‌لی ایدی . ساده طوپراق چوغالمایور ، اورانك اهالیسی تورك عرقندن اولدیغندن تورك نفوسی‌ده آرتیور ایدی . برده قره‌سی اوروپا طوپراغنه ، آنجق هلسپون بوغازی ایله آیریله‌رق ، یقین اولدیغندن ایلروده‌کی فتوحاتی قولایلاشدیرییور ایدی .

مملکتلری بویله کیتدکجه بوییوب قوتلری آرتمقده اولدیغنی گورن روم قیصرلری (بیزانس ایمپراطوری) عثمانلیلر ایله خوش گچینمگی داها اویغون بولیورلر ایدی . اوتاریخده ایمپراطورلغی اله گچورن « قانتاکوزن » قزی « پرنسس تئودورا » یی اورخانه تزویج ایله دوستلق باغلامغه جان آتدی . کلین استانبولدن چیقوب کیدرکن سلیوری‌ده صونره‌ده اوسکدار جوارنده‌کی مالتپه‌ده بویوك دوگونلر ،

(٧٥٨) .

کلیبولی قلعه‌سی‌ده فتح ایتدیلر . بوکونلرده وقوعه کلن زلزله‌نك ، قلعه دیوارلرینی ییقارق کدیکلر پیدا ایتمسی غازیلره یول آچیور ایدی .

قیصرلیلر تورکلرك هیچ بکله‌مدکلری بوناکهانی آقینلرندن شاشیردیلر ، بالقان مملکتلرینه یاییلمش اولان بولغارلره ، صربلیلره نصرانیت نامنه یالواردیلر طوپلادقلری قوتلیجه بر اهل صلیب ایله کلیبولی‌یه صالدیروب غازی‌سلیمان پاشاعسکرینی‌اورادن‌سوروب‌چیقارمغه صاواشدیلر .

همان برعصره یقینـدر عمرلرینی آت اوزرنده ، دوکوشلرده کچورمکله کوزلری پکله‌شن ، جسارتلوی آرتان عثمانلی بهادرلرینك طیانقلی طوریشلرینی قیرمق ممکن اوله‌مدی .

روم‌ایلنه آیاق آتمق ، کلیبولی‌یی اله کچورمك مژده‌لری اورخان غازی‌یی بوتون عثمانلیلری پك چوق سه‌ویندیرمش ایدی .

روم ایلی فاتحی سلیمان پاشا آوه مراقلی ایدی . بولایرجوارنده بر معتاد چیقدیغی آو پیشنده دورت نعله دیزکینله‌دیکی آتی بر قیادن دوشـدی باشی قیایه چارپدی او آنده اولدی . تربه‌سی « بولایر » قصبه‌سنده‌در .

بو قره خبر باشلانمش‌اولان زواللی پدرینی پك زیاده انجیلتدی. آرتق آجی ایله چوق یاشایه‌مدی اولدی . بروسه‌ده پدرینك‌یاننده‌کی تربه‌سنه کومولدی .

اورخان پك عقللی ، پك واریشلی بر پادشـاه ایدی . پدرینك قوردیغی دولتی اوکا ویردیکی نظاملر ایله قوتله‌ندیردی . ایلروده‌کی فتوحاته حاضرلادی .

— ٢ —

خداوندکار — ادرنه‌نك فتحی — عثمانلیلرك بالقانلره طوغری ایلرولەیوب
یاییلمسی — صربلرایله محاربه — آناطولیده آنقره‌نك ضبطی — قرمانلیلرله
محاربه — محاربه‌لرده‌کی غنیمتدن بشده برینك بیت‌المالە ترکی — سپاهیلرده
تنسیقات — عثمانلیلرك بالقانلری آشمسی — قوصووه محاربه‌سی — مراد
اولك (خداوندکار) شهادتی — ییلدیرم بایزید — صربلیلرایله مناسبات —
عثمانلیلرك استانبولی ایلك محاصره‌سی — قرمانلیلرك تجاوزی — عثمانلیلرك
بولغارستانه کیرمسی — آناطولیده کوتاهیه‌نك ، قسطمونینك ضبطی
— نیکبولی محاربهٔ مشهوره‌سی — سلطان اقلیم روم — قرمانك ضبطی
— بوغاز ایچنده آناطولی حصارینك بناسی — ارزنجانك ضبطی — تیمور
خان ایله مجادله — سیواسك تخریبی ، شهزاده ارطوغرلك شهادتی — تیمور
ایله انقره محاربه‌سی — سلطان ییلدیرم بایزیدك مغلوبیتی — اسارتده وفاتی

خداوندکارك حکومتی

٧٦١ — ٧٩١

بویوك قرنداشی شهزاده سلیمان پاشا بر آو آرقه‌سنده قضا ایله اولدیکندن اورخان‌غازی‌نك کوچوك اوغلی برنجی مراد (خداوندکار) ٣٥ یاشنده عثمانلی تختنه چیقدی .

شهزاده سلیمان پاشا ایله اورخانك بربری اردنجه اولمه‌لرینی فرصت صایان قرمان بگینك اغواسیله آنقره‌ده‌کی « اخیلر » عشیرتی عثمانلی ملکنی چیگنه‌مگه یورومشلر ایدی . اخیلر انقره‌نك فاضللرندن ، زنکین اعیانندن طوپلانمش بریرلی هیئت ایدی . ذاتاً انقره اناطولیده

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

بونلرك طوپلادیغی عسکر بالقانلری آشدی ، ادرنه‌یه طوغرو یول آلدی . فلبه‌یه یاقلاشمش اولان بو برلشك اوردی نك باشنده بولونان قراللر ، برنسلر جوقلغه گووه‌نیورلر ایدی . تورکلرك اوزرلرینه گله‌بیله‌جکلرینی حساب ایتمدیلر ، ایچکی‌یه قویولمشلر ایدی .

دشمنك حالینی آکلامق ایچون بش اون بیك آتلی ایله ایلروله‌ین حاجی ایل بگی اونلرده‌کی بو قیدسزلغك فرقنه واردی . عسکرینك آزلغنه باقمادی ، گیجه‌نك قرا کلغینی فرصت بیلدی . بك بر اوریش ایله دشمن اوردی‌کاهنه صالدیردی ، همان هپسنی قیلجدن کچوردی . برچوغی‌ده قورقو ایله تلاش ایله قاچار ایکن مریچ صوینه دوکولدی ، صوده بوغولدی . بو محاربه یرینك آدی عثمانلیلر آره‌سنده « صرب صیندیغی » دییه مشهور اولدی .

متفقلرك بالقانلری آشدقلرینی آناطولیده خبر آلان خداوندکار روم ایلنه یتشدیکی گون‌اونی دشمن‌یرینه دشمنك بوزغونلغی‌مژده‌لری قارشیله‌یور ایدی .

بوقازایچ بالقانك جنوب انکلزنده بولونان بوتون مملکتلری عثمانلیلره باغشلایور ایدی .

بکلر بگی لالا شاهین پاشا قاچان دشمنلرك براقدقلری ایزلری کندینه‌یول ایتدی . بالقانلری آشدی ؛ بولغارلرك برلشمش‌اولدقلری (شمدیکی شمالی بولغارستان) مملکتلره گیردی . صماقوو ایله‌اختمانه عثمانلی سانجاغنی دیکدی .

صرب قرالی لازارایله بولغار قرالی سیسمان عثمانلی قلیجنه‌قارشو طوره مایه‌جقلرینی آکلادیلر . هر سنه « ویرکو » ویرمکی تعهدله

شهری ایله مملکتندن بر خیلی یرلری عثمانلی حکمدارینه صونوب باغشلایور ایدی .

برقاچ سنه بویله صلح ایله گچدکدن صوکرا خداوندکار غازی یکیدن فتوحاته باشلادی :

صربك ، بولغارك قراللری تعهد ایتدکلری ویرگولری گونی گونه ویرمکدن قاچینمق یوللرینی آراشدیریورلر ایدی . اولن لالا شاهین پاشا یرینه گلن بگلربگی تیمورطاش پاشا براوردی ایله لازارك اوزرینه یورودی ؛ اصلنده آرناوودلرك مملکتی ایکن صربلولره گچمش اولان مناستر ، پرلپه ، ایشتیب قصبه‌لرینی ضبط ایتدی .

« اینجه بالابان » آدلی بر عثمانلی بهادری‌ده بولغارلرك محافظه‌یه صاواشدقلری صوفیه‌یی ایکی سنه محاصره‌دن صوکرا اله کچوردی ٧٨٤ ه

تیمورطاش ما که‌دونیاده ، اینجه بالابان صوفیه‌ده دوکوشورکن وزیرقوجه خیرالدین پاشاده روملر النده بولونان سلانیکی فتح ایدییور ایدی .

سلانیك فاتحی قاره خلیلك (خیرالدین پاشا) اولمه‌سی عثمانلی دشمنلرینی ایی امیدلره دوشورمش ایدی . قرال لازار بولغارلری‌ده کندینه اویدوردی . روم ایلنده‌کی عثمانلی طوپراغنه صالدیرمغه باشلادی . عثمانلیلرك بویوملرینی قیصقانان قرمان بگی‌ده لازار ایله ال آلتندن سوز برلکی ایتمشدی ، اوده آناطولیده دشمنلکه قالقیشدی .

خداوندکار طوپلادیغی بر اوردی ایله قونیه اوواسنده قرمان بگینی دوکدی . محاصره آلتینه گیرن قونیه شهری‌ده تسلیمه

مجبور اولدی . خداوندکارك قیزی قرمان حاکمی علاءالدین بکك زوجه‌سی ایدی . اونك شفاعتیله قرمان بگی عفو اولوندی .

بولغارستانك فتحی ـ قوصووه میدان محاربه‌سی

غازی مراد اول آناطولیده قرمان سفریله اوغراشورایکن بوسنه‌یه آقین ایدن تیمور طاش پاشانی فنابر بوزغونلغه اوغراتمق کبی برعثمانلی اوردیسنی خرباله‌مش اولان لازار بولغار قرالی سیسمان عسکریله برلشمك اوزره ایدی . خداوندکارك روم‌ایلنه یتشمه‌سی‌ایکی دشمنك برلشمه‌سنه وقت براقمادی .

خیرالدین پاشانك یرینه وزیر اولان اوغلی علی پاشا بالقانلری آشدی ؛ بولغارلرك اسکی پای‌تختی اولان « طرنوی » یه گیردی . اورادن یوقاروله‌دی ، شمنی‌یی ضبط ایتدی . علی پاشا قلیجندن‌باشینی قورتاران سیسمان نیکبولی‌یه قاپانمق ایچون طونایه طوغرو قاچمش ایدی .

وزیرعلی‌پاشاسیسمانی طونا یالیلرینه طوغرو قوغارکن‌خداوندگار اوردیسی‌ده لازاری‌قارشوله‌مق ایچون اوسکوب یولینی طوتمش‌ایدی.

قوصووه‌ده دشمنله قارشولاشدی . قوصووه صحراسی اوزون وطـار بر اووه‌در . اورته‌سندن برایرماق کچر . دشمن شمالده‌کی اتکلر اوزرنده دره‌یه موازی بر وضعیت آلمش ؛ آغیرلقلرینی مرکزی کریسنده طوپلامش ایدی. عموم قوماندا قرال لازار الینده ایدی. عثمانلی‌اوردیسی‌مورا صوینی آشه‌رق قوصووه صحراسنك جنوب اتکلرنده وضعیت‌الدی . صاغ جناحده شهزاده ییلدیرم بایزید ، صول جناحده شهزاده یعقوب‌چلبی مرکزده‌ده بالذات پادشاه بولونیورایدی.

عثمانلی اردوسنك پیشدارلغنه وزیر اعظم علی پاشا مأمور ایدی .

خداوندکار دشمن اردوسینك چوقلغنه باقمادی ، نصرت ایچون دعالر ایدرك محاربه‌یه گیریشدی .

قوصووه‌ده ایدیلن بو میدان محاربه‌سی پك قیامی‌یه ، پك قانلی ایدی . قونیه‌محاربه‌سنده گوستردیگی جرأتله ، چویكك ایله «یلدیرم» لقبنی آلان شهزاده بایزید بگك بوراده‌کی بهادرلغی‌ده قوصووه‌دو گوش گونی‌نك شرفنی عثمانلیلره قازاندیرمغه چوق یاردیم ایتـدی . صرب کشی زاده‌لرندن قرال لازاری چکمه‌ینلرندن برینك باشنده بولوندیغی اون بیـك آتلی ایله عثمانلی طرفنه گچمه‌سی‌ده محاربه‌نك گیدیشـنی دگیشدیردی .

لازارك عثمانلی الینه اسیر دوشمه‌سیله صربلیلر بیتوی‌یه بوزولدیغندن خداوندکار غازی « قوصووه محاربه‌سی » نی قازاندی ، عثمانلی آدینی بویولتدی . عثمانلی دولتنی روم ایلنه یرلشدیردی . (۱۳۸۹) م

محاربه‌یی قازانان خداوندگار غازی محاربه میدانینی طولاشیورایدی . یره سریلن اولولر آره‌سـندن بردنبره فیرلایان « میلوش » آدلی بر صرب فدائیسی اوزرینه صالدیردی ، اونی خنجریله شهید ایتدی . مشهدی قوصووه‌ده ، تربه‌سی بروسه‌ده چکیرگه‌ده صاغلغنده بنا ایتدیرمش اولدیغی جامعك قارشیسنده بروسـه اووه‌سنی ایاغی آلتنه آلان بر موقعده‌در .

ایشته عثمانلی پادشاهلری ، شهزاده‌لری بویله محاربه میدانلرنده جان ویره‌رك بو وطنی وجوده کتوررلرایدی . بونلردر که آدلری دنیالر طوردقجه حافظه‌لرده دنیالر طوردقجه حرمتله ، افتخارله یرطوتمقده‌در .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

١٦٨ — ٥٠٧

[illegible]

عثمان غازینك ارتحالنده براقدیغی عثمانلی ملکنك حدودلری
٧٢٦ ھ

عثمانلیلرك اجدادی بولنان قایی خانلرینك شرقدن (خوارزمدن) غربه طوغری هجرتی - قایی خانلرینك آناطولی یه یرلشدکلری سلجوقی حکومتی اراضیسنده‌کی حکومتلرك حدودی
بحر سیاه
سلجوقی روم دولتی
خراسان
کردستان
قارص
بحر سفید
عثمانلی حکومتی
بروسه
مرمره دکزی
قره‌سی
اسکدار
ازمیت
ازنیق
ادرنه

یورودی ، اونی آق چایده یقالایوب ایکی اوغلیله اسیر ایتدی .
بو صورتلەده قرمان عثمانلی ممالکنه قاتیلیور ایدی . سیواس ایله ملاطیه وطوقات طرفلرینك حاکمی بولونان « قاضی برهان‌الدین »ده اونك قهری سلەسنه چارپیلمقدن قورتوله‌مایور ایدی . سیواسه شهزاده ارطوغرل سانجاق بکی دیکیلدی .

سلجوق حکومتندن قالان « جانیك امارتی »نه عثمانلیلر هنوز ال سورمه‌مش ایدی . آیدین ، صاروخان ، منتشا ، قرمان بکزاده‌لری سینوبده اسفندیار اوغلی کوتورم بایزید بکه التجا ایتدیلر . بونلرك تسلیمنی طلب ایدن پادشاهی دیکله‌مدیکی ایچون سینوبه یوروین بر اوردو اونك ملکنی‌ده دیکرلرینه بنزه‌تیور ایدی . بورالرەده شهزاده امیر سلیمان سانجاق بکی براقیلدی .

کوتورم بایزید مملکتلری عثمانلی اله دوشن نه قدر ملتجی بك وار ایسه برلکده آلدی ؛ تبریزده بولونان مغول حکمداری تیمور خانك حمایه‌سنه صوقولدی .

روم ایلنده ، آناطولیده آردی آراسی کسیلمه‌ین بو موفقیتلر ییلدیرم بایزید خانی غرور نشئه‌سیله بیهوش ایتمکه باشلامش ایدی ، وزیر علی پاشانك صفا پرستلکی ایسه پادشاهلك بوتون ذوقه ، عشرته قویولمسنه یاردم ایدییور ایدی .

اوزمانك مشهور علماسندن امیر بخاری ملتك اخلاقنه ، تربیه‌سنه چیرکین اورنکلر ویرمه‌سندن قورقولور بو ذوق دوشکونلکنه یالکز کوکل قیرغینلغی ایله‌سیرجی قالمادی ؛ بر کون بروسه‌ده انشا ایتدیرمکده اولدیغی جامعی برلکده کزوب معاینه ایدرلر ایکن پادشاهك طرز

٥

معماریسنی ناصل بولمقده اولدیغنی سؤال ایتمسنه علمنه ، تقواسنه یاقیشور بر طوغرولق ایله « بك کوزل اولمش اما ، کوشه‌سنده بر میخانه اکسیك ! » جوابنی ویرمکدن چکینمه‌دی .

بو آجی سوزدن متنبه اولان ییلدیرم بایزید ذوقی ، عشرتی ترکله استغفار ذنوب اوله‌رق یکیدن جهاد قلیجنی‌اله آلدی، اطاعت سوزنده صداقت کوسترمه‌ین بولغارستانه یورویوب اوراسنی‌ده تمامیله ملکنه الحاق ایتدی .

نیکبولی محاربه‌سی ـ مجار قرالی « سکیسموند » بوالحاقه معارض چیقدی . بوللادیغی ایلچیلر ایله حمایه‌سی آلتنده بولونان مملکتلری بویله چیکنه‌مکه نه حقی اولدیغنی ییلدیرم بایزیددن صورمغه قادار قالقیشیور ایدی . قهرمان مشربلی پادشاه ایلچیلری قبول ایتدیکی اوطه‌نك « برای زینت درت دیوارینه تعلق ایدیلمش اولان اسلحه‌یه بر نظر جلادتکارانه آته‌رق بو فضولانه سؤالك هردورلو تعبیردن داها بلیغ جوابنی » ویردیکی تاریخلره کچمشدر .

بو پرواسز جوابی آلان قرال فرانسه‌ده ، آلمانیاده سوزی کچن برنسلره ، برده پاپایه مراجعتله تورکلر اوزرینه بر اهل صلیب تشکیلنه موفق اولدی .

٦٠ بیك موجودلی بر متفقه اوردیسی طونا یالیلرینه ایندی ، بولغارستانده‌کی «نیکبولی» قلعه‌سنی محاصره‌یه آلدی . ییلدیرم کندیسنه مخصوص صیقی بر یورویش ایله اهل صلیب اوزرینه آتیلدی ، هنوز خبرلری اولمه‌دن اوردیلرینی قوشاتدی ، اونلری حرب ایتمکه مجبور ایتدی . بر کون دوام ایدن بو دهشتلی محاربه‌ی‌ده قوصووه محاربه‌سی

کبی عثمانلیلر قزاندی (۱۳۹٦) م .

بو شانلی محاربه « ظفرنامه » لر ایله بویوك اسلام حکمدارلرینه تبلیغ اولونمشدی. مصرده بولونان خلفای عباسیه اولادندن «متوکل» یازدیغی تبریك جوابنده ییلدیرم بایزیدی « اقلیم رومك سلطانی » دییه یاد وتبجیل ایتمش ایدی . بوندن بویله عثمانلی پادشاهلرینه « سلطان » عنوانی ویرلمکه باشلادی .

نیکبولی مظفریتی اوزرینه امیربخاری عثمانلیلرده ایلك دفعه‌اولمق اوزره سلطان ییلدیرم بایزید غازی‌یه ادرنه‌ده قلیج قوشادوب تبریکلر ، دعالر ایتدی . (۷۹۸) ه .

بو تاریخدن بری « عثمانلی خاندانی » نزدنده هر جلوس‌وقوعنده قلیج قوشانمق عادت اولدی .

نیکبولی مظفریتندن صوکرا پادشاهك قیلیجنه قارشی طوره‌جق کیمسه قالمدیغندن آناطولیده ، روم ایلنده توسیع ممالك دوام‌ایدییور ایدی .

آناطولیده بکلر بگی تیمور طاش‌پاشا دیوریك ، ملاطیه جهتلرینی، کماخ قلعه‌سنی ضبط ایدرکن غازی سلطان بایزید اول روم ایلنده یونانستانه یورویور ؛ اسکی‌زمانلرده‌کی مدنیلکی، معموریتی غائب‌ایتمش، قرون وسطاده چیکنه‌نمش، ونديك جمهوریتی النده خرابلانمش‌اولان بو مملکتك‌اسکی پای تختی« آتنه » یی ضبط ایله موره‌یه‌گیرییورایدی.

تیمورك عثمانلی ملکنه‌صالدیره‌سی بوفتوحاتی بش اون سنه‌ایچون طوردیرمغه سبب اولمشدر :

اورته آسیاده ، تورکلرك « خان بالغ » دیدکلری ، بلخ شهرنده

هجرتك سکزنجی عصری صوکلرینه طوغری « تیمور » اسمنده بر تاتار خانی تورەمکه باشلادی . بر آیاغی طوپال اولدیغی ایچون « تیمورلنك » لقبیله مشهور اولان بو یکی یتمه خان جسور اولدیغی قدر فطانتلی بر آفاجان ایدی . آززمانده باشنه طوپلادیغی مغوللر ، تاتارلر اوزرنده نفوذ پیداسیله مملکتنی بویولتوب سمر قندی ضبط ایله کندینه پای تخت یاپمش ؛ اوندن صوکراده اوغوز خانلر ، آتیلالر ، دارالر ، اسکندرلر ، قیصرلر ، آتیلالر ، عربلردەکی مجاهدلر ، جنکیزلر ، هلاگولر کبی دنیانك فتحی ایچون اورتەیه آتیلمشدر .

تورکستانك حزردگزندن هندستانك هیمالایا طاغلرینه قدراوزانوب کیتمش ، صوکرا قافقاسیا طاغلرینی آتلایوب دشت قپچاغه ، قریمه طوغری ایلروله‌مش ، اورادن دجله ، فرات نهرلری کبی جنوبه ، بحر عمانه آقوب بغداد اوزرینه یورومشدر .

اوتوز سنه سورن بو فتح واستیلا تاتار آتلولرینك قارشولرینه چیقمغه جرأت ایدن اوردولری پریشان ، اوغراغنه دوشن معمورەلری خراب ونالان ایتمشدر .

سلطان ییلدیرم بایزیدك قهرندن قورقوب قاچان آناطولی امارت بگلری آزربایجانده بولوندیغی صرەدە تیمور خانه التجا ایله اونك ملکنه تسلط ایتمسنده سبب اولمشلردر .

بوتون آسیا حکمدارلری تیموره بویون اگرلرکن عثمانلی پادشاهنك اونی بویوك بر آدم یرینه قویماماسی عظمتنه طوقوندیغندن نهایت اقلیم رومەدە آت سوروب سیواس قلعەسنی ضبط ایله ییقدی . قلعەنك محافظی بولونان بویوك شهزادەار طوغرل چلبی‌یی بوتون سکنەسی ، محافظلری ایله قلیچدن کچوردی .

اوغلی شهزاده‌یی اولدیرملک کبی تیمور طرفندن حقنده یاپیلان
بو استحقار ییلدیرم بایزیدك پك کوجنه کیتمشدی . اون دورت سنه‌ده
بوتون دشمنلرینی قلیجنه ، امرینه بویون اکدیرن ، شوکت ایله اقبال
ایله اجدادینك شرفنی آرتدیران بر پادشاهه تیمورك حس ایتدیرمك
ایسته‌دیکی بویوکلکلره ، حقارتلره تحمل ایده بیلمك قولای دکل
ایدی .

سیواسی ییقان تیمور حلب ، سوریه طرفنه یوز چویروب مصره
طوغرو بو معموره‌لری‌ده چیکنه‌دکدن صوکرا ایرتسی سنه تکرار
آناطولی‌یه دوندی .

ییلدیرم بایزیدك اونی سیزور باشنده قارشولامسنه میدان ویرمه‌دن
آناطولینك اورته‌سنه طالدی . آنقره ایلروسنده « چبیق اووه »
دنیلن میدانده ایکی اوردی قارشولاشوب اوروشدیلر. تیمور سواریلری
ایتدکلری هجومده یکیچرینك یرندن اوینامق بیلمه‌ین صفلرینه
چارپدقجه پارچه‌لانیورلر ایدی .

صباحدن آقشامه قدر سورن بو میدان محاربه‌سی عاقبت عثمانلیلرك
بوزغونلغی ایله نهایت بولدی. تیمور اوردوسنك صاییجه قوتی عثمانلیلرك
کندن پك زیاده ایدی . محاربه اورته‌سنده آناطولی عسکرینك تیمور
صفلری آراسنده اسکی بکلرینی کوروب میدان حربی ترکله قارشویه
کچمه‌لری پادشاهك قوتنی بر قات داها آزالتمش ایدی . روم ایلی
عسکری ایله صوك زمانه قدر عثمانلیلره صداقتده قالان صرب عسکری‌ده
نهایت شهزاده‌لرله برلکده محاربه میدانی ترکله چکیلمکه مجبور اولدیلر.
موکب همایون ایله اوردونك قلبکاهنی تشکیل ایدن یکیچریلر

باشنده ییلدیرم بایزید نه قاچمق ، نه‌ده مغلوب اولمق عارینی نفسنه ذل بیلدی. اولومی استحقار ایله‌عثمان کبی. خداوندکار کبی بابالرك‌اولادی، فاتح کبی ، یاووز کبی اوغللرك باباسی اولدیغنی دشمنه بیله اعتراف ایتدیره‌جك‌صورتده قلیج النده بر عثمانلی سپاهیسنه یراشان عسکرجه متانت ، برعثمانلی پادشاهنه‌یراشان شاهانه جلادتله نهایته‌قدردوکشدی. عاقبت کرچکدن تخت اجلالی بولونان ، آتندن یره دوشوب تاتارلره اسیر اولدی .

تیموره اسیر دوشمك او قهرمان پادشاهه پك آغیر کلدی. برسنه صوکرا آق شهرده آرادیغی اولومی بولدی . جسدینی برلکده اسیر دوشن اوغلی موسی چلبی تیمورلنگك اذنی ایله آلدی ؛ بروسه‌یه کوتوردی .

صاغلغنده اولو جامعدن ماعدا بروسه‌ده بنا ایدیلوب صوڭره‌دن اوغلی شهزاده امیر سلیمان طرفندن اعمار ایدیلن « ییلدیرم جامعی » نك یانشده‌کی تربه‌ده مدفوندر . اونی تاریخده طانیانلر ، تربه‌سنی زیارت ایدرکن ، جلادتی ، بهادرلغی خاطرایله یورکلرینك تیتره‌دیکنی فخرلنه‌رق طویارلر .

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

٥٠٧ — ٤١٧

[illegible]

– [illegible] – [illegible] – [illegible]

— [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

— ٨ —

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(٥٠٧)

[illegible]

[illegible]

بریکدیردکلری بوتون خزینه‌لر تیمور طورونی‌نك النه دوشدی‌اهالینكماللرینی‌ده تاتارلر یاغمه ایتدیلر .

تیمورلنكك‌اوتوزبش سنه‌در یورویوب چیکنه‌دیکی نجه‌مملکتلرده النه دوشن شهرلری آتشه ویرمك اهالیسنی قلیجدن کچورمك عادتی ایدی. تاتارلربوظلمدن بروسه‌یی قورودیلر . فقط جامعلرك‌مدرسه‌لرك آولیلرینه آت باغلامق ، ایچلرنده یاتوب عشرت ایتمك گبی مدنی انسانلرك، تربیه‌لی ملتلرك اوتاناجقلری قبالقدن کندیلرنی آله‌مدیلر. تیمورك طورونی محمد سلطان ، بویوك شهزاده‌یی قووالایان ، عثمانلینك آناطولیده‌کی پای تختنی یاغمه ایدن آتلولرنی اورالردن چکوب کیتدکدن صوکرا عیسا چلبی‌ده کیزلندیکی یردن چیقوب بروسه‌ده اعلان حکومت ایتدی .

عثمانلی ملکی ، آنقره مغلوبیتی آردنجه ، اوچ شهزاده الندەبویله تقسیمه اوغرامش اولویور ایدی . شهزاده‌لرك هر اوچی طرفندن آیری آیری تیمور خان‌نزدینه کوندریلن ایلچیلر حسن قبول‌گوردیلر. قرنداشلری ایچنده اخلاقی کوزل اولدیغنی ، ایشلرنده ، طوتمنده پادشاهلره یراشان بر طوغریلق آصیللك بولندیغنی ایشیدوب بکه‌نن تیمورلنگك قیزلرندن بر خانمی چلبی محمده ویرمکی بر آرالق فکرندن کچوردیکی‌سویلنمشدر . شهزاده‌لرك بویله ملکك برر طرفنه‌چکیلوب اعلان حکومت ایتمه‌لریله ارالرینه آیریلق کیرمه‌سنی عثمانلی سلطنتنی صارصمق ایچون کافی گورن تیمورلنك هپسنی آیری آیری تلطیف ایله بو فنالغی کوکلشدیرمش اولویور ایدی .

بر سنه قدر اناطولیده قالوب اللی التمش سنه‌دنبری رودوس

[illegible]

یاپمش اولدیغی اتفاقه اهمیت ویرمه‌یوب ادرنه‌ده باشـلی باشنه حکومت سورمکه باشلامشدر .

روم ایلنده کندی باشـنه حکومت ایتمکه باشـلایان موسی چلبی برادرلری کبی جسور وتهدیدینی ایقاعه‌قادر برشهزاده اولدیغی صربستانه ومجارستانه قارشی عسکر یوللایوب غالب کلسیله عالمه کوسترمکده ایدی.

کوستردیکی شدتلرله استانبولی‌ده قورقوتمغه باشلادیغندن ایمپراطور آماسیاده حکومت ایدن چلبی محمده التجا ایتدی .

بویاردیجی عسـکر اسـتانبولی محاصره آلتنه آلان موسی چلبی اردوسنی صیقیشـدیروب اونی فراره مجبور ایتدی . آنی بر بتاغه صاپلانمغله اوزولوب اولدی .

ایشـته بویله اوچ برادرینك برر صورتله تلف اولوب کیتمسی اوزرینه شهزاده چلبی محمدك آناطولیده روم ایلنده عثمانلی پادشاهلغی اعلان اولونوب ۱۳ سنه‌در دوام ایدن فترت دورینه نهایت ویردی.

چلبی محمدك قرداشلری حقنده شدتلر، خدعه‌لرقوللاندیغنی تعیب ایدنلر اکسـیك دکلدر . درین دوشونلمینجه بك چیرکین کورولن بواحوال چلبی سـلطان محمدی یالکز عثمانلی تختنه چیقارمدی عثمانلی دولتنی تقسیمدن ، انقراضدن قورتاردی . ایشـك بو مهم جهتی‌ده ملاحظه‌دن اوزاق طوتمامق لازمدر .

خلاصه

عثمانلیلر آناطولیده «خداوندگار» سنجاغنده حکومت قوردقلرندن بر عصر صوکرا آناطولیـده طوروس طاغلرینه ، روم ایلنده طونا یالیلرینه طوغری یاییلوب اوبرلری هپ حکومتلری آلتنه آلمشلردر.

آق دکزك «آطه‌لر دکزی» دینیلن بولکنده ازمیردن باشلایان ، ملاطیه ، آنقره شهرلریله قسطمونیدن کچه‌رك قاره دکزه اولاشـان برچیزگی بوبرعصر ایچنده آناطولیده ضبط اولونان یرلری قاپلار .

روم ایلنده فتح اولونان یرلریده — مرمره دکزی بوینده‌کی « سلوری » قصبه‌سـندن قاره دکز قییـسندن « کیلیوس » جوارینه قادار چکیلان چیزگینك آییردیغی استانبول ایمپراطورلغی (بیزانس قیصرلکی) حکمنـده قالمق اوزره — طونانك قاره دکزه دوکولن طونا آغزلرندن ودینه طوغری اولان آشاغی پارچه‌سی ایله قوصوودن کچه‌رك آییر قطعه‌سنده دکزه (آدریاتیق دکزی) قاریشـان چیزگی کوسترر .

بو چیزگینـك قاپلادیغی یرلرده وقتیله وولغا نهری بویندن طونا یالیلرینه هجرتله اوراره طاغیلوب یرله‌شن بولغار قومیله سلاو نسلندن بولونان صرب قومی ؛ آسیادن روم ایلنه کلن الك اسکی مهاجرلردن اولوب اسـکی رومادە طـانیلمش اولان آییر قراللغی قوران پلاغلر نسلندن آرناوود قومی ؛ برده اسکی زمانلرده مدنیتده ، تجارتده پك ایلری کیتمش ایکن رومالولر النده خرپالانان ، قرون وسطاده برچوق تسلطلره اوغرایان ، بیلگیلری آزالان یونان (هلن) قومی طاغنیق کوچوك حکومتلر وجوده کتورمشلر ایدی .

عثمانلی تورکلرینك بر عصر ایچنده آناطولیده ، روم ایلنده بونجه بیرلری اله کچورمه‌لری قارشولرینه چیقان قوملرك طاغنیق اولمه‌لرندن ؛ دوزگون ، قوتلی برحکومتلری بولونمه‌دن ایلری کلیور ایدی . یکی توره‌ین عثمانلی حکومتنك صاغلام قورولماسینك ، اوزمانلر هیچ بریرده بولونمایان یکیچری ، سپاهی کبی نظاملی ، اطاعتلی برعسکر یاپیلماسینك‌ده مملکتلر فتحنه چوق یاردیمی اولدی . خلقك کوروله‌جك ایشلرینه محکمه قپولرینی آچمق ، شریعتك قویدیغی اصوللرله عمل ایتمك کبی حکومتك کوستردیکی « عدالت » ده مملکتك بویومه‌سنه قوتلی اولماسنه خدمت ایدییور ایدی .

عثمانلی دولتنی ایلك قوران ، آدینی یالکز خاندانه دکل ، بوتون برملته یادکار براقان « عثمان غازی » شجاعتلی ، همتلی ، کوزل اخلاقلی ، نجابتلی برمحترم بانی ایدی . اوغللری ، طورونلری ، اورخانلر ، خداوندکارلر ، ییلدیرم بایزیدلرده شجاعتده ، صاواشده بربرندن دها اوستون حکمدارلر ایدی . عثمانلیلرك آز زمان ایچنده ایکی قطعه‌یه یاییلمه‌لرینه ، اوراده یرلشمه‌لرینه ، ملتی کوتنلرك بویله بویوك آدملر اولمه‌لری سبب اولدی .

اورخان غازینك بویوك قرنداشی علاءالدین پاشانك علمادن چاندارلی قاره خلیل ایله برلشوب یکی قورولان عثمانلی دولتنی مدنی برملته ، دولته یاقیشور نظاملر ، اصوللر ایله دوناتماسی ؛ نظاملی برعسکر یاپماسی بومملکتك ایلرولمه‌سنه ، یوکسلمه‌سنه خدمت ایتمشدر .

وقتیله اسکی یونانستانده ، رومادە منتظم اوردیلر وار ایدی ، رومانك اوروپا باربار قوملری النده چیگنه‌نوب دەورلمه‌سیله قرون وسطاده

نظاملی اطاعتلی اوردیلر اونودلدی . قرون وسطانك صوڭ عصرلرنده عثمانلیلرك یكیچری (پیاده) ، سپاهی (سواری) اوله‌رق دائما سلاح آلتنده بولونور براوردی یایه‌لری اسكیدن یونانستانده ، رومادە اولان اصولك یكیدن جانلاندیرلماسی دیمك ایدی . آز زمانده چوق فتوحاتك برسببی‌ده بومنتظم اوردی‌در . فرانسزلر ـ یونانستاندن ، رومادن صوڭره ـ منتظم عسكرك احداثی شرفنی مشهور ژانداراقك معاصری بولونان قرال یدنجی شارله عطف ایدرلر اما ، بواوكونش شرق عالمی ایچون طوغری دكلدر. چونكه اورخان شارلدن برعصر اوّل یاشامش‌در .

پادشاهلرمز داها شهزاده‌لكلرنده اوردی ایچنده ، حكومت ایشلرنده یتیشورلر ، صیراسی كلوب حكومتك ، اوردینك باشنه كچنجه اسكی تجربه‌لریله ملتك مقداراتنه بویوك خدمتلر ایدرلر ایدی.

روم ایلنه ایلك كچن عثمانلیلرك سرداری اورخان غازینك بویوك اوغلی قره‌سی والیسی شهزاده غازی سلیمان پاشا ایدی . خداوندكارك بویوك اوغلی شهزاده بایزید خان‌ده قرمان سفرنده كوستردیگی شجاعتله جویكلكله « ییلدیرم » لقبنی آلمش ، قوصووا میداڭ محاربه‌سنده اوكونك شانی قلجیله پارلاتمشدر .

ییلدیرم پادشاه اولنجه‌ده تسالیا ، موره اوزرندن یورودی . آتنه‌یه كیردی . نیكبولی مشهور محاربه‌سنده قرون وسطانك صوڭ اهل صلیب اوردیلرندن بری صایلان خصملرینی — شاهین‌سرعتیله اوزرلرینه آتیله‌رق — اونودلماز بربوزغونلغه ویردی .

سلطان ییلدیرم بایزید آنقره محاربه‌سنده بوزولوب تیمور الینه اسیر دوشدیكی كون ٤٤ یاشنده ایدی .

مملکتلری عثمانلی‌یه یکی گچن آناطولی بگلرینك عسکری محاربه میدانندە پادشاه اوردیسندن قاچایوب بوزغونلغه سبب اولماسەلر ایدی او کونك شرفی قازانمەسی احتمالدن اوزاق اولمایان بویهادر پادشاهك داها اوزمانلر بیزانسی فتح ایتمەسنه یاشی ، گوجی یتەجك ایدی .

بویله حکومت ایشلرندە ، محاربه میدانلرندە اجدادمزك اوکنه دوشن ، اونلره اورنك اولان اسکی پادشاهلریمزك برمزتی‌دە عدالتی سەومەلری ، شریعتك حکمنه‌باش اکمەلری مملکتمزی بویونتش ؛ او عدالته قوشوب صیغینان تبعەیی چوغالتمشدر .

بوبرارلقلر سادە پادشاهلردە دکل ، اونلرك یتشدیردکلری بویوك آدملردەدە وار ایدی .

عثمان غازینك آقچه قوجه ، غازی عبدالرحمن ، کوسه میخال بك کبی حرب یولداشلری ، شهزادە سلیمان پاشانك حاجی ایل بگی ، اوروئوس بك کبی جنك ارلری هپ بومملکتك بویومەسنه ، قازانماسنه جان جومردلیکله صاواشدیلر .

اوعصرك علماسندن چاندارلی قارە خلیل صیرتندەکی علماجبەسنی عسکر یاغمورلغیله دکیشدیردی ؛ « خیرالدین پاشا » آدیله وزیرلگه کلدی . خداوندگار غازی زمانی‌نك ائك بویوك فاتحلرندن اولدی . صوفیەنك فاتحی بالبان بكدە اوزمانك آدی صایلور جنك ارلرندن ایدی .

اصلی بخارالی اولان امر جلبی (شمس‌الدین بخاری) ییلدیرمه « اقلیم رومك سلطانی » عنوانی باغشلایان نیکبولی مظفریتی اوزرینه

بادشاهه قليج قوشانمش ايدی . بوقليج قوشانمه مراسمی بادشاهلرمزك جلوسلرنده تكرار ايدلمك بزده عادت اولدی .

امير بخاری سوزنی صاقلامز حميتلی بر فاضل ايدی . سلطان ييلديرم بايزيدك ، صدر اعظم علی پاشا تشويقيله ، كنديسنی بر آرالق ذوقه ، عشرته ويرديكينی كورنجه بادشاهه ديری سوزلرله نصيحتلر ويرمك ، سثملر ايتمكدن چكنمه‌دی ، اونی ايقاظ ايتدی .

امير بخارينك بو حميتی نه‌قادار آدينی بوبولنورايسه اونی‌ديكله‌مه‌سی‌ده ييلديرمك نجابتنی ، بويوكلكينی كوستر .

ايشته امراسی ، علماسی بويله غيرتلی ، حميتلی اولان پادشاهلرمزك يورولمق بيلمز همتلری يوزندن عثمانلی‌دولتی برعصرايچنده (٦٩٩ دن ٨٠٥ سنه‌سنه‌دك) آناطوليده ، روم ايلنده بويله فتوحاته نائل‌اولمشدر .

عثمانلی پادشاهلری بو دورده يالكز فتوحات ايله قالماديلر اله كچوردكلری مملكتلرك صلح زماننده معمور اولمالرينه‌ده چاليشديلر .

ازنيقده اورخان غازی‌نك جامعی ، عمارتخانه‌لری ، مدرسه‌لری ، خداوندكارك بروسه‌ده جامعی ، مدرسه‌لری ، اركنه صوينی اوزرنده بويوك كوپريسی ، ديمتوقه‌ده سرايی ، ييلديرمك بروسه‌ده اولو جامعی ايله ييلديرم جامعی بو مدنی اعماراتك شاهدلريدر .

مدرسه‌لرده فقه ، حديث علملرينك اوكره‌نيلمه‌سنه ايديلن همتلر يكی عثمانلی ملكنده معارفك اهمال ايدلمديكنی كوسترر .

شمس‌الدين بخاری (امير چلبی) دن باشقه تاج‌الدين كردی‌ده او عصرك طانيلمش علماسندندر ، عاشق پاشا ، علوان چلبی ، خسرو

وشیرین » منظومه‌سینی یازان ملا شیخی ، قاره داوود آدلی کتابی
یازان خواجه علی اوزمانك شاعرلری ، یازیجیلری صیراسنده آدلری
صاییلور .

عسکر امراسی فتوحات ایشلرنده پادشاهلرندن آیرلمدقلری گبی
مملکتی معمور قیلمقده‌ده — حالا اویرلرده اثرلری طوران خانلر ،
کوپریلر ، مکتبلر گبی یاپیلر ایله ـ اونلرك ایزلری آردنجه گیتمشلردر .
ایشته بویله ال برلگیله ایدیلن غیرتلر عثمانلی ملکنی بویولتوب گیدیور
ایدی .

آنقره‌ده تیموره قارشی بوزغونلق ، شهزاده‌لر منازعه‌سی مملکتی
تهلکه‌یه دوشورمش ایدی . چلبی سلطان محمدك همتی ، طالعی عثمانلیلغی
یکیدن جانلاندیردی ؛ ایلروله‌مك یولنه طوغرولتدی .

ایكنجی فصل

عثمانلیلغك تیمور بوزغونلغندن قورتولماسی — آناطولیده ، روم ایلنده یكیدن قوت بولماسی ـ استانبولك فتحی .

— ٤ —

چلبی سلطان محمدك اجدادی تختنه جلوسی — شهزاده مصطفی دعواسی — بدرالدین عصیانی — چلبینك وفاتی — ایكنجی سلطان مراد — عامی مصطفانك اعدامی — استانبولك محاصره‌سی — قره‌مانلیلر ایله محاربه — صربستان ، آرناوودلق سفرلری — مجارلر ایله محاربه — سیكیسموند — هونیاد — بوزغونلق — ایكنجی مرادك ماغنیسایه چكیلمه‌سی — شهزاده محمد — وارنه محاربهٔ مشهوره‌سی — ایكنجی قوصووه محاربه‌سی — سلطان مرادك وفاتی — ایكنجی سلطان محمدك پادشاهلغی — قرمان سفری — استانبولك فتحی — بیزانس ایمپراطورلغینك دوریلمه‌سی — قرون وسطانك نهایتی —

چلبی سلطان محمدك پادشاهلغی

۸۲٤ - ۸۱٦

چلبی سلطان محمد بشنجی عثمانلی پادشاهی اوله‌رق ادرنه تختگاهنده اعلان سلطنت ایتدی. آرتق رقیبسز قالدی فقط مملكت تیمور استیلاسی یوزندن چوق صارصلمش ایدی . عثمانلی شهزاده‌لری آراسنده ۱۳ سنه

سورن نزاعلرلەده حکومتك ، اوردینك انتظامی بوزولمش ایدی .

سکز سنه دوام ایدن عهد سلطنتنده بو انتظامسزلقلری دوزلتمك عثمانلی حکومتنك قوتنی یکیلەیوب اساسلاندیرمقله اوغراشدی. بو سببله اوکا « مجدد دولت » لقبنی ویررلر .

یکی پادشاه ، افلاقدن ، مجارستاندن ، وندیکدن ، استانبولدن جلوسنی تبریك ایچون کلن ایلچیلری التفاتله قبول ایتدی . بو حکومتلره دوست کچینمك یولنی ترجیح ایلەدی . تیمور داهیەسیله صارصیلان مملکته چکی دوزن ویره بیلمك ایچون بو عاقلانه بر کیدیش ایدی .

شهزادەلر آراسندەکی منازعەلری فرصت بیلن قرمان بکی آناطولی‌نی بوش کورنجه کلوب بروسەیی ضبط ایتمش ، آیدین بکی جنیدده ازمیر، آلا شهر ، بر غمەیی اله کچیرب کندیسنه حکمدار سوسی ویرمکه اوزنمش ایدی .

بونلرك تأدیبی ایچون آناطولی‌یه کچن پادشاهك قوتنه ایکیسی‌ده طیاناماديلر عاجز قالوب آمان دیلەدیلر ، اونلری عفو ایتدی . قرمان اوغلنه ملکنی باغشلادی ، جنید بکه روم ایلنده نیکبولی قلعەسی محافظلغنی احسان ایتدی .

بو آناطولی عصیانلرندن صوکرا ایدی مرمرەیه کیرن وندیك کمیلری کلیبولی اوکنده عثمانلی کمیلرینی بوزدیلر ؛ آراسی چوق کچمەدن باریشقلق اولدی .

چلبی سلطان محمد آناطولیده عاصیلر ایله اوغراشورکن روم ایلی طرفلری امنیتلی قالسون دی‌یه مجارستانه آقینجیلر یوللامش ایدی . بونلر بویوك بر ایش کورەمیوب کری دونمشلردر . فقط روم ایلی

بدرالدین عصیانی تمیزلنمه‌سندن چوق گچمدی ، آنقره محاربه‌سنده غائب اولوب ایزی بولوناماماش اولان شهزاده مصطفی چلبی اولمق ادعاسیله برعاصی داها توره‌دی . عفودن ، لطفدن آکلار بویدن اولمیان نیکبولی‌سؤباشیسی (محافظی) جنید بك افلاق بگنی‌ده قاندیروب حاضرلادقلری براوردو باشنه سلطنت دعواسنه قالقیشان مصطفایی قویدیلر ، عثمانلی ملکنه کیردیلر .

تأدیبنه مأمور اولان عسکر قارشوسنده دوزمه مصطفی بوزولوب سلانیك قطعه‌سنه قاچدی ، التجا ایتدی . آنقره بوزغونلغندن بری بوقلعه رومله‌ترك اولونمش ایدی . ایمپراطورك‌شفاعتیله پادشاه عاصی‌یی عفو ایتدی ، لیمنی آطه‌سنه نفی اولندی .

بوایکی عصیاندن قورتولان مملکت صلح وآسایش دورینه‌کیرمش صاییلیور ایدی .

چلبی سلطان محمد بك نازك طبیعتلی ، سوزنی طوتار عالیجناب برپادشاده ایدی . علومی ، فنونی سه‌ور ، ادبیاتی حمایه ایدر ایدی . کندیسندن دولتجه بك چوق خدمتلر بکله‌نور ایکن نزول اصابتیله برقاچ گونده اولوب گیتدی . صاغلغنده بك اعتنا ایله بروسه‌ده بنا ایتدیردیکی جامعك یانن‌ده‌کی یشیل تربه‌ده مدفوندر . بو جامع ایله تربه‌نك صنعت معماریه‌سی قدر شناس زائرلرك نظر حیرت وتقدیرلرینه چاربقه‌دور . ایراندن جلب ایدیلن مهارتلی معمارلرك بوبنالرده چالیشدیغی نقشلردن یازیلردن اکلاشیلور .

ایکنجی سلطان مرادك پادشاهلغی

٨٢٤ — ٨٦٥

ادرنه‌یه یتیشن شهزاده مراد بگه بیعت اولوندی ، یکی پاشاده پدرینك نعشنی بروسه‌یه یوللادقدن صوکرا حکومت ایتمکه باشلادی .

سلطان مراد ثانی عثمانلی تختنه اوطورنجه قرمان اوغلیله عقد مصالحه ایتدی . مجار قرالی « سگیسموند » ایله‌ده بش سنه ایچون متارکه یاپیلدی .

استانبول ایمپراطوری چلبی سلطان محمد مرحومك وصیتنامه‌سنی اورته‌یه سوروب کوچوك شهزاده‌لرك رهن اوله‌رق استانبوله گوندرلمه‌لرینی ایسته‌یور ایدی . هنوز تجربه‌سز بولونان کنج پادشاهی اغفال ایدوب الده کوچوك شهزاده‌لر رهن قالورسه پای تختی عثمانلی استیلاسندن قورتاره‌جغنی حساب ایدییور ایدی .

باباسنه صداقتله خدمت ایتمش اولان قوجه بایزید پاشا اوغلننك‌ده اعتمادینه لایق بر وزیر ایدی . پادشاهك شرفنه طوقونان بویله برطلبی رد ایتدی . ایمپراطور لیمنی آطه‌سنده سورگون بولونان شهزاده‌لك دعواسنده‌کی مصطفایی‌صالیویرمکله سوزینه قولاق آصیلمامه‌سنه جواب ویرییور ایدی .

روم سفینه‌لریله لیمنیدن گلن مصطفا کلیبولی‌یه چیقدی قلعه‌یی محاصره آلتنه آلدی . اورادن ادرنه یولنی طوتوب قارشو گلن بایزید پاشا ایله محاربه‌یه طوتشدی . مصطفی حربه باشلامه‌دن اول

[illegible]

بو ایشلری آرزوسی وجهله بولنه‌قونجه امنیتله استانبول اوزرینه یورویه‌جك ، ملکك اورتاسنده مزمن بر چیبان کبی قالمش بولونان اوییپرانمش ایمپراطورلغی ده اورته‌دن قالدیره‌جق ایدی .

آرتق بوتون بوتونه عثمانلی اداره‌سنه کچمش اولان سلانیکدن ایلرولیه‌یوب یانیه‌یی فتح ایتدی . عثمانلیلرك کیمسه‌نك دین ومذهبنه طوقونمادقلرینی کورن آرناوودلر پادشاهه عرض اطاعت ایتدیلر . بورادن داها یوقاری شماله طوغری چیقان اوردولر پرنسلری قاستریوتی ده بویون اکمکه مجبور ایتدیلر . ویردیکی اطاعت سوزنده طورمسی ایچون اوغللری رهن اوله‌رق پادشاهك یاننه آلندی . (١٤٢١) م

بر ایکی محاربه ایله ده افلاق ، صربستان ، بعض مهم قلعه‌لرك ترکیله یکیدن عثمانلی حمایتنه کیرمکه مجبور اولدیلر .

سکیسموندك وفاتندن صوکرا مجار قراللغنه کچن ولادسلاس عثمانلینك بونفوذینی ، تفوقنی چکه‌مدی ؛ اورتایه آتیلدی . طالعی کندینه یار اولدیغندن هرمانشتاده قدر صوقولمش اولان عثمانلی آقینجیلرینی یوللادیغی فرقه‌لر کری‌یه پوسکورتدیکی کبی بلغرادی‌ده محاصره‌دن قورتاردی . اك غیور عثمانلی سردارلرینك مقاومتی مجارلرك بو جرأتلی وچویك صدمه‌لرینه طیانامایور ایدی .

پادشاه امری آلتنده بولونان اوردویی بیله هونیاد صربستانده نیش اوکنده بوزدیغندن عثمانلیلری بالقانلره طوغری سورمش ایدی . بالقان کچیدلرینی شدتله مدافعه ایدن فرقه‌لره هپ غلبه چالیور ایدی . بو احوال قارشوسنده سلطان مراد چاره‌سز دشمنله مصالحه عقدینه مجبور اولمشدر (١٤٤٣) م

(٧٣٧)

[illegible]

* *
*

[illegible]

(٨٣٧) [illegible]

[illegible]

غازی سلطان مراد ، وارنه مظفریتندن صوکرا ، ینه ماغنیسایه چکیلمك ایستهیور ایدی ؛ فقط سلطان محمدك کنجلکنه قارشی اطاعتسزلکه قالقان یکیچری طاقمی صدراعظم خلیل پاشانك دلالتیله پادشاهی قاندیردقلرندن اوغلنی ماغنیسایه کوندروب یکیدن امورحکومتی اله آلدی .

وارنه غالبیتی ایله شوقلهنن اوردونك باشنه کچدی یونانستان اوزرینه یورودی . قورهنت ، پاتراسی ضبط ایله بویوك باباسی سلطانییلدیرم بایزیدك ایلك دفعه کیرمش اولدیغی مورهیه ایکنجی دفعه داخل اولمق اوزره آتنهیه طوغری ایلرولهدی .

استانبول ایمپراطورینك قرنداشی اولوب مورهده حکومت ایتمکده اولان پرنس قسطنطین « ویرکو » ویرمکی تعهدله پادشاهه التجا ایتمکه مجبور اولدی .

سلطان مراد مورهدن یوقارییه آرناوودلغه (کهغا قسمی) یوز چویردی ، بوندن اون بش سنه اول آرناوودلغی استیلا ایلهدیکی زمان پرنس اوغللرینی رهن اولهرق پادشاه النده براقمقله صلحی قزانه بیلمش ایدی . سرای همایونده تربیه اولونان بوچوجقلردن اسکندر بك یکیت بردلیقانلی یتشمش ایدی . هونیاده ایله اولان سفرلرده نیشده پادشاهك اوغرادیغی بوزغونلقده اوردویی ترکله مملکتنه قاچدی . قبیله رئیسلرینی باشنه طوپلایوب باباسنك یرینه کچدی . نسلنه مخصوص متانتله جرأتله عثمانلیلرله اوغراشمغه قالقیشدی . فیروز بك ، مصطفی بك سردارلقلریله اوزرینه سوق اولونان اوردولره بوزغونلق ویریور ایدی .

فاتح سلطان محمدك اولكى سلطنتى

٨٥٥ — ٨٨٦

باباسنك ادرنه‌ده اولدیغی ماغنیساده والی بولونان شهزاده سلطان محمده خبر ویرلدی . شهزاده « بنی سوون آرقه‌مدن کلسین ! » دی‌یه همان بریوروك آته آتلایوب کلیبولی اوزرندن ادرنه‌یه یتشدی ؛ اوراده پادشاهلغی اعلان اولوندی .

٢٣ یاشنده بولونان بو کنج پادشاهك امللری بویوك ایدی ؛ هرشیئدن اول استانبولی فتح ایتمك ایسته‌یور ایدی . ادرنه‌ده اوکا بیعت اولوندیغی آردنجه قرمانلیلر آناطولیده آیاقلاندیلر . بونلر هرپادشاه دکیشنجه عثمانلیلر اوزرینه مسلط اولمغی عادت ایتمشلر ایدی . سلجوقی دولتی منقرض اولدیغی زمان قرمان اوغللری قونیه‌ده حکومت قورمشلر ایدی . بونك ایچون کندیلرینی سلجوقلر سلطنتنك وارثی صایارلر ایدی .

عثمانلیلر شمدیکی خداوندکار سنجاغنده‌کی کوچوك بر مملکتده یتشمش ایکن آز زمان ایچنده بویوبوب روم ایلنی ده فتح ایتمش اولمه‌لرینی قرمانلیلر بر دورلو چکه‌مزلر ایدی . هردفعه‌کی قیاملرنده بوزغونلق ویررلر ، پادشاهلریمزدن « امان » دیرلر ایدی ؛ ینه ده عبرت آلمازلر ایدی .

بو عصیانلرنده ادرنه‌دن آناطولی‌یه دونوب بر اوردی باشنده اوزرلرینه یورویین پادشاهه قارشی بوزولدیلر یکی‌یه امان دیله‌مکدن اوتانمادیلر . سلطان محمد کنج ایدی اما معلوماتلی ایدی . مثلا کورانی کبی

اوزمانك اڭ بويوك عالملرندن بولونان برخواجه‌دن درس آلمش ایدی . آنا لساندن باشقه عربی ایله فارسی‌یی تماميله اوگرنمش ، بو لسانلرده يازار شعر سويلر ايدی . بونلردن آرتق لاتين ، روم ، عبرانی لسانلرینی‌ده بيلور ايدی .

بولسانلرك اوكا ويرديكی بيلكی سايه‌سنده قرمانليلرك ١٥٠ سنه‌لك تاریخنی‌ده اوگرنمش ايدی ؛ بونلرك تك طورمايوب برفرصتده يكی‌يه آياقلانه‌جقلرينه شبهه‌سی يوق ايدی . فقط استانبولی فتح ايتمك املی شمديلك قرمانليلر ايله باريشمغی اويغون گوستردیکندن اونلری عفو ايتدی . قرمان ايشلری بويله‌ بيتنجه‌استانبولك فتحی‌چاره‌لرینی‌دوشونوب بولمق ايچون بروسه‌يه دوندی .

شهره گيروكن يكيچريلر يولنی كسوب جلوس بخششی ايسته‌مك جرأتنده بولونديلر ، عسكرك‌قوتی ، روحی « اطاعت » اولديغنی‌پك ای بيلن‌سلطان محمدك بوعارسزلقدن چوق جانی‌صيقلدی . ايسته‌مه‌يه ، ايسته‌مه‌يه جلوس بخششنی ويردی . فقط بو اطاعتسزلگه ميدان ويرمه‌سندن يكيچری آغاسنی عزل ايتمكی ، عصيانه اوڭ آياق اولانلرك جزاسنی ويرمكی اونوتمادی . بويله گوستردیكی شدتلر ايله اطاعتی يكيچری اوره‌لرينه يكيدن صوقوب يرلشديردی ؛ اونلری آلدی استانبول فتحنه گوتوردی .

استانبولك فتحنه ايلك حاضرلق اوله‌رق بوغاز ايچنده ييلديرم بايزيد زماننده بنا اولونان آناطولی حصارينك قارشوسنده‌كی بوگون روم ايلی حصاری ديديكمز « بوغاز كسن » حصارينی بنا ايتديرمگه باشلادی . گنج پادشاهك بو طوتمندن قورقمه باشلايان ايمپراطور

ایلچیلر کوندروب ویرکو ویرمکه دوست کچینمکه سوز ویرمك ایله یالواریور ایدی . اونلری دیکله‌یه‌جك صیرا دکل ایدی .

محمد استانبوله کیرمك ایسته‌یور ایدی ؛ اوکا عزم ایتمش ایدی .

•
••

استامبول تا اسکی زمانلردن بری دنیاده مشهور اولمش بریردر .

ایلك بناسی هجرتدن اون اوچ اون دورت عصر اوکجه‌در . وقتیله مصر ایله فنیکه‌دن برچوق مهاجرلر موره‌یه کلمشلر ، اوراده « پلاژ » دینیلن یرلی اهالی‌یه قاریشمشلر، بوایکی نسلك قاریشماسندن « هلن » آدی ویریلن « اسکی یونان » قومی تورەمشدر .

اسکی یونانلیلر چوغالدقجه قره‌ده شماله طوغری چیقوب « اپیر » « تسالیا » دینیلن یرلره یاییلمشلر . یونانلیلر اصلندن دکزده کزر ، دکزجیلیکی سیلور برقوم اولدیغندن موره قییلرندن‌ده آق‌دکز آطه‌لرینه یاییلمشلر بو آطه‌لردن آق‌دکزك آناطولی قییلرینه اوزانمشلر . « سمیرن » دیدکلری ازمیردن آق دکز بوغازینه طوغری هپ ساحللره صاحب اولوب اورالرده کویلر ، کیت کیده شهرلر قورمشلر . بوکونه‌دك ییقیق ایزلری قالمش اولان « تورو‌ا » شهری‌ده یونانلولرك الندەدوشمش .

بورادن ـ اسکی یونانلیلرده « هله‌سپون » دینیلن ـ آق‌دکز بوغازی (قلعهٔ سلطانیه بوغازی) ایله مرمره‌یه کیرمشلر (بوسفوروس) آدینی ویردکلری بوغازایچی یولیله‌ده قره‌دکزه چیقمشلر . اسکی یونانجه آدی « پونت اوکزه‌ن » اولان قره‌دکزك روم ایلی ، آناطولی ساحللرینه هپ مهاجر براقمشلر .

بوذ کاوتلی ، چالیشقان نسل دکز تجارتی یوزندن موره‌دن تا

[illegible]

آنقره محاربهٔ مشهوره‌سندن صکره دولت عثمانیه‌نک آناطولیده‌کی ممالکی ایله تأسیس
ایدن تیمورلنکک حکومتی [٨٠٥ هـ ١٤٠٢ م]
تیمورلنکک حکومتی
خراسان
ترکستان
بحر سیاه
بحر خزر
بحر سفید
قبرص
کرمان
عراق عجم
بصره
اصفهان
شیراز
کابل
قندهار
هرات
نیشابور
مشهد (طوس)
بخارا
سمرقند
تاشکند
خیوه
تبریز
سیواس
قیصری
سینوب
آماسیه
بروسه
قونیه
حلب
شام
قدس
اسکندریه
سرای

مکتب حربیه مطبعه سنده طبع اولنمشدر.

بویله اوزاق مملکتلره قدر قول صالمشلر؛ لسانلرینی عادتلرینی برابر گوتورمشلر .

اصل آنا یوردی اولان موره‌یی ، اسکی یونانستانی اونوتمامشلر . برلکلرینی قورومشلر . شمدیکی « سرای بورنی » نك بولوندیغی ، دکزه طوغرو ایلرولەمش قره پارچه‌سی اوزرینه « بیزانس » ك ایلك بناسنی قوران بویونان مهاجرلریدر .

وقتیله یعنی بوگوندن یکرمی‌اوچ‌عصراوگجه‌اسکی‌فرس کسرالرندن دارا یوز بیکلرله اوردی باشنده یونانستانك فتحنه یورودیکندن آناطولی اوزرندن «هالکەدون» ، کاوب (شمدیکی قاضی گوبی)'اورادن قارشو یقاده‌کی بیزانسه گچمش بورادنده تراکیا ، ماکەدونیا یولی‌ایله تسالیایه واروب « ترموپیل » ، گچیدینی زورلایه‌رق موره‌یه گیرمشدر .

اسکی زمانلرده بوسفوروسك آسیا ، اوروپا ساحللرنده بویونان طاغ اتکلرنده انسانلر اوتورمازلر ایدی . اوطاغلر بوتون صیق اورمانلر ، قورولرایله قاپلی‌ایدی . برادیلیشده‌کی گوزللکلرینی انسان‌الی طوقونوب بیپراتمامش ایدی . اسکی بیزانس شهرینك بولوندیغی یرك آرقه‌سی بوگون استانبولك اوزرلرنده بنا اولوندیغی تپه‌لره یاصلانمش بوتپه‌لرده بوگونکی ایوب سلطان صرتلرینه طوغری زمرد گبی اورمانلر ایله قاپلی ایدی . بیزانسك بولوندیغی بوگوزل یر روما قیصرلرندن قسطنطینك گوگلنی‌قاپدی . اورایه بر « یکی‌روما » بنا ایتمك سوداسنه دوشدی . ذاتاً اسکی رومانك حالی بویله بر تبدله احتیاج گوستریور ایدی. قسطنطین پای تختی رومادن بیزانه نقل ایله ایمپراطورلغك‌قوتنی ارتدیرمق‌ایستەیور ایدی. میلادك‌اوچنجی عصرصوکلرنده ، ایدی‌بویره

بوگونه قدر اونك آدینی طاشیمقده اولان «قسطنطینیه» نك تملی آتدی. رومایه اش اولسون دییه قوردیغی بوشهری آز زمان ایچنده جاده‌لر، بویوك میدانلر، سرایلر، کلیسالر، اویون یرلری (تیاترولر) بویوك میدانلرده هیکللر، اوته‌ده بری‌ده باغچه‌لر ایله بزه‌دی، چوره‌سنی قلعه دیوارلریله قوشادوب میدانه یکی برپای تخت چیقاردی.

بوندن صوكرا روما ایمپراطورلری «یکی روما» آدینی ویردکلری قسطنطینیه‌ده اوطورمغه باشلادیلر. ایلك اوکجه قسطنطین طرفندن اخشاب اوله‌رق انشا ایدیلن «آیاصوفیه» معبدینی یوسلاله‌دن (ژوستینه‌ن قیصر) بیزانس معمارجیلغنده‌کی صنعته اورنك اوله‌رق حال حاضریله یکیدن انشا واحیا ایتمشدر.

ایمپراطورلردن بویوك تئودوسك وفاتنده ملکی ایکی اوغلی آره‌سنده تقسیم اولندی. (۳۹۵) م

ایتالیادن رین صوبی بوینه قدر اولان مملکتلره «غرب روما ایمپراطورلغی» روم ایلی ایله آناطولی، سوریه عراق مملکتلرینه «شرقی روما ایمپراطورلغی» آدی ویریلدی. بونلر آیری برر قیصر ایله اداره اولونمغه باشلادی.

بوتقسیمدن داها بر عصر کچمه‌دن یعنی ٤٥٧ میلاد سنه‌سنده غرب روماسی آوروپانك جرمن باربار قوملری النه دوشوب انقراض بولدی.

بوتاریخدن قسطنطینیه‌نك عثمانلی پادشاهی فاتح سلطان محمدك النه دوشدیکی ١٤٥٣ میلاد تاریخنه قادار کچن اون عصر ایچنده شرقی روما بك چوق وقعه‌لر كوروب کچورمشدر.

هونلر اولسون ، دشت قپچاقده قانیقلی دیارندن طونا یالیلرینه گلوب طونا ایله بالقانلر آراسنه یرلەشن بولغارلر اولسون یکی رومایه پك چوق صارقینتیلق ایتمشلردر . قسطنطنیەده ایمپراطورلق گیت گیده روم نسلندن ایمپراطورلرالنه دوشوب برزمان شوکت وقدرتلری آرتمش، شهر زیادەسیله معمور اولوب دنیایه ولوله صالمشدر . صوڭرالری ده اخلاق بوزوقلغی ایله بیزانسك نفوذی آزالوب اسکی پارلاقلغی سوڭمکه یوز طوتمشدر .

کعبەده قریش قبیلەسنك هاشمی نسلندن « حضرت محمّد » (صلعم) قرآن اینوب شرفله ، اقبال ایله اسلاملق باشلادیغی زمان شرق روما ایمپراطورلرینك حکمی سوریه یه قادار واریور ایدی. عربلرك « اقلیم روم» دیدکلری مملکت ایشته بوشرق روما ایمپراطورلغی اولوب ایمپراطورلرینه ده « سزار » ك عرب لساننه آلنمسندن کلمه « قیصر » دینور .

اسلاملغك ایلك عصرنده معاویەنك گوندردیکی اوردی ایله قسطنطنیه محاصره آلتنه آلنمش ایدی. بواوردینك باشنده پیغمبریمزك مهمانداری صحابەدن خالد بن زید بولونیور ایدی. بو مجاهد محاصره گونلرنده اولدیگندن جسدی اورایه گومولدی . عربلرده محاصرەیی قالدیردیلر.

بو محاصرەلردن بریده بغداددەکی « خلفای عباسیه » نك الڭ مشهورلرندن هارون الرشیدك داها خلیفه اولمادن بولوندیغی محاصرەدر. اوندەده موفقیت اولەمادی . غلطەده بوگونه قادار طوران عرب جامعی بو محاصرەلرك برنده بنا ایدلمشدر . امویەدن مشهور عمر بن عبدالعزیز ایله هشامك خلافتلری زماننده‌کی محاصرەلر دخی مشهوردر . هشام زماننده‌کی محاصره سید بطال غازی سردارلغی ایله ایدی .

اهل صلیب دورلرنده استانبوله فرانقلرده مسلط اولمشلردر . اسلام
النده بولونان قدسی ضبطه یوروین اهل صلیب اوردیسی مجارستاندن
بالقان آطه بکزرندن گچوب استانبوله اوغرادقلرنده بو پای تختك
زنکینلکنی، معمورلغنی کورنجه‌دین‌غوغاسنی‌اونوتدیلر روم ایمپراطورلرینی
خداوندکار سنجاغنده‌کی ایزنیق قصبه‌سنه قوووب یغمایه قویولدیلر
استانبولده التمش سنه سورن « لاتین ایمپراطورلغی » نی قوردیلر .
تورکلردن اول بیقمغه ، سرایلرنده‌کی زینتلی ، دگرلی اشیاسنی ،
بویوك میدانلرنده‌کی صنعتلی هیکللرینك برقسمنی مملکتلرینه آشوروب
شهری خراب ایتمکه باشلایان بواهل صلیب باربارلریدر .
اسکی یونانلیلرك « بیتی » دیدکلری خداوندگار سنجاغنده عثمانلی
دولتی باشلاینجه استانبولك بویوکلکی ، کوزللکی عثمان غازینك‌ده کوزینه
چارپمشدر . اوغلی اورخانه وصیت براقدیغی مشهور غزلنده « استانبولی
آچ گلزار یاب ! » مصراعی ایله او قوجه‌سان پای تختك کوکلنده یر
طوتدیغنی آکلاشیلور . ییلدیرم بایزید ، اوغللرندن شهزاده موسی چلبی،
سلطان مراد ثانی استانبولك محاصره‌سنه قالقیسمشلر ایسه‌ده موفق
اوله‌مامشلردر .
سلطان محمد اوگرندیگی اسانلرك اوکا ویردیگی بیلگی سایه‌سنده
یونانك ، رومانك ، عربك ، اهل صلیبك بوتون بو وقعه‌لرینی
بیلنلردن ، قسطنطنیه‌نك دگرینی آکلایانلردن ایدی . بونك ایچون
استانبولی فتح ایتمك بویوکلکی ، شرفی اونك کوکلنی یاقمقده ایدی .

* * *

بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنده « بوغاز کسن حصاری » نك

بناسی سلطان محمدك استانبولی فتح ایتمك عزمنده بولوندیغنی كوستریبور ایدی .

پادشـاه ادرنه‌ده ، كله‌جك بهارده ، شهری محاصره‌یه یورومك ایچون عسـكرینك حاضرلقلرینی یاپیور ایدی . « اوربن » آدلی بر مجار مهندسه بویوك طوپلر دوكدیریبور ایدی .

پادشاهی قرارندن واز كچورمه‌جكنی اكلامش اولان ایمپراطور قسطنطین روماده‌كی پاپادن یاردیم ایسته‌مش ایدی . روملر مذهبلرینی براقوب لاتینلركبی « قاتولیك » اولورلر ایسه رجالری قبول اولابیله‌جكی جوابی ویرلدی . روملر مذهبلرینه پك باغلی اولدقلرندن كلیسالرنده قاتولیك راهبلری قاره تقیه‌سنی كورمكدن ایسه شهرلرنده تورك بیاض صاریغی كورمكی ترجیح ایتدیلر .

هجرتك ٨٥٧ سنه‌سی بهارنده ادرنه‌دن حركت ایدن ، آناطولیدن كلوب اونلره قاتیـلان عثمانلی اوردیسی قره‌دن بوتون اسـتانبولك اطرافنی قوشـاتدیلر . محاصره اوردیسی ٢٠٠ بیكی تجاوز ایدییور ایدی .

موره‌ده ایمپراطورك قرنداشـلری حكومت ایدییورلر ایدی . اونلرك استانبوله یاردیم ایتمه‌لرینه میدان ویرمه‌مك ایچون‌ده طرخان بك سردارلغیله براوردی موره‌یه طوغری یورودی .

متلثه یقین اولان سـورك ایوان‌سرای ، یدی قله ، سرای برونی اوجلری جسیم استحكاملر ایله محفوظ ایدی .

پادشاهك اوتاغی محاصره اوردیسنك قلبكاهنی تشكیل ایدن یكیچریلرك اورتاسنده شمدیكی طوپ قپونك قارشوسنه دیكیلدی . زاغنوس پاشا

سردارلغیله اوردی‌نك یتر قوتلی بربولوکی‌ده شـمدیکی حربیت تپه‌سی جهتلرنده بولونیور ایدی . طوپلر اوعصرك اك مشهور قلعه‌لرندن صاییلان « بیزانس سـورینی » دوکمکه باشلایوب شهرك ایچنه بویوك برقورقو صالدیلر .

عثمانلیلرك دکزجیلکی او زمانلر داهـا ایلری کیتمه‌مش ایدی . سلطان محمدك همتی ایله ١٥٠ چکدیری (کوچوك یلکن کمیلری) دن بردونانما الده ایدلدی . فقط بونلرك بویوك ایش کوره‌جکلری بللی دکلدی . بیزانس‌لیلر سرای برونی ایله غلطه آراسـنه قالین برزنجیر کره‌رك عثمانلی دونانماسنك لیمانه کیرمه‌سنی آلیقویدیلر .

استانبول اهالیسنك اوزمان صاییسی ایکی‌یوز بیکه وارییور ایدی. وطنلرینك بویله اك تهلکه‌لی زمانده الی‌سلاح طوتانلرك هپ محاربه‌یه قوشمالری لازم کلور ایدی . اونلر قلعه دیوارلرینه قوشوب وطنلرینی، چولق چوجوقلرینی قورویاجق یرده کلیسالره طولدیلر . دعالر ایله ، استانبولی تورك الندن قورتاراجق معجزه‌لر بکله‌مك ایله‌وقت کچیردیلر.

غلطه‌ده اوطورمقده اولان جنویز مهاجرلرندن ایشه یارایاجقلرك قاتیلمه‌لری ایله ایمپراطور قسـطنطینك قلعه برجلرنده ، مازغاللرنده شهری مدافعه‌یه طوپلایه‌بیلدیکی عسکر اوچ بیکی اجنبی اولمق اوزره اون بیکی آشمیور ایدی . قسطنطین پك غیرتلی بر ایمپراطور ایدی . شهر داخلنده الی سـلاح طوتانلرك‌ده یاردیم ایتملری اعتباریله بعضی روایته کوره بوقوت اوتوزبیکی بولویور ایدی . جنویزلیلرك قوماندانی جوستینیانی‌ده جسارتلی برعسکر ایدی ، بوایکیسنك طیانمه‌سی یوزندن محاصره ٥٢ کون سوردی .

مهندس مصلح‌الدین ایله‌صاریجه آدنی آلان مجارلی‌اوربن مهندسك دوکدیکی اوچ طوبدن اون ایکی قنطـار آغیرلغنده بر میل اوزاغـه کوره آتان، ایری طوب ایلك آتشده پارچه‌لانوب‌مهندسی‌ده هوایه آتوب کوتورمش ایدی . ایری کوره‌لریله قلعـه دیوارلرینی ییقوب عسکرینه‌یول آچاجق‌اولان بوقوجمان طوبك بویله پارچه‌لانوب برایشه یرامامسی او آتشلی کنج پادشاهك پك زیاده جانی صیقدی .

جنوره‌دن قالقوب روملره یاردیم ایچون آق دکزدن کلن اون بش پارچه‌بویوك کمی بوکونلرده مرمره دکزینـه کیرمش ایدی . بالطه اوغلی امری آلتنده بولونان عثمانلی دوناتماسی بونلرك یولنی کسمکه صاواشدی فقط جنویزلیلر کمیجیلکده پك اوسـتون اولدقلرندن بر طاقم مانوره‌لر ایله عجمی تورك کمیجیلرینی شـاشیرتدیلر بر چوغنی‌ده آتشله‌یوب بوقارغشه‌لقده اونلری یاروب استانبوله یول آلدیلر .

بویاردیمجی دوناتمانك تورك دوناتماسنی خرپاله‌یوب ایلروله‌مه‌سنه دکزندن زیاده سه‌وینن بیزانسلیلر ایری زنجیری که‌وشـه‌توب دوست کمیلری لیمانه آلدیلر .

دوناتما محاربه‌سنی یدی قله آچیقلرندن بر آق آت اوزرنده سیرایدن سلطان محمد اوقادار امکلر ایله یتشدیردیکی دوناتمانك برایشه یرامدیغنی کورنجه قیزغینلق ایله آتش کسیلوب دکزه آت سوردیکی مشهوردر .

دوناتمانك بجرکسزلکنه ، لیمانك قالین برزنجیر ایله قپالی اولماسنه قارشو پادشاهك عقل وتدبیری باشقا چاره بولمشدر .

طوپلادیغی‌بیکلرله عمله‌نك کیجه‌لی کوندوزه قاتـه‌رق چالیشمه‌لریله اوزمانلر هنوز لیمان حالنده بولونان طوله باغچه اوکندن قاسم پاشـا

نهایت محاصره‌نك ٥٣ نجی گونی ایکی‌اوچ کوندنبری حاضرلانمقده اولان ، هپ بردن هجوم باشلادی . جماذی‌الاولانك یگرمنجی صالی گونی طوپ‌قپو خندقلرندن یکیچریلر آرقداشلرینك اولمش گوده‌لرندن مردیون یاپدیلر ، پادشاهلرینی قسطنطینیه‌یه صوقدیلر .

قسطنطینیه‌یی آچان باش بوغه‌نه موتلی ! اونك عسکرینه نه موتلی ! مآلنده‌کی حدیث شریفك حکمنی یرینه کتورمك شرفی کندینه نصیب اولان سلطان محمد — که بو شانلی کوندن بری « فاتح » لقبیله آکیلمقده‌در — سوینجله ، افتخارله ، آیاصوفیه‌یه گیردی ، ایلك نمازی جماعتله اوراده ادا ایتدی .

شهری گزرکن قیصرلرك عصرلردنبری اوتوروب حکم سوردکلری هیپودروم میدانی اتکلرنده اسکی دارالفنون بناسینك بولوندیغی یرلرده‌کی سرایه واردی . اسکی سرایه واروب اورایی ییقلمش ، خراب بولنجه

بوم نوبت میزند برطارم افراسیاب .
پرده داری میکند درقصر قیصر عنکبوت !

بیتی اوقویه‌رق بوعالمك کیدیشنه حکمت گوزیله باقوب طالدی .
فارسی لساننده سویله‌نن بوبیت تورکجه‌یه
بایقوش افراسیابك سرایی داملرنده نوبت چالیور ؛
اورنجك‌ده قیصرلرك سرایی قاپوسنده پرده‌طوتیور ؟
دی‌یه ترجمه اولونه‌بیلور .

اطاعتلی بر اوردی‌نك سرت اوریشی ایله قونشیلرینی بیلدیرماسی چارپشدینی مملکتلرده ملتلرده بو اطاعتك ، بو عدالتك بولونمامه‌سی اولمشدر .

برعارضه ایله آتندن دوشن قهرمان برسوارینك باش سرسملکی کچر گچمز کندینی طوپارلایه‌رق اوزرینه آتلادینی آته کوزبکلگی ایله همان طولو دیزگین یول ویرمسی کبی عثمانلی دولتی‌ده اوغرادیغی صارصنتی‌دن کندینی طوپلایجه تورەسی اولان متانتله شوقله فتوحات یولنه یکیدن گیریشمشدر .

چلبی سلطان محمدك اوغلی شهزاده مرادبك کنج یاشنده پادشاهلغه گلدی . باباسنه عسکر یاورلکی ایدن قوجه بایزید پاشا کنج پادشاهك سلامتی اوغورنده جان فداکارلغیله افندیسنه ، ملتنه خدمتلر ایتمش ، میخال اوغللرندن سپاهی سرداری محمد بك گبی حمیتلی عسکرلرده پادشاهی ، وطنی قورتارمغه یتیشمشلردر .

مراد ثانی مجار قهرمانلرندن « هونیاد » ك قارشوسنده بر آره‌لق عجز کوستردگیبی اولمشکن طونه یالیلرینه صالدیران متفقلر اوردیسنه اتزوایه چکیلدیکی ماغنیسادن آتیلوب مشهور وارنه محاربه‌سندن صوکراده ایکنجی قوصوه محاربه‌سنده قازاندیغی غلبه‌لریله عثمان اوغلی اولدیغنی عالمه طانیتدیروب مملکتی قورتارمشدر .

اوغلی سلطان محمد ایسه استانبولی فتحه موفقیتله بر بوجق عصر اوکجه عشیرت بکلگندن باشلایان خاندانه « شرق ایمپراطورلغی » نی باغشلایه‌رق دنیا طوردقجه اونودلمه‌جق « فاتح » آدینی قازاندی .

قونیه سلجوق دولتنك تاتار خانی سلطان محمود غازان عصرنده

[illegible]

عثمانلی تاریخی

ایکنجی کتاب

قرون اخیره‌نك باشلامسی — عثمانلی ایمپراطورلغی — استیلا دوری — خلافت اسلامیه‌نك آل عثمانه انتقالی

برنجی فصل

— ٥ —

فاتحك عثمانلی ایمپراطورلغی تأسیسی — مجارلی هونیاد — اسکندر بك — صربستان ، آرناوودلق ، موره مملکتلرینك بیتوی‌یه عثمانلی ایمپراطورلغنه قاتیلمه‌لری — قرمان ، اسفندیار ایالتلرینك بکیدن عثمانلی ملکنه قاتیلمه‌لری — اوزون حسن — طربزون ایمپراطورلغی — بوسنه ، هرسکك استیلاسی — اشقودره محاصره‌سی — وندیك جمهورلغیله اعلان حرب — آق قیونلی پادشاهی اوزون حسن ایله محاربه — قریمك عثمانلی‌یه کچمه‌سی — اشقودره‌نك فتحی — فاتحك وفاتی — ایکنجی سلطان بایزید — سلطان جم وقعه‌سی — وندیکلیلر ، مصر مملوکلریله محاربه — مملکت ایچنده قاریشقلق — شهزاده سلیم — شهزاده‌نك باباسیله محاربه‌یه مجبور اولیشی — سلطان بایزیدك ترك سلطنتی — وفاتی — یاووز سلطان سلیمك جلوسی — ایران سفری — چالدیران غلبه‌سی — مصر مملوکلریله محاربه — حلبده خطبه — خادم الحرمین الشریفین — مصر القاهره‌نك ضبطی — مملوکلرك انقراضی — برنجی عثمانلی خلیفه‌سی سلیمك وفاتی —

استانبولك فتحندن صوکرا

فاتحك زمان سلطنتی

٨٥٧ — ٨٨٦

فاتحك استانبولی فتح ایتمسی اون عصرلق شرق روما ایمپراطورلغنی ییقوب بیتوردی ؛ استانبول عثمانلی سلطنتنه پای تخت اولدی . عثمانلیلرك استانبولی فتحی « قرون وسطی » تاریخنی قاپایور ، قرون جدیده‌یی آچیور ایدی . سلطان محمد اهالی‌یه عفو عمومی اعلان ایتدی.

روم اورتودوقس پطریقلکنی‌ده اسکیسی کبی یرنده آلیقویدی .

فاتحك ٣١ سنه سورن سلطنتنده صربستان ، موره ، آرناوودلق بوتون بوتونه عثمانلی النه کیردکلری کبی بوسنه قطعه‌سی یکیدن فتح اولونمش ؛ کوندریلن ایلچیلری النه دوشن اسیرلری قازیقه چاقوب اولدیرن افلاق بکی «دراقول» ده اوزرینه چکیلن اوردیلر ایله مملکتندن قوغولمشدر .

استانبولك فتحندن صوکرا سلطان محمد صربستان اوزرینه یورودی . طونه ایله صاوا اوزرنده صربستان ، مجارستان ، بوسنه مملکتلرینك برلشدکلری یرده بنا ایدلمش اولان بلغراد قلعه‌سنی محاصره‌یه آلدی . مجار قهرمانلرندن مشهور « هونیاد » قلعه‌نك امدادینه یتیشوب عثمانلی اوردیسنه بوزغونلق ویردی .

بو محاربه‌ده یاره‌لنوب ادرنه‌یه دونن سلطان محمد بیلغیناق کوسترمه‌دی ؛ ادرنه‌ده ایکی اوردی حاضرلامغه باشلادی .

چاندارلی اوغللرندن وزیر اعظم خلیل پاشا روملردن رشوت آلمق تهمتی ایله اعدام اولونوب یرینه شهزاده‌لکندن بری پادشاهك توجهنی قازانمش اولان خروات محمود پاشا کتورلمش ایدی .

پادشاه بو ایکی اوردیدن برینی محمود پاشا ایله صربستانه یوللادی ؛ اوته‌کی اوردی‌نك باشنه کندی کچدی ؛ دنیایه حیرت ویرن چابق بر یورویش ایله ادرنه‌دن ١٠ کونده موره‌یه واردی . محمود پاشا اوردیسی سمندره‌یی ضبط ایله صربستانك بیتوی‌یه عثمانلی ملکنه قاتیلمه‌سنی حاضرلارکن (٨٦٢) ه آقینجیلر مجارستانه طالدیلر . فاتحك اداره ایتدیکی اوردی‌ده آتنه‌یه تکرار کیرییور ، کوردوس شهرنی آلوب موره‌نك الحاقنی تماملییور ایدی .

مراد ثانی زمانـنده اوردی همایوندن قاچوب مملکتی بولونان آرناوودلقده عصیانه قالقان اسکندربك ، اوزرینه کوندریلن اوردیلری باصـقینلرله اوروب یوره‌یور ، بردورلو اطاعته کلمیور ایدی . فاتح آرناوودلقده « ایل باصان » قلعه‌سنی بنا ایدنجه اسکندرك قارشی کلمه‌سی آزالمغه باشلادی. نهایت سکسان یاشنده اولوب کیتدیکندن آرناوودلق عثمانلیلغه قاریشدی . (۸۷۲)

آرناوودلر اسکیدن بری جسارت ایله، فطانت ایله مشهور اولمش بر قومدر . عثمانلیلر ایله برلشنجه یاریدن زیاده‌سی مسلمان اولدی . اونلردن بك چوق وزیر ، سردار یتشـدی . دولته ، ملته بویوك خدمتلر ایتدیلر . عثمانلیلغك صاغ قولی آناطولیده تورکلر ، صول قولی روم ایلنده آرناوودلر اولدی .

سلطان محمد آناطولیده قرمان ایالتنی اونلرك عاصی بکلری الندن آلدی . بویوك اوغلی شهزاده مصطفایی قونیه‌یه والی کوندردی .

قره‌ماندن‌صوکراده اسفندیاراوغللری الندەقالمش اولان‌قسطمونی‌یی، سینوبی الدیغندن سیواسـه قدر اولان بوتون یرلر بیتوی‌یه عثمانلی اولکاسی اولدی .

آزربایجان طرفلرنده توره‌یوب « تبریز » ده حکومت ایدن آق قویونلی خانداننده مشهور « اوزون حسن » ك سلطنتی فاتحك زمانه تصادف ایدر . حزر دکزندن هندستانده‌کی «سند» نهرینه ، جیحون صوندن عثمانلی طوپراغنـه قدر اولان یرلری حکمی آلتنـه آلان آق‌قیونلی خانداندن اوزون حسن عثمانلی پادشاهی ایله‌ده بوی اولچمك سوداسنه دوشمش ایدی .

[illegible] (١٨٧) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ٨٤٧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

وندیك دونانماسی موره، پاپا دونانماسی آق‌دکزده قرمان ساحللرینه یورودیلر . اوزون حسن‌ده آناطولی‌یه طوغری ایلرولەدی . فاتحك اوردیسی ایله بایبورت جوارنده محاربه‌یه طوتشدیلر : شهزاده بایزید ایله شهزاده مصطفاده بری صاغ جناحی، دیکری صول جناحی قوماندا ایتمك اوزره محاربه‌ده پدرلریله بولونیورلر ایدی . کدیك احمد پاشا صاغ جناحده شهزاده رفاقتنده ایدی اوزماندنبری آره‌لری بوزولدی. غلبه عثمانلیلرده قالدی. محاربه باشلامه‌دن اول عثمانلی سواری چرخه‌جیلرینك بوزغونلق ویرمسی هیجانی موجب اولدیغندن فاتحك ، بوغلبه‌دن پك زیاده ممنون قالوب ، قرق بیك اسیر آزاد ایلدیکی تاریخلرده ذکر اولنور .

اوزون حسنك بوزغونلق ویرمه‌سی، پاپانك وفات ایتمه‌سی اوزرینه اتفاق بوزولنجه پادشاهك کدیك احمد پاشا اداره‌سنده قره دکزه چیقاردیغی دونانما ، جنویزلیلرك برتجارت بندری اولان ، کفه‌یی ضبط ایله‌دی . بوصیراده جنکیز سلاله‌سندن قریمده حکومت سورن تاتار خانلرندن منکلی خان پادشاهه اطاعت کوستردیکندن بوصورتله قریم‌ده عثمانلی حکمنه کیرمش اولدی (٨٨٠) ھ

بوغلبه‌لر اوزرینه نیجه سنه‌دن بری محاصره آلتنده بولونان اشقودره قلعه‌سی عاقبت فاتحه تسلیم اولدیغندن وندیکلیلر ایله باریشقلق اولدی . جمهوریت ٣٠ بیك آلتون تضمینات حربیه ویرمکه ، هر سنه‌ده عثمانلی دولتنه ١٠ بیك آلتون ویرکویه راضی اولدی (٨٨٣) ھ

قورصانلری عثمانلی کمیلرینی ، ساحللرینی راحتسز ایتمکده اولان رودوسك فتحی ایچون کوندریلن مسیح پاشا دکزدن قره‌دن رودوس

قلعه‌سی اوزرینه یورومش ایدی. شوالیه‌لرك فداکارلقلریله بوزولوب کری دوندیکندن فاتح رودوس فتحنه اوردیسی باشنه که‌چوب کندیسی کیتمکه قالقیشـدی. ککبوزه‌ده برحـا اونی آلوب کوتوردیکندن بوصوك املنه موفق اوله‌مادی.

اوتوز سنه‌در کندیلرینی نیجه شـانلی مظفریتلره ایریشـدیرن، اونلره اجدادینك باشـلادیغی روم ایلی فتحنی اکمال ایدن بویوبوك پادشاهك اللی ایکی یاشنده وفاتی عثمانلیلری ماتملر ایچنه آتمشدر. خانداننه، ملتنه پای‌تخت اوله‌رق براقدیغی استانبولده، بنا ایتدیکی جامعك یانندەکی تربه‌ده مدفوندر. مرقدی زائرلرك کوکللرینه حرمت و افتخار حسلری القا ایدر.

سلطان بایزید ثانی‌نك دور سلطنتی

٨٨٦ — ٩١٨

فاتحك اوچ اوغلندن اك‌بویوکی شهزاده مصطفی قرمان والیلکنده وفات ایتمش ایدی. آماسیا والیسی بولونان ایکنجی اوغلی شهزاده بایزیده اسـتانبوله کلسی ایچون خبرلر کوندرلدی. بوصیراده قرمان والیسی دیکر شهزاده جمك کیزلیجه پادشاهلغه دعوت اولندیغی خبری اورتایه پایلدیغندن اسـتانبولده یکیچریلر عصیانه قالقدیلر. آصـلی قرمانلی اولان صدر اعظم نشانجی محمد پاشایی اولدوردیلر.

نهایت شهزاده بایزید استانبوله یتیشوب پادشاهلغی اعلان اولوندی. یکیچری طاقمی پادشاهك یواش خویلی اولدیغنی بیلدکلرندن جلوس بخششی ایسته‌یوب آلمق کبی عسکرلکه یاقشماز تربیه‌سزلکلرده بولنمشلردر.

سلطان بایزید سلطنتنك ایلك زمانلری قرنداشی شهزاده جمك سلطنت دعواسنه قالقشماسی یوزندن ایلری کلن عصیانی باتیشدیرمقله کچدی.

شهزاده جم قرماندن طوپلادیغی عسکرله کلوب بروسه‌یی ضبط ایتمش، اوراده آدینه خطبه اوقوتمش ایدی. سلطان بایزیدك کوندردیکی عسکره قارشی بوزولدیغندن مصره قاچمغه مجبور اولدی. اورادن حجازه کیدوب ایفای حج ایتدی. صوکرا مصر سلطانندن کوردیکی تشویق ایله تکرار قرمانه دوندی، برکره داها طالعنی دنه‌مك ایسته‌دی. بوده‌نه‌یشنده یکیدن بوزغونلغه اوغرادیغندن اهل صلیب محاربه‌لرندن بری «شوالیه»لر النده بولونان رودوس آطه‌سنه التجا ایتدی.

شووالیه‌لر عثمانلی دولتنه قارشی کندیلرینی محافظه ایده‌بیلمك ایچون بو التجایی برفرصت صایدیلر شهزاده‌یی صالیویرمیه‌جکلرینه سوز ویروب اونك یشامه مصرفنه قارشیلق سلطان بایزیددن هر سنه ٤٥ بیك آلتون آلمه‌نك یولنی بولدیلر.

شهزاده جم بر وقت شووالیه‌لر النده، بر چوق سنه‌ده فرانسه‌ده اسیر قالدی.

نهایت پاپا النده ایکن سلطان بایزیدك اوراپه کوندریلن آدملرندن قپوجی مصطفی اغا النده کنج یاشنده زهرله‌نوب کیتدی.

طالعسز شهزاده‌نك نعشی پادشاهك مساعده‌سيله بروسه‌يه كتورولوب تربه‌سنه دفن اولوندی . قاتلی مصطفاده التفاتلر كوروب كبت كيده صدر اعظملغه قدر چيقارلدی .

استانبولده جامی عمارتلری بولونان ، بر محله‌يه آدينی براقان قوجه مصطفی پاشا شهزاده جمك قاتلی اولان بوقپوجی مصطفادر . ياووز سلطان سليم زماننده اعدام ايديلوب لايق اولديغی جزايه اوغرامشدر .

شهزاده‌جم پك ياقيشقلی ، كوجلی ، قوتلی بريكيت ايدی . فاتح كبی فضل وكمال صاحبی بر باباك تربيه‌سی آلتنده يتشديكندن اووقتلر بوتون عثمانلی خاندانی شهزاده‌لرنده كورولن علمده ، عرفانده اقرانی ايچنده ممتاز اولمش ايدی . حقنه راضی اولوب بويله سلطنت دعواسنه قالقيشماسه كيم بيلور دولتنه ملتنه بلكه‌ده بويوك خدمتلر ايدر ايدی .

∴

سلطان بايزيدك ۳۲ سنه سورن سلطنتنده عثمانليلر اولكی پادشاهلر زمانلرنده‌كی فتوحاتده بولونمديلر . يالكز روم ايلیده ونديكلولر النده قالمش اولان اشقودره جوارنده‌كی « مودون » ، موره‌ده‌كی « ناوارين » قلعه‌لری فتح اولونمش ، مجارستانده‌ده قزانجلی ، ضررلی برچوق دفعه آقينلر ايدلمشدر .

آناطوليده قرمان ايله ايچ ايلی طرفلرنده چيقان عصيانلر باصديرلمش بوعصيانلری ال آلتندن تشويق ايدن ، حكومتلری سوريه‌يه حلبه‌قدر اوزايان ، مصر سلطانلريله نتيجه‌سز محاربه‌لرباش كوسترمشدر .

مصرليلرله ايچ ايلی طرفلرنده اوغراشيلديغی صره‌ده آناطوليده كورونشده درويشلك بهانه‌سيله خلقی اغفال ايدن بر طاقم سرسريلر

باش کوستروب مملکت تهلکه‌یه دوشیور ایدی .

ایرانه مسـلط اولان آق قیونلی خاندانک اوزون حسـن ایله بویوین شهرتی ، اقبالی ، زواله یوز طوتجه « شیعه‌لق » مذهبنك الڭ زیاده غیرتی کوده‌نلردن مشهور اسماعیلك اورتایه چیقمـاسی آزربایجـان اهالیسی کبی آناطولینك کوردستان عراق طرفلریله حدود بویی بر اولان مملکتلره دخی سرایت ایتمکه باشلادی .

پاشـالاندقجه سلطان بایزیدك اخلاقنده‌کی ضعف آرتدیغندن ایش باشنده بولونانلرك بر چوغی شهزاده‌لردن ذوق وصفایی سه‌ون سلطان احمدك تخته کتورلمه‌سنه پادشاهی قاندیرمقده ایدیلر . مقصدلری کیفلرینه کوره حکومت ایشلرینی اله آلمق ایدی .

طربزون والیلکنده بولنان شهزاده سـلیم علم و عرفانده بویوك باباسی فاتح کبی پك ایلری کیتمش ، پاشده قرقنی آشمش عقلی باشـنده متانتلی ، جسور بر شهزاده ایدی . مملکتك اوزاقدن عبرت کوزیله کورمکده اولدیغی بو تهلکه‌لی حالنه آرتق طـایاناماز اولدی اورتایه آتیلدی :

بش آلتی بیکه‌واران قاپو خلقیله روم‌ایلنه کچوب ادرنه‌یه طوغری یورودی . مملکتك اوغرادیغی فنالقلری اکلایوب برچاره آراشدیرمق ایچون پادشاهله کوروشمك ایسته‌یور ایدی .

شهزاده احمد طرفلیسی اولانلر شهزاده سـلیمك کلیشی عصیان اولدیغنه سلطان بایزیدی قاندیروب اوزرینه عسکر چکدیلر . بابا ایله اوغل ادرنه یولی اوزرنده قاریشدیرانده قارشو قارشی‌یه کلدیلر .

پادشاهك حضورینه قبول اولونمقدن باشقا املی اولمادیغنی بردورلو

اکلاتەمایان سلیم شرفی محافظه ایچون پادشاه عسکرینه قلیج چکمکه مجبور اولدی . عسکری آز اولدیغندن بوزولوب آخیولی بورغازینه طوغری قاچدی . اورادەکی کمیلرینه بینوب قریمه دوندی .

بوصیرالرده قرەمان والیسی اك بیوك شهزاده شهنشاه وفات ایتمش ایدی. بوالله پادشاهك حال ضعفی بوتون بوتونه آرتدیغندن طرفلیلری فرصتی یقالیوب اماسیەده بولونان شهزاده احمدی پای‌تخته دعوت ایچون امر آلدیلر .

یکیچریلر کندیلرینه قارشی ایتدیکی محاربەده جسارتی ، یکیتلکنی کوردکلری شهزاده سلیمی‌یك بکنمشلرایدی . شهزاده احمدك استانبوله دعوت اولوندیغنی طویجه عصیانه قالقدیلر . کوچوك اوغلی سلیمك پای‌تخته کلمەسی ایچون پادشاهدن امر آلدیلر .

یاووز سلطان سلیم بویلەجه استانبوله کلوب باباسی الیله عثمانلی تختنه چیقارلمشدر .

یاووز سلطان سلیمك دود سلطنتی

٩١٨ — ٩٢٦

یاووز سلطان سلیم باباسنك دعوتیله قریمدن قالقوب استانبوله کلدیکی زمان بکی باغچه میداننده طوپلانوب اونی آلقشلایان یکیچریلره : « بن پادشاه اولنجه سرایلرده اوطورمایه جغم . مملکتلر فتحنه کیده جکم زمانمده راحتدن زیاده یوروله جقسکز . بویله یورغونلق ایشیکزه کلور ایسه بنی پادشاهلغه قبول ایدیکز . ذوق وصفا ایسته یورسه کز سلطان احمد اوراده طوریبور ! » دینجه هپسی غیرته کلوب جان ایله باش ایله امرینه مطیع اوله جقلرینه سوز وردیلر ، اوکا بیعت ایتدیلر .

سلطان بایزید اوغلی عثمانلی تختنه رضاسیله اوطورتدقدنصوکرا ، طوغدیغی یر اولدیغی ایچون ، عمرینی دیمتوقه ده کچورمك آرزوسنده بولوندی . اورایه کیدرکن یولده وفات ایتدی . استانبولده ، بنا ایتمش اولدیغی سلطان بایزید جامعنك آولیسنده کی تربه یه کومولدی .

*
• •

آق قیونلی سلاله سنی بیتروب تبریزده حکومت سورمکه باشلایان اسماعیل صفوی بیوك باباسی شیخ صفی ایله باباسی شیخ حیدرك آزربایجانده ، کیت کیده بوتون ایرانده یرلشدیردکلری شیعه لك مذهبی سلطان بایزید ثانی زماننده آناطولی یه ده صوقنه یول بولمش ایدی . داها طربزون والیلکنده بوحاللری کوروب صبری توکنمکده

اولان شهزاده سلطان سليم پادشاه اولنجه ايلك ايشى آناطولى‌يى بوشيعه‌لردن قورتارمق اولدى .

بونك ايچون شيعه‌لنى اورتايه سورن ، اونى قليجيله قوروپان شاه اسماعيلك قوتى ، نفوذينى قيرمق لازم ايدى .

قرمان واليسى قرنداشى شهزاده قورقود ايله آماسيه واليسى اونه‌كى قرنداشى شهزاده احمدك سلطنت دعواسنه قالقشمه‌لرى پادشاهك بو بويوك امللرينه ميدان براقيور ايدى .

شهزاده قورقودك بروسه‌يه طوغرى يورومه‌سندن پك زياده غضبلانان سلطان سليم باشنه كچديكى عسكرله همان بروسه‌يه يتيشوب قرنداش چوجقلرى اولان كوچك ياشده بش شهزاده‌يى اوراده بوغديردى . صوكراده ماغنيسايه ياقلاشمش اولان قورقود اوزرينه يورودى . قورقوسندن قرمانه قاچوب اوراده اله كچن بوشهزاده دخى اعدام اولندى . شهزاده قورقود شاعر ايدى اولديرلمزدن اول يازوب كونِدرديكى مرثيه‌نك كوكلنى ياقوب ياووز سلطان سليمى آغلاتديغى ، بوكدرله ماتملر امر ايتديكى مشهوردر .

اوغلى علاءالدينى تبريزه ، شاه‌اسماعيل يانِنه كونده‌روب اونكله اتفاق ايتمك ايسته‌ين ، بروسه يكيشهرى جوارنده عسكريله پادشاهه ميدان اوقويان شهزاده احمد ده نهايت بقايى الده‌ويروب اعدام اولوندى .

بو قانلى سياستلردن صوكرا ادرنه‌يه دونن پادشاه افلاقدن ، مجارستاندن ، ونديكدن ، روسيه‌دن جلوس تبريكنه كلن ايلچيلره التفاتلر كوستردى؛ برچوغنك عهد ايتدكلرى ويركولر ايله دوستلقلرينى قبول أيله‌دى .

اورتەدە برغائلە قالمدیغندن سلطان سلیم جلوسنی تبریکە یناشمایان شاه اسماعیل اوزرینە محاربە حاضرلقلری کورمکە باشلادی :

آناطولیدە دفتر طوتیلەرق میدانە چیقان ٤٠ بیك قزلباشدن ایلری کلنلرك باشلرینی کسدیروب اورتالغە دهشت صالدی .

روم ایلندن، آناطولیدن کلوب انقرەدە طوپلانان اوردویی یوقلمە ایتدی . موجودی ١٤٠ بیکە واران بو اوردی باشنە کچدی ، شاه اسماعیلە میدان اوقویارق سیواس اوزرندن ارضرومە طوغری یورودی.

شاه اسماعیل محاربەیە کیریشمزدن اول عثمانلی اوردوسنی یورمق ایچون دائما اوکندن چکیلور ، چکیلدیکی یرلری یاقوب ییقار ، ییەجك ایچەجك براقمازدی .

روم ایلی حدودلرندە بوللغە ، یاغمایە ، اسیر آلوب سورمکە آلیشان عسکر بیتوب توکنمك بیلمەین بوقوری یورغونلغە طیانەمیوب صیزلانمغە باشلادیلر. پادشاهك پك زیادە توجهنی قزانمش اولان قرمان بکلربکی همدم پاشایی کری دونمك رجاسیلە اوتاغ همایونە قدر کوندردیلر. همدمك اوآندە چادیر اوکنە آتیلان کسیك باشی بویولسز رجایە پادشاهك الك آجی ، الك قورقونج جوابی اولدی .

ایشتە بویلە الك سەودیکلرینك بیلە جاننە قییان توبخلو ایلە عسکر اراسنە اطاعت حسلرینی یرلشدیرن سلطان سلیم آزربایجانە طوغری یول آلدی . نهایت تبریزە یقین اولان چالدیران اووەسندە شاه اسماعیل اوردیسنە یتشدی .

آت اوزرندە یاپیلان بردیواندە همان ایرتسی کون محاربەیە قرار ویرلدی . عثمانلی اوردیسی چالدیران اووەسنە اینن صرتلری طوتمش

عجملرده اووایه یرلشمش ایدی .

عمرلری آت اوزرنده گچن عثمانلی سپاهلرینك کوچوك آتلریله چویك یوروپشلرینه قارشی فارس زرهلیلرینك « جنك آزما » متانت وفداکارلنی انکار اولوناماز برمرتبه‌ده ایدی . یکیچریلرك اورتاسنده پادشاهك مهابتله یرطوتدیغی اوردینك قلبگاهی (مرکزی) زنجیرلر ایله بربرینه باغلی اولان آتش پوسکورن طوپلر ایله قوشادلمش ایدی.

فارس زرهلرینك باشنه گچوب قارشوسنه آتیلان عزب عسکری صفلرینی پارچه‌لایوب ، سپاهیلر اوزرینه هجومه قالقان شاه اسماعیل ، آناطولی بکلربکی سنان پاشانك سپاهیلرینی چارچابوق اوکندن چکمه‌سیله، عثمانلی طوپلری آتشی التنه دوشـوب پك فنا زده‌لنمشدر . بوصیراده أورولوب آتندن دوشن اسماعیل یقالانماسنه میدان قالمه‌دن امیراخوری میرزا علی‌نك التده‌کی آتی همان افندیسنه یتشدیرمك ، « شاه بن‌ایم » دیه سپاهیلره تسلیم اولمق کبی جان فداکارلغیله گوستردیکی صداقت یوزندن قورتولوب قاچه‌بیلمشدر . (۹۲۰) ه

چالدیران محاربه‌سنی قزانان پادشاهه تبریز دخی قپولرینی آچیورایدی. سلطان‌سلیم تبریزده قیشلایوب گله‌جك بهارده ایرانك اورتاسنه طالمق ، اوراره قاچان شاه اسماعیلی یقالایوب بوتون بوتونه ازمك ایستر ایدی فقط بوزحمتلی سفردن یورولوب بیقان عسکرك مملکته دونمك اصرارلری اونی ازربایجانی براقمغه مجبور ایتمشدر .

ایران سفرندن دونشده شهسوار اوغلی علی بك ذوالقدریه‌ممالکنی، صدراعظم سنان پاشاده کماخی ضبط ایتدیلر . ایران علماسندن اولوب تبریزده ایکن سلطان سلیمك توجه وامنیتنی قزانمش اولان ادریسك نصیحتی، تشویقی ایله‌ده دیاربکر ، ماردین ، موصل ، بتلیس

بلده‌لرینی قابلایان کوردستان قطعه‌سی عثمانلی حکمنه کیرمشدر (٩٢١)ه. مصر سلطانی ، ذوالقدریه حاکمی علاءالدوله‌یی حمایه ایتمکده اولوب ایران شاهیله‌ده دوستلغه قالقشدیغندن یاووز سلطان سلیمی پك زیاده غضبلندیرییور ایدی .

ترسانه‌لرده انشا ایتدیردیکی کمیلر ایله اکمال ایتدیکی بویوك بر دونمایی آق دکزه چیقاروب وندیکلیلره ، سائر دشمنلره قارشی روم ایلی ساحللرینی محافظه آلتنه آلدقدن صوکرا « سلطان غوری » نك دوشمنلکنه دخی جواب ویرمك اقتضا ایدییور ایدی . آرتق عثمانلی دونماسی اللی التمش سنه اول بالطه اوغلی اداره‌سنده‌کی عجمیلکدن قورتولمش دشمنلره سوز دیکلته‌جك برحاله کلمش ایدی .

بو حاضرلقلری کورن وندیکلیلر ایلچیلرینی پای تخته کوندروب پادشاهه عهد ایتدکلری دوستلغی یکیله‌دیلر .

٩٢٣ سنه‌سی بهارنده قرماندن کچوب حلبه طوغری ایلروله‌ین اردوی همایون «مرج دابق» صحراسنده کوله‌منلر اوردیسیله قارشولاشدیلر . کوله‌من سواریلری بینیجلکده ، جسارتده نام ویرمش اولدقلرندن عثمانلیلر ایله دوکوشمك ایچون کندیلرینه کووه‌نیورلر ایدی . فاتح زمانندنبری عثمانلیلر الندده دهشتلی برسلاح حالنه کیرن طوب آتشلری یوزندن مرج دابق محاربه‌سنی‌ده عثمانلیلر قزاندیلر پك یاشلی اولان سلطان قانصو غاوری بوزغونلقده قاچمش ایدی . کیزلندیکی یرده یقالنوب اولدیرلدی.

بو غالبیت نتیجه‌سنده زمانڭ اڭ بویوك بلده‌لرندن بولونان حلب ، قپولرینی عثمانلیلره آچدی . حلبده امویلردن ولید بن عبدالملکڭ

بنا ایتدیکی جامع کیرده سلطان سلیمك قیلدیغی ایلك جمعه نمازنده اوقونان خطبه‌ده نامی «خادم الحرمین الشریفین» عنوانیله تبجیل ایدلمشدر. خطبه‌ده آدینك بویله بویوك بر عنوان ایله اوقونماسی سلطان سلیمه پك دوقوندیغندن کوز یاشلریله سجده‌یه واروب عنایت صمدانی‌یه حمد وثنالر ایتمشدر (۹۲۲)

حلبدن قالقان اوردوی همایون اموی خلیفه‌لرینك حکم سوردکلری شامه (دمشق الشام) ده واروب کیردیکندن بوتون سوریه، عثمانلیلر حکمنه کیرمش اولدی.

سوریه‌نك صاحبی اولان پادشاه قیشی اوراده کچوروب بهاره مصر اوزرینه یورودی. «غزه» ده اوردینك یولنی کسمك ایستین مملوکلر بوزولوب یولی آچدقلرندن قدس شریف اوزرندن اوردی یولنه دوام ایتدی.

مرج دابق بوزغونلغندن صوکرا مملوك طاقمی «طومان بای» ی مصر سلطانی طانیمشلر ایدی. سلطان طومان بای امرانك الك جسورلرندن ایدی. مصر القاهره‌یی تسلیمه یناشمایوب پادشاه اوردیسنه قارشی چیقدی. نه ایدوب ایشله‌یوب عثمانلی پادشاهنك باشنی آلمغه عزم وعهد ایتمش ایدی.

قاهره یقیننده عثمانلولر ایله مملوکلر آراسنده یاپیلان محاربه پك شدتلی اولدی.

مملوکلرك سواریلری، عثمانلی طوپلری آتشیله زده‌لندکلرینه باقمایوب هجوملرنده عناد ایدیورلر ایدی. بر آرالق اوردینك قلبکاهی (مرکزی) اولوب پادشاهك طوردیغی یره قدر یتشدیلر: یاکیلوب صدراعظم

خادم سنان پاشانی قلیجله اوروب اولدیردیلر . نهایت شدتلی بر قتالدن صوکرا قاهره عثمانلی اوردیسنك النه دوشدی .

سلطان سلیم سنان پاشانك دکرینی بیلور ، اونی بکنور ایدی بومحاربه‌ده برمملوك قیلجنه باش ویروب کتدیکنی خبر آلنجه «مصری آلدق اما ، سنان الدن کیتدی ! » دیه آکا بك زیاده آجیمشدر .

بغداده‌کی «خلفای عباسیه» حکومتی هلاکو النده ییقیلوب بیتنجه اونسلدن مستنصر بریوانی بولوب مصره التجا ایتمش ایدی . ایکی عصردنبری اونك اولادی مصرده خلافت مقامنده بولونیور ایدی فقط بونلرك مقامی آرتق شیخلك کبی معنوی براعتبارده اولوب ادارۀ حکومت تمامیله مملوکلر النده ایدی .

سلطان سلیمك مصری ضبط ایتدیکنده مقام خلافتده بولونان متوکل علی‌الله کلوب اوکا بیعت ایله‌دیکی کبی مکه شریفی‌ده کعبه ایله «حضرت پیغمبر» ك آناختارلرینی بوعالی مقاملرك یکی صاحبی اولان خادم‌الحرمین‌الشریفینه ارسال وتسلیم ایتمشدر .

ایشته بوتسلیم وبیعت اوزرینه «خلافت اسلامیه» آل عثمانه انتقال ایتدی . مصر ایله سوریه‌ده ایکی سنه قدر قالوب اورالرك اداره‌سنی یولنه قویدقدن‌صوکرا مصر فاتحی سلطان سلیم پای‌تختی بولونان مدینۀ قسطنطینیه‌یه ابهت واجلال ایله عودت بیوردی .

ردوسك فتحی ایچون دونانما حاضرلقلری کوررکن سلطنتك طقوزنجی سنه‌سی شیرپنجه‌دن وفات أیله‌دی .

یاووز سلطان سلیم عثمانلی پادشاهلرینك اك بویوکلرندندر . اوردیلری شجاعتله ، مهارتله اداره‌یه مقتدر اولان او جنك اری مقدراتی النه

تودیع اولونان ملتك ـ کله‌جك کونلرینی دوشونیجی اوله‌رق ـ حکومت ایتمکی‌ده اکلامش برپادشاه ایدی . بزه‌بك قییاسی‌یه کورولن سیاستلرینی جان باقمغه دوشکون اولمقدن زیاده ملتك استقبالنی تأمینده هیچ بر فداکارلقدن چکینمز برپرادیلشده اولدیغنه حکم ایتمك عقله دها یقین کلور .

حکومت آدمی ، جنك اری اولان بو پادشـاهك بویوك برحکیم اولدیغنی‌ده اشعاری کوسترر .

عثمانلیلق یاووز سلطان سلیمی نه‌قادار تبجیل ایتسه یری واردر . « آز زمان ایچنده چوق ایش » یاپانلرك یکانه‌سی دکل ایسه هیچ شبهه یوق الك اونده اولانی‌در .

قانونی سلطان سلیمان — بلغرادك فتحی — ردوسك فتحی — داماد ابراهیم پاشا صدر اعظملغی — مجارستان سفرلری — مهاج میدان محاربه‌سی — بودینك ضبطی — سلطان سلیمانك برنجی فرانسوا ایله مناسباتی — المانیا ایمپراطوری شارلکن — آوستریا آرشیدوقی فردیناند — ویانانك برنجی محاصره‌سی — ایران سفرلری — بودینك عثمانلی سنجاغی اولماسی — بغدادك عثمانلیلره گچمه‌سی — عثمانلیلرك دکزلره حاکمیتی — بارباروس خیرالدین پاشا — آندره دوریا — ونديكلولر ايله محاربه — صدر اعظم ابراهیم پاشانك قتلی — خرم سلطان — ارناوود رستم پاشا صدر اعظملغی — شهزاده سلطان مصطفی‌نك فلاکتی — شهزاده بایزید ایله شهزاده سلیمك منازعه‌لری — طمشوارك عثمانلی طوپراغنه قاتلمه‌سی — صوقوللینك صدر اعظملغی — سکتوار قلعه‌سنك ضبطی — سلطان سلیمانك وفاتی — سلیم ثانی‌نك پادشاهلغی — قبریسك فتحی — اینه‌بختی دکز محاربه‌سی — سلیم ثانی‌نك وفاتی.

قانونی سلطان سلیمانك زمان سلطنتی

٩٢٦ — ٩٧٤

یاووز سلطان سلیمك مصر سفرنده قالدیغی ایکی سنه شهزاده سلیمان پای‌تختده باباسنه قائمقاملق ایدوب مصر فتحندن پادشاهك استانبوله دونوب کلدیکنده والیسی بولندیغی صاروخان سنجاغنه یکیدن کوندرلمش ایدی .

مصرفاتحی برنجی‌عثمانلی خلیفه‌سی سلیمك‌ادرنه یولنده قاریشدیران کوینده شیرپنجه یاره‌سندن وفات ایتمه‌سی اوزرینه ماغنیسادن دعوت

اولونان شهزاده سلطان سلیمان استانبوله کلدی اوتجی عثمانلی پادشاهی اوله‌رق ۲۳ یاشنده اجدادی تختنه جلوس ایتدی .

یکی پادشـاه باباسنك جنازه نمـازینی فاتح جامعنك مصلا طاشنده قیلدی . اسـتانبول لیمانی آیاغی التنه آلان بر تپه‌یه کوموله‌سنی امر ایتـدی . هپمزك حرمتیله ، افتخـارله زیارت ایتمکده اولدیغمز اوتربه یانندهکی سلطان سلیم جامعنی اوغلنك زمان سـلطنتنده معمار سنان انشا ایتمشدر .

بابابه قارشی بو اوغللق بورجنی یاپدقدن صوکرا سـلطان سلیمان احسان ایله عدالتله پادشاهلق یاپمغه باشلدی .

شهزاده‌لکی زماننده سلیمك صـوك صدر اعظمی بولونان پیری محمد پاشانی مقامنده آلیقویوب کوله‌لکدن ندیملکه چیقاردیغی پارغلی ابراهیم اغایه اوطه‌باشیلق مأموریتی ایله التفات ایتدی .

سـوریه ایله مصرك فتحنده کوله‌من امراسـندن بولونان جانبرد غزالی شام والیسی تعیین اولونمش ایدی . پادشاه دکیشمه‌سنی برفرصت طوتوب دولته قارشی عاصیلکه قالقیشمش ایدی . بوعصیانی باتیشدیرمغه مأمور اولان وزیر فرهاد پاشا امرینه ویریلن عسـکر ایله همان سوریه‌یه یورودی . غزالینك باشنی کسوب اوراده حکومتك نفوذینی یرینه کتوردی .

مجارقرالی پادشاهك جلوسنی تبریك ایچون ایلچی کوندرمه‌مش ایدی . قرالك بویله خاطرصایمازلغی مجارلرك مشهور هونیاد زماننده‌بری عثمانلیلره قارشـو کوسـترمکده اولدقلری دشـمنلکدن هنوز واز

كچمدكلرینی كوستردیكندن سلطان سلیمانك جانی صیقدی . مجارلره سفر آچدی .

صدر اعظمك امری آلتنه ویریلن بر اوردی طونا اوزرنده مجارستانك قاپیسی صاییلان « سملین » قلعه‌سنی محاصره ایتدیكی ، میخال زاده‌لردن علی بك قومانداسنده كی بر اوردی ساباج اوزرندن مجارستان ایچنه طالوب آقینلر ایتدیكی صیراده پادشاهك باشنده بولوندیغی اوردی همایونده بلغراده یورویوب قلعه‌یی محاصره آلتنه آلدی . سملینی ضبط ایدن صدراعظم اوردیسی ده بلغراده دونوب ایكی طرفدن صیقیشدیردقلرندن آتیلان لغملر ایله ، شدتلی هجوملرله نهایت بلغراد قلعه‌سی عثمانلی النه دوشدی . (١٥٢١ م) (٩٢٧ هـ)

بلغرادك فتحندن شان وشرفله پای تختنه دونوب كلن سلطان سلیمان ایرتسی سنه‌ده رودوس آطه‌سنك فتحنه یورومشدر .

امویلر زماننده شرق روما ایمپراطورلغندن عربلرك ضبطنه كچمش ایكن اهل صلیب محاربه‌لرنده قاتولیك شوالیه‌لری اللرینه دوشمش اولان رودوس آطه‌سی قورصانلری عثمانلی ساحللرینه ، اورالردن كاوب كچن كمیلرینه صارقینتیلقدن كری طورمازلر ایدی ، آرتق مصر عثمانلی ملكنه قاتیلدیغندن استانبول ایله اسكندریه اراسنده ایشله‌یه‌جك تجارت كمیلرینی ، حجازه كیدوب كله‌جك دكیز یولجیلرینی امنیت آلتنده بولندیرمق ایچون رودوس اطه‌سنی ضبط ایتمك لازم كلیور ایدی . فاتح عمرینك صوك زمانلرنده بو اطه‌نك فتحی ایله اوغراشوب موفق اوله‌مامش ایدی . جدینك صوك املی یرینه كتورمك پادشاه ایچون بربورج صاییلور ایدی .

٩٢٨ سنه‌سی صون بهارنده اولجه حاضرلانمش اولان دونتما آق دکزه چیقوب رودوس یولنی طوتدی . قره‌دن یورویوب آطه‌نك قارشیسنده‌کی مرمریس لیماننه واران ١٠٠ بیك موجودلی اوردی باشنده‌ده سلطان سلیمان کچمش ایدی . دکزدن ، قره‌دن کلوب آطه‌یه چیقاریلان عثمانلی اوردیسی رودوس قلعه‌سنی محاصره آلتنه آلدی . لغملر قازیلوب آتیلمغه ، هجوملر یاپیلمغه باشلادی .

قلعه زیاده‌سیله متانتلی ایدی . شوالیه‌لرده دین اوغورنده جان ویرمکه یمینلی فدائیلر اولدیغندن قلعه‌نك مدافعه‌سنده غیرتده ، شجاعتده قصور ایتمیورلر ایدی .

اوچ آی سورن محاصره نتیجه‌سنده پادشاهك ، جانلرینه ماللرینه طوقونمایه‌جغنی تکلیف وتعهد ایتمسی اوزرینه شوالیه‌لرك باشی قلعه‌یی تسلیمه راضی اولدی . سوزینی طوتان پادشاه تسلیم اولان شوالیه رئیسنه التفاتلرده بولونمش ، اونلرده ویریلن کمیلر ایله مالطه آطه‌سنه چکیلوب کیتمشلردر .

سلطان سلیمان رودوس فتحندن استانبوله دونوب کلدیکنده ایدی که رقیبلرینك اغواسیله عزل اولونان پیری محمد پاشا یرینه سرای همایون اوطه باشیسی اولوب پك زیاده توجهنی قزانمش بولونان روم ابراهیم آغا بردنبره صدراعظملق مقامنه چیقارلدی .

صدر اعظم ابراهیم پاشا هنوز اوتوز یاشنه وارمامش ایدی . عثمانلی دولتنده بویله کنج یاشنده صدراعظم اولانلر پك نادردر بونلرك برنجیسی‌ده سلطان سلیمانك ندیمی بو ابراهیم پاشادر . ابراهیم پاشا یالکز بویله کنج یاشنده صدراعظم اولمقله قالمدی . پادشاهك همشیره‌سی

سلطـان ایله أولندیریلوب قدر و اعتبـاری صهریت شرفیـلهده آرتدیرلدی .

ابراهیم پاشـانك صدراعظملغی آردنجه وزیرلردن آرناوود احمد پاشا والیلك ایله مصره کوندریلدی . پیری محمد پاشانك کیزلیجه عزلنه چالیشانلردن بری ایدی . پك زیاده اقبال حریصی اولدیغندن او حیله‌لری صدراعظملق مقامنه گلمك امیدیله یاپمش ایدی .

استانبولدن اوزاقلاشدیغنه پك زیاده جانی صیقلدی . ایره‌مدیکی صدراعظملغی مصر سلطانلغنه چویرمك خیاللرینه دوشدی . قاهره‌ده کندینی « مصر سلطانی » اعلان ایدن بودولت ملت خائنی ، پادشاهك امنیتنه لایق بر آدم اولمادیغنی گوستروب آدینی لکه‌لدی .

مصر سلطانلغنه قالقیشان احمد پاشـا امرادن محمد بکی کندیسنه وزیر یاپمش ایدی . پادشاهه صداقتی بویله خائنه اطاعتدن داها شرفلی بولان محمد بك برکون حمام صفاسـنده باصوب یقالادیغی بوعاصینك باشنی کسوب استانبوله کوندرمکله حمیتنی اثبات ایتمشدر .

بوحاللر مصر ایالتنك اداره‌سی پك دوزگون اولمادیغنی کوستردیکندن سلطان سلیمان پك زیاده سه‌ومکده اولدیغی کنج صدراعظمنی اداره‌سنی دوزلتمك ایچون مصره مأمور بویوردی . ایلك اوکجه سوریه‌یه واروب اورالرك اداره‌سنی یولنه قویان صدراعظم ابراهیم پاشا مصره یوللاندی ؛ اوزمانه دکین مملوك سلطانلرنده بیله کورلمه‌مش اولان ، شانلی بر آلای ایله مصر القاهره‌یه گیردی .

مصرده قالدیغی بر قاچ آی مدتده ایالتك ایشلرینی دوزلتوب آرناوود خادم سلیمان پاشـایی مصر والیسی تعیین ایله پای‌تخته عودت ایتدی .

قانونی سلطان سلیمانك ٤٨ سنه سورن حکومتنده بلغراد ایله رودوس فتحلرندن صوکرا اك بویوك وقوعات قرهده مجارستان ، ایران سفرلری ؛ دکزلرده آدریاتیق دکزی ایله آق دکزك بر برستان ایتالیا ساحللرنده ونديکلولره ، اسپانیوللره قارشی دوننام محاربه‌لریدر .

۱۳ مجار سفرینك برنجیسنده قزانیلان « مهاج محاربه‌سی » ایله عثمانلیلر مجار پای تختی بولونان بودین شهرینه کیرمش ، ایکنجیسنده آوستریا آرشیدوقه‌لغنك پای تختی اولان ویانه شهرینی محاصره آلتنه آلمشلردر . ایران سفرلرینك برنجیسنده‌ده بغداد عثمانلی دولتی ضبطنه کچمشدر .

مجار سفرلرینك اك بویوك سببلرندن بری سلطان سلیمان ایله او تاریخده فرانسه قرالی اولان برنجی فرانسوا آراسنده باغلانان دوستلق اولمشدر .

اسپانیا قرالی ایکن آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان ایمپراطور شارلکن بوتون فرانسه‌نك اطرافنی قاپلایان مملکتلر اوزرنده حکم سوردیکندن فرانسوا اوندن چکینور ایدی . شارلکن یوزندن فرانسه‌یه کله‌جك مخاطره‌نك اوکنی آلمنی عثمانلی پادشاهی ایله دوستلقده ، اتفاقده آرامشدر .

بو عصرلرده جرمن ممالکی (آلمانیا) برچوق دوقه‌لق ، پرنسلکلر ایله اداره اولونور ایدی . غربی آوروپاده قراللر اداره‌سنده یالکز فرانسه ، اسپانیا ، انکلتره مملکتلری وار ایدی . ایتالیاده « روما » قاتولیك مذهبنك پطریقی مقامنده اولان پاپالر اداره‌سنده ایدی .

ونديك جمهوریتی قوهٔ بحریه‌سی ، دکز تجارتی پك ایلری بولونان بر حکومت اولوب میلان ، فلورانسه ده برر پرنس ایله اداره اولونمقده ایدیلر .

آیری آیری دوقه‌لق ، پرنس‌لکلر ایله اداره اولونان جرمانیا بودوقه‌لر ، پرنسلر طرفندن انتخاب اولونور بر ایمپراطورك نفوذی ، حکمی آلتنده بولونمق اصولدن ایدی .

١٥١٩ میلاد سنه‌سنده آلمانیا ایمپراطوری « ماقسیمیلیه‌ن » وفات ایتدیکندن فرانسه قرالی برنجی فرانسوا ، اسپانیا قرالی شارل ، انکلتره قرالی آلبر منحل قالان ایمپراطورلغه طالب اولدیلر . آلمانیا دوقه‌لریله پرنسلرندن ایمپراطور انتخابی ایچون طوپلانمق او زمانك قانونی ، عاداتی حکمندن بولونان مجلسه « نامزدلك » لرینی قویدیلر . بومجلس اسپانیا قرالی بشنجی قارلوسی (شارلکن) عنوانیله آلمانیا ایمپراطوری انتخاب واعلان أیله‌دی .

فاتحك استانبولی ضبط ایتمسندن بری عثمانلیلر طونا ، صاوا نهرلریله حدودلری چیزیلن روم ایلی قطعه‌سنده یرلشمشلر ایدی . آقینجیلری بوصولرك شمالنه آتیلوب مجارستانی ، لهستانی ، آلمانیانك شرق ایالتلرینی چیکنه‌یورلر ایدی . آلمانیانك شرق ایالتلرینی تشکیل ایدن آوستریا آرشیدوقه‌سی « فردیناند » اسپانیا قرالی شارلکنك برادری اولدیغندن اونك آلمانیا ایمپراطوری انتخابنده تورکلرك آرتمقده اولان بوتجاوزلرینه قارشو قویه‌بیلمك حسابی ، امیدی وار ایدی .

شارلکنك ایمپراطور اولمه‌سی برنجی فرانسوا چکمدیکندن ایکیسنك آراسی بوزولدی . ایمپراطور طاقمی ایله فرانسزلر بیننده باشلایان محاربه‌لرده ایتالیاده میلانطوپراغنه کیرن قرال « پاوی » شهرینك محاصره‌سنده اسپانیوللر النه اسیر دوشوب مادریده کوتورلدی . (١٥٢٦ م) .

فرانسوانك بواسیرلیكی اوزرینه آناسی بولونان پرنسس لوویز سلطان سلیمانه یوللادیغی بر مكتوب ایله اوغلنك قورتارلمه‌سنی ، حمایه‌سنی عثمانلی پادشاهندن یالواریور ایدی . فرانسه ایله عثمانلی دولتی آره‌سنده ایلك طانشقلق ، ایلك دوستلق بو تاریخده باشلامشدر .

پادشاهك ، عثمانلی دولتنه ویركی ویرمه‌سنی تكلیف ایچون مجارستانه كوندریلن ایلچی‌یی بو تكلیفك جوابی اوله‌رق مجار قرالی قتل ایتمش ایدی . بو حقارته قارشی دولتك شرفنی قورومق ، برده فرانسه قرالنه دوستلق كوسترلمك ایچون مجار سفری آچیلمشدر .

روم ایلی عسكری صوفیه صحراسنده طوپلاندی . آناطولی عسكری‌ده كلیبولی اوزندن كلوب اونلره قاتیلدی .

دیاربكرده طوپلانان كوردستان عسكری ایله آق شهرده طوپلانان قرمان عسكری عجم حدودلرینی بكله‌مكه مأمور اولوب عراق ، فرات جهتلرینك محافظه‌سی شام بكلربكنه ؛ مصرك ، حجازك محافظه‌سی‌ده مصر والیسی خادم سلیمان پاشایه ایصمارلاندی . قریم خانی دخی بوغدان ایله له اولكاسنی بكله‌مك امرینی آلدی . بوسنه بكلربكی‌ده ٤٠ بیك آقینجی ایله خرواتستان ، ونديك مملكتلرینی چیكنه‌مكه یورودی .

آسیاده مصر ، حجاز ، سوریه مملكتلری ایله ایران حدودلری ، اوروپاده بوغدان ، له حدودلری بویله‌جه محافظه آلتنه آلندقدن صوكرا سلطان سلیمان ادرنه اوزرندن یورویوب صوفیه اوردیكاهنه یتشدی .

بوسنه آقینجی اوردوسیله صاییسی ٢٠٠ بیكی كچن بو اوردینك ٢٠٠ پاره طوپی وار ایدی . اوردینك طلیعه‌سی اولان بولوكی ایله

صدراعظم برایکی قوناق ایلریده حرکت ایدوب بو یوك اوردی گریدن پادشاهك امری آلتنده یورویور ایدی .

بلغراددن ایلروله‌ین اوردی مجارستانده طونانك صول قیسی بونجه ، مهاج ، اووه‌سی حذارینه‌قدر چیقدی . اوراده قوریلان کوپری اوزرندن قارشی یقایه گچدی ، صدر اعظم اوردیسی ایله برلشدی .

صاییسی ۱۵۰ بیکه یقین اولان مجار اوردیسی مهاج اووه‌سنده برطوتمش ایدی . عثمانلی اوردیسی مجارلر اوزرینه یورودی . ایکی ساعتدن چوق سودمه‌ین محاربه پك قانلی ایدی . یکرمی بش بیکی بره سربلن مجارلر فنا بر بوزغونلغه اوغرادیلر . برچوغی مهاج اووه‌سنده بولونان باتاق یرلره صاپلانوب اولمشدر . قزانیلان بو مهاج میدان محاربه‌سی آردنجه ، مجارستان پای تختی اولان بودین (بودا ـ پشتا) قپولرینی سلطان سلیمانه آچمشدر . (۹۳۲) ه

سلطان سلیمان استانبوله یوللادیغی بر « فتحنامه » ایله مهاج مظفریتنی بوتون پادشاه طوپراغنده اعلان أیله‌دی . مجار بکزاده‌لرندن « زاپولسکی » یی مجارستان قرالی قویوب بلغراد یولیله پای تخته دونوب کلدی .

اسکی مجار قراللرندن « مانیاس قوروین » ك طوپلامش اولدیغی پك دگرلی اولان کتبخانه‌سی استانبوله آلدیرلدی . طونجدن دوکولمش صنعتلی اوچ هیکل ده بودین دن قالدیریلوب استانبوله کتیرلدی ، آت میدانینه دیکیلدی . مرمردن طراش ایدلمش ایکی ارسلان هیکلی ده صدر اعظم ابراهیم پاشا برابر کتیردوب قوناغنك باغچه‌سنه قویدورمش ایدی .

آوستریا آرشیدوقی فردیناند ، مجار قرالی لووینك همشیره‌سیله

اوچ دفعه هجوم ایدلمش ایدی. فقط عثمانلی اوردوسی یاننده بویوك چاپلی محاصره طوپلری بولونمادیغندن قلعه‌نك ضبطی ممکن اولامادی .

یاغمورلی موسملرده یاقلاشمش اولدیغندن سلطان سلیمان محاصره‌یی قالدیروب استانبوله دونمکه مجبور اولدی . (٩٣٥ هـ ـ ١٥٢٩ م)

ویانه محاصره‌سندن استانبوله دونشده سلطان سلیمان اوچ اوغلی شهزاده مصطفی ، محمد ، سلیمك ختان دوگونلرینی یاپدی . بوشنلکلر روماليلرك ، بیزانسلیلرك « هیپودروم » دیدکلری آت میدانده یاپیلمشلر ایدی .

فردینانداك استانبوله گوندردیگی ایلچیلری مجارستانك قرال زاپولسکی‌یه ویریلن قسمی اوزرنده حقی اولدیغی ایلری سورمکدن واز گچمه‌یوب بوکا عوض اولارق دولته پاره تکلیفنده بیله بولونیورلر ایدی .

آلمانیا ایمپراطورلغیله اسپانیا قراللغی برده طوپلایان شارلکن رومایه گیروب پاپایی اسیر ایتمش اولدیغندن بوکا پك زیاده اوزولوب صیقیلان قرال فرانسواده گیزلی گوندردیگی ایلچیلرایله دیوان همایونی بوش براقیوب سلطان سلیمانی شارلکن اوزرینه صالدیرمقدن واز گچمیورایدی . بوسببله مجار سفرلری سوروب گیدیور ایدی .

پای تختده ایکی طرفك ایلچیلریله صدراعظم ابراهیم پاشا برچوق دفعه آیری آیری گوروشوب ، مذاکره‌لر ایدوب مجارستان ایشلرینی دوزلتمك ایچون وقت قزانوب چاره‌لر آرادیغی صیراده آوستریا عسکرینك مجارستانده « اوفن » قلعه‌سنی ضبط ایتدکلری خبری گلمش ایدی .

سوزله دوستلق گوستر ایکن بویله عسکرله دشمنلکه قالقیشمق بر

اوچنجی مجارستان سفرینه داها دولتی مجبور ایتمشدر .

سلطان سلیمانك جلوسنده ایران شاهی اسماعیل صفوی تبریكه ایلچیلر كوندرمدیكی كبی بلغرادك فتحنده‌ده پادشاهی تبریكه ینانشمامش ایدی . اسماعیلك اردبیلده وفاتنده هنوز اون یاشنده ایكن ایران تختنه اوطورتیلان اوغلی طهماسبك شاهلغنده‌ده ایرانیلر ایله عثمانلیلر آراسنه دوستلق كیره‌مدی .

پادشاهك ایران اوزرینه سفر آچوب اورالرده نفوذینی یوروتمك املی آوروپاده كی مجار سفرلری یدی سكز سنه كری یه براقدی . اوچنجی مجار سفرندن صوكرا آوستریا آرشیدوقی فردیناند ایله بر متاركه یاپیلمش اولدیغندن عثمانلی اوردیسی ایچون شرقه یورومك دها قولایلاشمش ایدی .

بغداد حاكمی ذوالفقار خان ایران شاهنه قارشی عصیانه قالقوب عثمانلی پادشاهنك یاردیمنه صیغنمش ایدی. یاووز سلطان سلیمك چالدیران محاربه‌سنی قزانوب شانلی آدی اورالره یاییلمسندن بری عثمانلی حمایه‌سنه كیرن بتلس حاكمی‌ده شاه طهماسب طرفنه كچمش ایدی .

بتلس اوزرنده عثمانلی حكمنی یكیدن اله آلمق ، بغداد حاكمنی قورومق ایچون ٩٣٠ سنه‌سی بهارنده ایران سفری آچیلدی . صدر اعظم ابراهیم پاشا سردارلغیله آناطولی‌یه چیقاریلان اوردی قیشی حلبده كچوردی . ایرتسی سنه بهارنده دیار بكردن ، وان اوزرندن او زمانلر شاهك پای تختی اولان تبریزه طوغرو یورودی .

سفرلرده پادشاهلرینی یانی باشلرنده كورمكه آلیشمش اولان عسكر بودفعه ابراهیم پاشا امری آلتنده بولنمقدن پك خشنود قالمیور ایدی . بوحالی سرعسكر یازوب اوردی‌یه یتشمه‌سنی استرحام

ایتدیکندن سـلطان سلیمان قاپو قولی بولوکی ایله همان اسـتانبولدن یوله چیقدی ؛ تبریزده‌کی اوردی‌یه یتشدی .

بو سـفرده عثمانلی اوردیسی تبریزه کیردیکنده اهالیدن کیمسه‌نك مالنه ، جاننه طوقونولمادیغی سرعسکر ابراهیم پاشـانك ایش بیلور ، عدالتی براقماز بویوك بر آدم اولدیغنی کوستردیکنی سویلرلر . چونکه او عصرلرده شرقده اولسـون غربده اولسـون بر شهره بر قلعه‌یه کیرلمه‌سی آردنجه قانلر ، یاغمالر کوسترمك همان عادت صیراسنه کیرمش ایدی .

تبریزه یتشوب اوردی‌نك اداره‌سنی اله آلدقدن صوکرا سـلطان سلیمان قره‌خان دربندی یولیله بغداده طوغری یورومکه باشـلادی . اقلیم صیجاق ، کچیله‌جك یرلر طاغلق ، صارپ ایدی . قارشولرینه هیچ بر دشـمن چیقمامش ایکن بو یرلری یوکاریله ، آغیرلقلریله سوکوب آشمقده اوردی چوق کوجلك چکمشدر .

نهـایت بغداده واران اوردی اوکا قارشی طوره‌جق کیمسـه بولـادی . طهماسب صـدر اعظم اوردیسی آزربایجانه واردیغنده تبریزی براقوب اصفهـانه طوغری چکیلمش ؛ پادشـاهك اوردی‌یه یتشمه‌سنده‌ده محاربه‌یه کیریشمکه جسارتله‌نه‌مه‌مش ایدی .

بوقورقولر ، بو قاچینمه‌لر یوزندن یالکز یول صیقنتیسی چکه‌رك بغداد قپولرینه طیانان اوردی ، خلفای عباسیه‌یه بش عصر پای‌تختلق ایدن ، هـلاکونك تیمورك هجوملریله ، ظلملریله هر یری ییقیلوب خراب ایدیلن اسـکی معمورلغندن نشـان قالمـایان بغداده کیردی .

(٩٤١) ه .

[illegible]

قره‌لرده شان آلان آدلرینی دکزلرده یایمق ایچون قوشدی ؛ جزایر قلعه‌سنك آناختارلرینی پادشاهنه تسلیم ایتدی .

دکز قهرمانك بو حمیتی قوجه سلیمی پك زیاده خشنود ایتدیکندن « خیرالدین پاشا » آدیله جزایر بکلربکی دیکدی . امرینه ویردیکی کمیلر ایله‌ده اونی آفریقا صولرینه صالوب غیرتی آرتدیره‌جق التفاتلره لایق کوردی .

جزایر بکلربکی خیرالدین پاشا اداره‌سی آلتنده دکزه چیقان قورصان کمیلریدرکه اسپانیا ، ایتالیا ساحللرینی یاقوب ییقدیلر . آق دکزك غربنی قورقونچ فورطنه‌لره صالدیلر .

دکزلرده بارباروس خیرالدینه قارشی کلمکده کندینه کووه‌نن آندره‌دوریایه کلنجه ١٦٤٨ میلاد سنه‌سنده ایتالیانك ساردونیا آطه‌سنده طوغمش ایدی . اندلس عربلرینك کوچوله ، کوچوله یالکز غرناطه‌ده قالان حکومتلری اسپانیوللرك تعصب ظلملری آلتنده زواله یوز طوتدیغی تاریخلرده ٢٢ یاشنده بر دلیقانلی ایکن سکز اون پارچه کمی ایله دکزه آتیلمش ایدی . اسپانیا ، آفریقا ساحللرنده عرب قورصانلریله اوغراشه‌رق آناطولی ساحللرنده عثمانلی کمیلرینه صارقینتیلق ایده‌رك کمیجیلك ، قورصانلق صنعتنده ایلرولمشدر .

بر زمانلر برنجی فرانسوانك امرینه کیردی . فرانسه‌نك « پرووانسیا » ایالتی ساحللرنده اسپانیول دونانماسنه میدان اوقودی . صوکرالری فرانسزلرایله بوزوشوب جنوا دوقه‌لغنی یقالامش ، اسپانیول دونانماسی باشنده شارلکن حسابنه دکز محاربه‌سیله خیرالدین پاشا قارشوسنه آتیلمشدر .

سلطان سلیمان زماننده قپودان دریا تعیین بیوریلان خیرالدین پاشا دکزده هر گون آرتان غلبه‌لری آراسنده تونس‌ده اله کچوروب اورالری عثمانلی ملکنه قاتمش ایدی .

اسپانیایه ایتالیایه یقین اولان آفریقا شمال ساحللرینه عثمانلیلرك آیاق آتمه‌لری شارلکنی دوشوندیرمکه باشلادی . تونسی یکیدن کری آله‌جق اولور ایسه هم عثمانلیلری او مملکتلردن سوروب چیقارمق همده فرانسوانك عثمانلیلر ایله قویلشدیرمکده اولدیغی دوستلق ، برلشمه باغلرینی قوپاروب آتمغی ایسته‌یور ایدی .

شارلکنك بویله زورلی ایشلره آتیلوب دشمنلکده ایلری کیتمه‌سی برنجی فرانسوانك عثمانلی دولتیله او زمانه قدر اوته‌کی خرستیان مملکتلرندن گیزلی طوتمقده اولدیغی دوستلغی بوتون بوتونه آچیغه قویمه‌سنه سبب اولمشدر .

ایکی دولت آراسنده اون اوچ اون درت سنه‌دنبری اولان دوستلق بونك اوزرینه برمعاهده‌یه باغلانمشدر . بومعاهده ایله سلطان سلیمان فرانسز تجارلرینه عثمانلی طوپراغنده سربست تجارت ایتمکه ؛ فرانسز تبعه‌سندن اولانلر کندی آرالرنده‌کی دعوالرینك عثمانلی ملکنده بولونان فرانسز « بالیوز » لری طرفندن کورولمه‌سنه ، لاتین مذهبنده بولونان (قاتولیك) اجنبیلرك فرانسز دولتی حمایه‌سنده اولمه‌لرینه مساعده ایدییور ایدی (۱۵۳۴ م) . (۹۴۲ ه)

اوروپالیلرك « قاپیتولاسیون » دیدکلری ، صوکرالری مملکتمزه پك چوق ضرر طوقونان ، اسکی معاهده‌لرك باشلانغجی بونلر اولمشدر .

* * *

ایران سفرنده اوردی ایله تبریزه گیتدیکی زمان کندیسنه « سرعسکر سلطان » عنوانی ویریله‌جك قدر سلطان سلیمانك التفاتنه امنیتنه لایق کورولن داماد ابراهیم پاشا بوسفردن دوندکدن صوکرا پادشاهك نصلسه غضبنه اوغرادی . عادتی اوزره برکیجه یاتمش اولدیغی سرای همایوندن ـ بوغدیریلوب ـ اولوسی چیقارلمش ایدی .

صدر اعظملغی اون اوچ سنه سورن بلغراد فتحنده ، مهاج محاربه‌سنده اقتدار کوسترن ، مصر اصلاحاتنده ، قرمان ایشلرنده یرارلغی ، درایتی بللی اولان ، قرال فرانسوا ، آوستریا آرشیدوقی فردیناند ایلچیلریله دولتك شاننه لایق مذاکره‌لری فطانتله اداره ایدن داماد ابراهیم پاشا سیلوی قاپیسی جوارنده بك ظریف اوله‌رق صاغلغنده انشا ایتدیردیکی جامعك اولیسنده یاتمقده اولدیغی مزارینه هنوز ٤٥ یاشنده ، کندیسندن دولت وملته داها چوق خدمتلر بکلندیکی صیراده ، کومولوب کیتدی . یرینه دیوان همایونده ایکنجی وزیر اولان آرناوود آیاز پاشا صدر اعظم اولدی .

فاتح سلطان محمد زماننده دیوان همایونده اوچ وزیر ، ایکی قاضیعسکر (روم ایلی ، آناطولی قاضیعسکرلری) ایله قورولوب ـ صوکرالری « صدر اعظم » عنوانی آلمش اولان ـ وزیراعظم یعنی اك بویوك وزیر مجلسه رئیسلك ایدر ایدی .

سلطان سلیمان زماننده دیوانك وزیرلری بشه آرتدیرلدی . روم ایلی قاضیعسکری اولان ابوالسعود افندی‌یه « مفتی » عنوانی ویریلوب ایکی قاضیعسکر ایله‌ده علمانك صاییسی اوچه چیقارلمش ؛ یکیچری آغاسی اولانلرده دیوانه آلنمشدر .

وندیك سفری — صدراعظم ابراهیم پاشا اصلنده پارغه‌لی اولدیغی ایچون وندیکلیلره دائما کوزل معامله ایدر ایدی . بو یوزدن سلطان سلیمانك جلوسندن بری وندیکلیلر ایله هپ ایی کچینمك ممکن اوله بیلدی آیاس پاشاده کندندن اول کچن صدر اعظمك ایزینی طوتدی ایسه‌ده حربك اوکنی آله‌مدی .

شارلکنك برهجوم ایله تونسی ضبط ایدوب خیرالدین پاشانك اورادن چکیلمه‌سی اوزرینه پادشاهك امریله بویوك بردونما حاضرلنمی کورلمکه باشلادی .

قرال فرانسوا وندیك جمهورلغی‌ده اتفاقه آلمق کارلی اوله‌جغنی اورته‌یه سوروپوردی . دولتك حربی برابر یاپمق تکلیفنه وندیکلر یناشمایوب بیطرف قالمق ایسته‌دیلر . بوصیراده وندیکه کوندریلن بر عثمانلی ایلچیسی کمیلری یولده وندیك دونماسی طرفندن اورولوب ایلچینك‌ده اسیر ایدلمه‌سی سلطان سلیمانك جانی صیقدیغندن آرتق وندیکلیلرك عذر دیله‌مه‌لرینه قولاق آصیلمادی؛ دولتك شرفنی قورومق ایچون وندیك جمهوریتنه اعلان حرب اولوندی .

روم‌ایلی اوردیسی « اولگون » ده طوپلانمق امرینی آلوب آرقه‌دن سلطان سلیمان‌ده اوردی‌یه یتشدی .

عثمانلیلرك ایتالیا ساحللرینه عسکر دوکمه‌سی ، آندره دوریانك موره ساحللرینی اوروب صوکرا کمیسی یوز صاییلی دونما ایله اوترانت آچیقلرینه یتیشن قپودان دریا خیرالدین پاشانك قارشوسندن قاچمه‌سی، عثمانلی دونماسنك قورفو آطه‌سنی محاصره آلتنه آلمه‌سی ، عثمانلی

دونماسی ایله فرانسه دونماسنك برلشوب اوزمانلر ایتالیانك حکمنده بولونان نیس شهرینی برلکده طوپه طوتمالری اوچ سنه سورن بو ونديك سفرلرنده اولمشدر .

نهایت فرانسوا شارلکن ایله باریشقلق یاپمغه قالقشدیقندن دالماچیا ساحللرنده بعض یرلرك عثمانلیلره ترکی ، تضمینات حرب اولەرق ٣٠٠ بیك دوقه آلتونی ویرلمك شرطیله ونديك جمهوریله مصالحه یاپیلمشدر (١٥٣٩) م (٩٤٧) ھ

مجارستانه گلنجه ، اورادەکی محاربەلر اکسیك اولمایور ایدی . عثمانلیلر حمایەسی آلتنده بولونان قرال زاپولسکی داهایاشلانمدن اولدیکندن تاجی هنوز قونداقده بولونان اوغلنه قالمش ایدی . بو فرصتی الدن قاچیرمق ایستەمەین آوستریالیلر همان قوشوب بودینی ضبط ایتدیلر . قرالجغزی آناسیله اورادن قوغدیلر .

یاپیلەلی چوق زمان گچمەین معاهدەیی فردیناندك کلوب بویله بوزماسی سلطان سلیمانی بشنجی برمجار سفری آچمغه مجبور ایتدی .

قونداقدەکی برچوجق ایله مجارستانی قورومق قولای اولەمایەجغنی گورن پادشاه بودین قلعەسنه بر بکلر بکی دیکوب عثمانلی مجارستانی بر ایالت حالنه صوقدی . اوغلی بویبودیکی زمان مجارستانه یکیدن قرال یاپاجغنەسوز ویروب آناسیله چوجق قرالی مملکتلری اولان ترانسلوانیایه (اردل) یوللادی .

سلطان سلیمانك مهاج میدان محاربەسنی قزانوب ایلك اوکجه بودینه کیردیکنك ١٥ نجی سنەسی مجارستانك بویوك برپارچەسی قونداقدەکی قرالك اردله گوندرلمسیله عثمانلی ملکنه قاتیلوب « بودین ایالتی » آدینه

آلدى . (٩٤٨) ه

بودين بكلربكى عسكريله ، پاى تخت اولان ، بودين (بودا ـ پشتا) شهرنده اوطوردلدى . يكى ايالتك ايشه يارارديكر قلعه‌لرى‌ده ايچلرينه براقيلان عسكرله محافظه اولونور ايدى .

ايلك بودين بكلربكى ديكيلان سليمان پاشـا اصلنده مجـار ايدى . « دوشيرمه » اوغلانلرى ايچنده يتشمش ، زمان‌ايله مرتبه‌سى يوكسلوب طالع اوكا بركون طوغديغى مملكتك ايلك عثمانلى بكلربكى (محافظى) اولمغى نصيب ايتمشدر .

مجارستانك بويله بوتون بوتونه عثمانلى النه دوشمه‌سنه طايانامايان آوستريا آرشيدوقى اوردى چكيلوب كيتدكدن صوكرا مجارلر آراسنه‌ال آلتندن فتنه صوقمغه قالقيشدى . چوجق قرال‌هوصى ديكيلان بر راهب‌ده هم قرال اوغلى ، هم‌ده مملكتلرينى قوروبور ايمش كبى دوزنلر ايله اهاليى ايا‌قلاندیروب قراللق تاجنى كندى‌باشنه‌قويمق‌املرينه‌دوشدى .

بو قاريشيقلق اورتايه بر آلتنجى مجارسفرى چيقارمغه سبب اولدى. بو تك طورمايان راهبه آلداديغنك فرقنه واران فرديناند اونك باشـنى قپاروب الندن قورتولدى اما عثمانلى حكومتنه قارشى كلن عاصيلرى پادشاه قليجندن قورتارامادى .

بو مجار سـفرنده عثمانليلر أرلاو (اكرى) قلعه‌سنى محـاصره‌يه آله بيلديلر اما ضبط ايده‌مديلر . فقط جنوبى مجارستانده طمشوار قلعه‌سى قپولرينى سلطان‌سليمانه آچمش اولديغندن مجارستانك اوپارچه‌سيله‌ده طمشوار ايالتى قورلمش اولدى . (٩٥٣)

* *
*

مجارستانك عثمانلی النه گیرمش اولان پارچه‌سنی قونداقده‌کی قراله براقامایوب بر عثمانلی ایالتی (بودین ایالتی) یاپدقدن صوکرا استانبوله دونوب واردیغی تاریخلرده ایدی‌که ایران شهزاده‌لرندن القاص میرزا باباسی شاه طهماسب ایله چکینه‌مدیکندن مملکتندن قاچوب سلطان سلیمانه صیغنمش ایدی . میرزانك بویله‌جه عثمانلی پای‌تختنه کلمه‌سی برایکنجی ایران سفری آچیلمه‌سنه سبب اولدی .

آناطولیده طوپلانوب آزربایجانه طوغری یوروین اوردی یکیدن تبریزه گیردی . القاص میرزانك دوشونجه‌سی عثمانلیلره ایش کورمك‌دکل یولنی بولورسه باباسی طهماسبی تختدن آتوب یرینه چکمك ایدی . مذهب آیریلغی یوزندن نصلسه بربریله اوزلاشامایان تورکلر ایله ایرانیلر آراسنده حرب آچیلماسنه یول بولان میرزا عثمانلی اوردیسنی تبریزده براقوب یاردیمنه آلدیغی عسکرله اصفهانه یورودی اما اوراده قرنداشی دیگر شهزاده النه دوشمش ایدی .

باباسنه عصیانه قالقوب بردشمن اوردیسنی پای‌تخلرینه قدر سوروکله‌یوب کتوردیکنك جزاسنی چکمك ایچون طهماسب طرفندن زندانه آتیلدی گچن حربده ایران کورجستانده قزانیلمش اولان یرلرده پادشاهك نفوذینی آرتدیروب یرلشدیرن اوردی ایران ایله یاپیلان متارکه اوزرینه اورادن قالقوب استانبوله دوندی .

مجارستانده قورولان بودین ایالتنده ایشلرك دوزکون کیتمدیکی خبرلری ایران سفرینی یوز اوستنه براقدیروب سلطان سلیمانی پای‌تخته دونمکه مجبور ایتمش ایدی .

صدر اعظم آیاس پاشا بر طاعون خسته‌لکندن اولوب پای‌تختده

قباطاش آرقه‌سنده‌کی دکزه‌باقان یوکسك تپه‌ده‌قوردیغی محله‌ایله آدینی‌بزه براقوب کیتمش اولدیغندن یرینه صدراعظم اولان لطفی پاشا بوایران سفرندن صوکرا عزل اولونوب دیمتوقه‌یه سورلمش ایدی .

قلم طوتانلردن اولدیغی ایچون اوراده گونی بوش کچورمدی . « تاریخ لطفی » آدیله بزه برسورکون یادکاری براقدی .

لطفی پاشا یرینه کتوریلن یکی صدراعظم آرناوود رستم پاشا ، پادشاهك قیزلرندن اولوب باباسنك اونی سه‌ودیکنه علامت اوله‌رق معمار سنانه اوسکدار ایله ادرنه قاپیسی جوارنده یاپدیردیغی جامعلر ایله عثمانلیلر آراسنده آدی اونودلمیان ، مهر ماه سلطانك قوجه‌سی اولمق شرفنه لایق کورلمش وزیرلردن ایدی .

بوخانم سلطانك آناسی ، پادشاهك چوق سوکیلیسی ، خرم سلطان اقباله آشیری دوشکون بر قادین ایدی . کندینك گوزده اولدیغنه گووه‌نه‌رك دامادینك شان آلمسنه چاره‌لر آرار ایدی .

رستم پاشایی پادشاهه بکندیرنجه اونك الیله‌ده بر یولنی بولوب اوغلی شهزاده سلیمی قرنداشلری اوته‌کی شهزاده‌لرك اوزرلرینه کچوروب ولی عهد یاپدیرمق اك بویوك املی ایدی . بو امله ایرمك ایچون یکیتلکی ایله ، گوزل اخلاقیله عمومك کوکلنی قاپمش اولان بویوك شهزاده مصطفایی اورتادن قالدیرمق حیله‌لرینی قوردی . فرصت دوشدکجه بویوك شهزاده‌دن باباسنی صوغوده‌جق سوزلری اسیرکه‌مز ایدی .

مجارستان قاریشقلغی سببیله یوز اوستنه براقیلمش اولان ایکنجی ایران سفرندن دورت بش سنه کچمش ایدی که شاه طهماسب

آزربایجان حدودلرینی بکلەمکدە اولان بتلیس بکلربکی اسکندر پاشانی، اوزرینه صالدیروب ، تپەلەدکدن صوکرا اردیش ایلە اخلاطی الە کچوردیکی خبرلری کلدی . عثمانلی‌یە بویلە میدان اوقویش دولتك شرقنه طوقوندیغندن ایران اوزرینه یکی برسفر آچیلدی . آناطولیدە طوپلانان اوردی‌یە صدراعظم داماد رستم پاشا سردار کوندرلدی .

(٩٦١) ھ

التمش یاشنه کلمش اولان سلطان سلیمان ٣٥ سنه‌یە واران پادشاهلغندە شرقدە ایران ، شمالدە مجار ، وندیك ، بوغدان سفرلرندە یورولمش ایدی .

پارەیە پك دوشکونلك ایلە طانیلمش اولان رستم پاشا اونی کولکەسی آلتندە قورویان خرم سلطانك دوزنلرینه آلت اولدی . پادشاهك آرتق قوجەدیغنی بهانه ایدن عسکر طاقمنك شهزادە مصطفایە قاییلدیغنی اکلاتان مکتوبلر ایلە کون غیب ایتمەدن بر آیاق اول اوردیسی باشنه یتشمەسنی سلطان سلیماندن یالواریبوردی .

اوردی دفترداری اسکندر چلبی ایلە صدراعظم داماد ابراهیم پاشانی اولدیرتدیکندن بری ذهنی قورقولی دوشونجەلر قاپلایان سلطان سلیمان یاشی ایلرولەمەسیلەدە قلبنه ضعف دوشمش اولدیغندن قاری یلانلرینه ، حیلەلرینه قاپیلمقدن کندینی آلەمدی . همان قالقوب بروسە یکی شهرندە طوپلانمش اولان اوردی‌یە یتشدی .

والیسی بولوندیغی قرمان ایالتندن ال اوپمکە کلن زواللی شهزادە مصطفی ـ دشمن دوزنه قاپیلان باباسندن کولر یوز ، طاتلی سوزبکلر ایکن ـ اوتاغ همایونه کیردیکندە بوینه جلاد اپی طاقلدیغنی کورمشدر.

٤١ یاشنی بیتورمه‌مش اولان بو یکیت شهزاده‌نك هیچ خاطرلره گلمه‌ین بر گونده بویله جانه قیلماسی صدراعظمله جلادلردن باشقه، بوتون اوردی‌یه قان آغلاتدی.

پادشاهك امرینه اطاعتدن دونمه‌ین اوردی آجیقلی بر سکوت ایله دیار بکر یولی طوتوب ایرانه طوغری یورودی.

داها یوله چیقمازدن اول صدراعظمك عزلی، سورگونه یوللانمه‌سی ایله سلطان سلیمان شهزاده فاجعه‌سنك هرکسك گوکلنه براقدیغی یاره‌لری اونولتمغه چالایور ایدی. شوقدرکه صدراعظمك گوزدن دوشمه‌سی چوق سورمه‌دی. اونی طوتانلر، قورویانلر ایران سفرندن بر آز صوکرا ینه صدارته چکوب گتورمکده عجز گوسترمدیلر.

قارصدن قاره‌باغه، نخجوانه طوغرو ایلریله‌ین پادشاه اوردیسی گورجستانك بر قسمنی چیگنه‌دی، گورجستانده شهرزور ایالتنه کیردی. ارضروم اوزندن اماسیه‌یه دونشده ایران شاهنك ایلچیلری قبول ایدیلوب باریشق یاپیلدی.

شهزاده مصطفانك آجیقلی اولومندن صوکرا سلطان سلیمان اون براون ایکی سنه داها عثمانلی تختنده حکم و سلطنت سوردی اما اواسکی پارلاقلق قالمدی.

اوروپا تاریخلرنده روقسالان (رخسار آل) دیه طانیلوب آدینه بر تیاترو اویونی بیله یازلمش اولان خرم سلطانه گلنجه چرکین املرینك ایلك باصاماغنه چیقدقدن بر قاچ سنه صوکرا اجلیله اولوب بو دنیادن ال چکمش، قوردیغی حیله طوزاغنك زهرلی یمنه پادشاهك ایکنجی اوغلی شهزاده بایزیدی چکوب آولامق ایشنی‌ده کوتولك یولداشی اولان دامادی رستمه براقمشدر!

ایکی شهزاده آراسنه براقیلان گچنیکمزلك ، بربرینی جکمه‌مزلك یوزندن شکایتلری بابالرینه قدر ایریشمکه باشلادی . بوایشی گونمکده اولان شهزاده سلیمك آدملری حیله‌ده مهارت گوستردیلر . قرمان والیسی شهزاده بایزید پادشاه عسکرینه قلیچ چکمك جرأتنه قدر وارمش ایدی . بوعصیانده بوزغوناق ویردیکندن اوچ اوغلیله ایرانه قاچوب شاه طهماسبه التجا ایتدی .

او تاریخلرده عثمانلیلر ایله ایرانلیلر آراسنده گچینمه‌مزلکلر ، دشمنلکلر ا کسیك اولمادیغندن شهزاده‌نك ایران شاهنه مسافر اولماسی اوراده قالمه‌سی دولتجه ایی برگوزله گورولمه‌مدی .

پادشاه طرفندن اولسون ، شهزاده سلیم طرفندن اولسون طهماسب شاهه گوندریلن مکتوبلر ، خبرلر ، پاره تکلیفلرندن بر نتیجه‌یه واریله‌مادیغندن سلطان سلیمان ایرانه دردنجی برسفر آچدی . ارضروم ، بایزید یولیله تبریزه طوغری یورودی . بواوردی‌ده صدراعظم رستم پاشا کبی شهزاده سلیمده بولونیور ایدی .

طهماسب گرك عثمانلی اوردیسنه قارشی قویامایاجغنی بیلمه‌سندن ، گرك اوگنه صاچیلان آلتونلری جیکنه‌یوب کچه‌مه‌دیگندن عاقبت شهزاده بایزید ایله اوغللرینی اولدورتمکه راضی اولدی .

شرقده بوبری بری آردنجه گلن عائله فاجعه‌لریله سلیمانك گونلری قرارر ایکن غربده قرال فرانسوا اولوب گیتمش ، شارلکن اوتوز بش قرق سنه‌در طاشیمقده اولدیغی تاجنك آرتق باشنه آغیر گلمه‌سندن المانیا ایمپراطورلق پاینی قرنداشی فردیناندە ، اسپانیا قراللغی پاینی اوغلی

فلیپه ترك ایله سلطنت دعواسندن واز گچوب بر مناسترده راهبلکله عمرینی بیتورمکه چکیلمش ایدی .

آق دکزه فورطنه‌لردن زیاده سوز گچورن بارباروس خیرالدین‌ده اولوب بناسی ؛ اوتوز قرق سنه آق دکز عالمنی تتره‌دن آدیله ، شانیله خرجلانمش بشکطاش قیینده‌کی مزارینه گوموِلمش ایدی .

بونجه مشهور آدملرك اورتادن قالقماسی دنیانك ایشلرینی طوردیرامادی . آلمانیا ایمپراطوری فردیناند مجارستانه صاناشمقدن واز گچمیور ، عثمانلی پادشاهی سلطان سلیمان‌ده اونك قوللی طوتوب بوكمك اقتدارینی کوسترمکده دوام ایدیور ایدی .

قپودان دریا پیاله پاشا ، جزایر بکلربکی صالح پاشا (صالح رئیس) ، بربرستان طرابلس بکلربکی طورغود بك دکزده اسپانیوللره قارشی غلبه چالمقده خیرالدینك ایزینی براقمایورلر ایدی . بر آرالق عثمانلی دونانماسی « مالطه » آطه‌سنی صیقیشدیروب شوالیه‌لردن ضبطه قالقشمش ایدی . (١٥٦٥) م (٩٧٣) ه .

ایمپراطور فردیناندك وفاتیله یرینه گچن اوغلی ماقسیمیلیه‌ن عثمانلی دشمنلکنده باباسنك ایزینی براقمادی ؛ سلطان سلیمان حمایه‌سنده بولونان ترانسلوانیا پرنسی ایله محاربه‌یه باشلادی . اوردی همایونده یکیدن مجارستانه یورومکه مجبور اولدی (١٥٦٦) م (٩٧٤) ه .

استانبولده بر جامع ، ادرنه‌ده بر خان ، بروسه‌ده بر قاپلیجه کبی اعمار اتیله‌ده مشهور صدراعظم رستم پاشا عاقبت جلادلینه بویون ویروب ایتدکارینك جزاسنه اوغرادقدن ، آراده برقاچ صدراعظم گوروب کیتدکدن صوکرا بو بیوك مقام قرمان بکلربکی صوقوللی اوزون محمد پاشایه ویرلمش ایدی .

یاشـینك کچکینلگنه باقـایان قوجه سـلطان سلیمان ایمپراطور ماقسیمیلینه قارشی آچدیغی مجار سفرینه صوقوللی محمد پاشای‌ده برلکده آلوب گوتوردی .

اوردی آرلاو قلعه‌سـنه یکیدن یورومك اوزره ایکن سـگتوار (سیگیت) قلعه‌سی محافظلك ایمپراطور عسکری طرفندن اولدورلدیکی خبری گلدیگندن پادشـاه یولنی بورایه چویروب قلعه‌یی محـاصره ایتدی .

هجومده ، طیانمقده ایکی طرفك گوستردیگی شدتلر ایله ایکی آیدن زیاده سـورن بو محـاصره محاربه‌سی ایله قلعه نهـایت عثمانلیلر النه دوشدی . داهاسفره کیدرکن خسته‌له‌نوب محاصره کونلرنده‌خسته‌لکی آرتمش اولان یتمش درت یاشلی پادشاه ، دشمن قلعه‌یی ویررکن ، جان ویردی . یارم عصر سورن شانلی ، شرفلی سلطنتی براقوب کیتدی . (۹۷٤ م) .

جدی فاتحدن ، باباسی سلیمدن صوکرا عثمانلی پادشاهلرینك الك شـانلیسیدر . شرقده ، غربده آدی طـانیلمش ؛ زماننده عثمانلی ایمپراطورلغی سلطنتك ، اقبالك الك یوکسك مرتبه‌سنه وارمشدر .

اساسی فاتح زماننده قورولان بای تختده‌کی مدرسه‌لر چوغالدی . دولتك اداره‌سی ایچون قانونلر یاپیلدی . بو سببله سلطان سلیمان عثمانلیلر آراسنده « قانونی » دیه مشهور اولدی . عثمانلی تاریخلری اوکا برنجی سلطان سلیمان دیرلر اما ، اصلییلدیرمك اوغلی امیر سلیمان برنجیدر . اجنبی مورخلری « قانونی » یی ایکنجی سـلیمان دییه قیـد ایدرلر ، طوغریسی‌ده بودر .

سلطان سلیم ثانی‌نك پادشاهلغی

۹۷٤ — ۹۸۲

قانونی سلطان سلیمان مجارستانده « سیگیت » قلعه‌سی ضبط اولونور ایکن اولوب ٤٨ سنه‌در شان ایله ، اقبال ایله اوزرنده اوطوردیغی عثمانلی تختی برتك قالان اوغلی شهزاده سلیمه براقمش ایدی .

صدراعظم صوقوللی محمد پاشا گون گورمش ، ایش اگلار بر دولت آدمی ایدی .

عسکر طاقمنك حرب ایچنده بر یولسزلغه قالقشماسنه میدان ویرمه‌مك ایچون پادشاهك اولومنی اوردودن صاقلادی . او عصرك الك مشهور کاتبلرندن فریدون بکه یازدیردیغی بر نامه ایله باباسنك اولدیگنی بیلدیروب کوتاهیه‌ده والی بولونان شهزاده سلیمی سلطنته دعوت أیله‌دی .

شهزاده اوچ گونده کوتاهیه‌دن استانبوله یتشدی ، قیز قوله‌سندن آتیلان طوپ صدالری یکی پادشاهك جلوسنی پای تخت اهالیسنه اعلان ایدییور ایدی . سرایده همشیره‌سی مهرماه سلطان ایله براز گوروشدکدن صوڭره ایرتسی گون همان یوله چیقدی . مجارستاندن دونوب گلمکده اولان اوردی‌یی بکله‌مك اوزره ادرنه یولیله بلغراده واردی .

آلتی یدی هفته‌دنبری پادشاهك اولدیگی اوردیدن صاقلانیور ایدی . بلغراده یاقلاشیلنجه تابوتی طاشیان آرابه‌نك یاننده گوزل

سسلی حافظلرك قرآن اوقومغه . تکبیر آلمغه باشلامه‌لری اولوم خبرینی اوردی‌یه یایدیغندن اونلری ٤٨ سنه‌لك پادشاهلرندن آییران بوقارا گونه یوکسك سسله آغلامغه باشلایوب کچدکلری یرلری ایکیلتی ایله قاپلادیلر .

بلغراده « سلطان تپه » دینیلان یره قوریلان اوتاغ همایوندن ماتم لباسیله چیقان یکی پادشاه باباسنك تابوتنه طوغری ایلرولەدی . پادشاهك خواجه‌سی عطاءالله افندی جنازه نمازینی قیلدیردقدن صوکره سلطان سلیمانك نعشی صاغلغنده معمار سنانه یاپدیردیغی « سلیمانیه جامعی » نك آولیسنده‌کی تربه‌یه گومولمك اوزره استانبوله یوله چیقارلدی .

فاتح زمانندن بری قاپو قولی عسکرینك یکی جلوسلرده بخشش آلمه‌لری آرتیق عادت صیراسنه کچمشدی . سلطان سلیم صوقوللینك نصیحتلرینه قولاق آصمادی . خواجه‌سی عطاءالله افندی ، ندیمی جلال بك ، لالاسی مصطفی پاشا گبی کندی آدملرینك سوزلرینه قاپیلوب عسکره بخشش وعدلرنده بولونمادی ، اوردی‌یی آلوب پای تخته طوغری یورودی .

عسکر طاقمی بخششك اونودلماسنه چوق گوجندیلر . اوزمانلر روم ایلندن دونوبکان سفر اوردیلرینك یدی‌قله‌ده‌کی ظفرقپوسندن پای تخته گیرمه‌لری عادت ایدی. سلطان سلیم اوردی باشنده قلعه‌قپوسنه یاقلاشنجه یکیچریلر ، عسکرلکك تملی ، الك بیوك شرفی اولان اطاعتی اونودوب آزغینلغه قالقیشدیلر . صوکنده دیدکلرینی یاپوب بخششی اومدقلرندن آرتیق بیله آلدیلر !

اطاعتی ، تربیه‌سی اولمایان عسکر نه‌قدر جسارتلی ، نه‌قدر طیانقلی اولسه هیچ بر ایشه یاراماز . یازیق که بزده یکیچرینك صیقی بر اطاعت آلتنده طوتولماسنه لایقلی چاره‌لر آرانمادی . قوجه عثمانلی دولتی اونلرك یوزندن یرینه قونولامایان نیجه ضررلره اوغرادی .

∴

سلطان سلیم تخته جلوس ایتدیکی زمان ٥٣ یاشنه کلمش ایدی . کنجلکنی ذوق وصفا ایچنده کچورمش اولدیغندن دنیایی اکلامش، ایی دوشونور اولمق لازم کلن بویاشده‌بیله حکومت ایشلریله اوغراشمق بیلکیسی هوسی اونده یوق ایدی .

باباسی زماننده یساق ایدیلن میخانه‌لرك یکیدن آچیلمه‌لرینه اذن ویرمسی اکلنجه‌یی هرشیدن اوستون طوتدیغنی کوسترر .

برکت ویرسون که صوقوللی محمدپاشا کبی ایش اکلار بر وزیری صدر اعظملقده آلیقویمسی دنیانك اوچ قطعه‌سنه یاییلمش اولان عثمانلی دولتنك بیوکلکنی اونك سلطنتنده صارصلمقدن قورتولمغه یاردیم ایتمشدر .

سیکیتی فتح ایدن اوردینك استانبوله دونه‌سی اوزرینه ایمپراطور طاقی حدودلره صالدیرمقدن واز کچمه‌مشلر ایسه‌ده نهایت ایمپراطور ماقسیملیه‌نك استانبوله کوندردیکی ایلچیلر باب عالی‌یه ، سلطان سلیمان زماننده اولدیغی کبی، ٣٠ بیك مجاردوقه آلتونی ویرمکه سوز باغلادقلرندن مجارستان اوزرنده حقوق دعواسندن واز کچمه‌ین آلمانیا ایمپراطوریله (آووستریا) بر مصالحه یاپیلدی .

جلوس تبریکی ایچون ایراندن بك بویوك بر آلای ، بك دکرلی

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (٧٨٦) (١٥٨٠) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

اهلی صیلب انتقـام آلمق ، تورکلر دکزلرده قزاندقلری شرفی
قوروموق دعواسی ایله اورتایه آتیلمش بوایکی دونانمـانك بربریله اوروشماسی پك قانلی اولدی . متفقلردن ١٥ بویوك گمی ، یکرمی‌بیكلرله آدم یوق اولدی . تورکلرك یانان دکزه باتان گمیلری ، اولوب گیدن یکیتلری دشـمنك‌کیلردن دهـا چوق ایدی . دکزك یوزی قانلره بولاندی . بوزغونلق عثمانلیلرده قالدی . (١٥٧١ م) .

مؤذن اوغلینك براسـپانیول ایله کسیلن باشی دون‌ژو آنك آمیرال گمیسی دیرکنه آصیلەرق بوزغونلرك کوکلرینه برقات داها قورقو صالمشلر ایدی .

امری آلتنده‌کی گمیلری یوقارغشه‌لقده قورتارابیلن اولوج علی استانبوله یول آلوب بوزغونلق خبرینی ویرمکه کیتدی . ونديكلی « سن – مارق » ده رومانك اسکیدن‌قالمه « قاپیتول » تپه‌سنده‌عثمانلیلرك بوزولدقلرینی مژده‌لەیوب اوکونمکه قوشدی .

بودکز بوزغونلغی عثمانلیلری پك آجیندیردی اما ، هیچ بیلدیرمادی.دشمندن اوچ آلمق ایچون غیرتلرینی آرتدیردی. صدراعظم صوقوللینك همتیله اوقیش بوتون عثمانلی ترسانه‌لری گیجه‌یی کوندوزه قاتوب چالیشدیلر صـایەسی ٢٥٠ گمی‌یه واران یکی بردونانما میدانه چیقدی . کوروليورکه عثمانليلر دونانمالرینی‌ده کندیلری یاپمنی بیلورلر ایدی !

« قلیچ علی پاشـا » آدینی آلان « اولوج » ك قپـودانلغیله ایرتسی‌سنه بهارنده دکزه یلکن آچان دونانما گچن یاز اونلره اوستون گلن دشمنلره یکیدن میدان اوقومغه باشلادی .

« أر اولانلرك همتى طاغلرى دەويروب يرله برايدر ! » اولديغنه كرچكدن برمثال ياپان صاواشـمەلرينى بوكون - برينـك ايوبدە ، اوبرينك طوپخانەدە (قليچ على دە) كومولدكلرى تربەلرى زيارتله - خاطرلايان هرعثمانلينك كوزلرندە افتخار ياشلرى بلورمەمك اولاماز .

اينه بختى (لپانت) بوزغـونلغندن بربيل كچمەدن عثمانلى دونانماسنك قپودان دريا قليچ على پاشا قومانداسى آلتـنده يكيدن دكزلردە يلكن قابارتمغه باشلاماسى ونديك جمهوريته قبريس آطه‌سنى اونوتديردى . ٣٠ بيك دوقه آلتونى ويرەرك عثمانلى دولتيله مصالحه ياپمغه قوشديردى (٩٨٢) هـ .

آووستريالىلرى‌دە اسكيدن‌باغلانمش معاهدەنك‌حكمنى خاطرلاتوب باب عالى‌يه سنەلك هديەلرى اولان ٣٠ بيك آلتونك همان كتوروب تسليمنه مجبور ايتدى .

ونديكليلردن آيريلان دونزو آن عثمانليلره اينه بختى بوزغونلغى ايله‌دە باش اكديرەمديكنه اوتانوب تونس طوپراغنه دوكديكى عسكرله اولسون عالمه بوى كوسترمك سوداسنه دوشمش‌ايدى. قليچ على‌پاشا، يمن فاتحى سنان پاشا امرينه ويريلان ٣٠ بيك عسـكرى دونانمايه بينديروب تونسه كوتوردى . بوكون « غولەت » دينيلن خلق الواد قلعه‌سنده طوتوشولان محاربەدە يمن فاتحنه قارشى‌اسپانيوللر بوزولوب قاچـدقلرندن تونس‌دە عثمانلى ملكنه قاتلمش اولدى (١٥٧٢ م) . (٩٨٢) هـ .

ايشته بويله ايكى اوچ سنه ايچنده عثمانليلر قبريس آطه‌سنى فتح

ایتمش اینه بختی بوزغونلغندن بیلغینلق گوسترمه‌یوب یکیدن یاپدقلری دونانما ایله‌ده واروب تونسی ضبط ایتمشلردر .

سلطان سلیم ثانی بو وقعه‌لردن صوکرا چوق یشامادی. اوتاریخلرده برزلزله استانبولك بعضی بنالرینی ییقدیغی کبی سرای همایونك برقاچ دائره‌سنی‌ده ییقمش ایدی . بوزلزله‌دن چوق کچمه‌دن بریانغین‌ده اوته‌یی بری‌یی یاقمش ایدی . بو ییقینتیلری تعمیر صیراسنده یاپیلمقده اولان سرای حمامنی گزوب کورورکن ایاغنك قایوب دوشمه‌سندن خسته یاتان پادشاه ، اوته‌دن بری چکمکده اولدیغی ، خسته‌لکنك آرتمه‌سیله سلطنتنك سکزنجی سنه‌سی اولدی .

تاریخده « صاری سلطان سلیم » آدیله طانیلمشدر . حکومت ایشلرندن زیاده ذوقی سه‌ور ایدی . شهزاده‌لرك گنجلکده تحصیل کورمه‌لری سرایك گوزل عادتلرندن بولوندیغندن ذوقه اولان دوشگونلکی اونی اوقومقدن آلیقویامامش ایدی . شعر بیله سویلر ایدی . بویوك ایشلر کوروب آدینی بابالرینك آلتون قلمله یازیلی شانلی دفترینه قید ایتدیره‌مدی اما ، هیچ اولمازسه صوقوللی محمد پاشا کبی گون گورمش بروزیری صدر اعظملقده آلیقویوب بابالرینك شانلی دولتنی قوروتمق کبی قیمت بیلور اولدیغنی گوسترمشدر .

ایکنجی فصل

عثمانلی دولتنك صارصیلمغه باشـلامه‌سی — حکومتك داخلی ادارە‌سـنه بوزغونلق گیرمه‌سی — مجارسـتان سفرلری — ایران محاربه‌لری .

— ٧ —

اوچنجی سلطان مرادك جلوسی — ایران سـفری — صـوقوللی‌نك اولومی — سنان ، فرهاد پاشالر — اوزتیمور اوغلی عثمان پاشا — عسکر عصیانلری — سرایلیلرك حکومت ایشلرینه ال اوزاتمه‌لری — سلطان مرادك وفاتی — اوچنجی سلطان محمدك جلوسی — شهزادە‌لرك اتلافی — اکری محاربه‌سی — برنجی سلطان‌احمد — ایران‌سفرلرینك یکیدن باشـلامه‌سی — زیدواتورق معاهده‌سی —- مملکت ایچنده‌عصیانلر — قویوجی مراد پاشـا — ایکنجی سلطان مصطفی — ایکـنجی سلطان عثمان — لهستان سفری — گنج پادشاهه قارشی یکیچری عصیانی ایله‌جنایتی — بغداد فاتحی‌سلطان مراد — کوسم والده سلطان — ایران شاهی عباس کبیر — حافظ پاشا — پای تختده یکیچری عصیانلری — ایران سـفری — بوشناق خسرو پاشا سردارلغی — بغداد فتحی — سـلطان ابراهیم — گریدك فتحی — آوجی سلطان محمد — پای تختده عصیانلر — حکومت ادارە‌سنك قاریشقلغی — کوپریلی‌نك صدارتی .

سلطان مراد ثالثك پادشاهلغی

۹۸۲ — ۱۰۰۳

صوقوللی باباسنك اولدیكنی بیلدیرن برعریضه ایله ماغنیسا والیسی شهزاده مرادی سلطنته دعوت ایتمش ایدی . سلطان سلیمك اولدیكنك طوقوزنجی گونی استانبوله ایریشن شهزاده كیمسه طویمادن گیجه‌لین سرایه كیردی . صوقوللی محمد پاشا شهزاده‌یی گوزله‌مكده اولدیغندن كلدیكنی خبر آلنجه حضوره چیقوب یكی پادشاهه بیعت ایتدی .

سلطان مراد صوقوللی‌یه « بوراده قرداشلرم طوروركن بابامك اولدیكنی اونلردن صاقلایوب بنی سلطنته دعوت ایتدیككه پك ممنون اولدم بو صداقتی اونودمام » دیه التفاتلر ایتدی ؛ اونی صدراعظملقده آلیقویدی . سرایه گلور گلمز قرداشلری شهزاده‌لردن شبهه‌لی سوزلرده بولونماسی پك خیره علامت دكل ایدی .

اولن پادشاهك ایرتسی صباح جنازه نمازی قیلنوب نعشی آیاصوفیه جامعی آولیسنده شمدیكی تربه یرنده حاضرلانان مزاره گومولمه‌سی آردنجه صدراعظم یكیدن سرای همایونه چاغرلدی . بر گیجه اول جانلرینه قیلمش بش شهزاده‌نك تابوتلری بابالرینك یاننه گومولمك اوزره حاضرلانمش طوریورلر ایدی .

سلطان سلیم ثانی‌نك جلوسنده بخشش ویرلمه‌مك ایسته‌نیلمه‌سی یکیچری ، سپاهی طاقمنك ناصل آزغینلقلرینه سبب اولدیغی هنوز اونودلمادیغندن بودفعه‌کی جلوس بخششنده پك جومردلك کوسترلمش ایدی . هیچ بر کناهی اولمایان زواللی شهزاده‌لرك جانلرینه قیلماسندن کوکللری قاپلایان یاره‌لره مرهم سورمك حسابنده بوجومردلکده وار ایدی . حتی جلوسك ایلك هفته‌سی آیاصوفیه جامعنده قیلنان جمعه نمازنده خنکار محفلنده پادشاهك بر پنجره‌دن کورونوب نمازه طوپلانان جماعته باشیله سلام ویرمه‌سی‌ده هپ کوکل آلمق ایچون ایدی .

باباسی کبی صفائی سه‌ون سلطان مراد حکومتك بوتون ایشلرینی صوقوللی‌یه براقمق ایسته‌مش ایدی . فقط مقربلر ال آلتندن ایشه قاریشمقدن کری طورمادیلر . هله بونلر ایچنده اسفندیار عائله‌سندن شمسی پاشا پادشاهه یالتاقلانوب قزاندیغی توجه ایله اونك قاری‌یه اولان میلنه الندن کلنی اسیرکه‌میور ایدی .

او عصرك آدملری ایران ایله ایی کچنمکه بر دورلو یناشمق ایسته‌میورلر ایدی . طهماسبك وفاتندن صوکرا صفوی خاندانی شهزاده‌لری آراسنه کیرن اویغونسزلقدن ینه بر نزاع چیقارمغه قالقیشدقلرندن بوکون یارین ایران ایله برحرب آچیلمق احتماللری چوغالیور ایدی .

شرقده سفر آچیلنجه غرب یعنی روم ایلی ، مجارستان حدودلرینی امنیت آلتده بولوندیرمق ایچون دیوان همایونجه اوروپا دولتلریله ای کچینمك یولی طوتولدی .

آلمانیا ایمپراطورلغی (آوستریا) ، اسپانیا قراللغی ، وندیك ، فلورانسه جمهورلقلری طرفندن یکی پادشاهك جلوسنی تبریکه گلن سفیرلری اکراملر ایله ، التفاتلرله قبول ایتدیلر ، بوحکومتلرله اولان معاهده‌لری یکیله‌دیلر .

بوصراده‌درکه اسپانیوللر ایله بر تجارت معاهده‌سی یاپیلدیغی گبی انکلتره ایله‌ده بزم ایلك طانشقلغمز دیمك اولان بر تجارت معاهده‌سی باغلانمشدر . او زمان انکلتره تختنده قرالیچه « الیزابت » حکم سوریور ایدی . (١٥٨١) م (٦٨٤) ه

فاس امیری طرفندن‌ده فوق‌العاده اوله‌رق استانبوله بر ایلچی گوندریلوب اسپانیاده اندلس اسلاملرینك زوالندن صوکرا مغرب دیارنده میدانه گلن فاس حکومتی ایله اقلیم رومده دولت وسلطنت سورن خلافت اسلامیه‌یه حرمت اثری گوستریلیور ایدی .

دولتك منفعتدن زیاده کندی اقباللرینی دوشونن اویناق آدملر پادشاهه یقین اوله‌لرندن یوز بولوب نهایت ایران سفری آچیلمسنه یول بولدیلر .

صدراعظمك بزه « حدود اولان مملکتلری زنکین اولمادیغی ، دولت خزینه‌سنك او صیراده بوشالدیغی » ایلری سوره‌رك بو زحمتلی

سفردن واز كچلمه‌سنه چالیشمه‌سی بر فائده ویرمدی . جلوسك دوردنجی سنه‌سی « گورجستان سفری » دیه اصل مقصد اورتوله‌رك شرق سفری اعلان اولوندی . (٩٨٦) ه

قبه آلتی وزیرلرندن قبریس فاتحی لالا مصطفی پاشا گورجستان اوردیسی سرداری تعیین اولوندی اسكداردن حركتنك ٤٣ نجی گونی ارضرومه واردی . اورادن قارص، چیلدیر یولیله ایلروله‌مگه باشلادی .

٣٠ بیك صایلی برایران فرقه‌سی گورجستانده ایلروله‌ین اوردینك صاغ یانی اورمق ایچون ایلروله‌دیكندن عثمانلی اوردیسندن آیریلان برفرقه ایله چیلدیر اوواسنده قارشولاشدیلر . اوچ میدان محاربه‌سیله ایرانیلر بوزولدیغندن عثمانلی اوردیسی یولنه دوام ایتدی؛ گورجستانك مركزی اولان « تفلیس » شهرینه گیردی . شیروان ایالتی‌نك مركزی اولان « شماخی » یه گیرمكده آرتق برگوجلكه اوغرامادی .

فتح اولونان شیروان ایالتنك بكلربكیلكی یمن محاربه‌لرنده برارلغیله طانلمش اولان اوز تیمور اوغلی عثمان پاشایه ویریلوب اوردی‌ده اوملكتلرده‌كی قیشلاقلره یرلشدیرلمكه باشلادی .

اوری بویله شیروانه عثمانلی نفوذینی یرلشدیرركن استانبولده دیوان یرنده بر سپاهی بوزونتیسی صدر اعظمه عرضحال ویرمك بهانه‌سیله اونی بردنبره گوكسنه صاپلادیغی بر خنجر ایله اولدورمك جنایتنی یاپمش ایدی .

صوقوللی سلطان سلیمانك اڭ صوڭ صدر اعظمی ایدی . اصلی بوسنه‌لی‌در . كنجلكده سرایده تربیه گورمش گیت گیده مرتبه‌سی

یوکسه‌لوب قرمان بکلربکلکنه چیقارلمش ایدی . سلطان سلیمانك قیزلرندن برخانم سلطان ایله أوله‌ندیرمکله‌ده شرفی آرتدیرلمش ایدی .

سلطان سلیم ثانی طوقوز سنه‌یه یاقلاشان پادشاهلغنده اونی صدارتده براقدیغی کبی سرایده ذوقه طالان سلطان مراد ثالث‌ده حکومت ایشلرینی بوکورکیلی آدمه ترك ایتمش ایدی .

١٦ سنه سورن صدراعظملغنده عثمانلی دولتنك اسکی بویوکلکی پارلاقلغی اونك همتی ، ایش اکلارلغی ایله قورونه بیلمش ایدی .

مراد ثالثك کوزده‌لری اولان تجربه‌سز آدملر ذوق و التفاته طویامیوب حکومت ایشلرینه‌ده ال اورمق ایسته‌دکلرندن صوقوللینك نفوذینی بردورلو چکه‌مزلر ایدی .

او بویوك آدمك باشی بوش برابدالك خنجریله اولدوریلمه‌سنده اونی چکه‌مه‌ین دشمنلرك پارمغی اولمق ظنی بوش دکلدر .

صوقوللی ایوبده‌کی مزارینه کومولدکدن صوکرا ایشلرنده یرینی طوتاجق بر آدم بولونامادی . کوپریلی محمد پاشانك صدر اعظملغی زمانینه قدرکچن یتمش طقوزسنه ایچنده قوجه عثمانلی دولتك تملی صارصلدی . اجدادمزك اوچ عصرده قازاندقلری یرلر الدن کیدوب دولتك اسکی پارلاقلغی قرارته‌جق کوتولکلر میدان آلدی .

•*•

صوقوللینك اولومندن صوکرا سلطان مراد صدراعظملغی قبه آلتی وزیرلرندن ایکنجی وزیر داماد احمد پاشایه ویردی . پادشاهك

خالەسی مهر وماه سلطانك قیزی عائشه سلطان ایله أولندیرلمش ایدی . بو شرفه لایق بر آدم اولمقله برابر حکومت ایشلرینی اله آلەبیلەجك نفوذ اونده یوق ایدی. بو یوزدن دیوانده بولونان اوتەکی وزیرلر سوز کچورمکه قالقشدیلر .

ایران سفری سوروکلەنوب کیدییور ایدی :

استانبوله چاغریلان لالا مصطفی پاشا یرینه شرق سرداری تعیین اولونان یمن فاتحی سنان پاشا یکی اوردی ایله تفلیسه واردی . ٦٠ بیك سپاه ایله اوجوارده طولاشان شاهك قوتی چیگنەیوب گوستردیکی اقدام ایله تبریزی فتح ایتدی .

استانبولده دیوانده تبریزی آلەجغنه سوز ویرەرك سردارلغه کلمش ایدی (٩٧٨) .

براقدیغی بر آز عسکرله گورجستانی محافظه آلتنه قویدقدن صوکرا قارصه چکیلوب صاییسی ٩٥ بیکە واران اوردیسی ایله بوش یره وقت کچوروب نهایت اوراده عسکری قیشلاقلره صوقدی. کندیسی ده صدر اعظملغی یقالامق ایچون قالقوب استانبوله کیتدی . بو توقفده سردارستان پاشانك اوردویه حرب تقلیدی مانورەلر یاپدیردیغی تاریخلرده مقیددر .

« ظاهرده اعدایه مقابله اولنورجەسنه علی طریق الفرض والوهم لشکره حرکت امری ویریلوب هرکس آلات حربله آتلنوب قارشوده کی تپەیی ایران عسکرینك مجموعی فرض ایدوب کونا کون هجوملر وحیرت افزا مقابلەلر وجوده کلسون دیو بیورلدی .

پس (ایمدی) عامهٔ عسکر قانون عثمانی اوزره جبه وجوشنلرین

كیوب یكیچری وسپاه سلاحلانوب وبكلر بكیلر آتلانوب میدانه چیقوب صفلر دوزلدی . طبل و سورنا ونقاره آفاقه ولوله صالوب سردار كامكار كمال مهابت و جلادتله رخشنه سوار اولوب هر آلایی بالذات طولاندی .

شاه الجیش مقصود خان (سفارت طریقیله صدر اعظم قرارگاهنده بولنیور ایدی .) بو حالتی مشاهده ایتدكده « مجازی جنكی بویله اولیجق حقیقی جنكی نه كونه اوله‌جغنی فهم اولوندی . » دیو اظهار خوف ایلدی . »

دییه عالی تاریخی بوحرب تقلیدی تعلیملردن بحث ایتمكده‌در .

كورولیوركه دولتك دور استیلا واعتلاسنده عثمانلی اوردوسی بر منتظم اوردیدن تدبیر امورالجیشجه‌بكله‌نن هردورلو ترقیاتی احراز ایتمش بولونیور ایدی . غلبه وظفری وجوده كتوره‌جك عاملرك هیچ‌بری اهمال ایدلمیور ایدی .

صدر اعظم قائمقاملغنده بولونوب سنان پاشانك صدارته كلمسیله امیدی بوتون بوتون كسیلن لالا مصطفی پاشا كندینی زهرله‌یوب شهزاده بایزید ایله اوغللرینه وقتیله یاپدیغی كوتولكك كندی الیله جزاسنه اوغرادی .

عثمانلی النه دوشن مملكتلری یكیدن چكوب آلمق غیرتیله طوپلانان ایران اوردیلری چابق بر یورویش ایله شیروانه طوغری ایلرولیورلر ایدی . كورجستان قوماندانی براقیلان اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا بو قوللردن ایران شهزاده‌سی حیدر میرزانك اوزرینه صالدیران فرقه‌سنی دوكوب یوز كری چویردی . هر طرفدن اونی

گورجستان فاتحی آلدیغی بو امر اوزرینه قافقاس طاغلری سلسله‌سنك شمال جهتندن طولاشوب « ترك » چاینی آشدی ، قازاق اولکاسی اوزرندن « قوبان » چاینه اینوب کیرچ یولیله کفه‌یه واردی . بو اوزون یولی کچرکن قزاقلر فرصت بولدقجه اوزرینه صالدیروب اونی پك راحتسز ایتمشلر ایدی .

بویله کفه‌یه کیرن عثمان پاشانی ۳۰ بیك تاتار آتلیسی ایله گلوب عصیانه قالقان محمد گرای محاصره آلتنه آلمش ایدی . یکیچری بولوکلرندن سچیلان ۱۰ بیك عسکر ایله سلیم گرای خانی قپودان دریا قلیچ علی پاشا دونانمایه بیندیروب کفه‌یی قورتارمغه قوشدی . محاصره‌نك ۳۹ نجی کونی امداد عسکری یتشدیگندن محمد گرای محاصره‌یی قالدیروب قاچار ایکن سلیم گرای طرفدارلری النه دوشدی ؛ باشی کسیلوب ایتدیکی عصیانك جزاسنه اوغرادی .

قریم ایشلرینی بیتوردکدن صوکرا پای‌تخته دونوب کلدیکنده عثمان پاشا اوزمانه قدر عثمانلی سردارلرینك هیچ برینه یاپیلدیغی گورلمه‌مش شانلی بر آلای ایله قارشولانمش ایدی . ایکنجی وزیرلکله دیوان همایونه آلندی . سرایده پادشاهك حضورینه قبول اولوندی . سلطان مراد اوکا شیروانده ، طاغستانده یاپدیغی محاربه‌لری برر برر سویله‌توب بونلری دیکله‌مکله لذت آلیور ، باشنده‌کی صورغجی چیقاروب کندی الیله یکیت سردارك صاریغنه طاقیور ، بلنده‌کی مجوهرلی قمانی آلوب اونك بلنه باغلایور ایدی . بونجه التفاتلری یتر بولمایوب الاوبه‌رك چیقارکن‌ده صدارت مهرینی اوکا مکافات اوله‌رق ویرییور ایدی . سرایدن چیقدیغنده پك آغیر شاهانه برطاقله اگرلنمش برگحیلان آت

قاپو اوکنده یکی صدر اعظمه چکیلمش طوریبور ایدی .

بوارالق سلیم کرایك قریمه خان اولطوردلماسندن یکی بر اختلال چیقمش ایدی . صدر اعظم عثمان پاشا بو اختلالی باصدیرمغه مأمور اولدیغندن اوردی ایله اسکداردن قالقوب قارادن قریمه یوللاندی . قلیج علی پاشاده صدر اعظمه یاردم ایچون دونانما ایله قارا دکزه چیقدی .

قسطمونی‌ده قیشلایان اوردی یولنه دوام ایده‌بیلمك ایچون ایلك بهاری بکلر ایکن قریم اختلالی سلیم کرایك همتیله یاتشدیرلدی . کورجستانده روان ، نخجوان قلعه‌لرینی فتح ، تفلیس قلعه‌سنی تعمیر ایله اوراارده عثمانلینك شانلی آدینی قورومقده اولان فرهاد پاشا اوتاریخده پك چوق رواجده اولان سرای آدملری دوزننه اوغرایوب عزل ایدلدیکندن اوز تیمور اوغلی اونك یرینه شرق سردارلغیله همان حدودلره یتشمك امرینی آلدی .

یکی سردار سیواس اوزرندن ارضرومه واروب اورادن‌ده « خوی » قصبه‌سی یولیله تبریزه طوغری یورودی . بویوك برایران اوردیسنك ایران شاهی محمد خدابنده‌نك اوغللرندن حمزه میرزا قومانداسیله « سلطانیه » دینیلن یردن تبریزه طوغری ایلرولمکده اولدیغی خبرینی آلمش ایدی . ایرانیلرك یتشمه‌سنه وقت براقمه‌دن چابوق تبریزه یتیشوب قلعه‌سنی تعمیر ایله اوقلعه‌یی دشمن هجومنه قارشی طوراجق برحاله قویدی .

چکیلمش اولدیغی اوردیکاهنده خسته دوشمش‌ایدی . اوکونلرده

تبریزك عثمانلی محافظلریله اهالیسی آراسنه گیرن اویغونسزلق یوزندن بوتون اهـالینك قلیجدن کچورلدیکی خبری اوکا پك طوقوندیغندن خسته‌لگی آرتوب اولومنه سبب اولدی . (٩٩٣)

یرینه وکیل قالان امرادن چغال اوغلی یوسف پاشا ایرانلیلرك ، چوقلغه گووه‌نرك « سردار اولدی . آرتق بزه تسـلیم اوللیسك » یولنده‌کی حقارتلرینـه بویون اگمه‌دی ؛ محـاربه‌یی قبول ایتدی . قازاندیغی غلبه‌لر ایله‌ده عثمانلی شرفنی قورویاجق سردارلرك اکسـیك اولمادیغنی دشمنه طانیتدیردی .

عجملر ، محافظه‌سنده‌کی عسکرك آزلغنه باقه‌رق، تبریزك محاصره‌سنه قوشمشلر ایدی . اوراده‌کی عسکر آزلغی یکیتلکله اوده‌یوب اون بر آی محاصره‌یه طایاندیلر .

اوز تیمور اوغلی صدر اعظم چرکس عثمان پاشـانك دارالحربده اولومی اوزرینه ایکنجی دفعه شرق سرداری تعین اولونان فرهـاد پاشـانك ٨٠ بیك سچمه عسکرله کلوب تبریزه یاقلاشمه‌سی عجملری دوشوندیردیگندن تبریز محاصره‌سنی قالدیردیلر؛ « سلطانیه » یه طوغرو چکلدیلر . (٩٩٤ م)

فرهاد پاشا دشمنك ایزینی براقمایوب قطعی بر محـاربه ایله اونی بوتون بوتونه بوزمق یولی وارکن بونی یاپمادی . تبریزك محاصره‌دن قورتولدیغنی کورنجه اوردیسنی آلوب وان طرفلرینه چکیلدی .

تبریز جوارنده‌کی یرارلغنه مکافات اوله‌رق وزیرلك ایله بغداده گوندریلن جغـال اوغلی یوسـف پاشـا بغدادك شرق طرفلرنده

« نهاوند » قلعه‌سنی فتح ایله لورستانه طوغری ایران ایچنه ایلرولەمش ایدی .

نیجه سنه سوروب گیتمکده اولان بو حرب ایله عثمانلیلرك ازربایجانی ، شیروانی چیکنه‌مکده اولملرندن باشقا برده بویله بغداد طرفلرندن ایرانك ایچنه طالملری ایران شاهی محمد خدابنده‌یی قورقوتمغه باشلادیغندن قرنداشی اوغلی حید میرزانك استانبوله رهن اوله‌رق گوندرلمسی شرطیله صلح تکلیفنه قالقمش ایدی بو تکلیفی سلطان مراد ثالث‌ده بگه‌نوب صلحه میل گوستریور ایدی .

حال بوکه او کونلرده ایران سراینده چیقان بر اختلال ایله ولیعهد حمزه میرزا اولدورلدیکندن شاه محمد خدابنده بو آجی ایله سلطنتی دیگر اوغلی عباس میرزایه ترك ایدرك حکومتدن ال چکمش ایدی (٩٩٥) ه .

یکی ایران شاهی عباس خان پدرینك صلح فکرینه یاناشمایوب عثمانلی ایله حربه دوام ایتمکه قالقشمش ایدی .

خراسانده اوز بکلرك چیقاردیغی اختلال بو املنی حکمدن دوشوردی . نهایت باباسنك اورتایه قویدیغی شرطله صلحه راضی اولوب اون سنه‌در سوروب گیتمکده اولان حربه نهایت ویریله‌بیلدی (٩٩٦) ه .

بو مصالحه‌یه گوره طاغستان ایله گورجستان خانلقلری (قافقاسیا طاغلرینك جنوب اتکارنده‌کی بوتون مملکتلر) عثمانلی دولتنه گچیور ایدی .

سردار فرهاد پاشا ایران طرفندن رهن اوله‌رق ویریلن

شهزاده حیدر میرزایی برلکده آلوب شانلی بر آلای ایله پای تخته کیرری .

٠٠

شرقده ایران سفرلری ایچون هر سنه یکی اوردیلر حاضرلانوب چیقارمقله اوغراشیلور ایکن پادشاهك سرایده خدمتده بولونان اوینـاق آدملر اونی ذوق عالملریله اکلندیروب آلداتمقـدن کری طورمایورلر ایدی . بونلرك الك ایلری کلنی ، پای تختده اسکدارده بر محله‌یه آدینی ویرمش اولان ، شمسی پاشا ایدی . یالتاقلغیله صفیه والده سـلطانك کوزینه کیرمش ، اونك دلالتیله حرم همایونه کنج قیزلری پشکش چکیور ایدی .

وطن سـوگیسـندن زیاده أبی گون گورمك قایغوسی ایدنکلرینه ایشـله‌مش بو آشـاغی آدملر اکلنجـه ایله ، پاره ایله قانمـایوب بویوك ایشـلرده برون صوقارلر ، حکومتك اداره‌سنی آلت اوست ایدرلر ایدی .

بوعصرده بویوکلره یالتاقلانمق ، آغیر هدیه‌لر ویرمك پك رواج بولمش ایدی . مصر اصلاحاتنه کوندرلمش اولان ابراهیم پاشا وقتیله سلطان سـلیمانك پك کوزده‌سی بولونان صـدر اعظم داماد ابراهیم پاشـایه بکنزه‌مك هوسلرینه قاپیلدی . سوریه‌ده ، لبنانده أو ییقمق ، خاندان سـوندورمك گبی ظلملر ایله آدینی لکه‌له‌دکدن صـوکرا استانبوله کلدی . مصرده یاپدیرمش اولدیغی آلتون جلالی ، زمرد ، یاقوت قاقه‌لی قیمتی آغیر برتختی پادشـاهه هدیه ایدرك عینی اورتمك ایسته‌دی .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

* * *

[illegible]

[illegible]

ایردیرمکدن زیاده ، قلیجنه کووه‌نلردن ایدی . حدود بوینده آووستریا مجارستانده‌کی قصبه‌لری چیکنه‌مکه ، قلعه فتح ایتمکه قالقیشوب یقالادیغی یوزلرله اسیری استانبوله کونده‌روب آفرین بکله‌یور ایدی . بویولسزلقلر آوستریانک شکایتلرینه میدان ویریور ایسه‌ده دیکله‌ین اولمایور ایدی .

بو چارپشمه‌لرك برنده « سوسه‌ك » قلعه‌سی قومواندانه قارشی بوزغونلق ویرمه‌سی ، بو بوزغونلقده مهر و ماه اوغللرندن بر ایکی بكك‌ده اولو دوشمه‌لری استانبوله آغیر گلدیگندن آووستریا ایلچیسی قوناغندن یدی قله محبسنه قالدیریلوب « انکروس سفری » اعلان اولوندی (١٠٠١) ه .

روم ایلنده طوپلانان اوردی‌نك سردارلغی اوچنجی دفعه صدر اعظملغه گتورلمش اولان سنان پاشایه ویرلدی .

سنان پاشا بلغرادن اوردی‌نی طونا ایله صاوا نهرلرینك قوشاندقلری « سیرم » طوپراغنه گچوردی . اورادەکی « پالانغه »لری چیگنه‌دکدن صوکرا قیشلامق اوزره طونایی یوقارلایوب « بودین » ه چیقمش ایدی . یکیچری ، سپاهی طاقمی یازین غوغا ایدرلر ، قیش گلنجه استانبوله دونوب قغوشلرینه قاووشمق ایسترلردی .

بوندن اولکی پادشاهلر زماننده سفرلرده اوزاق یرلرده قیشلادقلری اولمش ایسه‌ده پادشاه صایغیسی ایله سس چیقارامیوب اطاعت گوسترلر ایدی .

بو آزناوورلره قارشی صدر اعظم سنان پاشا ، عمرینی حرب میدانلرنده گچورمش تجربه‌لی بر سردار اولدیغی حالده ، سوز

اکلاتامایوب استانبوله دکلسه بیله بلغراده چکیلوب قیشلامغه مجبور اولدی .

ایرتسی سنه بهارنده آناطولیدن ، روم ایلندن کلن عسکرله قوتنی آرتدیران اوردی « سیرم » صحراسنده طوپلانمش ایدی . قریم خانی غازی کرای‌ده پادشاهدن آلدیغی امر اوزینه ٤٠ بیك تاتار آتلیسی باشنده کلوب سنان پاشا اوردیسنه قاتیلدی .

صدراعظم « راب » قلعه‌سنی اوچ هفته محاصره ایله الهچوروب اورایه بر سانجاق بکی دیکدی فقط « قومور » قلعه‌سی محاصره‌یه طاپانوب طوریبور ایدی . بو اوردینك صاییسی سلطان سلیمان زماننده‌کی عثمانلیلرك عسکرلك‌شرفنی خاطرلره کتوره‌جك برچوقلقده ایسه‌ده افلاق ، بوغدان ، اردل (ترانسلوانیا) وویوودالری عثمانلی بویوندیریغنی قیروب آتمق سوداسیله آووستریا ایله گیزلیجه سوز برلیکنه چالیشدقلرینك ، سنان پاشا ، بك ایی فرقه واردیغندن اوردی‌نك آرقه‌سنی تهلکه‌یه دوشورمه‌مك ایچون مجارستانده بویوك حرکتلر یاپمغه قالقیشامایورلر ایدی .

أنکروس سفرینك بویله قاریشیق بر حالده اوزانوب طوردیغی بر صیراده استانبولده سلطان مراد ثالثك هنوز اللی یاشنده بر معده خسته‌لکیله اولدیکی خبری اوردی‌یه یتشمشدر (۱۰۰۳) ه .

اوچنجی سلطان مراد أبی خویلی ، نزاکتلی بر پادشاه ایدی . آتالری کبی ادبیاتی‌ده سه‌ور ایدی . تخته جلوسنده ناصلسه بروهمه دوشوب بش قرنداشنك جانلرینه قیاجق غدارلقده بولونمش ایدی ؛ آنجق ۲۱ سنه سورن سلطنتنده نه بر وزیری اولدورتدی ، نه‌ده

بويوك برمأموری بويله آغير بر جزايه جاربديردی .

شو قدركه كنديسی بك قاری دوشكونی اولديغندن اللی سنه‌لك عمرنده اركك ، قيز يوز ايكی اولادی دنيايه كلمشدر .

صوقوللينك اولومندن صوكرا زماننده صدر اعظملرك اسكی نفوذلری قالمادی . سرای آدملرينك ايشه قاريشمه‌لری يول آلديغندن دولتك اداره‌سی بوزولدی .

اكری فاتحی اوچنجی سلطان محمدك پادشاهلغی

١٠٠٣ — ١٠١٢

اوچنجی سلطان مرادك بويوك اوغلی شهزاده محمد خان پای تختده آت ميداننده (هيپودروم) شنلكلری ايكی آی سورن بر سنت دوكوندن صوكرا هنوز اون آلتی ياشنده ايكن ماغنيسا واليلكنه چيقارلمش ايدی . باباسنك اولديكی ماغنيساده بولونان شهزاده‌يه بيلديريكندن بوخبرك سكزنجی كونی پای تخته يتشمش ايدی .

سرای باغچه‌سنده « چمن صوفه » دينيلن يردن آتيلان طوپ صداريله جلوسی اعلان اولونيور ايدی . (١٠٠٣) ه

بيعتدن صوكرا باباسنك جنازه نمازی قيلنوب نعشی آياصوفيه‌ده

تربه‌سی محله‌نه کومولدی . تربه بنـا اولونجه‌یه قدر مزارك اوزری بویوك برچادیر ایله اورتولمشدر .

دولت ارکانی باباسنك جنازه‌سی کومولدکدن صوکرا یکیدن سرایه چاغیرتان سلطان محمد ، اونلره دیلسز جلادلرایی ایله جانلرینه قیالان، قرنداشـلری ۱۹ شهزاده‌نك سرای آولیسنه دیزیلن تابوتلرینك‌ده قالدیرلماسی امرینی ویریور ایدی .

بودفعه‌کی جلوس عطیه‌لری آرتدیریلوب التون ایله کوکل آلمق یولی طوتولدی . بوقیباق ایش بوتون دنیایه قان آغلاتدی . شهزاده‌لرك خواجه‌سی اولان شاعر نوعی سویله‌دیکی مشهور مرثیه‌ده :

« چونکه تقدیر ازل ، قانون عثمانی بودر ! »

مصراعیله بو ظالم اصولك اوعصرده قانون صیراسـنه کیردیکنی ایما ایتمش ؛

کوز آچوب یومنجه اول نوردیده‌لر
کردننده هربرین کسدی تعلیق تارنی

بیتی ایله‌ده هرکسـك کوکلندن فیشقیران قانلرله قلمنی بولامش ایدی .

کویا باشـلرینه کله‌جك بو بلا کوکلنه الهـام اولونمش کبی بو بختسز کنجلرك الك یاشلیسی اولان شهزاده مصطفی باباسنك اولومنی طونجه کوکلنی برقورقو قاپلایوب :

ناصیه‌مده کاتب قدرت نه‌یازمش بیلمه‌دم
آه کیم بو کلشن عالمده هرکز کولمه‌دم

بیتنی ، یازوب خواجه‌سی شاعر نوعی‌یه یادکار ایتمش ایدی .

سرایك اوچنجی سلطان مراد زماننده‌کی ذوق وصفا کونلرنده عثمانلی خاندانی سلاله‌سنه صانکه یبانجی قان قاریشمش قورقوسیله آناطولی قاضیعسکری بولونان کمال افندینك شهزاده‌لری بوغدورمغه فتوا ویردیکی روایت اولونور .

اوچنجی سلطان محمد سرایده نه قدر آنا وارسه هپسنی اولادلرندن آییرتوب شهره چیقاردی . بونلری زورله یکیچریلرله ، سپاهیلرله اوله‌ندیردی .

∴

مراد ثالث زماننده آچیلان أنکروس سفرنده حدودلرده میدان آلان اردل ، افلاق ، بوغدان عصیانلری هنوز باصیلمامش اولدیغندن یکی پادشاه ایکنجی أنکروس سفرینی اعلان ایتدی .

سنان پاشا سفری باشارامادی دییه عزل اولوندی . یرینه کتوریلن فرهاد پاشا ایران حدودلرنده سنه‌لرجه علوفه آله‌مایان یکیچری ، سپاهی عصیانی کوچ‌حال ایله باصدیردقدن صوکرا اوردی باشنه روم ایلینه کیتدی .

استانبولده‌کی رقیبلری، سرت خویلیلقله تهمتله‌ندیردکاری، سردار داها ایشه باشلامادن اعدامنه فرمان چیقارتدیلر . یکیدن صدراعظملغه کتورتدکلری سنان پاشایی سردار یاپدیلر . بو آجی خبری آلان فرهاد پاشا صداقتلرینه کووه‌ندیکی ۳ بیك آتلی ایله استانبوله قاچوب چیفتلکنده صاقلانمقله‌ده بوینونی جلاد ایپندن قورتارامادی . مزاری ایوبده صاغلغنده یاپدیردیغی بوکون خراب اولمش تربه‌ده‌در .

بر طرفدن حـدودلرده بوزغونلقلرك آردی آلنه‌مامسی ٠ بر طرفدن خنکار خواجه‌سی سـعدالدین‌نك دولت ایشلرنده بر طوتمغه بك دوشـگون اولماسی اوچنجی سـلطان محمدی سرایدن چیقاروب اوردی‌کاهه قالدیردی . یاشی طقسانه یتمش‌ایکن‌بیله حکومت ایشلرنده محاربه میدانلرنده شان آلمغه طویامه‌یان بواوغورده نیجه سنه‌لك سلاح یولداشی فرهـاد پاشـانك اولومنی کوزه الدیران سـنان پاشـا سفر حاضرلقلری ایچنده اولمش اولدیغندن پادشاهك یاننده حربه کیتمك اوكا نصیب‌اولمادی ٠ ایرغاد بازارنده دیوان یوله ویرن تربه‌ده یاتار .

١٠٠٤ سنه‌سی شوالنك ٢٤ نجی گونی استانبولدن چیقان سلطان محمد ادرنه ، صـوفیه بولیله باغراده واردی ؛ اوراده بکله‌ین اوردی باشنه کچدی . یاووز سلطان سلیمك ندیمی حسن جانك اوغلی اولان و « تاج‌التاریخ » آدلی مشهور عثمانلی تاریخنی یازان خواجه سعدالدین‌ده اوردوده پادشاهله برلکده بولونیور ایدی .

صـدر اعظم چادیرنده قورولان بر دیوانده طونا بویی یوقاری طوغرو چیقیلوب « قومران » قلعه‌سی اله کچورلمك ، اورادن‌ده « ویانه » اوزرینه یورومك سـوزلری اولدی . فقط طونا قوللرندن « تایس » صوبی اوزرنده‌کی « سکه‌دین » بولیله اردل ایله مجارسـتان اورتاسنده بولونان اکری (أرلاو) قلعه‌سـنك فتحی داها اویغون دوشدی اوردی‌یه بوكا گوره یورویش امری ویرلدی .

یدی گون محاصره ایله اکری قلعه‌سی فتح‌اولوندی . اوردی قلعه‌نك بر قاچ قوناق ایلروسنده‌کی « گرسـجه » صحراسنه طوغرو ایلروله‌یور ایدی . اکرینك یاردیمنه کچیکن آرشـیدوق ماقسیملیه‌ن ایله اردل

برنسی سگیسموندباتوری ، قوماندالرنده‌کی اوردی ایله کریجه اووه‌سنه یتیشوب عثمانلیلرك قارشولرینه چیقدیلر .

اوچ کون سورن محاربه پك قانلی اولدی . محاربه‌نك صوکلرنده اوچنجی سلطان محمد محاربه میدانی براقوب کیتمکه قالقشدی ایسه‌ده خواجه سعدالدین‌نك « پادشاهم نره‌یه ، بر عثمانلی پادشاهنك دشمندن یوز چویردیکی کورولمش ، ایشیدلمش دکلدر ! » دی‌یه بویله تهلکه‌لی کونلرده وطنك شرفی اونوتمایان ، پادشاهی سومن طوغری آدملرده یاقیشان بر جرأتله اورتایه آتیلمه‌سی پادشاهی یرنده آلیقویدی ، محاربه‌نك نهایتلرنده اوتاق همایونی صارمغه باشلایان ، یغمایه قویولان دشمن سواریلرینی‌ده بالطه‌جی ؛ آشجی کبی سرای‌اوشاقلرینك اوراده اللرینه کچن ساطیر ، بالطه ، اودون ایله قارشولامغه چیقمه‌لری شاشیرتدی . سپاهیلر سرداری جغاله زاده سنان پاشانك ـ او آرالق برتبه ارقه‌سندن چیقان ـ سواری فرقه‌سنه طولو دیزکین ایتدیروب یتشمه‌سی اوچنجی سلطان محمده « اکری فاتحی » لقبنی ویردیرن محاربه‌یی بزه قازندیرمش اولدی .

فتح کرای امری التنده‌کی تاتار سواریسی‌ده محاربه میدانی براقوب قاچان دشمنك آرقه‌سنه آتیلمش اونلری بوزغونلقده‌ده بر داها ازبیور ایدی .

٢٦ تشرین اول (١٥٩٦) م (١٠٠٥) ه .

عثمانلیلرك بوزوله‌لرینه رمق قالان بو محاربه‌ده اولوب قالان دشمنك صاییسی ٥٠ بیکدن اکسیك دکل‌ایدی . ١٩٥ طوپ ، ١٠ بیك دوقه التونی میدان حربك غنیمتی اولدی . سلطان سلیمانك مهاج

محاربه‌سنه بکزییور ایدی .

اکری فاتحی سلطان محمد محاربه‌ده‌کی برارلغنه مکافات اوله‌رق جغال اوغلی سنان پاشایه صدر اعظملقله التفات ایتدی . اونی بویوك شنلکلرله قبول ایدن پای تخته چکیلوب کیتدی .

اصلی وندیکلی اولان صفیه والده سلطانك اوغلی اوزرنده سوزی پك کچردی . آراسی چوق کچمه‌دن صدارت مهرینی جغال اوغلنك الندن چکوب آلدی . قوجه سنان پاشا اولدیکی کون صدر اعظم یاپدیردیغی دامادی ابراهیم پاشایه یکیدن ویردیردی .

کرسجه محاربه‌سنی قزانمقله عثمانلیلر بر ایش کوره‌مدیلر . بوزولمش دشمنك آرقه‌سنی براقامق ، اونی بر داها تکمه‌لیوب اصولنجه برعهده باغلامق کره‌کور ایدی .

یازیق که ایش بویله اولمادی . آردی اراسی کسیلمه‌ین قلعه غوغالری اوزایوب کیتدی . سنه‌لرجه سورن بودوکوشمه‌لرده بر دفعه « بودین » بیله دشمن النه کچمش ایدی . صدر اعظم ابراهیم پاشا کیدوب اوراسنی قورتاردی . کوستردیکی نزاکتلر ، عدالتلی ایشلر ایله مجار بریلیرینی کندیسندن خشنود ایتدی . بر چوغی سنجاغی آلتنه طوپلادی ؛ یکرمی اوتوز سنه‌در « سلاوونیا » یی قاصوب قاووران « هویدوك » لردن اورالرینی بوتون تمیزله‌دی . فقط پای تختك آرتق دوزلمك بیلمه‌ین یولسز کیدیشی ، اکری محاربه‌سندن صوکرا آناطولیده باش قالدیروب حکومتی صارصان یازیجی اوغلی عصیانلری مجارستانده صاغلام بر ایش کورمکه میدان براقمایور ایدی .

قورتوله بیلمش ایدی . آلدیغی یاره‌لردن صاقلاندیغی بو طاغلرده آوجی النده خیربالانان جاناوارلر گبی گبردی گیتدی .

قرنداشی دلی حسن آزغینلقده اولن آغاسندن آشاغی قالمایان بویدن ایدی . بویوك قرنداشنك اوجنی آلمق ایچون اورتایه آتیلدی بر اوروشمه‌ده اوستون گلوب صوقوللی حسن پاشانی طوقاده قدر سوروب آتدی . نهایت قلعه‌یی‌ده اله گچوردی . آرتق الینی بوکن کیمسه بولونامدی ؛ عاصی کوتاهیه‌یه قدر ایلرولەدی .

دیوان همایون چاره‌سز دوشوب دلی حسنی آلتونه بوغدی، بوسنه والیکی ایله شرندن قورتوله‌بیلدی (١٦٠١) م .

بوسنه والیسی دلی حسن پاشا آناطولیدن برابر آلوب گتوردیکی باشی بوزوق عسکرله بوسنه حدودلرنده مجارلره صالدیرمش ایدی . اوراده اوریشه ، بوغوشه هپسی محو اولدی گیتدی . اونلرك شرندن مجارلرده قورتولدی ، دیوان‌ده .

مملکت ایچنده «جلالی عصیانلری» دیه مشهور اولان بوقاریشقلق دوام ایتدیکی صیره‌ده مجارستان حدودلرنده‌ده نزاعلر ، محاربه‌لر اکسیك اولمایور ایدی .

١٠٠٧ سنه‌سی بهارنده صدر اعظم ابراهیم پاشا سردارلغیله مجارستانه یوروین براوردو بودین بکلربکی تریاقی حسن پاشانك تشویقیله « قنیژه » قلعه‌سنك فتحنه یورودی ؛ اوراسنی ضبط ایتدی .

اوستریا آرشیدوقی قنیژه‌نك عثمانلیلر النه دوشمسنه پك صیقلدی. اسپانیا ، ایتالیا ایله فرانسه‌دن کلن بیکلرله کوکللی فدائیلر ایله قوتی آرتدیران آرشیدوق فردیناند صوك نهایتلرنده قنیژه‌یی آلمغه قالقیشدی .

او سنه قیش پك شدتلی اولمش ایدی . قنیژه محافظی دیکلان تریاقی حسن پاشانك امری آلتنده‌کی محافظ عسکر دورت بیکدن چوق دکلدی . اوغیرتلی محافظ بو آز عسکرله کندیلرینك اون اون ایکی مثلی دشمنه قارشی کلمکدن چکینمه‌دی . اوچ کون اوچ کیجه یاغان قار آلتنده ، سرداردن امداد کله‌مه‌مك تهلکه‌سی ایچنده کوستردیکی متانت ، شجاعت وحرب حیله‌لری ایله امری آلتنده‌کی بر آووج عسکرك قوهٔ معنویه‌سنی آرتدیردی . دشمنی الداتدی ، قورقوتدی . قلعه‌یی محاصره‌دن قورتاردی . آدینی‌ده عثمانلی تاریخنه حماسه نمونه اوله‌رق کچوردی .

نامق کمال « قنیژه محاصره‌سی » آدلی بر رساله ایله تریاقی حسن پاشانك قدرینه ، شرفنه او آتشلی قلمیله ثناخوان اولمشدر .

آناطولیده آلتی یدی سنه سورن بو عصیانلرده تیمارلرینی غائب ایدن سپاهیلر زیانلرینی قارشولنی پاره دعوا ایتدیلر . جواب آله‌مایجه جامعلری یاغمایه قویولدیلر . برکت ویرسون که پادشاهه اطاعتدن دونمه‌ین یکیچریلر چیقان فتوا ایله او آزغینلری تپه‌له‌دیلر . بو سپاهی عصیانی یوزندن پای تختی ، بوتون مملکتی بر تهلکه‌دن قورتارمغه خدمتلری کچدی . فقط بوکوندن صوکرا یکیچری ایله سپاهی اراسنه باریشلمه‌سی کوچ بر دشمنلك تخمی آتیلمش اولدی .

بو پای تختده‌کی سپاهی عصیانی سنه‌سنده هنوز ۳۸ یاشنده ایکن اوجنجی سلطان محمد اولدی (١٠١٢) هـ . آیاصوفیه‌ده‌کی تربه‌سنه کومولدی .

برنجی سلطان احمدك پاشاهلغی

١٠١٢ ١٠٢٦

صدارت قائمقامی قاسم پاشا ١٠١٢ سنه‌سی رجبنك ١٨ نجی گونی ایاصوفیه جامعنده وزیر مقصوره‌سنده صباح نمازینی قیلدقدن صوكرا « باب همایون » دینیلن قاپودن سرایه گیروب « قبه آلتی » آدی ویریلن دیوان یرینه گیتمش ایدی .

قپوجیلر كتخداسی « بوسزه یازلمش خط همایوندر » دی‌یه سرایك « باب‌السعاده » آدلی قپوسندن آلدیغی بر كاغدی قاسم پاشایه صوندی .

« سن كه قاسم پاشاسین ؛ بابام اللهك امریله اولدی ؛ بن تخت سلطنته چیقدم . شهری محكم طوتاسین ، بر فساد اولورسه باشكی كسه‌رم ! » دی‌یه یازیلی ایدی . بونی اوقویان وزیر شاشیردی اوچنجی سلطان محمدك اولدیگندن دگل ، خسته‌لغندن بیله خبری یوقدی سرای هرشیئی طیشاردن صاقلایور ایدی . قوجه بر دولتك ایش باشنده بولونان بر وزیری‌ده پادشاهك خسته‌لغنی اوگره‌نمیه‌جك قادار غافل طاورانیور ایدی .

بویله قهرمانلره یاقیشان دیری سوزلر ایله عثمانلی تختنه اون دردنجی پادشاه اوله‌رق چیقان شهزاده احمد هنوز ١٤ یاشنده اركك یورگلی برچوجق ایدی .

جلوس عطیه‌لری او گونلرده مصردن استانبوله کلك اوزره اولان صدر اعظم یاووز علی پاشانك مصر ویرکوسندن گتیره‌جکی پاره‌دن آیرلمسنه فرمان چیقدی . گنج پادشاه شعبانك غره‌سنده ایوب سلطان تربه‌سنده قلیج قوشاندی . آردنجه سنت دوگونلری یاپیلدی .

مجارستانده « اکری » فتحنك طوردیره‌مادیغی محاربه‌لر سوروب گیدییور ایدی . شرقده‌ده ایرانیلر آراسنده « بویوك » لقبنی قزانان ۴۳ سنه ایران تختنده حکم سورن برنجی شاه عباس عثمانلیلر ایله حربه قالقشمش ایدی .

عثمانلی دولتنك مجارستان سفرلریله اوغراشدیغنی ؛ افلاق ، بوغدان ، اردل عصیانلرینی گورمکده اولان ایران شاهی آلمانیا (آووستریا) ایمپراطوری رودولف ایله سوز برلکی ایتدی ؛ سلطان مراد ثالث زمانده‌کی اون سنه‌لك حرب ایله عثمانلی النه گچن ایالتلری گری آلمغه یورودی .

سلطان احمدك جلوسنده بویوك عباسه قارشی قپودان دریا چغاله زاده سنان پاشا شرق اوردیسنه سردار دیگیلمش ، مصردن گلن صدر اعظم یاووز علی پاشاده شمال اوردیسی باشنده بولونمق ایچون مجارستانه گوندرلمشدر .

تبریزده‌کی عثمانلی محافظلرینك آزربایجانی چیکنه‌مه‌لری ایله آچیلان حربده شاه عباس عثمانلیلر النده‌کی تبریزه ، نخجوان ، روان قلعه‌لرینه عسکر صوقدی . بونك آردنجه‌ده صول قولدن قارصه ، صاغ قولدن شیروان ایالتنه طوغرو ایلرولمکه باشلادی .

شاه عباس بو حربده الینه دوشن حرب اسیرلرینه قیماز ، طوقونماز ایدی . فقط اولجه « بر شیعه‌نك قتلی یتمش کافره بدلدر » دییه ویرلمش اولان فتوایه آجی بر جواب اولمق ایچون یقالادیغی علمایی اذالر ایله اولدورتمکده لذت بولور ایدی .

ارضرومه واران جغاله زاده قارصی ایرانیلر الندن قورتارەمادی ، موسم ایلروله‌دیکندن عثمانلی سرداری ارضرومه ، ایران شاهی روانه قیشلاقلرینه چکیلدیلر .

یاووز علی پاشا بك یاشلانمش ایدی هنوز ایشه‌باشلامه‌دن بلغراده اولدی . صدر اعظملق اولور ایکن اوردویی تسلیم ایتدیکی لالا محمد پاشایه ویرلدی .

ایمپراطورلیلرك عثمانلیلره گچن اکریی‌اونلرده قالان «استروغون» ایله دکیشدیرەرك صلح یاپیلمق تکلیفینی دیوان‌همایون قبول ایتمدیکندن اوردوسی ایله « سیرم » اوواسنده طوران یکی صدراعظم استروغونه یورومکه مجبور اولدی .

مجارستانده نیچه سنه‌لردر آردی آره‌سی کسیلمه‌ین محاربه‌لرده اك چوق أزیلن مجار کویلولری ایدی . گویا اونلری قورومق ایچون اووستریالیلرك جفالرینی آرتق چکه‌مز اولدیلر . بو صوك سنه‌لرده صدر اعظم لالا محمد پاشادن گوردکلری ایی معامله‌لر اونلری تورکلره داها صیناشدیرمش ایدی .

مجار بکلرندن «بوچقای» صدر اعظمه صوقولدی . عثمانلی حکمنده قالمق ، ییلدن ییله ویرگو اوده‌مك شرطیله ترانسلوانیا (اردل) پرنسلکنك اوکا ویرلمه‌سنی تکلیف ایتدی . بو تکلیف استانبولده

قبول اولونديغندن سلطان احمدك ١٠١٤ تاریخلی بر « عهدنامه » سیله مجار قراللغیله برلکده اردل حکومتی بوجغای برنسه توجیه اولونمشدر.

آناطولی‌یه کلنجه کوردستان ، ارمنستان ، عراق ، سوریه ، حلب ایله اورتا آناطولی ایالتلرینی هپ عصیانلر قابلامش ایدی .

جلالی طاقمنك آزغینلری بروسه ایالتلرینه بیله آیاق باصدقلرندن نصوح پاشا بونلرك تربیه‌سنه مأمور اولدی پادشاهك براز اولسون آناطولی‌یه چیقوب کوروغه‌سی عسکری غیرته‌ندیرمکه ، عاصیلریییلدیرمغه پك چوق یاردیمی اوله‌جغنه عقلی یاتان نصوح پاشا برکون خبرسزجه کوتاهیه‌دن استانبوله کلدی . پادشاهك حضورینه چیقمغه یول بولدی . سوزی جربزه‌لی اولدیغندن کنج پادشاهی بروسه‌یه‌قدر کیتمکه قاندیردی .

سلطان احمد معیت عسکری ، سرای اوشاقلریله اوچ قادرغه‌یه بیندی . مدانیه طریقیله بروسه‌یه کیتدی . او آرالق استانبولده باش کوسترن بر عسکر عصیانی پادشاهی اوچ هفته‌دن زیاده بروسه‌ده قالمغه براقمامش ایدی . همان پای تخته دوندی . آل قافتانلر کینمش، کنجلکنه یاقیشور برمهابتله آت‌اوزرنده‌اطاعتسزلرك اوزرینه‌یورومه‌سی اونلری چابجق صیندیردی .

پادشاهك بروسه‌دن پای تخته دوندیکی کونلرده‌ایدی‌که استراغونی فتح ایدن ، بوجغای برنسی اردل قراللغنه اوطوردان صدراعظم لالا محمد پاشا مجارستان ایشلرینی ایجه دوزلتمش دیمك اولدیغندن آلدیغی مساعده ایله استانبوله کلوب حضوره قبول اولنمش ایدی .

آلدیغی امر اوزرینه ایران سفرینه کیدر ایکن اولدیکندن یرینه قپودان درویش پاشا صدر اعظم اولدی ، سرایده ال طوتمش اویناق بر آدم اولدیغندن قیش کلدی ایش کوریلەمز بهانەسیله سفره کیتمك ایستەمیور ایدی . بو ایشی قونوشمق اوزره قوربلان دیوانده اونی طوتانلرك یاردیمی ایله کوزینه کیرمش اولدیغی کنج پادشاهه سیله بویله صوغوقلرك باشلادیغی موسمده سفره چیقمق اویغون دوشمیەجکنی سویلەتدیرمك چارەسنی بوله بیلمش ایدی .

درویش پاشا بویله دوزنلر ایله سفره کیتمکدن قورتولدی . پای تختده قالەبیلدی اما نهایت جلاد الندن قورتولەمادی . چونکه تیمور قپو جوارندەکی قوناغندن قازدیریغی برلغم ایله سرای همایونی هوایه آتەجغنی غمازلەیانلر پادشاهی غضبلەندیروب قلتنه فرمان چیقارتدیلر . سفره کیتمك ایشی قونشیلان دیوانده درویش پاشایه آلت قالان دشمنلرینك بو لغم اویونی ایله اوج آلدقلرینی ظن ایتمك بوش دکلدر .

دولت ایشلرندن زیاده کندی ایشنه باقان بو آدم اورتادن قالقدقدن صوکرا صدرت مجارستانده اوردی باشنده بولونان مراد پاشایه ویرلدی .

صوقولیدن بری اوتوز بش سنه ایچنده صدر اعظملغه کلن وزیرلرك الك ایش اکلارلرندن ایدی .

قانونی سلطان سلیمان زماننده یتشمش عمرینی محاربەلرده ، حکومت ایشلرنده قوجالتمش چالشمقدن یورولماز بر حکومت آدمی ، قورقو بیلمز براوردی سرداری ایدی .

صدر اعظم اولنجه برنجی ایشی عثمانلی دولتی ایله اووستریا دولتی آراسنده ۱۳ سنه‌در مجارستان سفرلریله اوزایوب کیدن دشمنلکی صلحه باغلامق اولدی .

مجارستانده « پرسبورغ » شهرینه یاقین «زیت‌واتوروق» قصبه‌سنده ایدیلن مذاکره‌لرایله ۱۶۰۸ میلاد سنه‌سنده «زیت واتوروق معاهده‌سی» قرارلاشدیرلدی ایکی دولتك باریشقلغی اعلان اولوندی (۱۰۱۵) ه

بومعاهده‌یه کوره اکری ، قانیجه عثمانلیلرده ؛ قومرون ، راب اوستریالیلرده قالیور ایدی . اوستریانك سلطان سلیمان زماندنبری هریل دیوان همایونه ویرمکده اولدیغی ۳۰ بیك دوقه آلتون ویرکو قالقیورایدی. یالکز بردفعه ایمپراطور ۱۰۰ بیك «ثه‌کو » یی پادشاهه هدیه اوله‌رق ویریور ایدی. برده ایکی دولت حکمداری بوندنبویله اعتبارجه برطوتولمق قبول ایدلمش ایدی .

بو معاهده تورکیه ایله آوروپانك دیگر حکومتلری آراسنده « حقوق دول » تاریخنجه بك اهمیتلی صاییلمقده‌در .

بومعاهده ایله دولتك ضررلی چیقدیغنی‌اورتایه‌سوره‌ك صداراعظم مراد پاشایی مسئول طوتمق ، عیبلامق طوغری اوله‌ماز .

مراد ثالث ، محمد ثالث زمانلرنده پای تختده حکومتك نفوذی آزالمغه یوز طوتمش ، سرای خدمتنده‌کی آدملر یوزبولوب حکومت ایشلرینه قاریشمغه باشلامش ، عسکرك تربیه‌سی ، اطاعتی قالمامش، سرای طاقمنك بردوزنی ، برهوسیله وجودی دولت اوغورنده ییپرانمش وزیرلرك باشی جلاد ایننه طاقیلمق اوفاق بر توبیخ یرینه کچمش ، ایالتلرده برتیمارلی اسکیسی، برسپاهی قاچاغی کبی آیق‌طاقمی

دره بکلکنه قالقیشمش ، ایرانك « بویوك » دی‌یه آلقیشلادیغی شاه عباس سلطان سلیمان ، سلطان مراد سلطنتلرنده عثمانلی‌یه گچن بوتون مملکتلری چکنه‌یوب زورله کری آلمغه یورومش اولدیغی برعصرده مجارستانده مراد پاشا صلحندن داها ایینی یاپمق دیله قولایدر .

*

صدر اعظم مراد پاشا « زیت واتوروق » صلحنی باغلادقـدن صوکرا استانبوله کلدی کنج پادشاهك حضورینه چیقدی ، الاوپدی ، ایران سـفرینی بیتورمك اوزره شرق اوردیـی سردارلغنـه تعیین اولوندی .

دلی حسنك طمشوار والیلکنه قالدیرلمه‌سیله آناطولی عصیانلرینك آرقه‌سی آلنه‌مامش ایدی . نصوح پاشا ایچه بوعاصیلرك حقندن کلدی ایسه‌ده داها یاپیله‌جق چوق ایش وار ایدی .

مراد پاشا مملکتك ایچی فساد ایله قاینار ایکن صینورباشنه کیمك اویغون دوشمه‌یه‌جکنی ای آکلایانلردن ایدی . پادشاهك دلیقانلیلغك ویردیکی تیزجانلق یوزندن بر آیاق اول حدوده‌یتشمه‌سی ایچون ویردیکی امرلری کاه عذرلرله ، کاه یالوارمقله کچیشدیری . آناطولیده قالوب فسادك کوکلرینی قوپاروب یوق ایتمکه عزم ایتمش ایدی .

دلی حسن طمشواره کیتمکله عاصیلر سلاحلرینی الدن براقادیلر : بونلرك الك ایلری کلنلری آناطولیده قلندر اوغلی خلیل ، قره‌سعید ، سوریه ، لبنان طرفلرنده جان بولاد فخرالدین کبیلر ایدی .

غیرتلی وزیر اوچ دورت سنه بونلرله اوغراشدی . اوزرلرینه عسکر چکدی کیمیسنی قلیجدن گچوردی ؛ کیمیسنی تپه‌لەدی چوللره قاچیردی ، کیمیسنی دوزن ایله یقالادی ، کثیردی ، کیمیسنی والیلك باشالق ایله الداتدی ، اولوان صاتدیغی قوناغنده اله گچوروب جلاد اینه طاقدی . بویله‌لکله دورت سنه‌ده بیگلرله عاصی وجودینی قالدیروب مملکتی تمیزله‌دی . بوسرسریلرك اولولرینی یر بوزندن قالدیرمق ایچون قازدیردیغی قویولره گومدورر ایدی . آدی «قویوجی مراد پاشا » دی‌یه شهرت بولدی .

بوعصیانلری یوق ایتمکله اوغراشور ایکن مراد پاشانك الندن عراق چوللرینه قاچان چان پولاد گیزلیجه استانبوله قاچوب پادشاهك حضورینه چیقمغه قدر یول بولمشدی . باشندن گچنلری گوزل حکایه سویله‌ین مداحلر گبی نقل ایدرك پادشاهی اگلندیردیگی ، نهایت جرمنی عفو ایتدیره‌رك التفات گوردیگی مشهوردر .

مراد پاشا آناطولی‌فسادینی یوق ایتدکدن صوکرا ایران‌حدودینه یورودی تبریزی گری آله‌رق ایرانیلری صلحه مجبور ایتدی . شوقدرکه یاشی طوقسانی بولمش . وجودی ییپرانمش اولدیغندن اوراده اولدی صلحك امضالانمه‌سنی گورمدی . آدی اولمه‌ین بووزیر وزنه‌جیلرده تربه‌سنده یاتار .

وطنه بك چوق ایش گورمش اولان بویوك آدمك جنازه‌سی تعظیملر ایله استانبوله گتیردلدی . وزنه‌جیلرده تربه‌سنه گومولدی (١٠٢١) ه .

گونلرك اونودوب ویران براقدیغی بوتربه‌ده بیله اونی تاریخلرده

نصوح پاشا دیاربکر والیسی ایدی. سرایده ال طوتمش ، اوردی‌یی بسیله‌مك ایچون ٤٩ بیك آلتون تکلیفیله صدر اعظملغه گوزدیکمش ایدی. بوندن خبر آلان مراد پاشا اونی یانینه گتورتدی، حمیتی آشوری بکندیکنی سویله‌یه‌رك الندن پاره‌لری آلدی ، اوردی‌یی بسیله‌دی پادشاهی گوجندیروب اعدام اولوندیغی زمانده بریکدیردیکی خزینه‌سی حکومت طرفندن آلنمشدر .

شاه عباسك یلدن بیله دیوان همایونه تقدیم ایده‌جکنه سوز باغلادیغی ایپك هدیه‌لرینی آلمق ایچون ایرانه کوندریلن انجیلی مصطفی چاووشك دونوب کلمه‌سی اوزامش ایدی . انجیلی چاووشك بویله کجیکمه‌سی شاهك دشمنلکنه ویرلدیکندن صدر اعظم اوکوز محمود پاشا سردارلغیله ایران اوزرینه براووردی کوندرلمك کبی اویغونسزلغه قالقیشلدی .

انجیلی چاووش ایپکاری آلمش ، بوصیراده وانه ایریشمش ایدی . آرتق اووردی حدودلره یاقلاشمش اولدیغندن کری دونمه‌دی روان اوزرینه یورودی . اوکوز محمود پاشا روانی فتح ایده‌مه‌یوب ارضرومه قیشلامغه دوندیکندن عزل جزاسنه چارپیلدی ؛ یرینه یکی چری آغالغندن قپودان دریالغه چیقارلمش اولان خلیل پاشا صدر اعظم اولدی .

برحربی بویله اویونجاغه بکزه‌ته‌رك دولتك شرفی ، ایشلرك دوز گونلکی اونودلدیغی صیرالرده قاریشقلغی آرتان اردل ایالتنه برچاره آرانیلمق ایچون اوستریا ایمپراطورلغی دیوان همایونه خبرلر کوندریبور ایدی .

« آت میدانی » نك آخور قاپوبه طوغری دکزه اینن صیرتلرنده وقتیله استانبولی اعمار ایدن ، قسطنطین قیصرك یاپدیرمش اولدیغی بویوك سرایلر واردی . بونلری « بیزانسیون » قیصرلرندن هراقلیوس کنیشلەتوب زینتلرینی آرتدیرمش ایدی . کونلر کچدی ، قیصرلر باشقه یرلره رغبت ایتمکه باشلادیلر . باقیلمەمەدن بو سرایلر چوکوب ییقلمغه یوز طوتدیلر . فاتح استانبوله کلدیکی زمان قیصرلرك بومشهور سراینی خراب بولمش بوکا بك چوق خیفلانمش ایدی .

فتحدن صوکرا بوسرایك ییقینتی طاشلرندن بر چوغی بویوك بنالرده قوللانیلدی . بر یرینەده صوقوللی محمد پاشانك زوجەسی برخانم سلطان ایچون قوناق بنا ایدلمش ایدی .

سلطان احمد اول مرمره دکزینی ایاغی آلتنه آلان ، آطەلره ، قاضیکوی ، اوسکدار یالیلرینه ، بوغاز ایچنه کوزل برباقیشی بولونان بو یری بك بکندی .

دنیانك اك کوزل معبدلرندن بولونان آیاصوفیه جامعنه بك یقین اولدیغنه ، آت میدانینی کوچولته‌جکنه باقمادی . سلطنتك سکزنجی سنەسی اورایه بر جامع بناسنه باشلاتدی . آلتی منارەسیله ، استانبولك طیشاردن کورونشنه بك زیاده بر لطافت ویرن سلیمانیه جامعنه رقیب اولەجق قدر عثمانلیلرك معمارلق صنعتندەکی استادلغنی کوسترن بو « احمدیه » جامعنك بناسی سکز سنەده تمام اولدی .

آچیلدیغی کون بوتون وزیرلر ، علما ، سرای طاقمی دعوت اولونوب بویوك آلایلر ایله جامعه کلدیلر . سلطان احمد خان برلکدە اولەرق اورادە نماز قیلوب دعا ایتدیلر . صوکراده دعوتلیلره پادشاه

طرفندن ضیافتلر چکیلدی (١٠٢٧ — ذی الحجه)،

سلطان احمد جامعنك آچیلمه‌سندن چوق زمان کچدی. طوتولدیغی بر حما صیتمه‌سی هنوز ٢٨ یاشنده اوکنج پادشاهی آلدی، کوتوردی.

جامع بنا اولونور ایکن کندیسی ایچون آولیسنده یاپدیرمش اولدیغی تربه‌یه کومولدی.

سلطان احمد تیز خویلی بر پادشاه ایدی. سوزنده برآز عناد ایدر ایدی. امر ایتدیکی بر ایشی دولت آدملرندن، سرایده کندی بنده‌لرندن بریسی معقول سوزلر ایله اونی قاندیروب کری براقدیرسه بیله برقاچ کون صوکرا او امری یکیدن یاپدیرمغه قالقیشور ایدی.

حدتی یکه‌مز، قیزنجه، ایشنه کله‌ین، اوکا قباحتلی کورونن صدر اعظم بیله اولسه باشنی کسدیرمکدن کندینی آله‌مز ایدی. بونکله برابر کوکلنده بویوکلك وار ایدی. ایشنی بکنمدکلرندن التفاتنی، اکرامنی اسیرکه‌مز ایدی.

چوجقلق چاغندن چیقوب دلیقانلیلغه وارنجه جسور اولدیغنی کوستره‌جك ایشلر یاپدی. فقط دولتك اسکی انتظامی، بویوکلکی قالمامش ایدی. آناطولی‌یی قاپلایان عصیانلر اوکا فتور ویردی. آوه پك مراقی وار ایدی. آو ایچون اوچ کره ادرنه‌یه، برده کلیبولی‌یه قدر کیتدی. آوه کیتدیکی زمان صدراعظمی، شیخ الاسلامی بوتون دولت ارکانی برلکده آلور، غلبه‌لك ایله کیتمکی سه‌ور ایدی.

عثمان، مراد، سلیمان، بایزید، محمد، قاسم آدلی آلتی شهزاده‌سی دنیایه کلدی.

برنجی سلطان مصطفانك اوچ آیلق حکومتی

١٠٢٦

سلطان احمدك اوغللرینك الڭ بویوکی شهزاده عثمان باباسی اولدیکی زمان هنوز اون دورت یاشنده ایدی . پادشاه اولدیغی زمان اوده بویاشده بر چوجق ایدی . فقط عثمانلی خاندانده باشقه ارکك اولاد اولمادیغندن یاشنك کوچوکلکنه باقیلمادی تخت سلطنته چیقارلدی .

سلطان احمد پادشاهلغه قرنداشی شهزاده مصطفانك کتورلمه‌سنی وصیت ایتمش ایدی .

سلطان مصطفی تخته چیقارلدیغی زمان ٢٦ یاشنده وار ایدی ، شهزاده‌لکنده سرایده ١٤ سنه محبوس قالمش ، بو مدت ایچنده ایکی دفعه جانه قییلمق ایسته‌نیلمش اولدیغندن قورقوایله ذهننه بر طورغونلق عارض اولمش ایدی . بو آلیقلغی کویا « ایرمش » لك ، مجذوبلق صورتنده تفسیر ایتمك ایشنه کلنلر تخت سلطنته اونك کتورلمه‌سنی ایسترلر ایدی .

ذهنك دالغینلغندن بر کوشه‌یه چکیلوب اوطورمغی بوتون دنیا سعادتندن دها أیی بولور ایدی . حتی جلوس خبرینی اوکا کوتوردکلری زمان بونك اویدورمه برشی اولماسندن قورقدی ، کندی حالنده یاشامقدن باشقه بر دیلکی اولمادیغنی سویله‌یه‌رك کلنلری قوومغه باشلامش ایدی .

دارالسعاده آغاسی پادشاهك بو علتنی فرصت بیلدی ، والده

سلطان ایله برلك ایدوب اوکلرینه کلنه خزینه‌دن بول ، بول پاره صاچمغه قویولدیلر . آیاق طاقمی اراسنده دوستلر ، آدملر قزانمق یولنی طوتدیلر . بو حاللر دولتك شرفی ، وطنك سلامتی نه‌دیمك اولدیغنی اکلایان حمیتلی آدملره قان آغلاتیور ایدی .

نهایت شیخ الاسلام سعدالدین افندی ایله صدارت قائممقامنك دلالتلریله جلوسنك اوچنجی آیی سلطان مصطفی‌یه سلطنتدن ال چکدیرلدی . شهزاده عثمانك پادشاهلغی اعلان اولوندی .

ایکنجی سلطان عثمانك پادشاهلغی

۱۰۲۷ — ۱۰۳۱

عمجه‌سی سلطان مصطفانك اوچ آی سورن سلطنتدن ال چکدیرلمه‌سی اوزرینه سلطان احمدك بویوك اوغلی شهزاده عثمان اون دورت یاشنده عثمانلی تختنه جلوس ایتدی .

عثمانلی دولتنجه ایلك دفعه اوله‌رق یکی پادشاهك جلوسی ، نامهٔ همایونلر ایله ، اوروپاده‌کی حکمدارلره اعلان اولونیور ایدی (۱۰۲۸).

سلطان احمدك صوك زمانلرنده شرق اوردیسی سرداری اولان صدراعظم خلیل پاشا اردبیل‌ده شاه عباسی صیقیشدیروب صلح دیلمه‌که مجبور ایتمش ایدی . سلطان احمدك اولومی ، قرنداشی شهزاده مصطفانك

تخته چیقاریلوب بر قاچ آی صوکرا ایندیرلمه‌سی ، گنج شهزاده‌نك جلوسی کبی حاللر پای تختی پك زیاده قاریشدیرمش ایدی . طیشارده حرب ایله اوغراشمقدن زیاده پای تخت ایشلرینی دوزلتمك ، دولتی قورتارمق لازم گلیور ایدی . شاهك صلحه یاتمه‌سی ایی برفرصت صاییلدی ؛ همان ایران ایله باریشلمق اك اویغون برایش گورلدی .

سلطان مراد ثالثك زوجه‌سندن صفیه والده سلطان اوچ پادشاه زماننده دولتك بوتون ایشلرینه ال اوزاتمش ، چوق بیلور بر قادین ایدی . سلطان عثمانك جلوس ایتدیکی گونلرده یاشی پك ایلرولك اولدیغندن اولمش ایدی . سلطان احمدك بش اوغلینك آنالری بولونان ماهپیکر والده‌نك بر چوق زمانلر سورن اقبال گونلری باشلادی . حکومت ایشلرینی قرق سنه قدر الی آلتنده طوتمش اولان بوعقللی قادین « کوسم والده سلطان » آدیله تاریخلرده مشهوردر .

جلوسك ایکنجی سنه‌سنده‌درکه لهستان سفری آچیلدی :

ترانسلوانیا (اردل) ، بوغدان ، افلاق پرنسلری ارامنه گیرن منازعه‌لر یوزندن بوغدانلیلر لهلیلره گووه‌نرك عصیانه قالقدیلر . لهستان اوزرینه اوردی گوندرلمه‌سی بوندن ایلری گلدی . اوعصرك حکومت آدملری ممکن اولورسه لهستانی اله گچوره‌رك ایلروده بویومك استعدادلرینی گوسترمکه باشلامش اولان روسیه دولته قارشی آراده سپرلك ایده‌جك برمملکت پیدا ایتمك ایسترلر ایدی .

اسکندرپاشا اداره‌سنه ویریلن اوردی ایساقجی‌ده قورولان کوپری اوزرندن طونایی کچدی ، تاتار سواریلری ایله بوغدان عسکرینی لهستانه صالویردی . ایدیلن محاربه‌یی قازاندیغندن لهلیلر برچوق تلفات

صلح دیله‌مكه مجبور اولدیلر . حال بوكه یكیچریلرك عادت ایدنمكه باشلادقلری آزغینلق بزم اوردونك اطاعتی ، انتظامنی صارصدیغندن لهلیلرك دیله‌دكلری صلحی قبول ایتمك جانه منت بیلنمش ایدی .

سلطان عثمان باشی هنوز كوچوك ایسه‌ده جسور ، یوركلی بر قهرمان ایدی ؛ بر آزده خیرچین خویلی اولدیغندن بو اطاعتسزلكه قارشی یكیچریلره بركین باغلامش ایدی . داها سفرده ایكن آتدیغی اوقلر ایله آو آولار كبی بر آزغین یكیچری‌یی یره سرمكده لذت بولور ، بونكله اوچ آلور ایدی .

پای تختده دونشده اهالی آراسنده چوقجه قوللانیلمغه باشلایان توتونی یساق ایتدی ، گیجه‌لری گندیسی قول گزمكه باشلادی . امرینه اطاعتسزلك ایدن بر یكیچری النه دوشدكجه باشنی ازمكدن صاقینماز ایدی .

گوزلجه احمد پاشانك اولمه‌سی اوزرینه سورگوندن گری دونن خنكار خواجه‌سی عمر افندی ایله دارالسعاده آغاسی سلیمان آغا ایسته‌دكلری كبی حكومت ایشلرینه قاریشه‌بیلمك ایچون گنج پادشاهی اغفالدن گری طورمایورلر ایدی .

لهستان سفرندن صوكرا صدر اعظم اولان پرتو پاشانك ، شیخ الاسلامك قیزلرینی پادشاهه زوجه اوله‌رق زورله حرم همایونه آلمغه یول بولویورلر ایدی . عادته قارشی بو چیركین ایشلر خلقی گوجندیرمكه باشلادی ؛ یكیچریلر ایله سپاهیلر آراسنده‌ده خشنودسزلقلره میدان ویردی .

بونلر یتمیور ایمش كبی پادشاهك حجه گیتمك نیتنده بولوندیغی

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

برنجی سلطان مصطفانك ایكنجی دفعه تخته چیقارلمه‌سی

۱۰۳۱ — ۱۰۳۳

عسکر طاقمنك عصیانی ایله سلطان مصطفی یکیدن عثمانلی تخته گتورلدی. بو ایشلرله شیماران عاصیلر زواللی‌یی برابر آلدیلر. یکیچری، سپاهی قیشله‌لرینك بولوندقلری « ئت میدانی » اوستنده‌کی « اورته جامع » دینیلن جامعه گوتوردیلر . بویله پادشاهی تخته چیقاران اونلر اولدیغنی ، اوکا سوزلری گچدیگنی عالمه گوستروب اولوان صاتدیلر .

گنج سلطان عثمانك آجیقلی اولومنه سبب اولانلرك الڭ ایلری گلنی داود پاشا آدلی بر خائن ایدی ؛ سلطان مصطفانك آناسی اولان قادینك بو ایشلرده یماغی ایدی . گوردیگی بیاغی خدمته مکافات اوله‌رق صدر اعظملغه چیقارلدی .

فاتحك روم محمد پاشا ؛ یاووزك قوجه سنان پاشا ، ابراهیم پاشا ، صاری سلیمك ، صوقوللی محمد پاشا ، سلطان احمدك قویوجی مراد پاشا کبی پادشاهلرمز آردنجه هر بری بو مملکته نه بویوك خدمتلر ایتمش دگرلی آدملرك اوطوردقلری یره بو داوود پاشا حیدودینك چیقارلدیغی دوشونیلنجه انسانه حیرت گلور .

اوچ بوچق عصرلق قوجه بر دولت حکومتك اداره‌سزلگی ، ایکنجی سلطان سلیم زماندن بری سرایی، اخلاقی بوزوق توره‌دی‌لری

قاپلامه‌سی ، عسكرك نظامی ، اطاعتی بوزولوب بر حیدود اوجاغنه دونمه‌سی بوزندن بویله آجینه‌جق برحاله گیرمش ایدی .

عصیان گون گچدكجه یاتشمغه باشلاینجه ایتدكاری جنایتدن آز چوق اوتانمغه باشلایان یكیچریلر ، سپاهیلر بوقباحتی اوزرلرندن آتمغه قالقیشدیلر .

صدراعظملغه گلن داوودن پادشاهك قانی صوروبورلر ایدی . الك نهایت اونی یقالادیلر ، یدی قله‌یه صوقوب بوغدیلر . بوجزا ایله قانه‌مادیلر ، اولوسنه حقارت ایتدیلر؛ لاشه‌سنی جاناوارگبی سوروكله‌یه‌رك دكزه آتدیلر . آنالردن قالمه « ایدن بولور ! » سوزی طوغرو اولدیغنه بوده برمثالدر ! .

ایش بوقادارله قالمادی ؛ قباحتی بر دورلی اوزرلرینه آله‌مایان یكیچریلر ایله سپاهیلر آراسنه‌ده دشمنلك گیردی ، بویوزدنده نیجه جانلره قییلدی .

قادینك ، صاچی اوزون عقلی قیصه جنسدن اولان والده سلطانك گوزلرینه اقبال قاپوسی گورلك پرده‌سی چكمش ایدی . گوگی عثمانلی ملكنده ، خسته‌لقلی اوغلینك آدینه حكم سورمك آتشیله یانیور ایدی . پای تختك ، ولایتلرك قاریشقلغنی گورمكدن زیاده‌كندی آدملرنی ایش باشنه چیقارمغه باقیور ایدی . خزینه گویا اونك بو قانجق ایشلرینه آلت اولمق ایچون بریكدیرلمش . اوگا قارشو طورابیله‌جكلرك آغزلرینه آلتون آقیدوب سسلرنی یوق ایدیور ایدی . ایشنده قوللاندقلرینك بللرنی آلتون كمرله صیقوب گوجلرینه آرتدیریور ایدی .

بای تختك بوعصیانلری ، زوربالقلری ایالتلرده‌ده سرایت ایتدی . استانبولدن گلن امرلره قولاق آصیاماز اولدی . گنج سلطان عثمانك اوجنی آلمق بهانه‌سیله اورتایه آتیلانلرك ایلری گلنلری مرعش والیسی یوسف پاشا ایله ارضروم والیسی آبازه پاشا ایدی .

یوسف پاشا زوربالقدن یتمه بر تورکمن ایدی . کیچن آناطولی عصیانلرنده حکومتك گوشکلکی یوزندن بر یولی بولوب والیلکه قادار چیقانلردن ایدی . « سکبان » آدیله یازدیغی اجرتلی عسکره طایاندی ، ولایتی ایچنده‌کی یکیچریلرك هپسنی قوودی . آزغینلرینی تپه‌له‌دی .

آبازه پاشا قویوجی مراد پاشا گوله‌لرندن ایدی . ایران سفرلرنده گوستردیگی یاراراقلق ایله سردار خلیل پاشایه کندینی بگه‌ندیردی ، اونك قوروه‌سیله ایلرووله‌دی ارضروم والیلکنه قادار یول بولدی .

بو والیلرك ایکیسی‌ده یکیچریلك باریشمق بیلمز دشمنلرندن ایدیلر . گنج سلطان عثمان عربستانه سیاحته چیقمق ایسته‌دیگی گونلر اطاعتلی عسکر طوپلامغه اوکا سوز ویرنلردن ایدیلر .

صدارته گتوریلن گورجی محمد پاشا ایش اکلار ، غیرتلی بر وزیر ایدی . پای تختك قاریشقلغنی یاتشدیرمغه ، خائن داوود پاشانك اورتادن وجودی قالقدقدن صوکرا حکومت ایشلرینی دوزلتمکه خیلی چالیشدی اما قارشوسنه چیقان گوجلکلری یوق ایتمك قولای دگل ایدی .

یکیچریلرك آزغینلغی اونی‌ده یرندن دوشوردی . اوجاقدن یتشمه بر آشجی اسکیسی مرّه حسین پاشانی صدر اعظم یاپدق اونلرك ایشنه داها اویغون دوشویور ایدی .

مرّة حسین یولداشلره پاره یتشدیرمك ایچون سرایده نه قدر آلتون اشیا بولدیسه قاپدی ، اریتمك ایچون ضربخانه‌یه گوندردی . بونلر یتمه‌دی ، خلقی صویمغه باشلادی .

پای تختك بوگیدیشنی فرصت صایان آبازه پاشا قوتلی براوردی ایله آناطولی ایچنه ایلرولەمکه باشلادی . سیواسه ، انکوری (آنقره)یه گیردی .

مرعشده‌کی یوسف پاشا ایله آرالری آچیلمش ایدی قرمانه طوغرولدی ، یکیچریلر ایله برلك یاپیور دی‌یه اونی‌ده اولدوردی ؛ قیصری‌یی‌ده حکمی آلتنه صوقدی .

آبازه پاشا بو ممکتلری چیگنه‌یوب ایلرولر ایکن یکیچریلرك ، سپاهیلرك ملکی ، تیماراتی اولان یرلری ، اوردیسنی بسله‌مك بهانه‌سیله غصب ایدر ؛ اونلردن النه گچوردکلرینك باشلرینی ، سواریسنك آت نعللری آلتنده ازدیردکدن صوکرا کسوب اوج آلور ایدی . بویله‌لکله بوتون آناطولی‌یی اله گچوردی ، بروسه‌یه قدر طایاندی اورایی محاصره آلتنه آلدی .

آبازه پاشانك بویله عجائب برطوتم ایله یکیچریدن اوج آلیشی ، سلطان مصطفانك مجنونلغی ، والده سلطانك ایشلره ال آتمه‌سی شانلی آدی عالمه‌یایلمش اولان قوجه بردواتی زلزله‌یه طوتولان یرلرکبی صارصیور ایدی .

سلطان احمدك زوجه‌لرندن بك بیلکیلی ماهپیکر کوسم سلطانده بوقاریشقلقدن گندینه برپای چیقارتمغه قالقشدی ، اوغلی شهزاده

مرادی تخته بیندیروب اونك آدینه حكومت سورمك هوسلرنده بولونیور ایدی .

بو گیدیشك دولتی تهلكه‌لی اوچورمه چكوب سوروكله‌دیگنی اكلایان علمانك حمیتلیلری ایله ملتك ایش اكلایان بویی یكیچری ، سپاهی عاصیلرینك آزغینلغی قیرمق چاره‌سنی آرادیلر . وطن وملتك سلامتی اوغورنده باشلرینی بیله اسیركه‌مه‌دیلر اورتایه آتیلدیلر .

آیاق طاقمك آدمی اولان مرة حسین پاشایی یاقیشمادیغی یردن قالدیردیلر كمان كش علی پاشایی صدراعظم دیكدیلر .

ایش اكلایان ، وطنی سه‌ونلردن طوپلانان بر مجلس عمومی‌ده هنوز ١٣ یاشنده بولونان شهزاده مرادك پادشاهلغی اعلان اولوندی (١٠٣٢)

سلطان مصطفی خلع اولوندقدن صوكرا ١٦ سنه داها سرایده یاشادی . اوزواللینك نه‌عقلی‌واردی، نه‌قباحتی . عثمانلی‌دولتنده قرنداشی یرینه سلطنته گلن ایلك شهزاده اودر . بوندن بویله بزده خلافت وسلطنت عثمانلی خاندانی شهزاده‌لرینك یاشده الك بویوگنه كچمك قانون اولدی .

—·>>>>◆<<<<·—

فاتح بغداد سلطان مرادك پادشاهلغی

١٠٣٢ — ١٠٤٩

عمجه‌سی سلطان مصطفی یرینه عثمانلی تختنه چیقارلدیغی زمان سلطان احمد اوغللرندن شهزاده مراد هنوز ١٣ یاشنده ایدی .

آناسی مهپیکر سلطان (کوسم والده سلطان) بیلگیلی ، واریشلی برقادین اولدیغندن یکی پادشاهك چوجقلغنی بللی ایتمدی . صدراعظم کمان کش علی پاشایی یرنده آلیقویدی ؛ مملکتی گوزل اداره ایتمکه چالیشدی .

سلطان مصطفانك ١٦ آی تختده قالدیغی زمانك قاریشقلغی یوزندن آناطولیده آبازه پاشانك گنج عثمانك اوجنی آلمق بهانه‌سیله قالقیشدیغی زوربالغك داها اوکی آلینه‌مامش ایدی .

سلطان مراد ثالث زماننده عثمانلی‌یه کچن ایران مملکتلرینی اوتوز سنه ایچنده شاه عباس بعضی یرلری محاربه ایله ، بعضی یرلری دوزن ایله هپ گری‌یه آلمش ایدی . شمدی‌ده عراقه گوز دیکمش ، بغدادی اله کچورمك چاره‌لرینی آراشدیریور ایدی .

بغدادك ضبطیه مأموری دیمك اولان سوباشیسی بکر اغا پای تختك گچن سنه‌لرده‌کی قاریشقلغندن کندینه برپای چیقارمق سوداسنه دوشدی اورانك بکلربکی یوسف پاشایی قوودی ؛ یرینه کچدی . ایشی زورله قاپدیغی بویرك فرمانی‌ده حکومتدن دیله‌مك یوزسزلکنه قدر واردیرمش ایدی .

سلطان مراد رابع تخته چیقاریلنجه حکومتك ایلك ایشی بوبكر سوء باشی الندن بغدادی قورتارمق اولدی . دیار بکر والیسی حافظ احمد پاشا بوتوره‌دی‌یی بغداددن قالدیرمغه مأمور ایدلدی .

آصلی فلبه‌لی اولان حافظ پاشا سرای همایونده یتشمش، طوغانجی باشی ایکن قپودان دریالق ایله وزیر اولنجه پادشاه دامادلغیله‌ده شرفی آرتدیرلمش ایدی. کوسم سلطانك توجهنی، اعتمادینی قازانمش اولدیغندن عاصی بکرك اوسته‌سندن گلمك اوندن بکله‌نیور ایدی .

حال بوکه حافظ پاشا امرینه طوپلانان بوتون اوردی‌یی بغداده گوتوره‌مدی ، عصیانه دوام ایدن آبازه پاشایه قارشی اوردیسندن عسکر آییرمغه مجبور اولدی .

بو ایشلرك فرقنه واران بکر سو باشی عصیانده آیاق دیره‌مش ، حافظ پاشانك بغداده یورومسنه قارشی ایران شاهنه صیغینوب امداد دیله‌مش‌در .

شاه عباسه بغدادی اله گچورمك ایچون بوندن ایی برفرصت اوله‌ماز ایدی. همان صوفی قولی‌خان امرینه ویردیگی اوردی‌یی بکرك امدادینه یوللادی .

بکر سو باشی دوزن قورمغی پك ایی بیلور برآدم ایدی . گویا بغدادی ایرانلیلر النه دوشمکدن قورویه‌جغنه سوز ویره‌رك استانبولدن والیلك فرمانی اله‌گچوردی. قلعه‌یه محافظ اوله‌رق آلدیغی ایرانلیلریده قلیجدن گچوردی . بو دونکلکك جزاسنی شاه عباسك الینه باشینی ویرمکله بولدی ؛ خائنلکی یوزندن‌ده بغداد الدن گیتدی .

گنج سلطان عثمان فاجعه‌سندن بری آزغینلغی بردورلو گوکندن

قوپاریلوب آتیله‌مامش اولان پای تختك عسکر آیاقلانمه‌سی بغدادك بویله دشمن الینه دوشدیگی خبریله یکیدن باش کوستردی . مره حسین پاشا ، کمان کش علی پاشا ، یکیچری ، سپاهی آغاری‌نك باشلرینه دکدی .

آناطولی‌یه کلنجه اللی بیکدن زیاده اولان عصیان اوردیسی ایله ارضرومدن سیواسه طوغرو ایلرولهین آبازه پاشا الند. یکی صدر اعظملغه کتوریلن کورجی محمدپاشا امری آلتنده‌کی اوردی‌یی خرباله‌یوب طورییور ایدی . نهایت صدر اعظملق دیار بکر والیسی حافظ پاشایه ویرلدی . عاصی‌یه‌سوز اکلاتمق ایچون اوکا صیقی امرلر کوندرلمش ایدی .

یکی صدر اعظم ٧٠ بیك صایلی بویوك براوردی‌یی قونیه اووه‌سنه طوپلادی ، آبازه پاشا عسکری آراسنه بر قاچ وقتدر کیرمکه باشلایان کچینکسزلك ایله کوشگلکی اکلامش ایدی . اونلرك اوزرینه صالدیرمقدن زیاده قونیه اوردی‌کاهنده فرصت کوزله‌مکی داها اویغون بولدی .

آبازه پاشایه قاتیلمش اولان تورکمنلری ، بریولنی بولدی ؛ کندینه چکدی ایشی بویله طاوینه کتوردکدن صوکرا عاصیلر اوزرینه یوکله‌ندی برداها طوپلانه‌میه‌جق برحالده اونلری طارمه‌طاغین ایتدی .

بو بوزغونلقده آبازه پاشا یوروکلگنه کووه‌ندیکی برآته آتلادی باشنی قورتاره‌بیلدی ، ارضرومه جان آتدی . بوتون اولاد وعیالی صدر اعظمك الینه اسیر دوشمش ایدی ، بونلره قیمادی ارضرومه یوللادی ؛ آبازه پاشایه‌ده والیلك منشوری کتورتدی . بویله‌لکله

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (٥٨٠١) [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (۷۸۰۱) [illegible]

[illegible]

صاغله‌یورلر ایدی .

صفوی خاندانـنك بویوك شهزاده‌لرندن صاییلان شاه عباس ایرانده کسرالر تختنده قرق اوچ سـنه قادار حکم ، سـلطنت سـوردکدن صوکرا بوتاریخلرده اولمش یرینه حفیدلرندن شاه صفی کچمش ایدی. آناسنده ، یرادیلیشنده‌کی ایش اکلایش ، سنه‌لرك قازاندیغی دەنه‌یش اونده یوق ایدی . بویوزدن بوشناق خسرو پاشا کبی زورلی برسرداره قارشی طوره‌بیلمك ایرانلیلرجه دها کوجله‌شمش ایدی .

کوردستاندن حدودلرینی آشان خسرو پاشا شاه صفینك صاییسی ٤٠ بیکه واران اوردیسنی مهربان قلعه‌سی اوکنده آجی بر بوزغونلغه ویردی ؛ اردلان ایله همدان ایالتلرینی حکمی آلتنه صوقدی .

بیك بردیرکلی جامعی ، حافظ شیرازینك مزاری ، کوزل قورولری باغچه‌لریله زماننده مشهور اولان بو قوجه معمور شهری اون کون آتشلره ویرمك کبی ، اوعصرك عادتلرندن اولان ، قیاقلقدن کندینی آله‌مادی . بوراده عثمانلی اوردیسی الینه دوشن غنیمت حسابه چیقامایه‌جق قدر چوق ایدی .

صدراعظم همدان اوزرندن بغداده طوغرو ایلریله‌مکه باشلادی قارشوسنه آجیقدن چیقمغه قیلشامادقلرندن قوردقلری پوصیلر ایله اوردینك یولنی کسمك ایسته‌ین لورستان خانلرینی برر برر دوکوب قاچیردی ؛ واردی بغداد اوکنده محاصره اوردیسنی قوردی .

بغدادك امدادینه یتیشن ایران فرقه‌لرینی اوردی ، قلعه‌نك دیوارلرینی ییقدی ، فقط ینه‌ده بغدادی اله کچوره‌مه‌دی ؛ اوردیسنی ماردین اوزرینه چکمکه مجبور اولدی . ((١٠٤١)) ه .

بغدادی ایرانلیلردن قورتارەماسی عزلنه سبب اولدی . یرینه استانبولده بولونان حافظ پاشا یکیدن صدر اعظملغه کلدی . مهربانده همداننده‌کی یرارلقلری اونودلمش ایدی . بویله اقتدارلی بر سردارك بر محاصره‌ده یاپدیغی اکسیکلکی اوکا دوزلتدیرمك کرکور ایدی .

عسکر سردارلرینی طاپارجه سەورلر ایدی . اوردینك طاغلمه‌سنه ادن چیقوب یکیچری طاقمی پای‌تخته دوندکلرنده سردارلرینك عزلنه طارغینلقلرینی ، قالدیردقلری بر عصیان ایله میدانه چیقاردیلر . بو عاصیلر سرای قاپولرینه قدر صوقولمش اون سنه اوکجه کنج سلطان عثمانه یاپدقلری جنایتی خاطرلره کتوره‌جك قادار آزغینلغه قویولمشلر ایدی .

سلطان مراد اون سکز یاشنه وارنجه یرادیلیشنده‌کی سرتلك ، سوزدیکلەمه‌زلك علامتلری بلورمکه باشلامش ایدی . آناسی کوسم سلطانك او کونلره قادار سلطنتده‌کی وصیلکی ، نفوذی آرتق اوکا آغیر کلیور ایدی . تك باشنه حکومت ایتمك ، سلطنت سورمکی کندینه داها چوق یاقیشدیرییور ایدی .

دلیقانلیلق چاغنه ایرمش بویر ادیلیشده‌کی کنج پادشاه کوزی اوکنده کچن بو یکیچری عصیانه غضبندن بکزی صارارمش کوجله کندینی طوتارق باقیور ایدی ، تهلکه اوغضبی یکه‌جك قادار یقین ایدی ؛ یاشنی ایسته‌دکاری حافظ پاشایی عاصیلر الینه براقوب پارالاتمغه مجبور اولدی .

حافظ پاشا فاتح جوارنده آدینی طاشیان بر محله‌ده ادرنه قاپوسی جاده‌سنده بنا ایتدیردیکی جامعك کوشه‌سنده‌کی تربه‌ده یاتار .

حافظ پاشانك فداسیله یکیچری عصیانی یاتشدیریله بیلدی . سلطان مراد بو عصیانی ال آلتندن آرقالایان خسرو پاشا اولدیغنه قاندیرلدیغندن

گیجه‌لری کندیسی قوله چیقار ؛ ویردیگی امرك طوتولوب طوتولمادیغنی آراشدیرر ، گورر ایدی . بوطوتم ایله ایشسز ، کوچسز آدملرك بر یره طوپلانمه‌لرینه میدان براقمایور ، اغفال اوجاقلرینی سوندورمش اولیور ایدی .

یکیچری عصیانلرینی ال آلتندن قورومقده اولان صدر اعظم رجب پاشانك برگون دیوان برنده اولدورلوب کسیك باشنك آت میدانه آتیلمه‌سی عاصیلرك بوتون گوزلرینی ییلدیردی .

بوندن صوکرا ایدی که یکی صدر اعظم طبانی یاصی محمد پاشا رجال دولته عسکری سرایده سنان پاشاقصرنده قورولان آیاق دیوانه طوپلادی . نجابتله ، مهابتله اوراده یرطوتان گنج پادشاهك حضورنده براصلاحات فرمانی اوقوندی .

آردنجه‌ده یرادیلیشنده‌کی بویوکلکه یاقیشان دیری سوزلر ایله زعامتلره قاریشان یولسزلغی صایوب سپاهیلری آزارلادی ؛ دولته ، ملته عصرلرله ایتدکلری خدمتلری خاطرلادوب ، برقاچ وقتدن بری یایدقلری آزغینلقلرك اونلره یقیشمادیغنی سویله‌یه‌رك یکیچریلری عیبلادی . بوشاهانه آزارلر ، نصیحتلر عسکری اوتاندیردی ؛ قلبلرینی یوموشاتدی . بوندن بویله قانونلره پادشاهلرینه اطاعت کوستره‌جکلرینه هر بر امرینی جانله ، باشله دیکله‌یه‌جکلرینه هپ بر آغزدن یمین ایتدیلر ، سوز ویردیلر .

٢٠ یاشنه ارمش اولان گنج پادشاه بویله عسکرك اطاعتنی صاغلاملانجه ایران سفرینه‌قرار ویروب اوسکداره گچدی ، آناطولیده طوپلانان اوردی‌یه اولاشمغه یورودی (١٠٤١) ه .

ازمیده واردیغنده بوللری پك بوزوق بولدیغندن اورانك حاكمنی آصدیرمش ایدی . بو جزا علمایه پك آغیر كورودی ، صیزلانمغه باشلادیلر . اورته‌ده جلوس سوزلرینك بیله دونمكده اولدیغی پادشاهك قولاغنه چالنمش ایدی .

بو خبر اوزرینه كیمسه‌یه سزدیرمه‌دن همان استانبوله دوندی ، اسكیدن بری بعضی حاللرندن شبهه‌له نمكده اولدیغی شیخ الاسلام افندی‌یی سورگونه چیقاردی ، داها یولده ایكن كری چویرتوب آیاستفانوس كوینده آصدیردی . سس چیقارمغه جسارت ایدن بولونه‌مادی . اوزمانه كلنجه‌یه‌دك بزده عادت اولمایان بو جزا ایله « پادشاه دكیشدیرمك » سوزلریله اونی قورقوتمق ایسته‌ینلره ای برتنبیه ، درس ویریور ایدی .

اوردی ایله حلبه وارمش اولان صدراعظم‌ده اوتوز سنه‌دنبری حكومته سلاح ایله قارشی طورمقده اولان درزی امیری فخرالدین بن معانك باشنی كسمكه یول بولمش ، ممكنی اونك فنالغندن قورتارمش ایدی .

بو صیراده روسیه دولتنك تشویقیله لهستانه بر اوردی كوندرلمشدر . حكومتلری جمهوریته دونمش اولان لهلیلر هنوز روسیه حكمنه كیرمش اولان قازاقلرله آیی كچنورلر ، روسلره قارشی اونلری كوزه‌دوب قورورلر ایدی .

قارا دكزده ایری قایقلرله چاپول یاپان ، بر آرالق قارا دكز بوغازینه قدر صوقولوب اوزولرینه عثمانلی دونانماسی چیقاریلان قازاقلردن دولتده پك خشنود دكلدی .

تاتار ، نوغای عسكرینك قاتیلمه‌سیله قوتی آرتان اوردی باشنده

آبازه پاشا لهستانه يورودی . آنديغی برطاق ايله اونلری آمانه دوشوردی .

سلطان مراد ايران سفرينه كيدر ايكن ازميدن گری دونمكه مجبور اولمش ايدی . بو ايشلرله اوغراشوركن ايكی سنه گچدی . يكيدن ايران سفری آچدی ، ايكی سنه اوكجه پای تختدن يرلديغنده ميدان آلان جلوس شماته‌لرينی هنوز اونوتمامش ايدی . لزومسز بر وهمه قاپيلدی ؛ سلطنتی صاغلامق ، قورومق قايغوسی ايله قرنداشلری شهزاده بايزيد ايله شهزاده سليمانك كنجلكلرينه آجيمايه‌جق قادار قاتی يوركلك ايله جانلرينه قيمه‌دن بوله چيقامادی . بو كناهسز شهزاده‌لرك آجيقلی اولومندن مشهور فرانسز شاعری « راسين » بر تياترو اويونی دوزوب يازمشدر .

ارضروم يوليله كورجستانه كيروب ايلروله‌ين اوردی روانه واردی قلعه‌يی فتح ايله محافظی ميركون خانی اسير ايتدی .

بويوك عباسك يرينه ايران تختنه كان حفيدی شاه صفی والده‌سی ، قاريسی ، وزيرلرينی اولدورتمكله ذوق آلان ظالملردن ايدی . آنك يتشديرمه‌لرندن اولان ميركون خان اونك جفالرينی چكمكدن ايسه عثمانلی پادشاهنه اطاعتی جانه منت بيلدی . دونشده اونكله پای تخته برابر كلدی . بوغاز ايچنك الك كوزل بر يرنده‌كی مشهور كويه آدينی براقان بو ميركون خاندر . پادشاهك پك زياده كوزده‌سی ، نديمی اولمش ايدی .

رواندن آزربايجان ايچنه طوغرو ايلروله‌ين اوردينك باشنه گچن سلطان مراد آراس صوينی ، كوپريسز بولديغندن ، آلتنده‌كی

آنی دیزگینله‌دی کچدی . کوستردیکی بهادرلق اورنگی ایله اوردی‌یی جانلاندیردی ؛ پادشاهك ایزی بوتون عسکره صو کچیدلکی ایدیبور ایدی ! عجمك رستملرنی ، عربك حیدرلرنی آندیران بویله‌یکیتلکلر ایله هپ آزربایجانی طولاشدی ، خوی ، سلمان یولندن کری دوندی . اسکی زمان قهرمانلرینك عادتلری اوزره تیمور زرهلی لباس کیتمش ، باشنه مرصع آلتون طولغه کچورمش ، شانلی بر آلای ایله پای تخته کیرمش ایدی (١٠٤٥) ه .

سلطان احمد زماننده عثمانلی ارمنیلرندن « قاتولیك » مذهبنی قبول ایدنلر اولمش ایدی . قاتولیك ارمنی راهبلرندن صوکرالری وندیکه کیدنلر اوراده نذردن طوپلانان پاره ایله بر راهب مکتبی یاپدیلر . زمانمزه قدر طوران بومکتب بالکز راهب یتشدیرمه‌دی غربی اوروپاده یاییلمغه باشلایان علوم وفنونك ارمنیلر آراسنه یواش یواش کیرمه‌سنه‌ده یاردیمی اولدی .

بو مذهب دکیشیکلکی آنالردن قالمه مذهبلرینه باغلی قالان ارمنیلرك خوشنه کیتمدی ؛ اسکیلر ایله یکیلر آراسنده منازعه‌لره سبب اولدی .

بوشناق خسرو پاشایه تسلیم اولوب عفو اولوندقدن صوکرا پادشاهك بك چوق التفاتنی کورن آبازه پاشانك بیله باشنی کسدیرن بو منازعه‌لر ارمنیلرك ایلری کلنلرندن بر چوغنی‌ده اعدام جزاسنه چاپدیرمشدر .

١٠٤٧ سنه‌سی بغدادی کری آلمق نیتی ایله یکیدن ایران سفری آچیلدی ، بو سفره کیدرکن سلطان مراد اسکی عرب مجاهدلرینك قیافتلرینه بکزر زرهلی برلباس کیتمش ، باشنه کفیه باغلامش ایدی .

[illegible]

دونشده دیاربکرده فساد قوپارمغه یلتهتن شیخ محمودی ، یکرمیه بیکه واران جمعیتی تپهلهیهرك ، یوقایتدی . اولکندن شانلی برآلای ایله پای‌تخته کیردی . بعضی قلعه‌لرك ترکیله شاهك صلح تکلیفی قبول اولونوب سرحدلره میللر ایله نشانلر دیکیلدی . (١٠٤٨) ه

صوڭ ایران سفرندن بری سلطان مراده « ریح طیار » دینیلن صانجیلر عارض اولمش ایدی . کمیکلرینه ایشلهین بو صیزیلرك نوبتی کلنجه آجی آغریلر اونی ییقوب ییتوریور ایدی . بوتون حکومت ایشلرنده امرینی ، سوزینی دیکلتمکه آلیشمش اولان بو دیك باشلی قهرمان طبیبلرك سوزینی دیکلهمهیور ایدی .

صیزی نوبتی کچنجه سلحدار پاشالر ، میرکون خانلرکبی مصاحبلریله بوغاز ایچی کوشکلرنده ذوق ، عشرت عالملری تازهلهیور ایدی .

اوکی آلنهمایان بو ابتلا زماننك کرچکدن قهرمانی اولان او گنج پادشاهی ٢٨ یاشنده آلدی ، کوتوردی . (١٠٤٩) ه

باباسی سلطان احمدك تربه‌سنه کومولدی .

تخته جوجق کلدیکندن سلطنتك « کوسم » لقبیله مشهور اولان مهیکر والده سلطانك وصیلکی آلتنده کچن ایلك دوری قرنداشی گنج عثمان ایله عمجه‌سی مصطفای اول زمانلردن بری آزان عصیانلر ، فسادلر ایله کچدی . گنجلك چاغنه وارنجه ایش دکیشدی . آناسنك وصیلکی باشندن آتدی . جرأتله یکیچریلری بیلدیردقدن لساننده‌کی طلاقت ایله اونلرك کوکلنی قاپوب اطاعتلرینی صاغلادقدن صوڭرا الندن ، قهرندن قورتولمق کوچ اولدی .

« زوری ، مهابتی همان یاووز سلطان سلیمی کچمش ایدی » .

سلطان ابراهیمك سلطنتی

١٠٤٩ — ١٠٥٨

سلطان مراد رابع « ریح طیار » خسته‌لگیله اولدیکندن قرنداشلرندن صاغ قالان شهزاده ابراهیم عثمانلی تختنه چیقارلدی .

اوندن اوگجه سلطنت سورن قرنداشلری ایکی پادشاهك زمانلرینی سرایده محبوسلق ، اولوم قورقوسی ایله گچورمش ایدی . پادشاه اولدیغی کون عقلنده بیاغی برطورغونلق اولدیغی کورولیور ایدی . یکرمی بش یاشنه وارمش بوشهزاده جلوس خبرندن قورقدی ؛ کوسم والده سلطان مراد رابعك جنازه‌سنی کوزی اوگنه کتورمه‌دن خبرك طوغرولغنه اینانه‌مادی .

بغداد سفرنده صدارته گلن آرناوود قارا مصطفی پاشا ایش اکلار بروزیر ایدی ، اکلایشلی دولتك ، ملتك سلامتنه ، شرفنه یارار ایشلره ویرمش حمیتلیلردن ایدی . کوسم سلطان عقللی بر قادین اولدیغندن صدر اعظمی یرنده آلیقویدی ؛ دیدکارینی دیکله‌دی .

والده سلطان ایله صدر اعظمك تدبیرلری برلشدی . حکومت ایشلرینك یولیله کورولمه‌سنه چالیشلدی . یازیلان نامهٔ همایونلر ایله اجنبی دولتلره یکی جلوس تبلیغ اولوندی . اردل ایله راغوزه جمهورینك ویرکولری کلدی . ایران ایله روسیه‌دن هدیه‌لر کتورن ایلچیلر قبول اولوندی . (١٠٥٠) ه

[illegible]

(٨٥٠١)

[illegible]

[illegible]

خاندانك ، ماتك گوزل طالعنه ویریله‌رك حمیتلی آدملرك یوزلری گولدی .

صدر اعظمك أنی اداره‌سی ، ایشلری صاغلام طوتماسی مملكتك هر یرنده ظلمی قالدیرمش ، آهالی‌یه بر آز گوز آچدیرمش ، دولتك خزینه‌سنی دوزلتمكه باشلامش ایدی .

سلطان احمد صدر اعظملرندن مشهور نصوح پاشا اوغلی حسین پاشا پاره‌یی سه‌ور ، باباسی كبی پك زنگین ایدی . حكومتك اداره‌سنده‌كی دوز گوڭلك اهالی‌یی ایسته‌دیكی كبی صویمغه یول براقمیور ایدی . بویله یاپی هواسنه گیده‌مه‌مك پاشانك ایشنه گلمیور ایدی ، عصیان بایراغی آچدی . سیواسه هجوم ایله قارشوسنه چیقان برقاچ بكلربكنی بوزدی ؛ اولدوردی .

آزغینلغی آرتدیران نصوح پاشا اوغلی پای تخته طوغرو یورودی . اوسكدارك آرقه‌سنده‌كی چاملیجه تپه‌لرینه عصیان اوردوسی چادیرلرینی قوردی ، حكومته میدان اوقویور ایدی . اونی تربیه ایچون گوندریلن عسكری پریشان ایله‌ده استانبول خلقنی خلجانه دوشوریور ایدی .

صدر اعظمك بودره بكی طوتمقدن گوزی ییلمادی . قوردیغی تدبیرلر ایله عاصی‌یی ، آیاقداشلرینی یقالاتوب باشلرینی جلاده ویردی . بوتون مالاری خزینه‌یه آلنمش ایدی . اله گچوریلان پاره بر میلیون آلتونی گچیور ایدی . یازیق كه گیت گیده بو مصادره اصولی بر جه عادت اولدیغندن صوڭرالری نیجه خانه‌لك سوندورلمسنه یول آچیلدی .

تاریخلرمزده « جینجی خواجه » لقبیله مشهور اولان اوقویجی « نفسیله هر درده دوا اولیجی بر آدم جلوسك دردنجی سنه‌لرنده باش

کوسترمش ایدی . بر یوانی یولدی ، سرایه چاندی ؛ دماغی بویله افسونلره ایناننمغه اویریشلی اولان سلطان ابراهیمك قولایجه کوزینه کیردی . چوق سورمه‌دن اوقویجی قاضیعسکرلك مرتبه‌سنه چیقارلمش ایدی .

قاضیعسکر خواجه یالکز اوکا ایناناتلری افسونلامقله قالمایور . حکومت ایشلرینه‌ده الداوراجق قادار جرأتی ، نفوذی آرتیورایدی. صدر اعظم قارا مصطفی پاشانك وقاری افسونجینك بردورلو ایشنه کلمیورایدی . نه‌یاپدی ، ایشله‌دی ؛ دولتك الڭ بویوك مأموری اولان اواقتدارلی وزیرك باشنی جلاد کمندینه طاقدیرمق فرمانی چیقارتدی، یرینه سلطان زاده محمد پاشا صدر اعظم اولدی .

آرناوود مصطفی پاشا پارمق قاپوده‌کی تربه‌سنده یاتار .

جینجی‌یه قاپیلان سلطان ابراهیمك کوکلی آرتق قادینلره قاپیلمغه یوز طوتدی . خاصکیلرك ، سرای خدمتده ایلری کلن قادینلرك ، اوزمانلر « خاصلری » آدی ویریلن معاشلری پك چوق آرتدیغی کبی آدملرینی منصبلره کچورمك ایچون حکومت ایشلرینه ال اوزاتمه‌لری‌ده چوغالمش ایدی .

غریبدرکه سلطان ابراهیم زمان سلطنتنك الڭ بویوك وقوعاتندن بولونان کرید سفری قادین قیصقانجلغی یوزندن ایلری کلمشدر :

شهزاده محمدك سوت دایه‌سی اولان جاریه‌نك ممه‌ده برچوجغی واردی . سلطان ابراهیم حرم همایونده بو کنج دایه‌یه کوز آتدیغندن شهزاده‌نك آناسی خاصکی سلطان بوکا پك قیصقانمش ایدی . بوعائله کچینیکسزلکی ایشی سود امن شهزاده‌نك قیبلمه‌سنه قدر ایلری

کتوره‌جکنـدن قورقان قیزلر آغاسی سـنبللی آغا بر یولنی بولدی ، پادشاهدن آلدیغی مساعده اوزرینه سود آنالق ایدن جاریه‌یی ، اوغلینی برلکده آلدی « حج » نیتیله حجازه یول طوتدی .

بیندیکی گمی آق دکزده مالطه قورصانلری الینه دوشـدیکندن ایدیلن غوغاده سـنبللی ایله یاننـده بولونانلرک هپسنی اولدوردیلر ،ماللرینی یاغمه ایتدیلر . قورصانلر اسـیر دوشـنلر ایچنده بوچوجغی عثمانلی شهزاده‌لرندن صـانوب رومایه کوتوردیلر . قاتولیک مذهبنـده بویوتدکلری بواسـیر صوکرالری راهبلك تربیه‌سی آلدی ؛ « پدرو اوتومانو » آدیله مشهور اولدی .

سنبللی کمیسنی یقـالایان قورصانلر تورك کمیلری الینه دوشـمك قورقوسـیله اونلریخـلرده وندیکلی حکمنده بولونان قندیه آطه‌سـنه قاچوب باریندیلر ، عثمانلی دوشمنلرینه یتاقلق ایتمکله تهمتله‌نن وندیکه اعلان حرب اولوندی .

کرید آطه‌سی اسکی یونان اساطیرنده الک بویوك معبود « ژوپیتر » حضارینك بولوندیغی بر صـاییلور ایدی . « آیدا » آدلی پری‌ده گویا بو آطه‌نك ملکه‌سی ایدی . ازمنهٔ قدیمه‌ده رومالیلر ایله اولان اوزون محـاربه‌لریله مشهور اولان « پونت » حکمـداری مهرداده کریدلیلر یاردیم ایتدیککندن قونسـول « پومپه » آطـه‌یی ضـبط ایتمش رومایه قاتمش ایدی . شرقی رومایه کچن کرید آطه‌سنی بنی امیه خلافتی زماننده عربلر فتح ایتدیلر . قرون وسطاده آطه اهل صلیب الینه دوشدی ، کیت کیده جنوزلیلره ، اونلردن‌ده وندیکلیلره کچمش ایدی . عثمانلیلرك

فتحنه قالقیشدقلری کرید ، تاریخده ایشته بویله مشهور اولمش بر آطه ایدی .

ایکی‌یوزدن چوق کمی صایان عثمانلی دونانماسی قپودان دریاخروات یوسف پاشا قومانداسنده دکزه چیقدی . کمیلره بیندیریلن اوردینک سردارلغی سلطان زاده محمد پاشایه ویرلدی . قارایه دوکولن عسکر اللی کون محاصره‌دن صوکرا آطه‌نک عسکر مرکزی اولان خانیه قلعه‌سی برجلرینه عثمانلی سنجاغنی دیکدی (۱۰۵۵ ۱٦٤٦) .

سردار سلطان زاده طوتولدیغی حما صیتمه‌سیله اولدوکندن جنازه‌سی استانبوله آلدیرلدی اوسکدارده شیخ هدایی تکیه‌سی مزارلغنه کومولدی .

قپودان دریا یوسف پاشا قلعه‌نک محاصره‌ده ییقیلان یرلرینی تعمیر ایله محافظه‌سنه ۱۲ بیك عسکر راقدی قیشین استانبوله دوندی . پادشاهك بك چوق التفاتلرینی کوردی . بونی چکه‌مه‌ینلر اوغیرتلی عسکرك اعدامنه فرمان چیقارتمقده کیکمه‌دیلر . کرید سفرینی اوزاتمه‌سی اوراده زنکین اولمق فکرندن ایلری کلدیکنی ، آطه‌دن کتوردیکی بر آلتون دیرکی صاقلادیغنی قباحت اوله‌رق اورتایه سورمشلر ایدی . آلتون دینیلن دیرکك وقتیله مصردن کریده قالدیرلمش صاری مرمردن یاپمه بر دیرك اولدیغی صوکرا میدانه چیقدی اما ، زواللینك باشی کیتمش ایدی .

اوکجه‌لری بودین والیلکنده بولونمش اولان دلی حسین پاشا کریده سردار تعیین اولوندی ، حسین پاشا مقتدر ، کوزی‌پك‌برعسکر ایدی . رتموی ، باشقه یرلری برر برر اله کچوردی ، آطه‌یه آدینی

آلت اوست اولدی . کیت کیده کندینه تیتیزلك ، حدتده عارض اولدیغندن غضبندن هرکس تیتره‌یور ایدی .

استانبولده سلطان احمد جوارنده‌کی محله ایله آدی بزه قدر کلمش اولان فضلی پاشا ، جینجی خواجه‌نك بر باشقه دورلوسی اوله‌رق خنکاره چاتدی . پادشاهك قیز قرنداشلرندن برخانم سلطانی اونکله ئه‌ولەندیرمك ایچون قورولان اوزون دوکونلر میدان آلدی . بو دوکونلرده خنکارده « تللی » آدلی بر جاریه‌یی نکاح ایتمك هوسنه دوشدی . علمادن ، وزیرلردن بوتون ایلری کلنلری بهاسی آغیر سمور کورك هدیه‌سنه زورله‌یورایدی . کورك مراقی کیتدکجه آرتدی؛ بر کوشکك دیوارلرینی کورکله قاپلامق امرلرینی والده سلطان بیله کری آلدیره‌مایور ایدی . دیوارلری کورکله قاپلامق یتمیور ، بر آرالق صقالنه‌ده اینجیلر ، الماسلر اوردورمك ایله ذوق آلیور ایدی .

بو هوسلر افسونجیلره اوقونمق ، اونلره ایناتمق دوشکونلکنی الیقویامادیلر .

شهرده آرابه‌لرك کزمه‌سنی یساق ایتدی . برکون داوود پاشا سمتنده نفسی تأثیرلی بربویوجی‌یه اوقونمغه کیدر ایکن یولنه برصامان آرابه‌سی چیقنجه غضبلاندیغندن صدر اعظم بوشناق صالح پاشایی همان بولوندیغی ئه‌وه چاغیرتدی . امرینی طوتمادیغنه جزا اوله‌رق زواللی‌یی اوراده برقویو ایپی ایله بوغدورتدی .

قرنداشی سلطان مرادك خاص اوطه آغاسی کوریجه‌لی مشهور قوچی بکك کنجلکنده اوکا براصلاحات لایحه‌سی ویرمش اولدیغنی خبرآلمش ایدی . زواللی اختیاری چاغیرتدی ؛ اونی‌ده برلایحه یازمغه

زورلایور ایدی . اونی سەون ، اونی قورویان کوسم والده سلطانك نصیحتلرینه آرتق قولاق آصماز اولمش ایدی . برکون اوقوجه والده سلطانی سرایدن قوومغه قادار واریور ایدی .

عقله صیغمایان بوکیدیشی آرتق خلق چکمز اولمش ایدی . عصیان قالدیردیلر . ایش باشنده بولونانلری دکیشدیردیلر . صدراعظم هزار پاره احمد پاشایی آت میداننده پارچەلەدیلر .

کوسم سلطان اوغلنه ناصلسه چوجقلغندن بری بك دوشکون اولدیغندن عصیانه قالقانلری نصیحتلر ایله ، یالوارمق ایله صوصدرمغه بك چالیشدی ؛ سوزینی کچورەمدی . یدی یاشنه ایرمش اولان شهزاده محمدی الندن طوتوب کوسترمەیجه سرای قاپولرینه اوشنلرك کورولتیسی کسیلمەدی .

بوتون خلق چوجق پادشاهی آلقیشلادیلر ؛ عثمانلی تختنده چوق یاشامامسنه یوکسك سسله دعا ایتدیلر .

سلطان ابراهیمی سرایده بر اوطەیه قاپامشلر ایدی . برقاچ هفته صوکرا سپاهیلر اونك محبوس قالمەسنه راضی اولمایوب آیاقلاندیلر . بوسپاهی آزغینلرینك دعواسی یکی برفساده میدان ویرمەسون دییه محلنده اوزواللی‌یی بوغدیلر .

آیاصوفیەدەکی تربەسنه کومولدی .

آوجی سلطان محمدك زمان سلطنتی

۱۰۲۷ — ۱۰۳۱

سلطان محمد رابع عثمانلی تختنه چیقارلدیغی زمان یدی یاشـنده بر چوجق ایدی . قورقوب ایچمسون دی‌یه بیعت مراسمنده بولونانلر حضورندن یواشـجه گچیورلر ایدی ، سـلطنتك ایالك آلتی ، یدی سنه‌سی هپ عصیانلر ، یولسزلقلر ایله گچدی .

کوسم سلطان گون کورمش ، واریشلی برقادین اولدیغندن صدارتده آلیقویدیغی صوفی محمد پاشـا ایله برلکده ایشلری دوزلتمکه جالیشیور ایدی . معهود جینجی خواجه‌ده بو آرالق سـورکون ایله استانبولدن دفع اولوندی . بریکدیردیکی پاره مصـادره ایله خزینه‌یه آلنـدی . بو پاره‌دن آیریلن ایکی میلیون آلتونك جلوس بخششلرینـه یرادیغی تاریخلره گچدی .

سرایك ایچ آغالریله یکیچریلر آراسـنه کیرن دشـمنلق هنوز یاتیشه‌مایان فسـادلری جانلاندیردیغندن پای تخت یکیدن آلت اوست اولمغه باشـلادی . فساد آتشـلرینك بویله یکیدن آله‌ولنمه‌سی سرایده سلطان ابراهیمك جاننه قییلمه‌سنه سبب اولمشدر .

پای تختك بوقاریشقلغی ایچنده کرید سرداری غازی دلی حسـین پاشـا اونودلمش ایدی . اوكا امداد عسکری ، عـسکره جبخانه ،

بی یه‌جك یتشدیرمكده دونانما كوچلك چكیور ، وندیكلیلر الندە خرپالەنیور ایدی .

كوسم والده سلطانك حكومت ایشلرینی اله آلوب نفوذی آرتمه‌سنی پادشاهك آناسی خدیجه ترخان سلطان ایی كوزله كورمیور ، چكه‌میور ایدی . اوغلینه وصی اولمق ، كندی هوسنه سلطنت سورمك اوكا داها اویغون كلیور ایدی .

بو اوغل آدینه سلطنتی پایلاشه‌مامق قادین قیصقانجلغی ایلك اوكجه صوفی محمد پاشانك اعدامنی ، شیخ الاسلام عبدالرحیم افندینك سوركونه كیتمه‌سنی میدانه چیقاردی . جلوسك اوچنجی سنه‌سی‌ده ایچ آغالری الندە سرایده بوغدیریلان كوسم سلطانك ، سلطان احمد اولەلی اوتوز بش قرق سنه‌در پادشاهلره كنجلكلرندە وصیلك ایدرك ، مملكته چوق خدمتی كچمش اولان اقبال كونلرینی سوندورمشدر . اولدورلدیكی زمان یاشی سكسانه یاقلاشمش ایكن هنوز بنیه‌سی پك قوتلی ایدی . یكی جامعه‌كی تربه‌یه كومولدی .

پای‌تختده‌كی قاریشقلق بو اولوملر ایله بیتوب توكنمه‌دی ، ایشلری اكلایاجق صاغلام برقفا ، دوزلته‌جك صاغلام برال كركیور ایدی .

استانبولك فسادی یوزندن آناطولی‌یه سرایت ایدن ازغینلغی ، اطاعتسزلكی نوبتله صدراعظملغه كتوریلن سیاوش پاشالری ، قپودان دریا مراد پاشالری ، مصر والیلكندن یتشمه ملك احمد پاشالری ایش كورمكه براقمایور ایدی . آناطولیده زوربالغه قالقدیغی ایچون صدارت ایله عاصی الی باغلانمق ایسته‌نن سكبان اسكیسی ابشیر پاشاده استانبولده سوز یوروتمه‌دی ؛ بركون یكیچریلر الندە پاره‌لاندی .

بوعصیان دوری التی ، یدی سنه سوردی . بوبوکی ، کوچوکی هپ یاقدی ، قاووردی . نهایت ، والده ترخان سلطان آدملرندن دارالسعاده آغاسی سلیمان آغانك دلالتیله وزیرلردن کوپریلی محمد پاشا یابدیغنه کیمسه قاریشمامق شرطیله قبول ایتدیکی صدراعظملغه کتورلدی (۱۰٦٦) ه .

کوپریلی ایش اکلار ، اکلادیغی ایشی قیاقده اولسه ، یاپمقده کوزی پك بر وزیر ایدی . یاشی یتمش ایکی‌یی بولمش ایدی اما ، بینی بیلکلری کبی قوتلی ایدی . اکلایشله جرأتله ایشلری اله آلدی ، اوکنه دوشن انکللری قوپاردی ، آتدی . عثمانلی دولتنی تهلکه‌لی براوچورومدن قورتاردی .

— ۸ —

کوپریلینك صدارتی — عاصیلرك تأدیبی وندیك دونانماسنك مغلوبیتی — ترانسلوانیا محاربه‌سی — کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشا — مجارستانده آلمانیا ایمپراطوروولغیله محاربه — سن‌غوتار بوزغونلغی — مصالحه — کریدك فتحی — لهستان سفری — آوجی سلطان محمدك سفره عزیمتی — مرزیفونلی قاره‌مصطفی پاشانك صدارتی — ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سی — سوبیه‌سکینك آوستریالیلره یاردیمی — بوزغونلق — آوجی سلطان محمدك خلعی — سلطان سلیمان ثانی — سلطان احمد ثانی — آوستریا سفرینك دوامی — ایکنجی سلطان‌مصطفانك جلوسی — پادشاهك غیرتی — هربردن‌اوردیلر طوپلانمه‌سی — قهرمان پادشاهك سفره چیقماسی — مجارستانده غلبه‌لر — زانتا بوزغونلغی — قارلوچه معاهده‌سی —

کوپریلینك صدر اعظملغی

کوپریلی محمد پاشا آناطولیده آماسیه، جوارنده، اونك آدینه «وزیر کوپریسی» دینیلن کویدندر. «آرناوود کوپریلی» سندن اولدیغنی ادعا ایدنلرده اکسیك دگلدر. اسکی یونانستانده، مشهور تمیستوقلك آتنه‌ده‌می، اسپارطه‌ده‌می طوغدیغنه بوایکی شهر اهالیسنك ایتدکلری نزاع کبی قوجه کوپریلی‌یی‌ده عثمانلیلر پایلاشه‌مامشلر. بو همشهریلك قیصقانجلغی آناطولی تورکلری ایچونده، ماکه‌دونیالی آرناوودلر ایچونده برشرف صاییلور. هله او شرفك الك چوق پایی صدر اعظم کوپریلی محمد پاشایه دوشر. کوپریلی نره‌ده طوغدی ایسه طوغسون عثمانلی اوغلی عثمانلی‌در!

گنجلك تربیه‌سنی سرایده آلدی . حکومت ایشلرنده سلطان مراد صدر اعظملرندن بوشناق خسرو پاشا یتشدیرمه‌لرندندر .

ترخان والده سلطانك صدر اعظملغی الینه تسلیم ایتدیکی کوپریلی محمد پاشانك حکومت باشنه کلنجه ایلك ایشی سلطان ابراهیم زمانیله کنج پادشاهك چوجقلغنه تصادف ایدن زمان عصیانلرنده ، فسادلرنده علما ایله طریقتدن بولونانلر آراسنه دوشن گچینیکسزلکی آتمق اولدی . سلطان مراد ثالث عصرندنبری یزده خزینه‌یه طارلق گلنجه عیاری بوزوق سکه ایله چاره آرامق اویغونسزلغنه بو دورده‌ده باش اورلمش ایدی . عیارسز پاره یرینه آلتون ایشله‌مه‌سنه قوللانیلمه‌سنه مساعده ایله بویوزدن صیقیلان خلقك کنیشله‌مه‌سنه خدمت ایدی . جلوسندنبری میدان آلان فسادلره الڭ چوق اوڭ آیق اولان سپاهی آزغینلرینی کندینه قازاندیغی یکیچریلر ایله تپه‌له‌دی . ویردیکی جزالر پك قیاسی‌یه ایدی فقط عسکرك اطاعتنی صاغلادی .

کریدك فتحنی کوجله‌شدیرمکه بوتون وارلغیله صاواشان وندیكك دونانماسی پای تختك قاریشقلغندن یول بولوب لیمنی آطه‌سنی اله گچورمش ، شمدی‌ده چنای‌قلعه بوغازی اوگلرنده عثمانلی دونانماسنه میدان اوقویور ایدی .

صدراعظم عصیان ییللرنده اجنبی دولتلر ایله یوز اوستنه براقیلان مناسبتلرینی یولنه قویدقدن ، او عصرلر دائمارقه‌یه طوغری شمالی اوروپایه یاییلان اسوج حکومتنك قرالی « گوستاو » طرفندن روسلره قارشی ایدیلن شکایتلری « پولنیقه » ایله صاووشدیردقدن صوکرا بوتون

غیرتی وندیکلیلرك حقندن کلمکه طوغرولتدی ، دونانما ایله جناق قلعه‌یه طوغری دکزه چیقدی .

نیجه سنه‌لردر سلاح آرقداشلرینه ، کوجی‌تمه‌ین سس‌سز همشهرلرینه یاناغان صاللایان یکیچریلرك قابادایانی استانبول سوقاقلرندن طیشاری چیقمایه‌جق بر حاله کلمشدی . وندیك دونانماسنك شدتلی آتشندن بیلغینلق کوستروب ، قارایه دوکولمکه باشلادیلر .

کوبریلی قاراده‌کی طوپلرك آغزی دشمن کولله‌لرندن قاچانلره چه‌وریلدی . ایکی آتش آلتنده اولوم قورقوسی ، اوتانمق طویغولریله برلشدی عسکر قارادن یوز چه‌ویردی ؛ دوشمنه دوندی . بوصره‌ده « قارا محمد » آدلی بر طوپجی نفرینك آتدیغی کولله‌نك واروب دشمن آمیرالنی اولدورمه‌سی . یندیکی کمینك‌ده آتش آلمه‌سی ایشی دکیشدیردی . بولویلان بر طارلق اولدیغندن بو آتش بوتون دونانمایه سرایت ایتدی ، یاقدی ؛ محاربه‌یی عثمانلیلر قازاندی .

شوقدرکه وندیك دونانماسنك یانغین آلوی بزم دونانمایی‌ده یقدی کول ایتدی (١٠٦٦) .

استانبوله دونشده آتدیغی کولله ایله دشمن آمیرالنك کله‌سنی قاووران طوپجی قارا محمدك یرلنی ، اوکا سویله‌دکلری زمان ، کنج پادشاهك پك خوشنه کیتمش ایدی . کیمکده اولدیغی قافتانی همان چیقاروب طوپجینك صیرتنه کیدیرتمکله اوکا التفات ایدیبور ایدی .

آتالرینك یکیتلك قانی طامارلرینه آشیلانمش اولان بو ارسلان یورکلی کنج پادشاه داها ایکی سنه اوکجه برکون ملك احمد پاشانك

قبه آلتی دیوانندە گریدە ، وندیکلیلر ایله اوغراشیله‌مامق سوزلرینه جانی صیقلوب « بکا دشمن حققندن کله‌جك قوتلی بردونانما حاضرلانسون ! » دی‌یه باغیرارق دیوانده حاضر بولونانلری سوینجله قورقوتمش ، قورقو ایله سه‌وینديرمش ایدی .

یانان دونانما یرینه آزگونده یکیسنی یتشدیرمك بیلگیسی کوپریلی‌یه صوقوللیدن میراث قالمش بر مزیت اولدیغندن آراسی چوق گچمه‌دن حاضرلادیغی یکی بردونانما ایله‌چناق قلعه‌دن تکرار طیشاری چیقدی ؛ وندیکلی‌یه دوشن لیمنی‌یی‌ده گری‌یه آلدی .

ترانسلوانیا (اردل) برنسی قازاقلرك خوطمانی ایله سوز برلگی ایدرك طوپلادقلری ٦٠ بیك صایلی براوردی باشنده دیوان همایونك امرلرینه قولاق آصمامغه قالقیشمش ایدی . صدر اعظم اوردیسی ایله تاتار سواری فرقه‌لرینك آراسنده صیقیشدیریلوب کوزل بر کوتك ییین عاصی برنسی « تائیس » صویونك غرب وادیلرینه قاچمقدن باشقه چاره بوله‌مادی . قرق بیك دوقه آلتونی ویرمکه سوز باغلایان باشقه بر « بویار » ك برنسلکی قبول اولوندی ؛ اردل ایشی یولنه گیردی .

آبازه پاشا اوغلی حسن پاشا سپاهیلرك عاصیلکنی بهانه ایدرك باشنه طوپلادیغی عصیان آلایله زوربالغه قالقمش ایدی. صدراعظم بو عصیانی یوق ایتمك ایچون اردلدن دوندی ، آناطولی‌یه گچدی .

عاصی‌اوزرینه یورومك امرینی آلان مرتضی پاشا ایلك طوقوشمه‌ده سکز اون بیك تلفات ایله یوز گری ایتمش ایدی. کوپریلی بوزغونلغك برعسکر سردارینه الك کسکین اوگرتمه درسی اوله‌جغنی اکلایانلردن ایدی . بوزغونلق ویرن مرتضایه طارلمادی ، اونی ایجیتمه‌دی ؛

[illegible]

[illegible]

[illegible] (١٨٠١) [illegible]

[illegible]

بوسوز بوزانلره « وارادین » قلعه‌سنی ضبط ایله جواب ویریور ایدی .

صدر اعظم روسلرك تاتار صارقینتیلغندن ایتدكلری شكایتلری طاتلی سوزلر ایله صاووشدیردقدن صوكرا دینیه‌ستر (طورله) ، دینه‌پر (اوزی) صولری آغزلرنده بنا ایتدیردیكی قلعه‌لر ایله قارا دكزك شمال یالیلرینی صاغلامغی اونوتمامش ایدی .

مملكتك هرپانده‌كی سینورلرینی محكم طوتمق كركدیكنی بیلنلردن ایدی . جناق قلعه بوغازنده‌كی طابیه‌لریده چوغالتدی ، طوپلر ایله دوناتدی ، ونديك دوننماسنك دكزدن یاپه‌بیله‌جكی صارقینتیلغك اوكنی آلدی .

وارادین قلعه‌سنك ضبطندن طولایی آوستریا ایلچیسی شكایتك آردینی ، آراسنی كسمه‌یور ایدی . ایكی عاصی قاچاغك دیدكلرینی دكله‌یوب صلحی بوزان آوستریالی ایدی . بواوینقاغه جانی صیقیلان كوپریلی وارادین قلعه‌سنی كری ویرمكه یانشمایور ایدی . ایلچی‌یه ایری ، دیری سوزلرله « پادشاهمزك دكزده ، قاراده كیمسه‌دن قورقوسی یوقدر . ایناتمایان وارسه ، كلسون اونك كوجی ، قوتی دنه‌سون ! » دیمكدن چكینمه‌یور ایدی .

یاشی ایلرولك ایدی . كوكلرك بیراتدیغی وجود داها چوق ایش كورمكه طایانه‌مادی ؛ صدارتنك آلتنجی سنه‌سی اولدی . آوستریا ایله چیقمه‌سنی كوزله‌دیكی حربه یتشمك اوكا نصیب اولمادی (١٠٧٢) .

دیوان یولنده چنبرلی طاشه اوزاق اولمایان تربه‌سنده یاتار . عثمانلیلغه « آز زمان ایچره چوق ایش » كورنلردندر . وطنه یارارلق كوسترن بویوك آدملری اونوتماق صوكرادن كلن نسللرك بورجیدر .

کوپریلینك ، داها برچوق اوکا بکزه ینلرك کبی ، مزارینی ویران براقق اسکیلری اونوتمق صوچی ایله بزی اوتاندیرمه کرکدر .

***

کوپریلی اولدیگی زمان یگرمی اوچ یاشنه وارمش اولان سلطان محمد رابع ادرنه‌ده ایدی . طوتدیغی ایشلر ایله دولتی قورتاردیغی کورن گنج پادشاه — اوزمانك عادتی اوزره — « لالا » دی‌یه چاغیردیغی قوجه صدراعظمنه پك‌چوق امنیت ، التفات ایدر ایدی .

اولورکن پادشاهنه ایتدیگی وصیتی طوتدی . صدارت‌قائمقاملغنده بولونان اوغلی فاضل احمد پاشایی باباسی یرینه صدراعظم دیکدی .

عثمانلیلرده دولته ، ملته پارلاق گوسترن حکومت آدملری ایچنده گنج اوله‌رق صدراعظملغه گلنلرك برنجیسی سلطان سلیمانك پك گوزده‌سی اولان داماد ابراهیم پاشادر . ایکنجیسی‌ده کوپریلی فاضل احمد پاشادرکه صدر اعظملقله ایشلری اله آلدیغی گون ٢٨ یاشنده ایدی .

باباسی اونی ایی اوقوتمش، یتشدیرمش ایدی . آنا لسانی اولان تورکجه‌دن باشقه عربی ، فارسی‌ده بیلور ایدی . او عصرلرده بزده اوقویوب یازمه بیلنلر قحط ایدی . فقط بیلگیلی اولانلر اوستون کوری اوکرنمز ایدی . کوپریلی اوغلی احمده « فاضل » لقبی گرچکدن طاشیان بر گنج ایدی . بیلدیگی اوچ لسانده اوقور ، یازار ایدی . تورکجه‌ده شاعر ایدی . فقه علمنده ، مدنی قانونلرده ، سیاست ،

حقوق عمومیه‌ده ، تاریخده معلومات صاحبی ایدی ، لاتین لسانی‌ده ایی بیلور ایدی . یاشده‌کی آزلق بو معلومات چوقلغی ایله اوده‌نیور ایدی .

سنه‌لردن بری سوروب کیدن کرید سفری وندیکلیلرك نروتی توکنمش ، ترسانه‌لرینی خراب ایتمش اولدیغندن دیوان همایون ایله اوزلاشمق ایسته‌یورلر ایدی . گنج صدراعظمك گوزی طونا بوینده ایدی ، املی اوراده شان آلمق ایدی . وندیکلیلری ملایم سوزلرله آووتدی ؛ کندینی آوستریا ایشلرینه ویردی .

سلطان احمد صدر اعظمی توبوجی مراد پاشانك اردل قرالیله باغلادیغی عهد ایله اوندن صوکرا آوستریا ایله یاپدیغی « ذیت واتوروق » صلحنه کوره اردل قراللرینك تعیینلرنده عثمانلی پادشاهنك‌ده قاریشمق حقی قبول ایدلمش ایدی . فاضل احمد پاشا بو حقی قورومقده آیاق دیره‌دی ، ایلچیلر ایله اولان سوزلشمه کسیلدی .

١٠٧٣ هجرت سنه‌سی رمضاننده ـ که ١٦٥٢ میلاد سنه‌سی مارتنك ایلك یاریسنه دوشر ـ کوپریلی اوغلی عثمانلی اوردیسی باشنده بلغراده یورومك امرینی آلدی .

چوجقلغنده استانبولده کی عصیانلردن کندینه اوصانج گلن سلطان محمد رابعه کوپریلی محمد پاشا صدر اعظملغه گله‌لیدن بری ادرنه‌ده وقت گچیرمك داها ایی گلیور ایدی . اوردی‌یی بلغراده یوللار ایکن بر قوناق یره قادار گنج صدر اعظمله برابر گیتدی . عادت اولان مراسم ایله سانجاغی اوکا تسلیم ایتدی . بلینه‌ده قبضه‌سی آلتون ایشلمه‌لی بر قلیج باغلایه‌رق اونی التفاتلرله اوغورله‌دی .

صدراعظم فاضل احمد پاشا بلغراده اونی بکله‌ین اوردی‌یه قاووشنجه

یکیدن سوزلشمکه کلش اولان ایمپراطور ایلچیلرینی اوراده بولدی .

سوزه باشلامازدن اوکجه ایلچیلری یوکسك برتپه‌یه چیقاردی اونلره عثمانلی اوردیکاهنی کوستردی . اوردی محاربه‌یه آلیشقان ۱۲۰ بیك عسکر ۱۲۵ پارچه صحر' ۱۲ پارچه ایری محاصره طوپی ، ذخیره ، جبجانه طاشیمق ایچون ٦۰ بیك دوه ، ۱۲۰ بیك یوك آتی صاییور ایدی . بوکون بیله آزیقساغیه‌جق بویله براوردی اوزمانلر ایچون دها دهشتلی کورونور ایدی .

اوردیکاهی اوزاقدن سیر ایتدیرن سردار مصالحه قونشمه‌لرنده سویله‌یه‌جکلرینی گووه‌ندیکی بو اوردینك قوتیله اولچمك کرکدیکنی ایلچیلره اکلاتمق ایستیور ایدی . ایلچیلر ایله اولان گوروشمه‌ده صدر اعظمك الك اغیر کلن تکلیفی ایمپراطورلغك اسکیدن اولدیغی کبی هرسنه دیوان همایونه ۳۰ بیك دوقه آلتونی ویرمه‌سی ایدی. دولتلرینك استقلال شاننه بوویرکوبی بردورلو یاقیشدیره‌مایورلر ایدی .

سوزك آرقه‌سی آلینه‌مادی ؛ اوردی « اسك » قلعه‌سنه طوغری یورودی . « نوهسل » قلعه‌سی جوارنده طوتوشیلان محاربه‌ده ایمپراطورایلر بوزغونلق ویردیلر . قلیجدن آرته قالانلر قلعه‌یه صیغیندیلر . اوکونلرده قریم‌خان زاده‌لرندن احمدگرای ۱۰۰ بیك تاتار آتلیسی ایله کلدی ، صدراعظم اوردیسی‌ایله برله‌شدی . بوبرلشمه عثمانلی اوردیسنك قوتی دهشتی ، داها آرتدیرمش ایدی . نوهسل قلعه‌سی هجوملره طایانه‌بیلمکدن امیدی کسدی ؛ قاپولرینی عثمانلی‌یه آچدی . اوزمانه‌دك ضبط اولونماز دییه مشهور اولان بومجار قلعه‌سنك عثمانلی‌یه دوشدیکی خبری بوتون آلمانیایه قورقولی برشاشقینلق صالدی .

اوردی بلغرادده قیشلادی ایاجیلر یکیدن گلوب صدر اعظمله صلح ایچون کوروشمکه باشلادیلر . تکلیفلری دولتك شرفنه اویغون دوشمه‌یور دکلدی . آنجق کنج سردار شانلی برمحاربه ایله آدینی داها بویولتمك قایغوسندن کندینی آله‌مادی ؛ صلح تکلیفلرینی دیوان همایونه گوندردی . بهار گلوب کلز الندهکی اوردی‌بی‌ده مجارستانه صوقدی .

قارشوسنه چیقان ایمپراطور اوردیسنی او زمانك الڭ بیلگیلی ، اکلایشلی جنراللرندن « مونته کوکوللی » قوماندا ایدیور ایدی . آلمان ، ایتالیان عسکرندن طوپلانمش اوردیسنه گوکللی گلمش برچوق فرانسز « شوواله » سی‌ده قاتیلمش ایدی . جنرال مونته کوکوللی دراوا ایله موراوا چایلرینك برلەشدکاری یره یاپیلمش « سرینوار » قلعه‌سنه آرقه ویردی ، عثمانلی اوردیسنه قارشی طورمق ایسته‌دی . بوراده طایانه‌مادی ؛ آوستریا آرشیدوقەلغی مجارستاندن آیران راب صوبی اوزرینه چکیلدی .

عثمانلی اوردیسنه گلنجه قیشین آیالتلرینه صالیویرلمش اولان عسکر هنوز گلوب یتشمه‌مش ایدی . الده قالان عسکرك بر خیلیسی‌ده داها اله دوشمه‌ین برطاقم مجار « پالانقه » لرینك ضبطنه طاغیدلمش ایدی . بو سببلردن صدر اعظم الندە قالان اوردینك صاییسی ٣٠ بیکی آشمایور ایدی .

کنج صدر اعظم بو اوردی ایله‌ده دشمنی ، کوزینه کسدیردی . ایمپراطورلرك شدتلی آتشی آلتنده « رابا » صوینی کچمگه قالقیشدی . یکیچریلر آتش آلتنده یوزه‌رك صوبی کچدیلر دشمنك قلبگاهنه (مرکز) صالدیردیلر . مونته کوکوللی بوزولمه یوز طوتان عسکرینی

یکیدن طوپلایه‌بیلدی ؛ اونلره چکی دوزن وبردی . اوستون کلمکه باشلایان عثمانلی صفلری اوزرینه صالدیردی . اونلری یوز گری چویرتوب اوکونکی محاربه‌یی قازاندی .

عثمانلیلر مجارستانك هر یرنده سلاحلرینه طایانمش ، طورویورلر ایدی . ایالتلردن یوله دوزه‌لن عسکرك گلوب صدر اعظم اوردوسنك صاییسنی ، قوتنی آرتدیره‌جغی . تاتار آتلولرینك نره‌ده ایسه صاقیرغه کبی یتشوب اوردی‌یه قاووشه‌جغی شبهه‌سز ایدی . بونلری دوشونمکده عاجز اولمایان آوستریا جنرالی بر میدان محاربه‌سی قزانمقله یوقاری مجارستانی عثمانلی استیلا اوردوسنه چیکنه‌تمه‌نك اوکی آلینه‌مایه‌جغنی پك گوزل اکلایور ایدی . بونك ایچون آوستریالیلر صلحی حربدن الویریشلی بولدیلر ؛ فاضل احمد پاشانك بلغراده ایکن یازدیرمش اولدیغی عهدنامه شرطلرینی « ایزنبورغ » شهرنده امضالیوب قبول ایتدیلر .

۱٦٦٤ میلاد سنه‌سی ۱٤ آغستوسده امضالنان بو معاهده ایله دیوان همایونك طوتدیغی مجارلی پرنس « آپافی » نك اردل (ترانسلوا) قراللغی تصدیق اولونیور ، « مجارستان پلاتیناسی » دینیلن یرلر یکیدن عثمانلی‌یه براقیلیور ، بو حربده ضبط اولونان قلعه‌لر عثمانلی النده قالیور ، معهود ۳۰ بیك دوقه آلتون ویرگودکرنده هرسنه برهدیه‌یی ایمپراطورك پادشاهه تقدیمنه سوز باغلانیور ایدی .

النده بو صلح نامه ایله ادرنه‌یه دونن صدر اعظم پادشاهنك النی اوپدی ، التفاتنی گوردی . سلطان محمد ، غازی صدراعظمنی برلکده آلدی ، پای تختنه کلدی .

سلطان ابراهیم زمانندنبری اوزایوب گیدن گرید سفرینی بیتورمك صیراسی گلمش ایدی . ایرته‌سی سنه بهارنده صدر اعظمك گرید سردارلغنه فرمان چیقدی . نیجه سنه‌در سورن « قندیه » قلعه‌سنك محاصره‌سی سردارك آطه‌یه وارديغنده صیقی‌یی آرتديرمغه باشلادی . ونديكك الڭ مشهور جنكجیلرندن « موروسینی » ٤٠٠ پاره طوب ایله قلعه‌یی قورویور ، عثمانلیلره ویرمه‌مگه جهد ایدییور ایدی .

کوپریلی اوغلی سردارلغیله ایدیلن بو صوڭ محاصره آلتی آی سوردی (٢٤ مایس الی ١٨ تشرین ثانی) .

عثمانلیلر طرفندن ٦١٨ دفعه لغم آتیلمش ، ٣٢ هجوم یاپیلمش ایدی . محاصره ایدنلر قلعه‌یی آلمقده ، محافظه ایدنلر ویرمه‌مکده‌کی صاواش ایله عثمانلیلر ایچونده ونديكليلر ایچونده « آفرین » ه دگر بر هجوم ومدافعه اورنكی کوستردیلر .

عثمانلیلر ایله فرانسزلر آراسنده سلطان سلیمان ، برنجی فرانسوا زمانلرندنبری باغلانمش بر دوستلق بو تاریخلره قدر بوزولمامش ایدی . آوجی سلطان محمدك چاغداشی (معاصر) بولونان اوزمانكی فرانسه‌نك گونشی اون دردنجی لووی بولونديغی گونك قاتولیك تعصبنك آقینتیسنه قاپیلدی . برقاچ سنه اوكجه‌كی مجارستانده « سن غوتار » محاربه‌سنده اولديغی گبی بر طاقم فرانسز « شوالیه » لرینك ونديكليلره ياردیم ایچون تورکلره قارشی آطه‌یه گوكللی گیتمه‌لرینه گوز یومدی .

محاربه‌ده گوز پكلكی ، آقاجان قانلیلغی سوز گوتورمه‌ین فرانسز شوالیه‌لری بر طاقم اصیلزاده‌لرك قومانداسیله قندیه‌نك بو صوڭ محاصره‌سی گونلرینك برنده عثمانلیلره قارشی بر چقیش هجومی یاپدیلر .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (١٠٨٧ – ١٠٥٠) [illegible] ٥٨ [illegible]

[illegible]

[illegible]

یاللرینه طوغرو سوز گچورمکه باشلامشلر ایدی . جنوبه طوغرو یاییلمغه یوز طوتان روسلره قارشی لهستانی سپر ایتمك ایستهین عثمانلی دولتنك ایشی اوزاقدن کورهبیلن آدملری قازاقلرکده بزم حمایهمزه گیرمهلرینی پولتیقهلرینه پك اویغون بولویورلر ایدی . بوسببدن قازاق خوطمهانك دیلکنی قبولده گجیکمهدیلر . عثمانلی دوستلغنی دیلهینلره ویرلمك اوزمانکی عثمانلیلرك عادتلرندن اولدیغی اوزره خوطمانه برتوغ ایله برسنجاق کوندرلدی .

بویلهجه عثمانلی حمایتنه گیرن قازاقلری قورومق ایچونده صاییسی ۱٤۰ بیکه واران بر اوردی لهستان اوزرینه یورومکه باشلادی . سلطان محمدده بواوردی باشنده صدراعظمیله برلکده بولونیور ایدی .

پادشاه اوردیسی طونایی گچدی ، لهستانه طالدی ؛ « قامنیچه » قلعهسنی محاصرهیه آلدی . عثمانلی هجوملرینه پك قارشی گلهمهین قلعهنك فتحی لهستانده « پودولیا » دینیلن یرلرك عثمانلی الینه دوشمهسنی قولایلاشدیرمش ایدی ، لهلیلر سنهده ۳٥۰ بیك دوقه آلتونی ویرکویه سوز کسوب صلح باغلامغه جان آتدیلر .

بوآرالق له اوردیسی سردارلغنه گچن مشهور « سوبیهسکی » وطنی قورتارمقدن امید کسمهمش یگیت ، کوزی پك برجنکجی ایدی .

غازی پادشاهك مملکته دونن اوردیسنی یولده اوروب صارصمق سوداسندن کندینی آلهمادی ، « خوتین » قلعهسنه چکیلوب بکلهدی . بوزلری هنوز چوزولمکه باشلایان « دینیهستر » نهرینی گچر ایکن عثمانلی اوردیسنی ایی خرپالادی .

کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشا لهستان سفرندن صوکرا چوق یاشامادی صدارتنك اون آلتنجی سنه‌سی ٤٤ یاشنده ، حکومت آدملری، اوردی سردارلری ایچون وطنلرینه ایش گورمکه یارایه‌جق برچاغده اولدی ، گیتدی . بعضی کره بربویوك آدمك وقتسز اولمه‌سی تملکتق ایچون بك ضررلی چیقار ، کوپریلی اوغلی‌ده بویوی آدملردن ایدی . باباسنك دیوان یولنده‌کی تربه‌سنه گومولدی .

* * *

فاضل احمد پاشانك اولمه‌سی اوزرینه صدر اعظملق بویوك کوپریلنك دامادی مرزیفونلی مصطفی پاشایه ویرلدی. اجنبی حکومتلریله کوروله‌جك ایشلرده کوپریلیلر کبی بیلکیلی , تجربه‌لی دگل ایدی . ایلچیلرك بعضیلرینه یاقیشیق آلماز معامله‌لره قالقیشدی .

لهلیلر « بودولیا » تملکتندن بعضی یرلرك اونلره گری ویرلمه‌سنی تاتارلرك صارقینتیلغندن قورونمه‌لرینی گوندردکاری ایلچیلر ایله دیوان همایوندن دیله‌یورلر ایدی . اومدقلری جوابی آله‌مامقدن گوجندیلر ؛ روسلرك قوجاغنه آتیلدیلر . روسلر ۱۰۰ بیك صاپیلی براوردی ایله لهلیلری قورومغه یورودیلر .

بوکا قارشی چیقاریلان عثمانلی اوردیسی لهستانده « چهرین » قلعه‌سنی ضبط ایده‌بیلدی . فقط حربك (پولتیقه) سیاسی قسمنی اکلایان ، گوزه‌تن یوق ایدی ؛ باریشقلق اولدی ، ایش یوز اوستی براقیلدی . (۱۰۸۹) ه

بوحرب عثمانلی اوردیسی ایله روس اوردیسی‌نك ایلك چارپشمه‌سی

ایدی . ایلروده روسلرك عثمانلیلر ایله نه‌یجان اوغراشه‌جقلری بلکده خاطرلردن کچمیور ایدی .

مجارستان عثمانلی سلطنتی ایله آوستریا ایمپراطورلق خاندانی آراسنده پای ایدیله‌مه‌ین برمملکت ایدی . بونك ایچون ایکی دولت آراسنده نزاع اکسیك اولمایور ایدی . ایمپراطور برنجی « له‌ئوپولد » بك دیندار قاتولیك ایدی . اوتاریخلرده آوستریانك اك چوق جرمن مملکتلرنده نیجه نزاعلر ، اولوملره سبب اولان « پروتستان » مذهبنك باریشمق بیلمز بردشمنی ایدی . ماتلرینك باشلی باشنه اداره اولونمه‌سی اوزله‌ین « بویار » لرك (مجار بکلری) استقلال فکرلرنی قلیچ ایله یوق ایتمکه صاواشمه‌بغندن مجارلرده ایمپراطوردن نفرت کوسترلر ایدی .

مجار بویارلرندن « تکه‌لی » آدلی پرنس وطننك استقلال قازانمه‌سی اوغورنده جانی فدا ایدنلردن ایدی . آوستریا ایمپراطوریله باشه چیقامایه‌جغنی اکلاینجه عثمانلی دولتی قوجاغنه آتیلدی .

مجاروطننی قورتارمق ایچون تکه‌لینك عثمانلی‌یه صیغینمه‌سی تاریخلرده مشهور اولان « ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سی » نه واران حربه سبب اولدی .

بوحرب بزم ایچون بك شئامتلی اولان « قارلوفچه » معاهده‌سنه قادار سوردی .

مجارلرك اصلنده تورك نسلندن اولدقلرنی احتمال اوزمان عثمانلیلر بیلمیور ایدیلر . مجارلری قورومه‌لری مجارستاندن بویوك برپارچه‌نك سلطان سلیمان زماندن بری عثمانلی اداره‌سنه کچمش اولمه‌سندن ، اومملکتلری الده طوته‌بیلمکه بویالوارمه‌نك اویغون دوشمه‌سندن ایدی.

تورکلرله مجارلر آراسنده کی نسل قرنداشلغی بیلنسه احتمال عثمانلیلرك آوروپاده کی روم ایلی حدودی بوگونده طونه ایله صاوا قالور ایدی .

تکه‌لی پرنس دیوان همایون طرفندن آوستریا خاندانی اداره‌سنده اولان یوقاری مجارستان ایله آز ، چوق عثمانلی حمایه‌سی آلتنده بولونان اردل (ترانسلوانیا) مملکتنه قرال طانیلدی ، بو ایکی مملکت قراللغنك برلشدیرلدیکنی اکلاتمق ایچون‌ده اوکا « کرسچه قرالی » عنوانی ویرلدی .

کرسچه قرالی بودین محافظی ایله برله‌شدی ؛ یوقاری مجارستانده ایمپراطور نفوذینی کودنلر اوزرینه یورودی .

بو حالی کورن ایمپراطور لئوبولد قیمتی آغیر هدیه‌لر ایله استانبوله ایلچیلر کوندروب ایشلری دوستلقله دوزلتمکه صاواشیور ایدی . صدراعظمك بویوك بر حربه طوتوشوب شان آلمق قایغوسی ، قرال تکه‌لی‌نك اله‌دوشمش فرصتی قاچیرمایوب وطنی اسیرلکدن قورتارمق سوداسی ایلچیلر ایله قونوشوب باریشمغی آلیقویدی .

١٠٩٤ هجرت سنه‌سنده ایدی ؛ دیوان همایون آلمانیا ایمپراطورلغنه (آوستریا) سفر اعلان ایتدی . صاییسی ٢٠٠ بیکی آشان اوردی داوود پاشا اوواسنده اوردی قوردی . ادرنه ، فلبه ، صوفیه اوزرندن طونایه طوغرو بلغراد یولنی طوتدی .

کونلرینك چوغی ادرنه‌ده کچورمك عادتی اولان آوجی سلطان محمد‌ده اوردی باشنده بلغراده کیدییور ایدی . یکی قرال تکه‌لی مجار قراللرینك اسکی تورونلرندن اولان احتشاملر ، آلایلر ایله بلغراده کلدی ؛ حضور همایونه قبول بویرولدی .

عثمانلی اوردیسنك ایلروسنده یول آچان فرقه‌نك (پیشدار — مقدمةالجیش) اوكدن صاووادوب چكیلن آوستریا اوردیسی (راب) قلعه‌سنه چكیلمش ایدی ، بوقلعه عثمانلیلرجه « یكی قلعه » ، « یانیق قلعه » آدلریله بیلنور ایدی .

سلطان سلیمانك مجار سفرلرنده ضبط اولونور ایكن یانمش . یكیدن یاپیلمش ایدی . بو آدلر اوزماندن قالمه ایدی .

ایمپراطورلغك قلبكاهی اولان ویانه‌یه برآیاق اوكجه اولاشمنه صبرسزلق كوسترن صدر اعظم یوقاری مجارستانده هنوز اله دوشمه‌ین برچوق قلعه‌یی اوردیسنك صاغنده ، صولنده ، آرقه‌سنده براقش كیدییور ، كوزی ویانه پای‌تختندن باشقه برشیئی كورمه‌یور ایدی .

بو بویوك براوردی‌یی ایلرویه سوروب كیتمكده بوقیدسزلغك بالكه‌ده پك پهالی‌یه اوطوره‌بیله‌جكنی صدر اعظمه اكلاتمق ایسته‌ین ابراهیم پاشا آدلی یاشلی ، تجربه‌لی برعسكری « سنك عقلك سكسان ییللق برعمرله یبراتمش بینك كبی چوروكدر ! » دی‌یه آزارلادی . یولنه دوام ایتدی .

عثمانلی سرداری پشته‌نك اوته‌سنده برایكنجی وورش ایله ایمپراطور اوردیسنی طارمه طاغین ایتدیكندن عسكرلكنه كومن جنراللر یله ویانه قلعه‌ده دیوارلری آردنده صیغنمغه قاچدیلر . بوزغون چكیلن عسكرك حكایه‌لری هپ اهالی‌یی قورقویه صالمش ایدی . ایمپراطورك‌ده بوتون خاندانی ایله ویانه‌یی براقوب « پراغ » شهرینه چكیلمه‌سی بوقورقویی آرتدیرییور ایدی .

١٦٨٣ میلاد سنه‌سی تموزینك ١٤ نجی كونی ایدی . عثمانلی

اوردیسنك پیشدارلغی یابان تاتار آتلولری طوغان کونش ایله ویانه قاپولری اوکنده کوروندیلر . تسلیم تکلیفنی قلعه محافظی رد ایتدی ؛ محاصره باشلادی .

محاصره بریاندن‌ایری محاصره طوپلرینك سورکلی آتشی آلتنده، بریاندن تورك ، تاتار ، آرناوود ، بوشناق ، عرب ، کورد ، روم ، ارمنی ، بولغار ، صرب ، اولاح ، بوغدان ، مجار ، اردل یکیتلرندن برسانجاق آلتنه طوپلانمش عثمانلی اوردیسی هجوملری آلتنده سوروب کیدییور ایدی .

شهرك بویوك بنالری . ئولری هپ ییقلمش ، ۱۸ هجوم آلمانیا ایمپراطورلغی پای‌تختنه کیرمك ایچون قلعه دیوارلری اوزرنده عثمانلیلره کچیدلر حاضرلامش ایدی . اوچ آیه یاقلاشان بو محاصره قلعه‌نك تسلیمنی قولایلاشدیرمش ایدی. سردار یاغمه‌یه کوز دیکدی . قلعه‌نك « ویره » ایله آلنمه‌سنی ایسته‌مه‌یور ، زورله آلنمه‌سنی بکله‌یور ایدی .

بو تاریخلرده آوروپانك باشقه مملکتلرنده قاتولیك ، پروتستان مذهبلری نزاعلری ، حکومتلرك بربرینی چکه‌مه‌یشی ، قوتلی اوردیلری بولونمه‌لری یوزندن آوستریانك یاردیمنه یتیشه‌جك بولونمادی. هابسبورغ خاندانننك ، آوستریا ارشیدوقه‌لغنك طالعندن اوله‌رق لهلی « سوبیه‌سکی » اورته‌یه آتیلدی . صدراعظم مرزیفونلی مصطفی پاشانك طمعی‌ده بوکا قاتیلدی . ویانه عثمانلی محاصره‌سندن قورتولدی ؛ عثمانلیلرده اوشرفدن محروم قالدی .

سلطان محمدك کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشا ایله برلکده لهستانده

یابدقلری سفرده میدانه چیقان سوبیهسکی ، بر آرالق لهستان قراللغنی اله گچورمش ایدی . عثمانلیلردن اوچ آلمق ، بولوندیغی قاتولیك مذهبنه ایش کورمك قایغولریله « لورهن » دوقهسی قوماندا سنده بولونان آلمان اوردیسیله برلشدی ، ویانهیه پك یقین اولان « قالهنبرغ » تپهلرینی طوتدی .

صدر اعظم ایله قریم خانی آراسنه گیرن گچینکسزلك یوزندن خان اطرافی کوزتمکده قیدسز بولوندیغندن محاصره اوردیسنك التی مرحله اوزاغنده دشمنك کوپری قورارق طونایی گچدیکنی سردار خبر آلهمادی . قرال سوبیهسکی بویله قولایلقله کوپرینك قورولدیغنی گورنجه سویجندن « آرتق قورقمایك ! دشمنی بوزمقده گوجلك قالمدی » دییه باغیرمش ایدی .

گرچك اتکلری اورمانلرله قابلی قالهنبرغ طاغنی متفقلر برکره طیرمانه بیلدکدن صوکرا ایش قولایلاشدی . طوپلر ایله آچیلان کدیکدن شهره گیرمك ایچون عمومی برهجومده له قرالنك بردنبره چیقوب آتیلمهسی عثمانلی صفلرینك آراسنه برقورقو صالدی . ایکی دشمن آراسنده قالمق ، جسارتلرینی قیردی . اقشام اولونجهیهدك سورن محاربهصوکنده متفقلرك هر یری کوز آلتنه آلهبیلن برتپهیی اله گچوروب صدر اعظم قرارگاهنی طوپ آتشنه آلمهسی او قوجه اوردویی شاشیرتدی . بو قاریشقلق بر بوزغونلغه دوندی ، سردار محاصرهیی قالدیروب مجارستانه طوغری یوز گری چهویردی .

محاربه الك بویوك صنعتلری اولان عثمانلیلر مجارستان ایچنه بوزغون دونشده بیله یگیتلکلرینی اونوتمادیلر . سوبیهسکی قازاندیغی محاربهدن

اوكونه‌رك صدر اعظم چادرندن بك سه‌ودیکی قاریسنه یازدیغی نامه‌ده « عثمانلیلر بوزغونلقله چکلدکاری صیراده بیله آرقه‌لرینی قووالایانلره جسارتله قارشی گلیورلر . دنیاده اك گوزل بررجعت ایله چکیلدیلر » دی‌یه مدحلردن کندینی آله‌مایور ایدی .

قرال سوبیه‌سکی قورتارمغه قوشدیغی ایمپراطورلقدن ایتدیکی ایولکه قارشی مکافاة گورمك شویله طورسون بیاغی استثقاله اوغرامش ایدی. مجارستانه طالدی ، بوزغون اوردی ایله برکره داها چارپشدی ، بویوك برایش بجرمه‌مدی . قاریسنك دوزنلری ، ایکی اوغلینك لهستان تاجنی یاپلاشه‌مامق غاوغالری اورته‌سنده اذالر چکمك ایچون لهستانه دوندی . لهلیلرك جاندن دشمنی اولان روسلرك آق بیق پترو النده جانلانوب اونلرك ضررینه بویومك استعدادلرینی کوره‌رك وطننك گله‌جك گونلرده‌کی فلاکتنی دوشونه دوشونه قهر اولدی .

⁂

مرزیفونلی مصطفی پاشانك طمعی ، عنادیله عثمانلی باشنه گلن ویانه بوزغونلغی اونك باشنی‌ده یمش ایدی . بر صدر اعظم باشی ایله عثمانلی کوکللرینه چوکن آجی اونودلمادی .

ویانه محاصره‌دن قوتولدقدن صوکرا آوستریالیلر ، لهلیلردن باشقه دشمنلرده فرصتی غائب ایتمدیلر ؛ بوتون حدودلره صالدیردیلر . یشته ایمپراطورلیلر النه دوشدی اما بودین هجوملره قارشی گلیور ، عثمانلیلق شرفنی قورویور ایدی .

وندیك دونانماسی گلدی ، آدریاتیق دگزنده‌کی «یدی یونان آطه‌سی» دینیلن آطه‌لری اله گچوردی ، دالماچیا (خرواتستان) ، آرناوودلق موره قییلرینه عسکر دوکدی .

صدر اعظلغه گلن بایبورتلی ابراهیم پاشا طوبلادیغی ۸۰ بیك صاییلی یکی براوردی ایله بلغراده یورودی ؛ یوقاری مجارستانده آوستریالیلره قارشی طورمغه چابالایان قرال تکه‌لی‌یه یاردیم ایتمك ایسته‌یوردی . برایش گوروله‌مدی ، بودین‌ده دشمن الینه دوشدی .

عثمانلیلرك بوزغونلغنه گوز یومایان موسقوفلر . آلمانلر ، اهلیلر برله‌شدیلر . قریم اوزرینه صالدیردیلر .

اوردیجه یوز گوسترن بوزغونلق یای تختده علمانك اولسون ، خلقك اولسون شکایتلرینه میدان ویرمش ایدی . کوپریلینك ایکنجی اوغلی مصطفی پاشا استانبولده صدارت قائممقاملغنه کتورلدی . باباسی ، قرنداشی کبی اکلایشلی بروزیر اولدیغندن ایشلره دوز گونلك ویرمکه چالیشه‌رق شکایتلری یاتشدیره‌بیلدی .

تکه‌لینك یاردیمندن محروم قالان مجارلر ، اوزرلرینه یوروین آوستریا عسکرلرینه قارشی طوره‌مادیلر . ایمپراطور لئوپولدك اعلان ایتدیکی مجار قراللغنه ایستر ایسته‌مز باش اکدیلر . ۱۵۰ سنه‌دنبری مجارلرك عثمانلی سلطنتنه باغلیلغی بویله‌جه قوباریلوب آتیلیور ایدی .

یکیچریلر بوزغونلق اوتانغانلغنی اوزرلرندن آتمق ایچون اوردی‌ده عصیانه قالقدیلر . سردارلری بوشناق سلیمان پاشایی قوغدیلر ، کوپریلی کوله‌لرندن آبازه سیاووش پاشایی نیشده کندیلرینه سردار دیکوب

صدر اعظملق مهرینی اوکا ویردیرمك ایچون برلکده استانبوله آلوب گتوردیلر .

بویله آیاق طاقمنه دوشن برایشك اوکنی آلمق قولای دکلدی . سلطان محمد رابع چوجقلغنده بای تختك آردی آراسی کسیلمه‌ین قارغشه‌لغندن نفرت ایتمش ایدی. حکومت ایشلرینی کوپریلی‌یه ویردکدن صوکرا ادرنه‌یه چکیلمش کندی عالمنده یاشامغی داها اویغون بولمش ایدی . ویانه بوزغونلغندن صوکرا یکیچری باش کوسترن یکیچری عصیانلری ایله سلطنتدن ال چکمکه مجبور اولدی . قرنداشی شهزاده سلیمانك پادشاهلغی اعلان اولوندی .

آل عثمان ایچنده سلطنتی ، قانونی سلطان سلیماندن باشقه ، اك چوق سورن دردنجی سلطان محمددر . ٤١ سنه پادشاهلق ایتدی ، کوپریلی صدارته گلوب ایشلر دوزلمکه باشلایجه کندینی راحته‌ویردی . ادرنه‌یه چکیلدی ، وقتنك چوغنی بك سه‌ودیکی آو ایله کچوردی . بوندن آدی « آوجی سلطان محمد » قالدی . آوه اولان دوشکونلکی اونی ایکی دفعه اوردی باشنده سفره کیتمکدن آلیقویه‌مادی .

سلطنتنك کوپریلی ، کوپریلی اوغلی صدر اعظملقلرنده کچن ٢٣ سنه‌سی عثمانلی دولتنك استیلا دورنده‌کی اقبال وشانه همان یاقلاشمش ایدی . قره مصطفی پاشانك ویانه بوزغونلغی اولمه‌سه ایدی اوپارلاقلق بلکه صوکرالری‌ده قرارماز ایدی .

سلطنتدن خلع اولوندقدن صوکرا ٤ سنه داها سرایده یاشادی . چمشیرلك قصرنده اجلیله اولدی . آناسی خدیجه ترخان سلطان آدینه

پای تختده امین اوکنده بنا ایتدیرمش اولدیغی «یکی جامع» دەکی تربەیە گومولدی .

سلطان سلیمان ثانینك پادشاهلغی

١٠٩٩ — ١١٠٢

آوجی سلطان محمده سلطنتدن ال چکدیریلنجه صاغ اولان ایکی قرنداشندن بویوکی شهزاده سلیمان عثمانلی تختنه دعوت اولوندی . خلقك عصیانلرندن ، یولسزلغندن کوکلی قیرلمش اولان ، ٤٨ یاشنده آغیر باشلی بوشهزاده بوتون گونلرینی تحصیله ویرمش ، کتبخانەسنی تخته دگیشمەیەجك قادار دنیا لذتنی اونوتمش ایدی . وزیرلرك ، علمانك اصرار ایدوب یالوارمەلرینی یکەمەدی . سینورلرك هربوجاغنه دشمن اوشدیگی برگونده شرفی قادار یوکی آغیر اولان پادشاهلغی قبولده چارەسز قالدی .

جلوس آردنجه یکیچری ، سپاهی آزغینلری قانه قانه عارسزلك ایتمکدن اوتانمادیلر . برچوق وزیری اولدوردیلر ، ئەولرینی یاغمەیە قویولدیلر . الك صوکنده باب عالی‌یه صالدیروب کندی آدملری اولان آبازه سیاووش پاشایی‌ده تپەلەدیلر .

کوپریلی مصطفی پاشا سورگون ایله یقایی قورتارەبیلدی . بوقانلی شماریقلغه کین باغلایان علما ایله خلقك یاردیمی هله کوجله عاصیلرك

الك آزغينلرينى تپه‌له‌مكه . حكومته قولايلق ويره‌بيلمش ايدى .

پاى‌تخت بويله آياق طاقمنك زوربالغيله صارصيلور ايكن ونديكليلر موره ايالتلرينى ، آق دكز آطه‌لرينى اورمقده ، مجارستان ، بوسنه ، دالماچيا ايله طونانك جنوب ياليلرينى آوستريالیلر كلوب چيگنه‌مكده قصور ايتميورلر ايدى . طمشوارده يكيچريلر محافظه قارشى زوربالغه قالقدقلرى گبى سرسريلكدن يتشمه يكن عثمان پاشا آدلى طوبغوسز ، حميتسز بر آدمده آياق طاقمنه اويارق بلغراده‌كى سرعسكره اطاعتسزلك يولنى طوتمش ايدى . بويله « باش بوغ » ديكله‌مه‌مك بلغراديده ايمپراطورليلر النه دوشوردى .

گوكلى ايسته‌مه‌يه‌رك پادشاه اولمش ايكن عقلى، حميتى اوكا هركسدن زياده مملكتنك سلامتنى دوشونديرتن ايكنجى سلطان سليمان طونا بوينده بولونان اوردوبى يقيندن گوزتمك ايچون استانبولدن چيقدى، ادرنه اوزرندن فلبه‌يه گيتدى . اورايه چاغيرديغى قيريم خانى سليم كرايه التفات ايله اكرام ايتدى ، طونا ياليلرنده عصيانى براقمايان يكن عثمانك تربيه‌سنه مأمور ايدلدى .

حرب طالعى بزه گولر يوز گوسترمه‌يور ايدى . سينورلرمزدن ، مملكتلرمزدن دشمن اياغنى چكديرمك ايچون اوزمانلر آوستريا خاندانى النده اولان آلمانيا ايمپراطورلغى ايله ايشلرى صلحه باغلامق كركيور ايدى . باب عالى رجالندن ذوالفقار افندى ايله ديوان همايون ترجمانى ماوروقورداتو بك عثمانلى دولتى طرفندن باريشقلق تكليفى ايله ويانه‌يه گونديرلدى ، دشمندن صلح ديله‌مك عثمانليلرك باشنه ايلك دفعه اوله‌رق گليور ايدى (١١٠٠) ه .

قازانماسنه گووه‌ن دشمنك عثمانلی ایلچیلرینك دیله‌دكاری باریشقلق
ایچون قوشـدقلری شرطده گوستردیکی قاتی یوركلیلك قید ایدیلوب
اونوتمامغه دگر . « پولیتیقه ایشلرنده كوكل دیكله‌مكدن زیاده منفعت
آرامق » قاعده‌سنی داها اوزمان آوستریالیلر بزه اوكره‌تیورلر ایدی .

ویانه‌نك قوشـدیغی شرطلر : بوتون مجارسـتان ، اسـقلاوونیا
ترانسلوانیا (اردل) ، اولاح ، بوغدان ، صربستان ، قریم اوزرنده‌كی
حاكملك حقندن عثمانلیلرك واز كچمه‌لری ، دالماچیا ایله موره‌نك‌ونديكه
براقلماسی ایدی .

اون دردنجی لووی‌نك ویانه‌ده‌كی ایلچیسی قرالك قوتلی براوردی
ایله رین نهری اوزرندن آوستریا طوپراغنه یورومك اوزره اولدیغنی
عثمانلی مرخصلرینه تأمین ایدرك صلحه یناشمامرینه اوكوت ویریور
ایدی . بویله براوكوت اولماسـنده ایمپراطورلغك حقارتلی تكلیفلرینی
دیكله‌مك اوچ عصردر آوروپا طوپراغنده اوكنه گلن ملتلری قلیجنه
بویون اكدیرمكه آلیشمش اولان عثمانلیلره پك آغیر گله‌جكنده شبهه
یوق ایدی .

پادشاهك طوپلادیغی یکی براوردی همان طونانی آشدی ، مجارستانه
طالدی . مجـارلرك وطنه محبت طویغولرینی جانلاندیرمق ایچون ویانه
بوزغونلغندن بری ازمید جوارنده عثمانلی مسافری اولان قرال تكه‌لی
اوردی ایله برلكده بولندیریلیور ایدی .

یازیق كه اوردی باشنده بولونان سردار رجب پاشانك عسكرلكدن
اكلامه‌ماسی موراوا صویی بوینده‌كی محـاربه‌ده عثمانلیلری بوزغونلغه

ويرديكندن طونايی بكيدن آشان دشمن كلدی ، نيش قلعه‌سنی ده ضبط أيله‌دی .

بو بوزغونلق صوفيه‌ده طوران پادشاهه‌پك چوق طوقونمش ايدی. ساقز آطه‌سی محافظی اولان كوپريلی مصطفی پاشايی چاغيروب صدراعظم ديكدی . دشمندن اوچ آلمی اوندن بكله‌ديكنی بويوردی .

كوپريلی مصطفی پاشا قرنداشی كبی كنجلك كونلرينی علم تحصيلنه ويرمش بلكيلی ، غيرتلی بر وزير ايدی . عائله‌سنك ايی آدينی قورويه‌جق بويدن ايدی. اونك صدراعظم اولماسی هر كسك كوكلنه شوق ويردی؛ حميت طويغولرينی اوياندیردی .

طوپلانان اوردی باشنه كچن سردار قوصووه ، قاچانيك طرفلرنده ايمپراطور اورديلرينی اوروب بوزدی ؛ نيش ، ويدين اوزرينه طوغرو يوروردی . عثمانلی محاصره اوردیسنه قارشی ويانه‌يی محافظه‌يه چاليشان « وورته‌نبرغ » دوقه‌سی الندن برحمله ايله نيش قلعه‌سنی قوپاروب آلدی . سكز كون صوكراده دشمن اوركودن شانلی سنجاغنی بلغراد قلعه‌سی اوكنه كوتوروب ديكدی . بلغراد قلعه‌سنی دوكن طوپلردن برينك كولله‌سی واردی برجبخانه‌يی آتشله‌دی ؛ بو آتشك يقديغی ديوارلردن آچيلان كديك قلعه‌نك ضبطنه يول آچمش ايدی . بوزغونلق تلاشيله قاچقده‌بيله كوجلك چكن ايمپراطورليلر يتاغان ، قايجدن جان قورتارمغی صاوا ايچنده بوغولمقده آرايورلر ايدی .

قاپولرينی اسكی صاحبلرينه آچان بلغراد — طونا اوزرنده اولوب زمانمزده برلين قونغره‌سنده اونودلمقله شهرت آلان — آطه قلعه‌سيله ، أسك قلعه‌سنه كيرمك ايچون صدراعظمه يول ويريور ايدی نيجه

زماندنبری محاصره‌ده قالان طمشوار قلعه‌سنه‌ده امداد عسکریله ، ذخیره یتشدیریلیور ایدی .

تکه‌لینك امری آلتنه ویریلن ١٢ بیك یکیچری فرقه‌سنه قوشوب قاتیلان مجار قرنداشلر طالعسز قراللری باشلرنده طمشوار تچیدلرینه صالدیردیلر اوتچیدلرده یکیچریلرله برلکده آوستریا عسکرینه کوزل برکوتك آتدیلر . بوصاواش ایله تکه‌لی ترانسلوانیایه یکیدن عثمانلی نفوذی سوقمق ایستەیور ایدی .

قریم آطه بکزرنده‌کی اور قاپو دیلنی اورسه‌له‌مکه کلن موسقوفلرده آوزی صوینه چکیلورکن سلیم کرای خانك بهادرلره یراشان اوریشی ایله بوزولوب قاچیورلر ایدی .

عثمانلی سلاحنی یکیدن پارلاتمغه باشلایان ، دشمن قوغان بومحاربه‌لر ایله بوتون تبعه‌سی کبی یوزی کولمکه ، کوکلی فرحلامغه باشلایان ایکنجی سلطان سلیمانك پادشاهلغنك اوچنجی سنه‌سی ادرنه‌ده بردنبره اولمه‌سی اورته‌لغه کدر صالدی .

بوپادشاه ناصل که عابد ، صالح اوله‌رق یاشادی ایسه اویله‌جه مبارك اوله‌رق اولدی . جسدی ادرنه‌دن استانبوله نقل اولوندی ؛ قانونی سلطان سلیمان تربه‌سنه کومولدی . پادشاهلغی چوق سورمه‌دی اما ، عثمانلیلر کوکلنده نسلدن نسله کچر ، اوکا برحرمت طویغوسی بوکونه‌دك سوروب کلدی .

سلطان احمد ثانینك پادشاهلغی

١١٠٢ — ١١٠٦

سلطان سلیمان ثانی اولونجه عثمانلی تختنه قرنداشی شهزاده احمد جلوس ایتدی . آوجی سلطان محمدك پادشاهلغی قرق سنه‌دن چوق سوردیکندن قرنداشلری داها شهزاده‌لکده یاشلانمشلر ایدی . سلطان احمد ثانی جلوس ایتدیکی کون قرق طقوز یاشنه وارمش ایدی .

اوردی طونا بوینده محاربه ایله اوغراشمقده اولدیغندن پادشاهك قلیج آلایی ادرنه‌ده یاپیلدی . اوردی‌یه جلوس فرمانلری کوندریلدی . صدراعظم کوپریلی اوغلی مصطفی پاشا حرب حاضرلقلری کوروب اوردی ایله بلغراده یورودی . کچن یاز ایلك دوره‌سنی قازاندیغی حربی أیی برنتیجه‌یه باغلامق امیدنده ایدی .

وارادین قلعه‌سنه آرقه ویرن ٧٠ بیك صاییلی دشمن اوردیسی ایله صلانقامن اووه‌سنده محاربه‌یه طوتوشدی . کوپریلی اوغلی وارادین قلعه‌سندن چیقان امداد عسکرینی دشمنك قارشوسنده ایجه بوزدقدن صوکرا قازانمق امیدی ، اوج آلمق سوداسی ایله قلیج النده اوردینك اوکنه دوشدی ؛ قورقونج براولوم کبی دشمن صفلری ایچنه آت سورمش ایدی . سردارلرنده بو بهادرلغی کورن عسکرك جسارتی آرتمش ، اونك آرقه‌سنه قاتیلمشلر ایدی .

بهادر سردارلرینه اویان عسکرده‌کی بو شوقه باقیلنجه او دوکش کوننك قازانمه شرفی عثمانلیلرده قالمق شبهه‌سز کورونوردی . یازیق‌که قلعه‌دن کلن دشمن کولله‌سیله صدر اعظمك بردنبره شهید دوشمه‌سی

جان طایانماز بر آجی ایله بوتون صفلر آراسنه تلاش ، قاریشقلق صالدیغندن دشمن هیچ امید ایتمه‌دیکی حربی قازانمش اولدی .

بوبوزغونلق باش قوماندانلرك چاره‌سز قالمایجه کمندیلرینی بیهوده یره تهلکه‌یه آتمالری گرکدیکنی گوسترر .

صالانقامن محاربه‌سنده قازانانلرده برچوق تلفاته اوغرادیلر ، محاربه‌دن برنتیجه آله‌مادیلر .

مملکت کوپریلینك بویله اولوب کیتدیکنه هپ آغلادی . دولت اشی گوج بولونور برعسکری ، الڭ اکلایشلی بر صدر اعظمی اونك اولومیله غائب ایدییور ایدی .

آوستریا ایمپراطورلغی بوتاریخلرده رین بوینده فرانسه ایله حرب ایتمکده اولدیغندن طونا یالیلرینه کچن سنه‌لر گیبی اهمیت ویره‌مه‌یور ایدی . صالانقامن‌ده قازانیلان محاربه‌ده آرقه‌سنی گوده‌جك برخیز گوستره‌مه‌دی ایکی طرفده صاواشمه‌لری گه‌وشك گیدییور ایدی .

دیوان همایون برآرالق باریشقلغه یوز چه‌ویرمك ایسته‌مش ایدی عثمانلی ایله آوستریالی باریشنجه ایمپراطورلیلرك بوتون قوتلریله کندی اوستنه یوکله‌نه‌جکلرینی اون دردنجی لووی گوزدن ایراق طوتمادیغندن استانبولده‌کی ایلچیسی ایله صدر اعظم علی پاشانی باریشقلغه دکل ، محاربه‌دن ال چکدیرمه‌مکه چبالامقدن گری طورمیور ایدی .

بو گونلرده مصری افندی آدلی بر مجذوب توره‌دی ؛ باشنه طوپلادیغی برسوری آواناقله روم ایلنه کچدی. مجارستانی گری آلمق دعواسنه ، هرایشتدیکنه ایناتور ، هرگوردیکنی بکزتمکه قوشار

بر طاقم قفازوگورتلرینی اینانديریيور ایدی . بو وقعه‌یی اوزمانك عجائبلكلرندن اوله‌رق تاریخلر قید ایتمشلر .

تریوشجی علی پاشا یرینه صدر اعظملغه گتوریلن بوزوقلی مصطفی پاشا اردلده حرکت ایتمکه قالقشدی اما برایش بجره‌میور ایدی . یرینه گلان سورمه‌لی علی پاشاده قورتارمغه صاواشدیغنی واراديغی‌اله بچوره‌میور ایدی. اونك صدارتنده وندیكلیلر كاديلر ساقز آطه‌سنی ضبط ایتدیلر.

گوپریلی اوغلینك صالانقامن میدان محاربه‌سنده اولوب گیتدیكندن بری اوردی‌نك مجارستانده برایش گوره‌سنه یول بولونامایور ایدی .

سلطان احمد ثانی پادشاهلغنك دردنجی سنه‌سی . سوروتوب كیدن بوقرارسز ایشلر اورتاسنده ، ادرنه‌ده اولدی .

بویوك قرنداشی كبی اوده قانونی سلطان سلیمان تربه‌سنه دفن اولوندی .

سلطان مصطفای ثانینك زمان سلطنتی

١١٠٦ — ١١١٥

آصلی دیمتوقه‌لی اولان صدراعظم سورمه‌لی علی پاشا پادشاه آدینه حكومت ایتمك چیركین هوسلرینه دوشدی اولن پادشاهك اوغلی بشیكده بولونان شهزاده‌یی بوخائن فكرلرله عثمانلی تختنه چیقارمق یولنی آرایوردی .

آوجی سلطان محمدك اوغلی شهزاده مصطفایه صداقتی اولان بر طواشی‌نك وقتیله ایشدن خبر آلماسی بوغاشلقك اوگنی آلدی ، ایکنجی سلطان مصطفی آثارینك شانلی تخته چیقدی .

سلطان محمد اوغلی بنیه‌سی قوتلی ، اطواری گبار ، ۳۲ یاشنده ارکك گوزلی بریکیت شهزاده ایدی . عمجه‌سی سلطان احمد گبی اوده ادرنه‌ده پادشاهلغه گلدی .

پادشاه اولونجه دیوان همایونه گوندردیگی درین طویغولر ، دیری سوزلرله یازلمش « خط شریف » ده کندندن اوکجه پادشاهلق ایدنلردن برچوغنك راحته‌واروب حکومت ایشلرینی گرگی گبی صیقی طوته‌مادقلرندن بحثله ایش باشنده بولونانلری وظیفه‌لرینی ای گورمکه دعوت ایدییور؛ اسکی پادشاهلر گبی کندیسنك‌ده سفره گیده‌جکنی خبر وریور ؛ اوردینك حاضرلانمه‌سنی امر ایله‌یور ایدی .

تونسده قورسانلقده یتشمش ، یکرمیدن چوق ایتدیکی دکز محاربه‌لرنده آلدیغی یاره‌لر ایله گمیجیلر آراسنده « موزومورتو » آدیله شهرت بولمش حسین قپودان بوتاریخلرده ایدی ، کلدی ؛ دولته‌جانله ، باشله خدمت سوزی ویردی . سوزینك اری اولدیغنی‌ده اداره‌سنه ویریلن برقاچ گمی ایله ساقز آطه‌سنه برگیجه باصقینی ویروب اورایی وندیکلی الندن قوپارمقله گوستریور ایدی . موزومورتو حسین پاشا بویکیتلکك مکافاتی قپودان دریا اولمقله گوردی .

یکی پادشاه ، گوستردیکی غیرتله طوپلانان براوردی باشنده جلوسنك بشنجی آیی بلغراد یولنی طوتدی . باباسنك زماننده ، سرایده گنجلکنی بوش گچورمه‌مش ، براداینلشك اوگا ویردیگی ذکایی علم ایله پارلاتمش

[illegible] (٧٠١١) [illegible]

[illegible]

اوردی شمال حدودلرنده شانلی دوگوشور ایکن روسیه جاری مشهور آق بیق پترو قازاقلرك قاتیلمه‌سیله صاییسی ١٦٠ بیكه طولان براوردی باشنده طورله (دینیه‌ستر) صوینك قاراد کز آغزنده‌کی «آزاق» قلعه‌سنی کلوب قوشاتمش ایدی . قلعه‌نی اوچ آی شدتله محاصره ایتدی . ٣٠ بیك نفر قیردی ، قلعه‌یی ییقه‌مادی ؛ کدرله محاصره‌یی قالدیردی ؛ اوردیسنی چکدی . صاییسز تاتار آتلیسی آق بیغك آرقه‌سنه دوشمش اونی عثمانلی طوپراغندن قوغوب چقاریور ایدی .

سلطان مصطفانك بویله محارستانده شانلی برمحاربه قازانمه‌سی ، موسقوفلرك «آزاق» محاصره‌سندن یوز گری دونمه‌لری ، اوردی‌یی ، ملتی سه‌ویندیردی ؛ هرکسك غیرتنی آرتدیردی . خلق سوری ایله سینور باشلرینه دوکولیور ؛ ایالتلرده خاندان ، اعیاندن اولانلر کندی کیسه‌لرندن آلایلر طوپلایوب اوردینك بویومه‌سنه قولایلق ویریورلر ایدی .

بوشوق ایله طوپلانان ١٠٠ بیك صاییلی اوردی‌یی ایرتسی سنه بهارنده ایکنجی سلطان مصطفی ینه آلدی . محارستانه گیردی ، طمشواره طوغرو یورویور ایدی . آرتق قوجامغه یوز طوتمش اولان اسکی قرل تکه‌لی‌ده پادشاهك معیتنده وطنی برکره داها کورمکه گیدیور ایدی .

بو یوروش‌ده عثمانلی اوردیسی تکه‌لینك نصیحتی اوزرینه رومالیلرك — اسکی غوللر طوپراغنده ، جرمانیانك رین صویی بویلرنده ایتدیکی محاربه‌لر ایله ، داها نیجه ایشلرله — مشهور اولان قیصر (سه‌زار) زماننده یاپدقلری اصولی طوتارق هرقوندقلری یرده طوپراق سپرلر .

قازیقلر ایله چوره‌لرینی قوروبوب مترسلی اوردیکاه قورویورلر ایدی . اوردی‌یی بویله‌جه یرلشدیرمك اصولیله ، بردنبره اورته‌یه چیقوب چانه‌جق دشمنه قارشی کندیلرینه چکی دوزن ویرمکه وقت قازانمق ؛ برده دشمنله صاواشه‌مایوب کری‌یه دونولمك لازم کلنجه چکیلان اوردینك آرقه‌سنی صاغلامق فائده‌لری وار ایدی .

ایمپراطورلیلر طمشوارك یانی باشنده « اولاش » چایلاقلرنده تورك اوردیکاهنه صالدیردیلر ، ۱۰ بیك هوسار آتلیسی باشنده‌کی دشمن قوماندانی طونو دیزگین سیرلری آشدی ، اوتاق همایون چوره‌سنه صوقولمش ویره آت سورویور ایدی . عقلی صیرا یوز سنه اوکجه کرسجه اوواسنده‌کی هجومه قازانجلی بربکزتمه یاپاجق ایدی .

آرسلان یورکلی پادشاه صدراعظم ، یکیچری آغاسی ایله برلکده همان سپاهیلرك ، یکیچریلرك باشنه کچدی : کلن هوسارلر اوزرینه داها یك براوریش ایله صالدیردی . دشمنی چیل یالویریسی کبی چادیرلر آراسنه طاغیتدی . اوراده یره سریلان هوسار آتلیلری سکز بیکدن آشاغی دکل ایدی .

دشمنك براقدیغی برچوق طوپ ، بیکلرله حرب اسیری طمشواری محاصره‌دن قورتاران اولاش کونی‌نك ، شرفنی کوستریور ایدی .

آوستریانك باش قوماندانی اولان ساقسونیالی « فره‌دریق اوکوست » اولاش بوزغونلغی آجیلرینی ویانه‌نك قورتاریجیسی سوبیه‌سکیدن قالان قراللق تاجنك ویره‌جکی سه‌ونج ایله اونوتمق ایچون لهستانه چکیلدی ، کیتدی . یرینی طوتانلرده قلعه‌لره صوقولدیلر ، پادشاه اوردیسنك قارشوسنه چیقمغه جسارت ایده‌مه‌دیلر .

اولاش محاربه‌سنی قازانان پادشاهك مجارستاندن دونوب — عربك حیدرلرینه ، عجمك خسرولرینه ، آل سلچوقك آلب آرسلانلرینه ، یونانك اسکندرلرینه ، رومانك قیصرلرینه ، عثمانلینك ییلدیرملرینه ، فاتحلرینه ، سلیملرینه ، سلیمانلرینه ، مرادلرینه یراشان — بر قهرمان طوریله استانبوله کیردیکی کون پای‌تختك اوکا یاپدیغی استقبال آلایی عثمانلیلرك استیلا دورندن بکده اوزاقلاشمادقلرینی کوستره‌جك بر مرتبه‌ده شانلی ، جانلی ایدی .

کچن سنه آزاق اوکندن قاچان چار ، بر بوزغونلقله غیرتنه قتور کتورور بویده اولمادیغندن پادشاه اوردیسی طمشوار اوکنده ایکن یکیدن کلمش ، قلعه‌یی اله کچورمش ایدی . آجیق قالان سینور باشنی صاغلامق ایچون « قوبان » چایی کنارنده آچو قلعه‌سی بنا اولوندی .

بو تاریخلرده فرانسه ایله آوستریا آراسنده‌کی حربه نهایت ویرلمش ایکی دولت صلح یاپمش ایدی . عثمانلیلره قارشی آوستریایه داها بر کنیشلك کلدی .

انکلتره ایله فلمنك (هوللاندا) آرایه کیردیلر ؛ عثمانلی ایله آوستریانك‌ده باریشمه‌لرینه صاواشدیلر ، بیتویه برایش کوره‌مدیلر . ایکی محاربه‌ده اوستون کلمه‌سیله کندینه کووه‌نمه‌سی بر کله‌شن سلطان مصطفی باریشمغه یاناشماپور ایدی ، وینه بوزغونلغنك اوجنی آلمق سوداسنه دوشمش ایدی .

ایوب انصاری‌ده بویوك پادشاهلره یکزر آلایلرله قلیج قوشاندی ۱۵۰ بیك صایلی براوردی باشنده ۱۱۰۹ سنه‌سی اوچنجی دفعه

طونایه طوغرو چیقدی . جلوس سنه‌سی سورمه‌لی علی پاشا خائنینك جزاسنی ویردکدن صوکرا صدر اعظملغه کتیرمش اولدیغی الماس محمد پاشا برابرنده اولدیغی گبی آرتق اوردی‌نك پیشنی براقمایان قوجه‌نکه‌لی قرالده آرابه ایچنده مجارستانه گیدییور ایدی .

بودفعه حرب طالعی عثمانلیلره گولمدی ؛ هابسبورغ قارتاللرینی قوروبور ایدی .

اوعصرده عسکرلك عالمنده‌کی بیلگیسی ایله اوروپاده شهرت آلان پرنس « اوژه‌ن » آوستریا اوردیسی قوماندانلغنی اله آلمش ، بلغراده پك اوزاق اولمایان « سگدین » ده عثمانلی اوردیسی‌نك گلمه‌سنی بکله‌یور ایدی .

عثمانلی اوردیسی‌نك اوکنی قوروموق اوزره ایلرودن یورون فرقه‌سی (پیشدارلری) آرقه‌دن گلن اوردی‌دن چوق اوزاغه آیرلمش اونکله باغلرینی گوشتمش ایدی . بوبویوك بریا گیلیش ایدی ؛ پرنس اوژه‌ن او فرصتی الدن قاچیرمادی ؛ پك براوریش ایله بوآیریق عسکر اوزرینه چوگدی عمان بردیل قورتولمایه‌جق قادار اونلری ازدی ، بیتوردی .

صدر اعظم الماس محمد پاشا قورقوسندن پیشدارلك بوزغونلغنی پادشاهدن صاقلادی ؛ صاقلی طوتمقله ایلك یا گیلیشی قاترله‌دی .

بوندن خبری اولمایان سلطان مصطفی طونا قوللرندن (تیسه) صونی اوزرینه قورولمقده اولان کوپرینك برآیاق اوکجه بیتورلمه‌سنه صاواشیور ایدی ، صدر اعظم ایشی گجیکدیرمکله صوچ اورتمك ایسته‌یوردی . یاپی‌نك اوزاماسندن صبری توکه‌نن پادشاه کوپرینك یان یانه دورت

آدمه كچيد ويرەجك بر كنيشلك بولديغنى كورور كورمز عسكره يورومك امرينى ويردى ؛ كنديسى‌ده صويك اوبر ياقاسنه كچدى .

صدر اعظم اوردى‌يى قورومق قايغوسى ايله جوغنى صويك برى ياقاسنده آلىقويمغى كوزه آلديردى ، بواوجنجى باكيليش ايله‌ده عثمانلى اوردیسنى آجى بربوزغونلغه ويرمش اولدى .

عثمانلى اوردیسى‌نك صويك ايكى ياقاسنده بويله آيريق قالوب ايكى بولوكك بربرينه برلشمه‌ده‌كى قرارسزلغى محاربه ميدانده‌كى برتبه‌دن كورن دشمن قوماندانى ايش بو فرصتى قاچيرمامق اولديغنى ايوجه اكلامش ايدى . اويغون بريره ديزديكى طوپلر آتشيله كوپرى‌يى ياقدى ، ييقدى ؛ كنديسى‌ده صدر اعظم النده قالان اوردينك بويوك پارچه‌سى اوزرينه صالديردى .

دشمنك بردنبره جاتوب اوريشى اوردى‌يى شاشقينلغه صالمش ايدى ، اوتوز الى ياشنده‌كى كنج صدر اعظمك شهيد دوشنجه‌يه قادار كوستردیکى صاوش بيله بو شاشقينلغى كيدره‌ميور ايدى . بوزغونلق برنس اوژه‌نك اومديغندن بيله آرتق ايدى .

غالب اوردى الينه دوشن سلاح ، اشيا ، حيوانك چوقلغى ، قيمتى برنس اوژه‌نى قارا مصطفى پاشانك اون بش سنه اوكجه ويانه قاپولرى اوكنده‌كى بوزغونلق كونى خاطره‌لريله اوقشايور ايدى .

١١٠٩ هجرت سنه‌سى صفر آينده عثمانلى اوردیسى‌نك اوغراديغى بوبوزغونلق پادشاه عتابندن نفسنى قورومق ايسته‌ين الماس پاشانك صوچى يوزندن ايدى . وطنك سلامتى اوغورنده طوغرو سوز كركديكنى كوسترر كوزل براورنكدر .

عسکر بگلرندن بری صویه آت سوردی ، قارشی یاقایه کچدی . اوردینك باشنه گلنلری خبر ویردیکی زمان سلطان مصطفی . کوکانه دوشن آجیدن ، روحسز برقالب کسیلدی . آجیقلی پادشاهی طمشواره سوروکله‌یوب کوتوردیلر .

طمشوارده کدرله قرا گلنلق بربره چکیلدی ؛ اوچ گون نه آغزینه برلقمه گیردی ؛ نه آغزندن برسوز چیقدی !

پادشاهلرینك نره‌یه غائب اولدیغنی بیلمه‌ین اوردینك قلبنه بوزغونلق الی یرینه افندی آجیسی چوکمش ایدی . آنالرینی ییتیرمش ارسلان یاورولری کبی اوومه‌لری اینلتی ایله قاپلایه‌رق طمشوار یولنی طوتدیلر . پادشاهك اورایه چکیلدیکنی اکلایوب‌ده یوزینی کورنجه گوزلرینی شکران یاشلریله طولدوردیلر .

سینوبلی الماس پاشانك اهاتی دکل ، ابی دوشونه‌مه‌مسی یوزندن بوزولان اوردی طمشوارده دوکونتیسنی طوپلادی ؛ بلغراده ، صوفیه یولی ایله ادرنه‌یه دوندی .

عثمانلی دشمنلری پرنس اوژه‌نك بویله اوستون گلیشنی غربك ایکی یوز سنه‌در چکدیگی آجیلرینك اوجی طوتوب سویندیلر .

* * *

کوپریلی اوغلی فاضل احمد پاشا یگنی ، بلغراد محافظی حسین پاشا صدر اعظم اولدی . بویوك کوپریلینك قرنداشی حسن آغانك اوغلیدر . زماننده « عمجه اوغلی » دی‌یه شهرت بولمش ایدی .

یگنی فاضل پاشا تربیه‌سی آلتنده یتشمش ، مرزیفونلی قارا مصطفی پاشا صدارتنده اقبالی آرتمش ایدی . ایالت بگلر بگیلکلرنده ؛ قاراده ، دگزده سردارلقلرده قوللانیله‌رق بیلکیسی ، کورکوسی آرتمش حکومت آدملرندن ایدی .

صدارتله ایش باشنه گلنجه عائله‌سنك شهرتنی اونوتدیریه‌جق یاراراق گوسترمکه باشلادی . محاربه‌ده اولوب گیتمش پاشالر ، بگلر یرینه دگرلی ، آلویریشلی آدملر سه‌چوب بولدی ، حدودلرك محافظه‌سنی صاغلامقده قصور ایتمه‌دی .

حربك نه‌رنك آله‌جغنی ویانه‌ده بکله‌مکده اولان دیوان همایون ترجمانی روم عثمانلیلردن اقدداری . حمیتی ایله طانیلمش « ماورو قورداتو » یکی صلح کوروشمکه مأمور ایتدی .

کچن سنه انکلتره ، فلمنك ایلچیلرینك گیریشوب‌ده یوز اوستنه براقیلان صلح مذاکره‌لری ویانه‌ده یکیدن باشلادی بومذاکره‌لره وندیك ، لهستان ، روسیا ایلچیلری‌ده گلوب گیردی . صلح شرطلرینك اساسی ویانه‌ده قونددقدن صوکرا بوتون مرخصلر بلغراد جوارنده قارلوفچه قصبه‌سنده طوپلاندیلر . عثمانلی دولتنك برنجی مرخصی « رئیس الکتاب » رامی افندی‌ده ماورو قورداتو ایله مذاکره‌لرده برابر بولونمغه گوندرلدی .

او تاریخلرده باب عالیده « رئیس الکتاب » عنوانی زمانمزده‌کی « خارجیه ناظرلغی » یرنده قوللانیلور ایدی . بزده بو اصول سلطان محمود ثانی‌نك سلطنتی صوکلرینه‌دك قالدی .

قلمیله مشهور عاکف پاشانك « رئیس الکتاب » عنوانی ۱۲۵۱

ده وزیرلك رتبه‌سیله خارجیه ناظرلغنه دگیشدیرلمشدر .

قارلوفچه قصبه‌سنده قورولان مجلسده صلح مذاکره‌لری ایکی آی سوردی ؛ فاتحك استانبولی آلدیغی گوندن باشلایان « قرن اخیر » تاریخنده گچن سیاسی وقعه‌لرك الك مشهورلرندن اولان « قارلوفچه معاهده‌سی » امضا اولوندی . (۱۱۱۰ هـ - ۱۶۱۹ م ۲۶ کانون ثانی)

اون یدنجی عصرك ابتدالرینه دوشن بو معاهده امضالانجه تورکلرك بلغراد، آوستریانك وارادین قلعه‌لرندن قارشیلقلی آتیلان شنلك طوپلری ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سندن بری بربرینه دشمن قالان عثمانلی سلطنتی ایله آلمانیا ایمپراطورلغی (آوستریا) نك باریشقلغنی عالمه اعلان ایدییور ایدی . عثمانلی دولتی وندیك جمهورلغی ، لهستان قراللغی ، روسیه چارلغی ایله‌ده باریشیور ایدی .

قارلوفچه معاهده‌سی شرطلرینك باشلیجه‌لرینه گوره :

عثمانلی دولتی بوندن بویله آوروپا دولتلرینك هیچ بریسندن ویرگو یاخود هدیه ایسته‌مکدن واز گچیور ؛ طمشوار قلعه‌سی ایله اوگا تابع یرلردن باشقه بوتون مجارستان ، ترانسلوانیا (اردل) ، اسقلاوونیا اوزرنده‌کی حاکمیت حقی اوندن قوپاریلوب بو مملکتلر آوستریایه ترك اولونیور ، یعنی صاوا ، تائیس ، اونا صولری ایکی دولت ملکنه سینور کسیلیور ؛ لوکرنیا ، پودولیا مملکتلری لهستانه براقیلیور ؛ لهستانك قریم خانلرینه ویره گلدیکی ویرگو قالدیریلیور ؛ دالماچیا ایله اینه‌بختی قلعه‌سندن باشقه موره ساحللرنده‌کی قلعه‌لر وندیك جمهوری الندە قالیور ؛ آزاق قلعه‌سی روسیه‌لی آلیور ، قریم خانلری دیوان همایونه ویرگو ویرمه‌دن عفو ایدیلیور ایدی .

كيدر ايكن قوناغنده ، چادرنده بوش قالان كونلرینى اسلامك فتوحات اسكندرك ، قيصرك غلبات تاریخلرینى اوقومقله ، اونلردن اورنك آلمقله كچوردیکی ماصال اعتبارندن بیله دوشمش ایدی .

یازیق كه بز بو نقصانى ، بو قباحتى اكلامه‌ده چوق كجیكدك .

اوچنجی فصل

قارلوفچه معاهده‌سندن صوكرا عثمانلیلرك مجارستاندن چكیلمه‌سی — روسلرك استیلا دوری — قاینارجه معاهده‌سی —

١١١٠ — ١٢٠٣

— ٩ —

ایكنجی سلطان مصطفانك ترك سلطنتی — احمد ثالثك جلوسی — آق‌بیق پترو (روسیه چاری بویوك پترو) — بالطه‌جی محمد پاشا سردارلغی — اعلان حرب — پروت وقعه‌سی — تیمور باش شارل — موره سفری — آوستریا محاربه‌سی — پساروفچه معاهده‌سی — نو شهرلی ابراهیم پاشا صدارتی — ذوق وصفا ایله لالا دوری — مملكت داخلنده اصلاحات باشلانغجی — طباعت صنعتی — ایران سفرلری — سلطان احمد ثالثك خلعی — برنجی سلطان محمود — نادر شاه — طوپال عثمان پاشا — روسیه وآوستریا محاربه‌لری — لهستانك تقسیمی — اوچنجی سلطان عثمان — اوچنجی سلطان مصطفی — واغب پاشا صدارتی — پروسیا قرالی فره‌دریق — روسیه ایمپراطوریچه‌سی قاترینا — روسیا ایله محاربه — سلطان مصطفانك وفاتی — برنجی سلطان عبدالحمیدك پادشاهلغی — محاربه‌یه دوام — مغلوبیت — قاینارجه معاهده‌سی — قریمك استقلالی — قریمك روسیه‌یه الحاقی — برنجی سلطان عبدالحمیدك وفاتی —

ایکنجی سلطان مصطفانك صوڭ دورهٔ حکومتی

قارلوفچه معاهده‌سنی امضالایان دولتلر دولت عثمانیه ایله باریشیق اولدقلرندن دوستلق نزاکتلرینه رعایتله استانبوله ایلچیلر کوندردیلر . طمشواردن دونه‌لیدنبری دنیایه کوسـوب ادرنه‌ده اوطورمقده اولان سـلطان مصطفی صدر اعظم عمجه اوغلی حسین پاشـا ایله ایلچیلرك قبول مراسمنده بولوندقدن صوکرا ینه دونمك اوزره استانبوله کلدی.

عثمانلی پادشـاهلرینه یراشـان سلطنتلر ، ا کراملر ایله هپ کلن ایلچیلری قبول ایتدی ، آغیرله‌دی .

حکومت ایشلرینی دوزلتمکه غیرت کوسترن صدراعظم خلقی خشنود ایده‌میور ایدی . بوزغونلق عاری عثمانلیلره آغیر کلیور ؛ قارلوفچه معاهده‌سندن شکایتلر چوغالیور ایدی .

خنکار خواجه‌سی شیخ‌الاسلام مشهور فیض‌اه افندی پادشاهك حقنده‌کی اعتمادینه ، توجهنه کووه‌ندی ، عمجه اوغلی حسین پاشـایی قیصقانمغه باشلادی . خلقك شکایتلرینی وسـیله طوتدی صدراعظمی ایشدن ال چکدیرمکه موفق اولدی .

قورودقلرندن دال طابان مصطفی پاشایی صدراعظملغه کتوردی. دال طابان پاشا یکیچری آغالغندن یتشمه ایدی . آغالقده ایکن شهرده آسایشی محـافظه ایچون کیجه‌لری قوله چیقار ، عارسز آزغین طاقنی

یالین آیاق قوغالار ایدی ؛ « دال طابان » آدی بوندن قالدی .

یك معلوماتلی برآدم دگلدی اما ، غیرتلی بر وزیر ایدی . زانطه بوزغونلغندن صوکرا بوسـنه حدودلرینی دشـمنه قارشی قورومش ، بغداد والیلگنده برطاقم عاصیلری تربیه‌ده یارارلق گوسترمش ایدی .

صدراعظم اولونجه مفتی‌یه بویون اکمه‌دی ، یرینی کندی حسابنه طوتمق ایسـته‌یور ایدی . قارلوفچه معاهده‌سنی یاپمقده رئیس‌الکتاب رامی افندی ایله ترجمان ماورو قورداتو بکدن چوق فیض‌اه افندینك دخلی وار دیه اونی حلق نظرندن دوشورمکه قالقیشمش ایدی .

بوجاهـلجه دیدی قودیلر دال طبـانك اعـدامنه یول ویردی ، رئیس‌الکتاب رامی پاشا صدراعظم اولدی .

یکیچری ، سـپاهی طـاقمی کندیلرندن یتشـمه بروزیره ایدیلن جزادن گوجندیلر ، عادتلری اولان عصیـانه قالقدیلر . شـکایتلرینی پادشاهه ایشیتدیرمك ایچون ادرنه یولنی طوتدیلر . یکی صدراعظم ایله مفتی فیض‌اه افندی عاصیلرك ادرنه‌یه طوغرولدقلرینی خبر آلنجه ولی نعمت پادشـاهلرینی براقدیلر ، برر طرفه صاووشدیلر ؛ صوکرادن اله کچن مفتی عاصیلر الندە پارچه‌لاندی .

سـلطان مصطفی زانطه بوزغونلق گونـندن بری دنیـادن نفرت ایتمش ایدی . قرنداشی‌شهزاده احمدی کندی الیله‌عثمانلی تختنه چیقاردی برچوق قرداشـجه نصیحتلر ویره‌رك اوکا بیعت ایتدی ، سـلطنتدن ال چکدی .

یکی پادشاه سلطان احمد ثالث ایله برابر اسـتانبوله کلدی . بش آلتی آی صوکرا اجلیله اولدی ، یکی جامع تربه‌سنه گومولدی .

ایکنجی سلطان مصطفی بویوك عزملی برپادشاه ایدی . مجارستانده قازاندیغی ایکی محاربه آردنجه زانطه‌ده‌کی بوزغونلغی ویرمسه ایدی اونك همتندن ، بیلکیسندن ، بهادرلغندن دولتك چوق شیٔ قازانمه‌سی اومولور ایدی .

سلطان احمد ثالثك زمان سلطنتی

١١١٥ — ١١٤٣

آوجی سلطان محمدك ایکنجی اوغلی شهزاده احمد خان بویوك قرنداشی سلطان مصطفی ایله ادرنه‌ده عثمانلی تختنه چیقارلدی .

ادرنه‌دن استانبوله گلان یکی پادشاه قرنداشنك اوکا بیعت ایدرکن ویردیکی نصیحتلری طوتدی . عصیان قالدیروب ادرنه‌یه یورومش اولان آزغینلرك اوك آیاق اولانلرینی آیقلایه‌رق ویردیکی جزالر ایله دولتك اداره‌سنه دوزکونلك ویرملکه باشلادی .

سلطان سلیمان ثانی دامادی اولان موره‌لی حسن پاشاده صدارته کتورلدی .

قاتولیك یسوعی (ژوزویت) لرینك اویناقلغی ایله اسکی ارمنی کلیساسنی قاریشدیرمه‌لری بو عصرك مذهب منازعه‌لرندندر . بو کچینکسزلك برچوق ارمنی قاتولیکنك حبس اولمه‌سی ، سورکونه کوندرلمه‌سی کبی جزالره میدان ویردی .

جلوسك ایلك سنه‌لری صلح ایله گچمش ایدی ؛ سکزنجی سنه‌سی عثمانلی ، روس اوردیلرینك بربریله ایلك چارپشمه‌لری صاییلان «پیروت» وقعه‌سی میدانه چیقدی . بایزید ثانی عصرندنبری عثمانلیلرایله روسلر آراسنده اوزاقدن مناسبتلر باشلامش ایدی . اوزمانلر ایکی مملکت سینورلری بربریله بیتشك دگل ایدی . روسلر « اژدرخان » طرفلرنده تاتارلر ایله اوغراشیورلر ایدی . چار آق‌بیق‌پترو سلطان مصطفای ثانی زماننده « آزاق » قلعه‌سنه هجوم ایتمش نهایت قلعه‌یی اله کچوره‌بیلمش ایدی . فقط روسلر ایله ایکی عصر سورن ، بزه پك‌چوق ضررلی اوطوران محاربه‌لر ، سیاسی ایشلر پیروت‌ده ایکی دولت اوردیه‌سی‌نك قارشولاشمه‌سیله باشلار .

میلادك اون آلتنجی عصرندن اوکجه روسلر آوروپاجه پك طانیلماز ، اونلرك سوزی اولمازدی . سلاو عرقنك آوروپاجه طانیلان قسمی لهلیلر ایدی . اونلر قاتولیك مذهبنی قبول ایتدکاری ایچون روسلردن آیرلمش ، باشلیجه برملت اولمشلر ایدی . لهلیلر بو آیریلغی زمانمزه قادار صاقلادیلر .

وولغا اوزرنده‌کی « اژدرخان » شهرینی ضبط ایله تاتارلرك پنجه‌سندن قورتیلان موسقوفلرك وارلغنی آوروپایه ، شرقه طانیتان روسیه چاری بویوك پترودر .

عثمانلی تاریخنده « آق بیق پترو » آدیله شهرت آلان بو چار قیامی‌یه ایش گورور ، عجله‌جی برآدم اولدیغندن « دلی پترو » لقبی‌ده آلمشدر .

روسیه چارلغنه کلدیکی زمان یاشی کوچك ایدی ؛ قیز قرنداشی

بولوندیغی صیراده قیز قرنداشی صوفی‌نك دوزنلریله اوستره‌لیجلر روسیه‌ده عصیانه قالقمشلر ایدی . اوزمانه‌دك نظاملی عسکری ابی چوغالمش ایدی ، کندیسنه صداقتی اولان جنرال « غوردون » ك قومانداسنه ویردیکی طابورلرایله اوستره‌لیجلرك ایلك عصیانی جیکنه‌دی. قلیجدن آرته قالانلری ده‌صوکرادن یاقالادقجه‌قیاسی‌یه ساطیردن کچوردی، کندی الیله‌بیله اوستره‌لیج‌قفاسی طوغرادیغی تاریخلرده‌قید اولونمشدر. چار پترو اوستره‌لیچ اوجاغنی بویله‌جه سوندوردکدن صوکرا مملکتی آرزوسنه گوره دوزلتمکده ، ایلرولتمکده کوجلك قالمادی ؛ اوده روسلره یکیدن جان ویردی . اونلری دیرلتدی .

آق بیق پترو بوگورگولر ، بوصاواشلر ایله حکومتی بیتوی‌یه اله آلنجه قارشوسنه ایلك چیقان اسوجلی اون ایکنجی شارل اولدی .

باشنه گیدیکی مغفردن کنایه اولمقدن زیاده ، سوز دیکه‌مز ، دیك باشلی بر آفاجان اولدیغی ایچون عثمانلیلر آراسنده « تیمور باش » دی‌یه شهرت آلمشدر .

اسوچ قراللق تاجنی اون بش یاشنده باشنه کچورن اون ایکنجی شارل دنیاده ذوقی حربدن آلور ، صوغوق بریرده چادیر آلتنده ، آت اگری اوزرنده کچن گونلری سلطنت تختنده راحت اوطورمقدن چوق سه‌ور برجنك آفتی ایدی . اوعصرده اسوه‌جك بالطیق دکزی یالیلرنده‌کی ایالتلرینه مسلطاولان دانیمارقه‌لیلره ، لهلیلره ، موسقوفلره قارشی قازانه ، قازانه میدان اوقومغه باشلامش ایدی .

دانیمارقه‌لیلری یوز کری قوغدی ؛ آق‌بیق پترونك‌ده صایسی ٨٠ بیگه واران براوریسنی ٨ بیك اسوه‌ج جنکجیسی ایله طارمه

طاغين ايتدى ، عسكرلك عالمنده يكيتلكه هركون براورنك صايله‌بيلن بوقيريشدن صوكراده لهستانه دالدى .

اوزمانلر لهستان اداره‌سنده بولونان ساقسونيا طوپراغنى آلت اوست ايتمكه باشلادى .

بويوك پترو وقتيله « آزاق » قلعه‌سى محاصره‌سنده‌كى بوزغونلقدن بيلمامش ، ايرتسى سنه يكيدن كلوب عثمانليلرك الندن قلعه‌يى آلمش ايدى . تيمور باش شارلدن يديكى طاياقدن‌ده بيلمادى ، بوزغوننى عسكرينى آرتديرمق ، اكسـكلرينى كيدرمك ايچون كنـديـنه بردرس بيلدى ، عسكرينه چكى‌دوزن ويرمكله اوغراشور ايكن مملكتنى معمور قيلمغه‌ده وقت بولويور ايدى . حتى بوصاواشلرى صيراسنده‌دركه بالطيق دكزينه آقان « نه‌وا » صوينك آغزنده اوكجه‌لرى « نوهاوز » يعنى (يكى نه‌و) آدينى ويرديكى « پترسبورغ » شهرينى بنا ايتدى . نيجه عصرلردن برى « موسـقووا » ده يرله‌شـن روس پاى‌تختنى اورايه كتوردى . (١٧٠٣) م

آق بيق پترو تيمور باش شارلك لهستانده ، ساقسونياده محاربه‌لر ايله اوغراشـمه‌سنى فرصـت بيلدى ، شمالده « فنلانديا » طوپراغنـه ايلرولـه‌مكه باشـلادى ، برياندن‌ده لهسـتانك جنوبنده « پولتاوا » ده اونكله محاربه‌يه كيريشدى .

بومحاربه‌ده تيمورباشى ايچه بربوزغونلغه ويردى ، بش سنه اوكجه « ناروا » ده‌كى بوزغونلغك آجيسنى چيقاردى . محاربه‌ده دوشـكون قالان قرال اوزمانلر عثمانلى مملكتنك لهستان ايله سـينور باشى اولان

« بندر » قلعه‌سنه صوقولمقدن باشقه چاره بوله‌مادی

عثمانلیلرك دیللرده دونن مسافر آغیرلامق ، اوناره صوقولانی اوله‌سی‌یه صاقلامق عادتلری اوزره تیمور باش شارله بندرده برقرال لایق ا کرامارده قصور اولونمادی . تیمور باش مسافر اولدیغی یرده بیله تك طورمق بیلنلردن دکل ایدی ؛ الك بویوك دوشمنجه‌سی جان دشمنی صایدیغی پترودن اوج آلمق چاره‌لرینی آراشدیرمق اولدی . استانبولده‌کی لهستان ایلچیسی ، برده کندیسنه طرفدار اولانلر دلالتیله باب عالی‌یی روسلره قارشی قیزدیرمقدن برگون گری قالمادی .

چار پترونك مورده ، آینه‌روز مناسترلرنده ال آلتندن ایش گورمك صاواشنده اولدیغی دمیدانه چیقدی ؛ روسیه‌لی‌یه اعلان حرب اولوندی .

روسیه چاری اوتاریخلرده هنوز عثمانلی دولتیله آچیقدن محاربه‌یه گیریشمك ایسته‌مز ایدی . عثمانلی حکومتی ایش باشنده بولونانلرده « قارلوفچه معاهده‌سی » ایله بیتن اوزون مجارستان سفرلریله مملکت پك چوق یورولدیغندن سینورلری صاغلامغی ، حرب مهماتی حاضرلامغی مملکتك او زمانکی حالنه داها اویغون بولیورلر ایدی . حکومتك ایشلرینی اوزاقدن گودوب سچمکی بیلمه‌ین ، دریندن اکلایه‌مایان سرای آدملری پادشاهی شانلی بر محاربه‌یه گیریشمکه هوسلندیرمکدن ال چکمه‌دیلر .

وقتیله سرای همایونده سلاحدارلقدن یتشمش ، سلطان مصطفای ثانی قیزلرندن بر خانم سلطان ایله نه‌وله‌ندیریله‌رك شرفی آرتدیرلمش صدراعظم چورلیلی علی پاشایی بیله پادشاهك گوزندن دوشوروب عزل

ایتدیردیلر . کوپریلیلردن مصطفی پاشا اوغلی نعمان پاشایی صدراعظملغه کتورتدیلر . اوده ایشلرینه گلمه‌دی ؛ بر قاچ آی صوکرا اصلی قسطمونی سانجاغنده «عثمانجق» قصبه‌سندن اولوب سرای بالطه‌جیلرندن یتشمش بولونان بالطه‌جی محمد پاشایی ایکنجی دفعه اوله‌رق حلب والیلکندن صدراعظملغه چاغیرتدیلر .

۱۰۰ بیك صاییلی براوردی باشنده سردار بالطه‌جی محمد پاشا طونایه طوغرو یورودی . قرق اللی بیك آتلی باشنده تاتار خانی دولتگرای ده صدر اعظم اوردیسی ایله برلشمك اوزره مولداویه یورومك امرینی آلدی .

چارپترو عسکرلکنه گووه‌ندیگی جنرال «شرمه‌توف» ی اوکدن یوروتدی . کندیسی ده اوردیسی نك بویوك بولوکی ایله اونك ایزی آردنجه بسارابیا طوپراغنه گلوب گیردی .

ایکی اوردی «پروط» صوبی کنارنده قارشولاشدیلر . عثمانلیلغك نیجه عصرلق شانلی آدندن اورکن چار صدر اعظم اوردیسنه قارشی سلاحنك طالعنی دنه‌مکه جسارت ایده‌مه‌دی ؛ درینلکنی ، کچیدلرینی طانیمادیغی بتاقلی براورمانه آرقه ویروب چکیلمکه باشلادی .

بالطه‌جی محمدپاشا همان صوبی کچدی ؛ ایلرولیه‌یوب چار اوردیسی نك آرقه‌سنی کسدی . قوجه روس اوردیسنه تورکاره سلاح یره ایتمکدن باشقه قورتولیش یولی قالمامش ایدی .

بویوك پترو هیچ برگوجلکه باش اکمك یرادیلیشنده دگل ایکن بیله بوتهلکه قارشوسنده شاشیرمش ، یأسندن روحسز برقالب کسیلمش ایدی . کوکل قاپان گوزللکنه اوورولدیغی ، برکوی اوجاغندن قالدیروب

سلطنت تختی اوزرنده کندینه اش ایتدیگی قاریسی « قاترینا » گوزل اولدیغی قدر چوق بیلمش برقادین ایدی . قوجه‌سنی ، حکمدارینی بوجیقماز یولدن قورتارمغه چاره بولدی .

صدر اعظمه صلحی تکلیف ایدن طاتلی سوزلری ـ اوزرنده نه‌قادار آغیر قیمتلی الماس طاقی‌وارسه اونلری‌ده قاته‌رق ـ یالدیزلادی، تکلیفی رد گورمه‌دی .

« آزاف » قلعه‌سنك گری‌یه ویرلمه‌سی ، چارك قازاق ایشلرینه قاریشمقدن واز کچمه‌سی ، اسوچ قرالینك روس طوپراغندن کچه‌رك مملکتنه دونمه‌سی ، بوندن بویله روسیه ایلچیلرینك استانبولده اوطورمه‌سی کبی ، حفیف شرطلر ایله روس اوردیسنه یول ویرلدی . (۱۷۱۰) م .

تیمور باش جاندن دشمنی اولان چارك ازلدیگنی گوره‌رك اوج آلمق ایچون بندردن قوشوب اوردی‌یه گلمش ایدی . اونك قولایلقله یاقایی قورتارماسی اوکا بك آغیرگلدی . « ایسته‌سه‌ك دشمنی اسیر بیله ایتمك الکده ایدی ! » دی‌یه صدراعظم آجی آجی باغیرمقدن کندینی آله‌مادی . صدراعظم بو قیزغینلغه جانی صیقیلدیغنی گوسترمه‌دی ؛ معنالی گولومسه‌دی . « یا اوممکتندن ایراق دوشرسه حکومتی کیم اداره ایده‌جك ؟ » دی‌یه جواب ویریوردی .

بوجوابله ملکنی صاحبسز براقمش اولدیغنه ایما ایدرك قرال‌شارلی اوتاندیرمق ایسته‌مش ایدی .

بالطه‌جی محمدپاشا قلیچ چکمه‌دن چارله صلح یابدم دی‌یه اوگونه‌رك پای تختنه دوندی اما ، رقیبلری روسیه چارینی اسیر ایتمك احتمالی بیله

(١١٨٨)

[illegible]

[illegible]

* *
*

(١١٨١) [illegible]

[illegible]

یوتاریخلرده صدر اعظم ایزنیقلی داماد علی پاشا ایدی . وقتیله سرایه گیرمش ، فراستلی ؛ چالیشقان بر گنج اولدیغندن قازاندیغی معلومات ایله کندینی گوسترمکه باشلامش ایدی . سلطان احمدك قیزلرندن فاطمه سلطان ایله ئەولەندیرلمك شرفیده مرتبه‌سنی یوکسلدیور ایدی .

صدر اعظملغه گلدیکی زمان ، لهلیلر ، روسلر ایله کچن سنه‌لردن یوز اوستنه قالمش سیاست ایشلرینی اکلایشلغیله دوزلتدی .

وندیك جمهوریته آچیلان سفرده اوردی باشنده موره‌یه یوروین پادشاهك یاننده بولونیور ایدی . موره قطعه‌سی عثمانلی هجوملرینه قارشی طوره‌مادیغندن کردوس (قورینت) دیلی آشان عثمانلی اوردیسی وندیکلی الینه دوشن یرلری بر بر گری آلمقده آرتق گوجلك چکمه‌یور ایدی . نیجه سنه‌در وندیکلیلرك ظلمیله أزیلمش اولان روم تبعه اوردی‌نك موره‌یه گیرمه‌سنی جانه منت بیلدیلر . وندیکلی‌یه قارشی آیاقلاندیلر ؛ گوستردکاری یاردیم ایله پادشاه اوردیسنك ایلروله‌مه‌سنی قولایلاشدیردیلر .

آلمانیا ایمپراطورلغی (آوستریا) قارلوفچه معاهده‌سیله وندیك جمهوریتك موره اوزرنده‌کی حکومتی قورومغه کفیل اولمش ایدی . اوردینك موره‌یه گیرمکله معاهده شرطنی بوزدی دی‌یه عثمانلی دولتی مسئول طوتمغه قالقیشدی . عسکرلکده اقتداری اولدیغی کبی سیاست ایشلرنده‌ده بیلگیلی ، گورگولی اولان پرنس اوژەن اوزمان آلمانیا باش وکیلی ایدی . غایت دیری سوزلی یازلمش برنامه ایله دیوان همایونی موره‌دن ال چکمکه دعوت ایتدی . سوزی بویله یوکسکدن طوتش آوستریا ایله حربه یول آچدی .

یکیدن طوپلانان اوردی‌نك بویوك بولوکی حکومت ایشـلرنده‌کی یارارلغی ؛ موره سفرنده‌کی شجاعتی ایله پادشـاهك برقات داها امنیتنی قازانمش اولان داماد علی پاشایه ویرلدی ؛ اوردینك کوچوك قولی‌ده وندیکلیلره قارشی خرواتسـتانه (دالماجیا) گوندرلدی . دونانمـای همایون‌ده قورفو آطه‌سنی اورمغه امر آلدی .

صدر اعظم اوردیسی بلغرادن طونه‌یی کچدی ؛ وارادین قلعه‌سی اوکنده بکله‌ین آوستریا اوردیسی اوزرینه یورودی . ٦٠ طابور پیاده‌، ٥٠ بلوك سـواری صایان دشـمن اوردیسی باش وکیل پرنس اوژه‌ن قومانداسـنده ایدی ، صباحله برابر محاربه باشلادی ؛ محاربه‌نك ایلك طوتمی عثمانلیـلره ال ویریشـلی گورونیور ایدی . یکیچرینك قیباق برهجومیله آوسـتریا طابورلری زده‌لنمکه باشـلادیلر . یکیچریلرك هجوم صاواشی ایله صفتلرنده براقدقلری آچیقلری گورن پرنس اوژه‌ن‌النده‌کی سـواری‌یی همان شـدتلی برهجومه قالدیردیغندن بواوریش محـاربه‌نك گیدیشنی دکیشدیردی .

بو آنده صارصلمغه باشلایان عسکره جسارت اورنکی گوسترمك قایغوسـیله صـدر اعظم گوز بکلکی ایتدی ؛ قلیج الده اورته‌یه آت سوردی .

دشمندن آتیلان برگوله گلدی ، اللی یاشنده بیله دلیقانلی قالان اویکیتی اوروب آتنـك ایاغی اوکنه تکرله‌دی . صـدر اعظملرینك محاربه‌اورته‌سنده بویله‌شهید دوشمه‌سی‌عسکر ایچنه برولوله ؛ برقاریشقلق صالدی ؛ زانطه غالبی وارادین گونی‌ده قازانمقله بختلی اولدی .

١٠ بیکدن آز اولمـایان عثمانلی شهیدی میـدانه سریلدی . ١٢٠

پاره طوپ ، نیجه سانجاق ، چادیر ، جبجانه دشمن الینه دوشدی قالدی . پرنس اوژەن بو محاربەیی قازانمقله طمشوار قلعه‌سنی‌ده اله گچوریپور ایدی .

بوزغون اوردی وطن اوغورنده شهید دوشن صدر اعظمك جسدینی برلکده آلدی ، بلغراده چکیلدی . اوراده سلطان سلیمان جامعی آولیسنده حاضرلادقلری تربه‌یه گومدیلر . (١١٢٨) ه

جسور امرادن ایلبصانلی خلیل پاشایی بلغراده چکیلن اوردی کندیسنه « باش بوغ » دیکدی . ادرنه‌ده بولونان سلطان احمد صدارت مهرینی خلیل پاشایه ویردی ؛ یکی براوردی باشنده ایرتسی سنه اونی بلغرادی قورومغه یوللادی . یکی سردار پرنس اوژەنك محاصره‌سنده بلغرادی قورتاره‌مادی ؛ او مشهور قلعه‌ده دشمن الینه دوشدی .

سلطان احمدك داها شهزاده‌لکنده توجهنی ، امنیتنی قازانمش اولان نوشهرلی ابراهیم پاشا بوبوزغونلقلر ایچنده صدر اعظملغه گتورلدی . معلوماتلی ، گوزکیلی بر حکومت آدمی ایدی . آوستریا ایله چاره‌سز صلح مذاکره‌سنه گیریشدی .

صربستانده سمندره سانجاغنده « پساروفچه » کوینده ایکی طرفدن سوزه گیریشلدی . یکی برمعاهده باغلاندی . یکرمی سنه اوکجه یاپیلان مشهور قاینارجه معاهده‌سنك « ذیلی » دیمك اولان پساروفچه معاهده‌سی طمشوار، بلغراد قلعه‌لریله صربستانك برپارچه‌سنی آوستریالی‌یه آلیور ایدی . شوقدرکه موره‌یی بیتوی‌یه عثمانلی‌یه براقیور ایدی . آوستریالیلر متفقلری اولان ونديكلیلره اویون ایتدیلر ؛ اونلری اونوتدیلر ، کندی چیقارلرینه باقدیلر . (١٢٢٩) .

∴

ایکی دولت آراسنده بویله‌جه باریشقلق یکیله‌ندیکندن عثمانلیلر آسایش دورینه گیریش اولدیلر .

صدر اعظم ابراهیم پاشایه کوپریلی نعمان پاشایه ویریلن خانم سلطانلرك نه‌ولنمه شهزاده محمود ، عثمان خانلرك ختان دوگونلری ایله بویوك شنلکلر یاپیلدی . ماتملی گونلر اونودلدی . آرتق ذوق وصفا گونلرینك آردی آلنمایور ایدی . بوغاز ایچی مسیره‌لرنده ، کاغدخانه ، آیینه‌لی قاواق قصرلرنده اگلنجه عالملرینك رواجی آرتدقچه آرتیورایدی .

« عیش ونوش ایله بوگون آنمه غم فردانی ؛
سکا ایصمارله‌دیلرمی ، بویالان دنیانی »

بیتی سویله‌ین غمسز شاعر بیتنك وزن بوزغونلغندن قورقمایه‌جق برجرأتله « فردا » یرینه « یکن گون » سوزینی قویه‌بیلسه ایدی هیچ شبهه یوق مضمونی بو عصرك ذوق عالملرینه الك ایی برترجمان اولور ایدی .

« سفارتنامه » سیله مشهور اولان باب عالی رجالندن جلبی یکرمی سکزك محمد افندینك فرانسه قرالی اون بشنجی لووی نزدینه ایلچیلکله گوندرلمه‌سی بو تاریخلرده‌در .

جلبی پارس جوارنده اون دردنجی لووی‌نك مشهور ورسای سراینی ، سرایك حوضلرینی ، باغچه‌لرینی ، قورولرینی کوروب پك بگنمش ایدی . استانبوله دوندیگنده مدحنی پادشاهه قادار طویوردیغی بویرلر اورنك طوتولدی ؛ کاغدخانه چاغلایانلری ، قورولری یاپیلدی .

اوزمانلر هندن فلمنگه گتورلمش لاله چیچکی ، هارلهم قصبه‌سنده جاملی باغچه‌لرده یابمه صیجاقله یتشدیریلور ، آوروپاده پك اعتبارلی

طوتولور ایدی . بوچیچکده غربدن طولاشه‌رق شرقه کلدی ، پك چوق مقبوله گچدی . لاله چیچکی هوسلیسی اولان ذون صاحبلری آراسنده تك صوغان برفندق آلتونی دگر ایدی !

سلطان عبدالمجید زماننده استانبولی زیارتدن صوکرا برعثمانلی تاریخی یازمش اولان فرانسزلرك مشهور شاعرلرندن « لامارتین » سلطان احمد ثالثك بوذوق وصفا کونلرینی

« لاله صوغانلرینك استانبولده برر فندق آلتونه صاتیلیشی ذوق دوشکونلگنك رواج بولدیغی بوکونلرده‌در .

کاغدخانه ، قارا آغاج ، آینه‌لی قاواق قصرلرنده ، بوغاز ایچینك کوککل‌قاپان مسیره‌لرنده پادشاهك ، پك کوزده‌‌ی اولان صدراعظمك ، شهزاده‌لرك ، سرای طاقمنك ، وزیرلرك ، بوتون بویوکلرك قوردقلری کیجه‌یی کوندوزه قاتان دعوتلرده ، جنبشلرده‌کی خواننده‌لرك هوای وهوبی ایله برلشن چالغی ، ساز صدالری کوکلره قادار اوچوب قبه‌لری چینلاتیور ایدی . کویا دورت عصردنبریدر پادشاهلری ، وزیرلری ، بوتون افرادی آت اکرلرینی سلطنت ، قهرمانلق تختروانی صایان ، محاربه میدانلرینی برر چیچك باغچه‌سی ، دنیا جنتی کورن جنك اری برملت نیجه محاربه‌لر ، اختلاللر ایله یورولمش ایدی ، زانطه بوزغونلغندن بری آرتق دیکلنمکه اوزانوب یاتمش اولدیغنی عالمه اعلان ایدییور ایدی ! » طرزنده تصویر ایتمشدر .

صدراعظم نوشهرلی داماد ابراهیم پاشا یالکز ذوقه دوشکون دکلدی ، مملکتنك علم ومعرفته اولان احتیاجنی اکلایان بیلکیلی ، واریشلی حکومت آدملرندن ایدی .

صلح یاپیلدقدن صوکرا مملکتك ادارەسنه دوزکونلك ویرمکه ، اهالینك ظلم چکممەسنه ، بوزوق سکەنك اعیارلی اولماسنه همت ایله ملتك راحتی ، سعادتی صاغلامغه چالیشدی . محاربەلر براقیلدیغندن اوردینك مصرفندن آرتان پاره ایله حدودلری تحکیم ایتدی .

شهرلرده بویوك بنالر ایله صو بندلری تعمیر اولوندی . یکیدن یوللر آچیلدی . بویابیلر آراسنده نیکده سانجاغنده کندینك طوغدیغی کوی یرنده « نوشهر » آدی ویریلان قوجه برشهر قورولدی .

والیلر ، بکلر بکلری قاپولرنده صاریجه ، لوند ، سکبان آدلریله بولوندیرمق عادت اولان اشقیا بوزونتیسی عسکرك — طاغلمەلرینه چیقارتدیغی فرمان ایله — اوجاقلری سوندورلدی .

آوروپانك معارفده ، مدنیلکدەاك کوزی آچیق ، قولاغی‌دیلك قلاغوزی صاییلان باصمەجیلغی (طباعت فنی) مملکتمزه صوقدی . جلبی یکرمی سکز محمد افندینك اوغلی سعید افندی ، ابراهیم‌متفرقه آدلی بر مجارلی مهتدینك دلالتلریله استانبولده ایلك مطبعه قورولوب بر خیلی کتاب باصدیرلدی .

نوشهرلی ابراهیم پاشانك بو همتلری آز دها ایلری کوتورولوب یکیچری اورتەلرینك نظام آلتنه کیرمەسنه یول بولونه بیلسه ، باصمه کتابلر چوغالتیلوب مکتبلرده چوجقلر ، مدرسەلرده طلبه الیازمەسی کتابلردن قورناریله بیلسه ایدی ، عسکرلکك نظام آلتنه کیرمەسی ، معارفك مملکتك هر کوشەسنه ، بوجاغنه یاییلماسی عثمانلی وطنەچوق فائدەلی اولور ، بر بوجق ، ایکی عصره ایجنده کچوردیکی قره کونلری او سوکیلی وطن بلکه کورمز ایدی . حالبوکه بزده کتاب باصمق

صنعتی آنجق سلطان سلیم ثالث ، سلطان محمود ثانی زمانلرنده رواج بولمغه باشلامشدر .

∴

سلطان احمد ثالثك پادشاهلغنه دوشن تاریخلرده صفوی خاندانندن شاه حسینی افغانلیلر اولدوردیگندن ایرانده اختلاللر میدان آلمش ایدی . روسیه چاری بویوك پترو بو قاریشقلغی فرصت صایدی ؛ قافقاسیا طاغلرینی آشه‌رق دربنده ، حزر دکزینه طوغرو مملکتلری چیكنه‌مکه قالقیشدی .

روسیه‌لینك بو طوتمی عثمانلی ایچون مخاطره‌لی کورولمك طبیعی ایدی . همان تدارك اولونان براوردی، اهالیسی سنی مذهبنده اولدیغندن عثمانلیلره دوست باقان ، شیروان ، کورجستان مملکتلرینه کیردی ، تفلیس ، کنجه ، شماخی ایله قره باغی اله کچوردی .

ایکی اوردینك بویله شمالدن ، جنوبدن ایلروله‌مه‌لری عثمانلی ایله روسیه آراسنده بر حرب آچیلماسنه قادار ایشی آزدیره‌جق ایدی . فرانسه حکومتی آرایه کیردی؛ دربند ، باکو قلعه‌لرینك بولوندقلری یرلر قور صوبی بوینه‌دك روسیه‌ده ، صوبك قارشی یقاسنده‌کی یرلر (کورجستان ، شیروان، قره باغ ، آزربایجان) عثمانلیده قالمق شرطیله باریشق یاپیله بیلدی . (١١٣٧) ﻫ

شاه حسینی اولدورن افغانلی اشرف خان اصفهانه کیروب ایران تختنه اوطوره‌رق دعواسنه قالقمش ایدی . اصل ایران تختنك صاحبی طهماسب صفوی عثمانلی دولتی نزدنده آرادیغی ، اومدیغی یاردیمی

کورەمدیگندن افغانستانده اوکا صادقالان عشیرتلر ایلەایش کورمك یولنی طوتدی . آوشار عشیرتی ایچنده « نادر علی » آدلی بر بهادری کندینه قازانمقله ایشك رنکنی دەکیشدی .

نادر علیە کووەنەرك کیریشدیکی محاربەلر ایله اشرف خانی لورستانه قاچیران ایکنجی شاه طهماسب ، اشرفك صاقلاندیغی یرده اولوب کیتمسیله رقیبسز قالدی ؛ آتالرینك پای تختی اولان اصفهانه کیردی.

شاه طهماسب برکره تختنی رقیب الندن قورتارنجه افغانلی اشرف خانك برقاچ سنه اوکجه عثمانلی یه ویرمش اولدیغی ایالتلرك کری یه ویرلمەسی دعواسنه قالقیشدی . سلطان مراد رابع ایله شاه عباس زماندن بری عثمانلیلرله ایرانلیلر آراسنده صاغلانان باریشق بوزولمغه باشلادی .

ایکی قونشی اسلام ملتی آرەسنده یدی سنه سورن لزومسز چارپشمەلر یکیدن میدان آلدی .

عثمانلی دولتی شیروان ، تفلیس ، روان ایالتلری کندنده قالمق شرطیله تبریز ، کرمان شاهان ، همدان ایالتلرینك ایرانه کری یه ویرلمەسنه راضی اولویور ایدی . « طهماسب قولی » لقبنی آلان آوشارلی نادر علی خان قفاسنده بویوك املار یرطوتمش برجنك اری اولدیغندن دیوان همایونك قویدیغی شرطلری دیکلەمەدی ؛ هوسله جسارتله دوکش میدانینه آتیلدی . ایران ایالتلرینی بربر کری یه آلمغه باشلادی .

بوچکیشمەلر ایران اوزرینه اعلان حربه یول ویردی ؛ سفر اوردیسی حاضرلقلری کورولمك ایچون پادشاه قاپو قولیله اوسکداره کچدی .

صدراعظم نوشهرلی داماد ابراهیم پاشانك بش آلتی سنه اوکجه موسقوفلرایله باریشق اولماسی ، حکومت ایشلرینه‌بك عقل ایردیره‌مه‌ین یکیچری ، سپاهی طاقنی اوکا کوسدورمش ایدی . ذوقه بك دوشکون اولیشی ، بعضی‌عائله قادینلرینه ال آلتندن طاشقینلق‌ایتدیکی سوزلری‌ده یوبوکلردن اوکا دشمن قازاندیرمش ایدی .

ایران سفرینك اعلانی ایشلرینه گلمه‌ینلرك اورته‌یه آتدقلری شکایتلر گیت ، گیده چوغالدی ؛ یکیچریلری اورته‌لرینك آت میدانـنه قازان قالدیره‌مه‌لرینه قادار یول ویردی . پطرونه خلیل آدلی برجاهل آزغین عاصیلره اوك آیاق اولدی .

اوسکدارده قورولن چادیرلرده اوطورمقده اولان سلطان احمد بو فساد خبرینی آلینجه همان سرای همایونه دونوب گلمشدی . « خرقهٔ شریف » دائره‌سنده پاپیلان بر آیاق دیوانده عصیانك اوکی آلینمق چاره‌لری قونوشولورکن عاصیلر سرای همایون قاپولرینه صوقولمقدن اوتانمامشلر ، صدر اعظمك ، قپودان پاشانك باشلرینی ایسته‌رز دی‌یه باغیرییورلر ایدی !

پادشاه اوغورنده کندیلرینی عاصیلر اورته‌سنه آتان بو وزیرلرك باشلری‌ده آزغینلغی یاتشدیره‌مایور ایدی . یوزسزلکك آردی کسیلمه‌مسی سلطان‌احمده پك آغیر گلدی . اطرافی آلان دولت‌ارکانی، ملت رجالی ایچنده سلطنتی قرنداشی سلطان مصطفی اوغلی شهزاده محمود اوله تسلیم ایله ایشدن چکیلدی .

اوچنجی سلطان احمد سلطنتی براقدیغی گون ٥٩ یاشنه وارمش ایدی . سرایده آلتی سنه داها یاشادی . اولدیکنده باغچه قپوسنده

یکی جامعده والده خدیجه ترخان سلطان تربه‌سنه گومولدی .

صاحی ، راحتی سه‌ور برپادشاه ایدی . زماننده مملکت معمور اولماسنه‌ده همتلر گوستردی . بو ایشلرده صدر اعظم ابراهیم پاشا اوكا چوق خدمتلر ایتدی . طباعت صنعتی اونك سلطنتی زماننده عثمانلی مملکتنه گیردی . اوكجه‌لری اخشابدن بربنا اولان اوسكدارده شمسی پاشا آچیقلرنده‌كی قیز قله‌سی كارگیر بربنا ایله یكیله‌ندی . برینه بوگون « دیون عمومیه » دائره‌سی یاپیلان چفته سرایلر ، اونك آلتنده پوسته‌خانه گیریسنده‌كی سبیل ، اوسكدارده ، اورته كویده بویوك چشمه‌لر ، اوسكدارده‌كی والده سلطان جامعی هپ سلطان احمد ثالث عصرینك بزه یادكاریدر .

هله آیاصوفیه جامعی ایله سرای همایون قاپوسی اوكنده‌كی شادروان عثمانلی معمارلغنك — اشنی بوگون یابمق پك گوج اولان — نه‌اینجه صنعتلره قادار ایلرولە‌دیگنه شاهد اولان بنالردندر .

سلطان محمود اولك پادشاهلغی

١١٤٣ — ١١٦٨

ایران سفری حاضرلقلرنده پای تختده چیقان یکیچری عصیانی ایله اوچنجی سلطان احمد حکومتدن ال چکدیگندن یکنی شهزاده محمود عثمانلی تختنه جلوس ایتدی . عمجه‌سنك عاصیلر النده پارچه‌لانان صدراعظمی ابراهیم پاشا یرینه کتوریلن سلحدار محمد پاشانی صدراعظملقده آلیقویدی .

پاطرونا خلیل آیاقداشلریله حکومت ایشلرینه قاریشمغه چیقیشدیلر قریم خانلغنی ، بوغدان بکلکنی ، یکیچری کتخدالغنی سجدکاری آدملره ویردیرمکه آیاق دیره‌دیلر . پاطرونا خلیل ، عصیان گونلرنده اونی ویره‌سی‌یه طوپوران ینناکی آدلی برقصابی بوغدان ویوودالغنه دیکیور ایدی !

گون گورمش سلحدار محمد پاشانك بیلگیلی طوتمی ، قپودان دریا پاشانك جسارتی برله‌شدی ؛ بو آزغین حایدود ایله ایکی یولداشی بر گون دیوان یرنده تپه‌له‌نه‌رك عصیانك کوکلری قوپاریله‌بیلدی . حکومتك نفوذی ، پای تختك اسایشی یرینه گلدی .

برنجی سلطان محمودك جلوسی سنه‌سنده استانبولده عاصیلرك تربه‌سیله اوغراشیلدیغی کبی ایران حدودلرنده محاربه‌لر باش گوسترمش تبریز جهتلرنده حکیم اوغلی علی پاشا محاربه‌ده‌کی یارلغیله آدینی طانتدیرمشدر .

جلوسك ایکنجی سنه‌سنده صدارتده بولونان آناطوللی قباقولاق ابراهیم پاشا یرینه گتوریلن موره‌لی طوپال عثمان پاشا برقاچ آی صوکره عزل اولونديغندن آذربایجانده شرق اوردیسی سرداری اولان حکیم اوغلی علی پاشانك صدراعظملق دوری باشلامشدر .

پای تختده حکومت ایشلری دوزلنیلمك ، روسیه چاری آق بیق پترونك ایرانده‌کی قاریشقلقدن کندینه پای چیقارمقده گوستردیکی مهارتله قافقاسیانك جنوب اتکلرینه صارقه‌سندن گلن ضررلری آزالتمق ایله دولتجه اوغراشلديغی صیرالرده ایران حدودلرنده‌کی محاربه‌لر سوروب کیتمکده ایدی .

ایرانده « اعتمادالدوله » منصبنی آلان نادر طهماسب قولی خان اوکجه‌لری گوستردیکی یالتاقلق ایله شاهك اعتمادینی قازانمش ایدی . اصل گوزی بردکله طهماسبی یره آتوب ایران تختنه قیرلامق ایدی . الوریشلی گوردیکی برگون ویردیکی برا گلنجه ضیافتده شاهی بوتون صفوی خاندانی شهزاده‌لریله یاقالادی . ظلمنك اسیری ایتدی . هنوز چوجق بولونان میرزا عباسك « اوچنجی عباس » آدیله ایران شاهلغنی اعلان أیله‌دی ؛ کندیسی‌نی‌ده اوکا وصی دیکه‌رك چوجق شاهك اویونجاغی اولان ایران تختنی اله گچورمش ایدی .

بویله‌جه ایران سلطنتی قاپان نادر قولی خان عراقه یورویوب بغدادی محاصره آلتنه آلمش ایدی . تدارك اولونان اوردی صدارتدن ارضروم ایالتنه چیقاریلان طوپال عثمان پاشا سرعسکرلکیله بغدادی قورتارمغه یورودی .

دجله کنارنده ایکی اوردی قارشـولاشمش ایدی . طوپال عثمان پاشـانك شدتلی اوریشـنه طایانه‌مایان ایران اوردیسی بوزولدی . نادر قولی خان بودوگشده آلدیغی یاره‌یی اونولتمق ایچون همدانه قادار قاچمغه مجبور اولدی .

نادر شاه گوزی پك جنك ارلرندن ، اوغرادیغی بوزغونلغی نفسنه اوگرنمه درسی یاپانلردن ایدی . عمرلری دوگشـده گچن عثمانلیلرك طوپال عثمان پاشـا گبی بیلگیلی ، گوزی پك سرعسکرندن یدیگی سـله جرأتنی قیرمادی .

دجله بوزغونلغندن اوچ آی صـوگره برسواری فرقه‌سی باشـنه گچدی ؛ گرکوك طرفلرینه چکیلمکده اولان عثمانلی اوردیسی اوزرینه ایلغار ایتدی . طوپال عثمان پاشا برقاچ وقتدر چکمکده اولدیغی معده صانجیلرینك آجیلرینه باقمادی ؛ دوگش میداننده قاچمق اوگا داهـا آجی گلیور ایدی . اوریشـمه‌ده سرعسـکرلرینك باشنی غائب ایدن عثمانلیلر اوگونك شرفی‌ده طالعلی دشـمنلرینه براقمغه مجبور اولدیلر . (۱۱٤۷) ه .

نادرخان اوگون آیاغنه آتیلان عثمانك کسیك باشنی یاننده صاقلامادی، اوردی هایونه گری گوندردی . بونکله هم یگیتلگك دشمنده بیـله اولسه قیمتی طانور اولدیغنی گوسترمك ایستیور، هم ده سرعسکرلرینك کسیك باشنی گوره‌جك اولان اوردی‌ده بوزغونلغك آجیلرینی ، قورقولرینی آرتدیرمغی حساب ایدییور ایدی .

طوپال عثمان پاشانك آصلی موره‌لیدر. سرای همایونده یتیشمش ایدی. اوچنجی سـلطان احمد صـدر اعظملرندن ایزنیقلی شهید علی پاشـایه

یرارلغینی بگندیرەرك بگلر بگلگی ایلە مكافاتلاندیرلمش ایدی. وزیرلكلە روم ایلی ایالتلرندە بولونور ایكن صدارتە گتورلدی . التی آی سورن صدراعظملغندە الە گچوردیگی عاصی دوگونتیلرینك جزالرینی قیاسی یە ویرمكلە شهرت آلدی .

صدارتدن تبریز ایالتنە چیقارلمش ایدی . برقاچ سنە صوكرەدە بغدادی ایرانلیلرك محاصرەسندن قورتارمغە مأمور اولدی .

محاربەدە دجلە بویندە شهید دوشدیگندن گومولدیگی یراونودلدی. اما ، شانلی آدی بوگونەدك اونودلمادی . وظیفە اوغورندن باش ویرن بو قوجە عسكرك اولومندن بربوچق عصر صوكرە دنیایە گلن محمد نامق كمال اونك نسلندندر .

نادر قولی خان طوپال عثمان پاشا اوردیسنی ازدكدن صوكرا شهر زوری چیگنەدی ، اورادن گورجستانە یورودی . روسیە چاری وقتیلە ایرانلیلرە قبول ایتدیردیگی دوستلق معاهدەسنی اورتەیە سورەرك عثمانلی اوردیسنە یاردیم ایچون گورجستانە گیرن تاتار عسكرینك آرقەسنە دوشدی ، یولنی كسمكە قالقیشدی .

صوكی ایرانە ضررلی چیقان بو دوستلقدن قازانچ آرایان نادر خان روان سرعسكری كوپریلی اوغللرندن عبداللە پاشانی اوغراتدیغی آجی بربوزغونلقلە داها اوگجە عثمانلی الینە دوشن یرلری بربر گری آلمغە یوز طوتدی .

نادر شاه جعفری مذهبندە ایدی . ایران تختنە گچنجە دیوان همایونە یازدیغی نامەدە دردنجی سلطان مراد زماننده یاپیلان معاهدەیە گورە سینورلرك كسیلمەسنی تكلیف ایدیور ، گویا ایراندن شیعەلگی

قالدیردیغنه اوگونه‌رك بو خدمت عثمانلی دولتنجه ده بگه‌نیلمك گرکدیکنی سویله‌یور ایدی .

روسـیه چارینك قارا دکز حدودلرنده بر دورلو تك طورمغه یاناشمه‌ماسی ، آوستریا ایمپراطوری ایله‌ده گیزلیجه بر معاهده یابدیغینك قرقنـه وارلسی دیوان همایونك شرق حـدودلرندن زیاده قارا دکز حدودلرینه ، طونا یالیلرینه گوز قولاق اولماسنی اقتضا ایتدیردیکندن چاره‌سز نادر خان ایله اوزلاشمق یولی طوتلمشدر . (۱۱۴۹) ه

نادر علی خان ایران حکمندن چیقان ایالتلری هپ اله کچوردکدن صوکرا ایرانه دوندی . اوگوندنبری مشهور اولان « مغان » اووه‌سنده بر عسکر دیوانی یابدی . بونجه محاربه‌لرده گوستردیکی شجاعتله ، ایرانه گورمش اولدیغی خدمتلر ایله کندینی بگه‌ندیرمش اولدیغی عسکرك طویغولی ، آتشلی سـوزلر ایله‌ده بیتوی‌یه کوکلنی قابدی ؛ اونلری سوزلریله یولنه باش قور اسیر ایتدی . استقلال ایله ایران شاهلغنی اعلان ایله‌دی .

قازاندیغی یرلرله ، آلدیغی شان ایله طویغق بیلمه‌ین شاه ایران نادر علی خان جنگیزلره تیمورلره بگزه‌مك هوسلرینه دوشمش ایدی . عثمانلیلر ایله هنوز یاپیلان باریشنی صاغله‌مادن سینور باشلرینی یوز اوستی براقدی ؛ اسکیدنبری بوتون فاتحلرك کوکللرینی چکن هندستان اوزرینه اوردی چکدی . جنگیز نسلندن هند حکمداری سلطان محمده چالدیغی غلبه ایله قاپولرینی اوکا آچان دلهی شهرینی آتشلره ویردی . ایرانه دوندیکنده برابر سوروکله‌دیکی زنجیره باغلی نیجه بیك اسیر ایله اسکی ایرانك کسرالرینی خاطرلاته‌جق ، قرن اخیر

عباسلرینی اونوتدیره‌جق حشمتلی برآلای ایله ایران پایتختی اولان اصفهانه کیرییور ایدی .

*
* *

عثمانلی اوردیلری شرقده نادرعلی شاه اوردیلری ایله یدی سکز سنه‌در دوکوشه‌رك یورولدیغی برصیراده شمالدن روسیه هجوملری‌ده باش کوسترمکه باشلادی .

چار آق بیق پترو اوکجه‌لری ایرانه قارشی باب عالی ایله سوز برلکی ایتمه‌سندن ، صوکراده نادرعلی شاه طرفی طوتمه‌سندن ایش بجروب برقوللی حزر دکزینه آتمش ؛ شمدی‌ده اوته‌کی قوللی قارا دکز یالیلرینه اوزاتمغه قالقمش ایدی .

تصارلانان بوایشی باشارمق قایغوسی ایله ١١٤٨ سنه‌سی صوکلرنده ایدی‌که روسیه دولتی پیروت معاهده نامه‌سنی یرتدی ؛ آزاق قلعه‌سی ، قریم آطه بکزه‌ری ، اوزی قلعه‌سی اوررلرینه اوچ قولدن آیری اوردیلر یوروتدی .

پترونك قرنداش قیزی اولوب بوناریخلرده روسیه تختنه چیقمش اولان ایمپروریچه « آننا » ، آوستریا ایمپراطوری شارلی نیچه سنه‌لردر اختلاللر ایچنده بووارله‌نان ، حکومتلری ییقلمغه یوز طوتان لهستانی پایلاشمغه قاندیرمش ایدی .

اوچ قولدن روس اوردیلرینك عثمانلی طوپراغنی چیکنه‌دکاری کون دوردنجی برروس اوردیسی‌ده لهستان حدودلرینی آشدی ؛ وطنلرینی قوروبمق اوغورنده سلاحه صاریلان لهلیلرك قوللرینی قیرمه‌صاواشیور ایدی .

عثمانلی دولتی پیروت معاهده‌سیله باریشمغه ، لهستانه روسیه‌نك ال طوقوندیرمامسنی شرط قوشمش اولدیغندن لهستانه کیرلدیکی صیراده عثمانلی حدودلرینه‌ده عسکر کوندرلمه‌سی بوایشـه قاریشمغه باب عالی‌یه میدان ویرلمامك ایچون ایدی .

قان دوکمکده پك کوزلی اولمقله برابر عسکرلکده‌ده اقتدار صاحبی بولونان جنرال مونیخ قومانداسنده‌کی روس اوردیسی اوکجه بسارابیایی چیکنه‌دی ؛ اورادن یارادیلیشده محکم صـایـلان « اور قاپو » دیلنی زورله‌یوب قریمه آیاق آتدی . او کوزل ، شنلکلی مملکتی ظلم آتشلرینه یاقدی .

برقاچ سنه‌در سلاحدار محمد پاشا سردارلغیله بوکون رومانیا اولکاسنده بولونان دوبریجه‌ده بابا طاغنه طوپلانمش اولان اوردی ـ آوستریا حکومتنك قارشوسنده‌کنی آلداتمق پولتیقه دوزنلریله ـ یرندن قیلدانه‌مایور ، لهستانك ، قریمك روس اایاغیله چیکنندکلرینی اوزاقدن سیر ایدیور ایدی .

اویناق سوزلرله عثمانلی‌یی الداتان آوستریا قازاندیغی کونلرله اوردیسنه چکی دوزن ویردی . موسقوفلرك قریمه کیرمه‌لری آردی صیرا اوده طونایی صاوابی آشدی ؛ اوچ قولدن یورویندیکی اوردیلر ایله ویدین ، نیش ، بوسنه اوزرندن عثمانلی طوپراغنه کیردی .

دشـمن آیرد ایتمك ایچون بوندن آچیق درس اوله‌ماز ایدی . تورکلر قانجق دشمنه آلداتمق عارندن ـ قینندن چکمکده گجیکمش اولدقلری قلیجی اورمقده کوستره‌بیله‌جکلری پکلك ایله ـ قورتولمغه عهد ایتدیلر . قریمده‌کی کفه‌یه یورویوب اوردی ـ جنکیزك قاراقوروم‌دن چیقدیغی

اصرارینی صاووشدیردی ؛ ایرتسی سنه ۷۰ بیك صایان براوردی باشنده بلغراده یورودی .

ایمپراطورلیلر آیاق دیرەمش ، بلغراد قلعەسنی قورومق ایستیورلر ایدی . بلغراد ایلروسنده بر طوتان آوستریا اوردیسنه صالدیردی ؛ اوچ گون سورن قیزغین بردو گوشمەده دشمنی گری‌یه پوسکورتدی ، بلغراد قلعەسنی محاصره آلتنه آلدی .

بو صیراده بلغرادك اسکی صاحبلرینه تسلیمی الڭ باشلی شرط قوشولان برمعاهده ایله باب‌عالی ایله آوستریا آراسنده صلح سوزی باغلانمش اولدیغندن صدراعظم اوردیسی ۲۳ سنەدر دشمن الندە قالان بلغراد قلعەسنه شانلی بر آلای ایله گیریور ایدی (۱۱۵۲) ه .

اوچ سنه سورن بو سفرك صوڭلرنده عثمانلی سلاحی قریمده ، طونادە اوستون گلمش ایدی . ایمپراطوریچه آننا روسیه داخلنده چیقان بر اختلال ایله صقیشمغه باشلادیغندن اوزی قلعەسنڭ ییقلمەسنی ، قارا دڭزك بر « عثمانلی دڭزی » طانیلمەسنی قبول ایدوب ، عثمانلی ایله باریشق اولمغه جان آتدی . عثمانلی دولتی‌ده آقی بیق پترو زماننده‌بری طانیمغه یاقلاشمادیغی « روسیه ایمپراطوری » عنوانی بوندن بویله قبول ایدیدییور ایدی .

آوستریا ، روسیه ایمپراطورلقلریله صلح باغلاندیغندن مملکت براسایش دورینه گیرمش صاییلور ایدی . چوق کچمەدن شرق حدودلرنده یکیدن محاربه باش گوستردی .

فاتحلره بگزه‌ین شانلی بر آلای ایله هندستاندن اصفهانه دونن نادر علی شاه عراق طوپراغنی یکیدن چیکنمکه قالقیشدی . (۱۱۵۶)

صدراعظم آغا حسن پاشا سردارلغیله استانبولده ایران سفیری ایچون برامداد اوردیسی حاضرلانور ایکن ایران شاهی قوشوب موصللی محاصره آلتنه آلمش ایدی . اوراده برایش گوردەمدی ، چوق آدم قیردی . محاصره‌یی قالدیردی . چکیلدی . ایرتسی سنه‌ده قارص یاننده شهلا احمد پاشا ایله صوگی گلمز اوریشمەلر ایله وقت گچوردی . حاصلی نادر علی شاه ایله اولان سفرك بوایکنجی دوری قازانان، بوزولان کسدیرمه بللی اولمایەرق اوچ دورت سنه اوزادی گیتدی . نهایت قوشولان اسکی شرطلر ایله دوردنجی سلطان مراد عهدنامەسی اساس طوتولدی. ایکی قونشی اسلام دولتی آراسنده باریشق باغلاندی . (١١٦٠) م

بودوستلغی نزاکتله صاغلامق ایچون ایکی طرفدن آغیر هدیەلر ایله ایلچیلر استانبوله ، اصفهانه کلدیلر ، گیتدیلر .

نادر علی شاه قان قوقوسندن لذت طویار بر آفاجان ایدی . عثمانلیلر ایله اولان اوزون محاربەلرده هندستانی چیگنەدیگنده یاقدیغی جانلر ایله قانەمادی ؛ برشبهه ایله اوغلینك ده گوزلرینه میل چکدیردی . زواللی‌نك دنیاسنی قراکلق ایتدی . نهایت برگون اوکا کین باغلایان آدملردن برینك خنجریله ظالمکینك جزاسنه اوغرادی . بویله حقارتلی براولوم ایله گونلری قارادی گیتدی .

∴

هابسبورغ خاندانی سلاله‌سنك الك صوك ارکك اولادی ایمپراطور

آلتنجی شارل ایدی . بوتاریخلرده اولدیغندن قیزی پرنسس « ماری‌تەرەز » ك ایمپراطوریچەلکی اعلان اولوندی .

آوستریا خاندانی مشهور شارلکندن، قانونی سلطان‌سلیمان چاغداشی (معاصری) فردیناندن بری بوتون جرمانیا حکومتلرینی برپرده طوپلایان آلمانیا ایمپراطورلغنه صاحب اولدیغندن ایمپراطورلق تاجینك برقادین باشنه گیدیرلمەسنه آلمانیا مملکتلری راضی اولمق ایستەمدیلر .

آلمان‌طوپراغینك شمالنده بالطیق‌دکزی قییلرنده اوفاق‌بردوقەلق اولان « براندەبورغ » خاندانی گیت‌گیدەبویودی . « پروسیاقراللغی » میدانه چیقدی . پروسیا قرالی فرەدریق هابسبورغ خاندانده ارکك وارث قالمانجه آلمانیا ایمپراطورلق تاجی کندی باشنه داها چوق یاقیشدیریور ایدی . بوتزاعده بوتون آلمانیا حکومتلرینه اوك آیاق اولدی ، چکدیگی اوردیلر ایله دعواسنی یوروتمك ایستیور ایدی .

آوستریا حکومتی خاندانی شارلکن زمانندنبری ایتالیایه ال اوزاتمش اولدیغندن اوتاریخده ایتالیاده‌کی حکومتلرك الك ایلری گلنی بولونان ساردونیا قراللغی‌ده بومنازعەیه ال صوقدی .

اوتاریخلرده فلمنك ، بلچیقا مملکتلری هابسبورغ خاندانی حکمی آلتنده ایدیلر . فرانسه قرالی اون بشنجی لووی بویوك‌باباسی اون دوردنجی لووینك هابسبورغ خانندن قاپمش اولدیغی الساس‌ایالتی ایله بلچیقانك جنوب ایالتی اولان « فلاندره » ایالتنه ، رین صویی بوینەقادار یکی مملکتلر قاپمق هوسنی یکەمدیکندن اوده بوایمپراطورلق تاجی منازعەلرندن فرانسەیه پای چیقارمق ایستر ایدی .

روسیه‌یه کلنجه اوستریا خاندانی کوچولورایسه کوزینی دیکمش

اولدیغی لهستاندن رقیبسز یرقالمق امیدینی بسلهمکده ایدی .

بوامیدلر ، بوقازانجلر حسابیله فرانسزلر اولسون ، روسلر اولسون عثمانلی پادشاهی برنجی سلطان محمودی عثمانلینك ایکی عصرلق دشمنی اولان آوستریادولتنه قارشی سلاح چکمکه تشویق ایتدیلر .

سلطان محمود صلحی سور ، سوزینی طوتار بر پادشاه اولدیغندن بوتکلیفلری رد ایتدی؛ آوستریا ایله یاپیلان معاهدهیی بوزمغه یاناشمادی. پادشاهك بوعالیجنابلغی اخلاق نقطهسندن پك چوق مدح اولونمغه دکرلی در اما ، سیاست حسابیله بوفرصتی الدن قاچیرمق اویغون دکل ایدی .

قرال سوبیهسکی توروندیلك سوداسی ، تعصب بلاسی ایله امپراطور لئوپولدك یاردیمنه قوشوب ویانهیی صدراعظم قاره مصطفی پاشا محاصرهسندن قورتارمقله لهستان وطنینك کلهجك کونلرینی قرارتمش ایدی .

برنجی سلطان محمودده پولتیقه ایشلرنده اویناق اولمهده ، سوز طوتمامهده ، ایزینه کیتمك بکنیلمهجك چیرکین براورنك ایجاد ایدن آوستریایی بویله فرصتلی برزمانده اورسهلهمهمکله بویوك برخطا ایتمش صاییلور .

اوزمانلر آوستریالینك قولی قانادی قیرلسه بلکه بوکون لهستان خریطهدن سیلنمهمش بولونور ، هله عثمانلینك روم ایلندهکی طونا ، صاوا کبی آتالرك اوچ عصر اودوکدکلری قان ایله چیزیلن طبیعی جوغرافیا حدودلری برعصر ، بربوچق عصر صوکرا اوغرادقلری برآجی قوپاریشدن قورتولمش اولورلر ایدی .

نادر شاهك برکین خنجری آلتنده جان ویرمه‌سندن صوکرا ایرانك دوشدیکی اختلالدن خلاص بولمق ایچون تبریز ، کرمان شاه ، همدان اهالیسی خانلری کوندردکلری محضرلر ایله دیوان همایوندن یاردیم بکله‌مشلر ایدی . اورالره عسکر کوندرلمه‌سی عهد بوزانلق کورولدی . بو سیاسی خطا ایله ده ایلروده روسلرك قافقاسیا اتکلری جنوبنه کیت کیده اورته آسیا ایچنه یاییلمه‌لرینه یوللر آچیق براقیلمش اولدی .

آسیا ، آوروپا حدود باشلرنده محاربه‌لرك آردی کسیلدیکندن صلحی سه‌وه‌ن پادشاهك قالان کونلری هپ آسایش ایله کچدی .

خلافتك یکرمی بشنجی سنه‌سی ایچنده برجمعه کونی آیاصوفیه جامعنده نمازدن صوکرا سرای همایونه دونرکن برقاچ وقتدر طوتولدیغی خسته‌لك صیقیشدیری ؛ آت اوزرنده جیاتی سوندی .

برنجی سلطان محمود صلحی آشوری سه‌ور ، عابد برپادشاه ایدی . پك یواش خویلی اولدیغندن سرای طاقمنك حکومت ایشلرینه ال اوزاتمه‌لرینه پك قارشی کله‌مز ایدی . اونلرك طوغرولق نقابی ایله اورتدکلری سوزه قاپیلور ، صیق ، صیق صدراعظم دکیشدیررایدی . فقط اهل تقوادن بولوندیغی ایچون جانه قیدیغی کورولمه‌دی .

خلیفه‌نك اعتقاد وتقواده‌کی کوزل اخلاقی مثال اولمق ایچون بیت‌المال (خزینه) دن آلدیغی پاره‌یی کندی یشامه‌سنه صرفدن چکندیکی ، بوش وقتلرنده چالیشه‌رق الیله یاپدیغی دیش هلاللرینك ، الیله ایشلدیکی جواهرك صاتمندن قازاندیغی ال امکی ایله یاشادیغی تاریخلره

قيد اولونمشدر . طوغريسى صديقلره بكزه ين ، ايوبلرى خاطرلاتان بوغناى نفس اونى حرمتله آڭمغه كافيدر .

« نورعثمانى » جامعنك تملى اونك پادشاهلغى زماننده آتيلمش ايدى . اولونجه اوراده خاضرلايه جغى تربه يه گومولمك ايسترده ى ؛ صاغلغنده جامعك ياپيسى بيتمك نصيب اولمادى .

باغچه قاپوسنده والده سلطان تربه سنده ياتار .

اوچنجی سلطان عثمانك زمان سلطنتی

۱۱۶۸ — ۱۱۷۱

برنجی سلطان محمود اولدكدن صوكرا قرنداشی شهزاده عثمان ٥٦ یاشنده عثمانلی تختنه جلوس ایتدی .

سلطان محمودك اك صوك صدراعظمی اولان مصطفی پاشایی یرنده آلیقویمش ایدی . سلحداربیقلی علی پاشا سرایده‌بك نفوذلی‌اولدیغندن صدراعظمی عزل ایتدیرمش ، یرینه حكیم اوغلی علی پاشایی صدارته كتورتمشدر .

سلطان‌عثمان باباسی مصطفای ثانی زماندنبری سرایده‌محبوس‌قالمش اولدیغندن‌حكومت‌ایشلرینه یبانجی‌ایدی . ذهننده‌تاصارلادیغی برایشی چابق دگیشدیرمكده یرادیلیشنده وار ایدی . اوفاق بر بهانه ایله صدراعظم دگیشدیرمك عادتی ایدی .

سلحدار علی پاشا بوحاللردن استفاده ایتدی ؛ برسنه‌ده اوچ صدراعظم عزل ایتدیره‌رك نهایت اویره كندی كچدی . شو قدركه ایكی آی صوكرا جلاد ایپنه باش ویره‌رك باشقه‌لرینه قارشی قوردیغی توزاقلره كندینی قاپدیرمش اولدی .

اوچنجی سلطان‌عثمان سرایده‌كی كونلرینی عبادت ایله كچورمش اولدیغندن اوتوز قرق سنه‌دن بریدر ذوقه ، سفاهته میللری آرتمش اولان استانبول خلقینك حاللرینی اصلاحه بك صیقی امرلر ویرمكده ایدی .

بوصیق امرلرایله برچوق زماندر چوغالمغه یوز طوتمش اولان میخانه‌لری قاپاندی ؛ قادینلرك سیر یرلرینه ، سوقاقلره آچیق صاچیق قیافتلر ایله چیقمالرینی یساق ایتدی ؛ اصناف طاقیمنه آیری قیافتلر قویدی .

اوچ سنه سورن پادشاهلغنده دولتجه بویوك وقوعات اولمادی ؛ برنجی سلطان محمودك طوتدیغی صلح یولی گوزه‌دلدی .

جلوسك ایکنجی سنه‌سی استانبولده بویوك بریانغین اولدی . ایکی گون سورن بویانغین شهرك همان دورتده برینی یاقدی ، کول ایندی . پای تختده بوقادار ییقیجی بریانغین گورلمامشدر . بویانغین حکیم اوغلی علی پاشانیده ، یانغینی سوندوروتمه‌دیکنه جزا اوله‌رق ، صدارتدن دوشوردی .

یدی سنه اوکجه برنجی سلطان محمودك بنایه باشلاندیغی جامعك یاپی‌سی تمام اولدیغندن « نورعثمانی » آدیله آچیلدی ؛ بویوك آلایلر یاپیلدی . وزیرلره ، بویوك علمایه قیمتلی خلعتلر ویرلمکله التفات گوسترلدی . (۱۱۷۰) ه

تقواسی، کوکلینك بویوكلگی ایله طانیلمش اولان شهسواروالده سلطانك ، اوچنجی سلطان احمدك بویوك اوغلی اولوب اخلاقنده‌کی نجابت ایله اوزمانلر عمومك حرمتنی ، محبتنی قزانمش اولان شهزاده محمد خانك اولوملری هرکسی آجیندیرمش ایدی .

آره‌دن چوق گچمه‌دن اوچنجی سلطان عثمانده اولدی . باغچه قاپوسنده یکی جامعده والده سلطان تربه‌سنه گومولدی .

اوچنجی سلطان احمد اوغلی شهزاده محمد خان ده بوتربه‌ده یاتار .

اوچنجی سلطان مصطفانك پادشاهلق زمانی

۱۱۷۱ — ۱۱۸۷

عمجه‌سی عثمان ثالث پادشاهلغك اوچنجی سنه‌سی اولدوكندن اوچنجی سلطان احمدك قرق ایكی یاشنه واران اوغلی شهزاده مصطفی عثمانلی تختنه جلوس ایله‌دی .

زماننده معلوماتی ایله ، شاعرلگی ایله طانیلمش اولان قوجه راغب پاشا عمجه‌سنك صوڭ صدراعظمی ایدی . یكی پادشاه اونی صدارتده آلیقویدی .

آل عثمانك اسكی عادتلرندن اولدیغی وزره جلوس آردی صیرا ایوب سلطان تربه‌سنده یكی پادشاهه یاپیلان قلیچ قوشانمه آلایی عثمانلیلرك فتوحات گونلرینی خاطرلره گتورورجه‌سنه پارلاق اولمش ایدی .

باباسی سلطان احمد زماننده یاپیلان قارلوویچ (قارلوفچه) معاهده‌سندنبری یبانجی دولتلرك استانبولده‌كی ایلچیلرینك نفوذلری آرتمش، اونلره یاپیله گلن معامله‌لر دگیشمكه باشلامش ایدی . اوچنجی سلطان مصطفی پادشاهلغنك ایلك سنه‌سی صوڭلرنده انكلتره ایله پروسیا حكومتلری آراسنده براتفاق معاهده‌سی یاپیلمش اولدیغندن دولتلرك خارجی مناسبتلرینه باب‌عالیجه‌ده دقت اولونمق كركدیگی اڭلاشیلیور ایدی .

سلطان مصطفانك ، راغب پاشا صدراعظملغی ایله گچن ، ایلك

سنه‌لری مملکتده آسایش ایله کچدی ؛ ایلچیلره دوستلق یوزی کوسترلدی. اهالینك کوکلری سعادتلی اولماسنه چالیشیلدی .

راغب پاشا صدارتنك آلتنجی سنه‌سی اولدی ، اقسرای سمتنده قوسقه‌ده بزه یادکار براقدیغی کتبخانه‌نك یاننده‌کی تربه‌یه کومولدی . عرفانیله ، ظرافتله مشهور اولان قوجه راغب پاشا زماننك حشمتلری ، لیلالری کبی حکایه‌لره کچدی ؛ بزه ده آد براقدی .

یرینه صدراعظم اولان حامد حمزه پاشا اونك اقتدارنده بر آدم دکلدی ؛ او یری طولدیره‌مادی . اوندن صوکرا ده سلطان مصطفی لزوملی ، لزومسز صیق ، صیق صدراعظم دکیشدیرمکی عادت ایدیندی.
سلطان مصطفای ثالثك سلطنتی روسیه‌ده مشهور قاترینانك ایمپراطوریچه‌لکی ، پروسیاده بویوك فره‌دریقك قراللغی زماننه تصادف ایتدی .

روسیه ایمپراطوریچه‌سی آننا اولونجه ، اونك وصیتی ایله ، تخته هنوز بشیکده بولونان یکنی « ایوان » چیقارلمش ایدی . سلطنت حقی الندن آلندیغنی دعوا ایدن ایوانك همشیره‌سی پرنسس « الیزابت » اورته‌یه چیقان منازعه‌لرك اوکا ویردکاری فرصتی قاچیرمادی؛ چوجق ایوانی تختدن آتدی ، اوزرینه کندی چیقدی .

ایمپراطوریچه ألیزابت روسیه خاندانی اقرباسندن « هولشتاین » دوقه‌لغنك پرنسی اولان « پترو » یی کندیسنه ولی عهد اعلان ایتمش ، قاریسی ایله برلکده روسیه پای تختی اولان پترسبورغه کتورتمش ایدی.

اون‌سکزنجی میلاد عصری تاریخنده روسیه‌ده ، شرقده ، بوتون اوروپاده شهرت قازانان « ایمپراطوریچه قاترینا » هولشتاین دوقه‌سی بوپرنس پترونك قاریسیدر .

پرنسس قاترینا گوزللك ایله ، فطانتله آییرد اولمش بر قادین ایدی . قوجه‌سی « اوچنجی پترو » آدیله روسیه چاری اولدیغی زمان گوزه‌للگی اویناق خویلریله چیرکینله‌تن قاترینایی چکه‌مز اولدی ؛ اونی زوجه‌لکدن بوشامغه قالقیشدی .

قاترینا چوق بیلمش برقادین ایدی ؛ گوزللکنه ، طاتلی سوزلرینه باغلادیغی آدملرك یاردیمیله قوجه‌سنی تختدن دوشوردی ، اولدوردی ؛ روسیه ایمپراطوریچه‌لگنی اعلان ایتدی . (١٧٦٣) م

بویله الی قانلی روسیه تختنه آتلایجه روسلرك شکایتلرینه میدان ویرمه‌مك ، گوره‌جکی بویوك ایشلرله کندینی سه‌ودیرمك عزمنه دوشدی . بریاندن حکومتلری ییقلمغه باشلایان لهستانه ال اوزاتدی ؛ بریاندن‌ده « قارلوویچ » معاهده‌سندنبری صارصیلمغه یوز طوتان تورکلری ازمگه قالقیشدی .

اون سکزنجی عصر حکمدارلری ایچنده همان فرانسزك بوناپارطنه یاقلاشه‌جق قادار شهرت آلانلردن بری‌ده پروسیا قرالی ایکنجی فره‌دریق‌در

١٧٤٠ تاریخنده اولن باباسنك یرینه قرال اولان بوپرنس پك معلوماتلی ، فراستلی ایدی . یرادیلیشنده عسکر قوماندانلغنه اولان الویریشلکنی کتابلرده بویوك سردارلرك محاربه تاریخلرنی اوقویوب اونلردن اورنك آلمقله ارتدیرمش ایدی .

« براندەبورغ » دوقەلغندن « پروسیا قراللغی » نە چەورلمش اولان مملکتنی قرال اولونجە برقات داها یایوب بویولتمك عزمنە دوشدی .

آوروپا تاریخندە « یدی سنە محاربەلری » آدینی آلان اوزون ، كوچ برحربە گیریشدی ؛ فرانسزلرە ، آوستریالیلرە ، روسلرە قارشی اوغراشمەدن گوزی ییلمادی . اوردیسنە ویردیگی دوز گونلك ، اطاعت ؛ بونلرك طورغوردقلری پكلیلك ، طیانقلق یوزندن بو اوزون محاربەلردە ملكنی برچوق تهلكەدن قورتارەبیلدی .

هولشتاین دوقەلغندن روسیە چارلغنە گلن ایكنجی قاترینانك قوجەسی اوچنجی پترو اصلندە آلمان نسلندن اولدیغی ایچون قرال بویوك فرەدریقە گوكلندە دوستلق ، حرمت طاشیانلردن ایدی . روسیە چاری اولونجە روس اوردیلرینی پروسیا ایلە محاربەدن آلیقویدی . بودوستلق پروسیانك برقات دها گوجی آرتماسنە سبب اولدی .

قرال فرەدریقك محاربە اصوللرینی برچوق دە گیشدیرن عسكرلكدەكی بیلگیسی ، طوتمی ، ایتدیگی یدی سنە محاربەلرینك حكایەلری اوچنجی سلطان مصطفانك قولاغنە قادار ایرمش ایدی . اونك جرأتلی ، بیلگیلی ایشلرینی بگنەنلردن ایدی .

راغب پاشانك صدارتندنبری باب عالی پروسیا قرالیلە روسیەلیلرە قارشی برلەشمك یولنی آراشدیرمقدن گری طورمادی . فردریق روسلرلە ، آوستریالیلرلە برلكدە لهستانی پایلاشمغی ایشنە داها اویغون گوردیكندن عثمانلیلر ایلە طوتدیغی دوستلغی اتفاقەباغلامق ایشنە گلمدی .

اون سكزنجی عصرك صوڭ اون سنەسندە چیقان فرانسە انقلابی

یازدیغی کتبخانه‌لر طولدیران کتابلر ایله حاضرله‌یان آتش‌لی قفالردن بری‌ده « وولتر » آدلی حکیمدر .

روسیه ایمپراطوریچه‌سی ایکنجی قاترینا اولسون ، پروسیا قرالی ایکنجی فره‌دریق اولسون اونلرله چاغداش (معاصر) ارلان وولتره پك چوق رعایت کوسترمشلردر .

قاترینا کوزل قادینلره قارشی‌قاتی قلبلی‌اولمایان وولتره یالتاقلاندی . اوکا یازدیردیغی مدحلر ایله لهستانده . قریم‌ده یاپدیغی ظلملری آوروپالیلرك کوزنده اورتدیرمکه یول بولدی .

حکمدار سردار اولدیغی قادارده حکیم طبیعتلی ، بیلگیلی اولان فره‌دریق زماننك « آزوبی » اولان وولترك قونوشمه‌سندن لذت طویار ، جهل قرا کلغندن هنوز قورتولمغه یوز طوتان پروسیایی اونك بیلگی کونشی ایله آیدینلاتمق ایستردی .

لسانمزده « غمسز قصر » تعبیریله ترجمه ایده‌بیله‌جکمز ، برلین شهری جوارنده « پوتسدام » قصبه‌سنده‌کی « سان سوسی » سراینده فره‌دریقك وولتره آییردیغی اوطه‌لری اوزماندنبری ال طوقونولمامش دوشه‌مه‌لریله ، صندالیه‌لریله بوکون بیله سیاحلر زیارت ایتمکده‌درلر .

مملکتلرینه ، ملتلرینه بویوك خدمت ایدن حکمدارلر بویله آدم قیمتی بیلنلردر . شرقده اسکی اسلام خلیفه‌لرنده ، حکمدارلرنده ، عثمانلی پادشاهلرنده بویوبوکلك اورنکی‌نك بوللق کونلری اولدی .

* * *

ساقسونیا قراللغی ایله لهستان‌قراللغی تاجلرینی برلکده باشنه قویان

قرال اوگوستك اولمه‌سی اوچنجی سلطان مصطفانك سلطنتی تاریخلرینه دوشر . بو اولوم ایله لهستان یکی‌یه قاریشقلغه اوغرامش ایدی .

ایمپراطوریچه قاترینا بوفرصتی الدن قاچیرمق ایستمدی، برنسلكی گونلرندن بری التفاتلریله كوكلنی آلدیغی لهستان اصیلزاده‌لرندن « پونیاتوووسكی » نك همان لهستان قراللغنی اعلان ایتدی ؛ ٤٠ بیك صایان براوری ایله آرقه‌لادیغی یكی قرالی لهستانك پای تختی اولان « وارسووی » شهرینه صوقدی .

لهستانك باشلی باشنه برحكومت قالماسنده پك چوق منفعتی اولان عثمانلی دولتی روسیه‌نك تجاوزینی حقسزگوردیكنی بیلدیردی (پروتستو ایتدی) لهستاندن روسیه اوردیسی‌نك گری‌یه آلنمه‌سنی طلب ایتدی .

قاترینا لهستانه‌كیرن عسكرك بش آلتی بیك قازاقدن آرتق اولمادیغی؛ اونلرك گوندرلمه‌سنده‌ده لهستان استقلالنی قورومقدن باشقه برقصد بولونمادیغی جوابیله باب عالی‌یی صوصدیرمق ایستیور ایدی . لهستانی پایلاشمق ایشنه كلدیكندن قرال فره‌دریق قاترینانك سلاحلی مداخله‌سنه گوزیوموبور ، آلمانیا ایمپراطوری « ایكنجی یوسف » ده — سكسان بش سنه اوكجه سوبیه‌سكی‌نك ویانه‌یی عثمانلی محاصره‌سندن قورتاردیغنی اونوتمش — لهستانی پایلاشمق ایچون روسیه‌یه اوگوت ویریبور ایدی.

بوتاریخلرده جزیرة العربده (عربستانك حجاز جهتلری) عربانك چیقاجك یولی كسمكه واران عصیانلری ، گورجستانده میدان آلان قاریشقلق دیوان همایونی اوغراشدیرمقده اولدقلرندن لهستان ایشلرینه كركی كبی باقیله‌مادی .

حالبوكه وطنلرینی روس الندن قورتارمق سوداسیله سلاحه-

صاریلان لهلیلردن برقسمی « خوتین » قلعه‌سنه پك یقین اولوب اوزمانلر حدود بوینده بولونان « بالتا » قصبه‌سنه صیغنمشلر ایدی . اوزرینه یورویوب روسیه مفرزه‌لرینك براوروشمه‌ده عثمانلی قصبه‌سنی یاقمه‌سی — صوکی عثمانلیلره پك مصیبتلی چیقان — روس سفرینك اعلاننه قادار ایشی واردیردی . (١١٨١) ه

نیجه عصرلردنبری گاه اتفاقی ، گاه حمایه‌سی آلتنده طوتمش اولدیغی لهستانك استقلالنی قورومق عثمانلی دولتی ایچون برحیات مسئله‌سی صیراسنه گیرمش ایدی . لهستان اورته‌دن قالقارسه روسیه حدودلری عثمانلی طوپراغنه قاووشه‌جق ، تجاوز نوبتی طونا ایالتلرینه (افلاق ، بوغدان) گله‌جك ایدی . بو حسابلره گوره عثمانلی ایله روسیه‌لی آراسنده برحرب چیقماسی محقق ایدی .

اعلان حرب اوزرینه اوردیلر طوپلانمغه ، ذخیره جبخانه حاضرلانمغه باشلادی . باب‌عالی داها صوك بهارده حربی اعلان ایتمك صایغیسزلغنده بولونديغندن دشمنه قیشین حرب حاضرلغی گورمکه وقت قازاندیردی .

سورگوندن چاغریلان کریم گرای یکیدن قریم خانی دیکیلدی . سفره مأمور اولدی . اوردی همایونك سردارلغی اوکونلرده صدارته گتوریلن یاغلقجی اوغلی محمد امین پاشایه ویرلدی . پادشاه اوردی‌یی یوله چیقارمق ایچون ادرنه‌یه قادار گیتدی .

اوردی طوپلانمه‌سنی بیتروب بهارده حدوده یورومزدن اول گجه یکرمی اوتوز بیك تاتار آتلیسی بهادرلغیله کندینی طانیتدیرمش اولان کریم گرای سردارلغیله روسیه‌نك جنوب ایالتلرینی چیگنه‌مکه باشلادی .

چكمكه كوندرلدی . حرب باشلایه‌لیدنبری كوستردیكی شجاعتله ، برارلقله هر كسك اعتمادینی قازانمش اولان مولداوانجی علی‌پاشایه صدارتله اوردی سردارلغی ویرلدی .

یكی سردار بهادرلغنه یراشان برعزم ایله ایشه باشلامش ایدی . فقط بویله بیوك ایشلرك ایستدیكی صاباینی‌لردن ، تدبیرلردن چوق یای تخدن كلن آرذی كسیلمز امرلره تنبیهلره باش اكمكه مجبور اولدی ؛ یاغیش موسم ایله صولرینك طاشقین اولمغه باشلایان طورله جانی بحمكه قالقیشدی .

خوتین جوارنده اورمانلرله قاپلی بر یرده اوردیسنی صاقلامش اولان موسقوف جنرالی « رومانزوف » تورك اوردیسی‌نك طورله‌یی آشمغه صاواشدیغنی اوزاقدن كوزتله‌یور ایدی . تورك اوردیسی ، تهلكه‌لی برصو كچیدی یاپار ایكن اویانلرده دشمن اولوب اولمادیغنی آراشدیرمقده غفلت كوستریور ایدی .

بوغفلتك جزاسنی بوزغونلقله چكدی : اوردینك بربولوكی صویی كچمش . بربولوكی كچمكه اوغراشور ، اوبر بولوكیده صویك اوته یاقاسنده قالمش‌اوچه بولونیدیكنی كورن رومانزوف ایاغنه پیشكش‌چكیلن بوفرصتی الدن قاچیرمادی . ویردیكی سرت براوریش ایله اوقوجه اوردی‌یی طارمه طاغین ایتدی .

صدر اعظمك بوزغونلنی خوتینك قاپولرینی رومانزوفه آچیور ؛ حدودلری آشان اوردیسنه اولاح ، بوغدان طوپراقلرینی چیكنمكه یول ویریور ایدی .

اوردیلرینك بویله اوستون یورویشلری قاترینانك املرینی

قولایلاشدیرییور ایدی . بالطبق دکزندن چیقاردیغی بردونانمادہ «جبل طارق» بوغازیله طیش دکزدن آق دکزه کیرمش موره صولرینه ایلرولەیور ایدی .

سنبل زاده وهبی منلانك « لطیفهٔ وهبی » سندهکی

« اعتبار ایلەمه علم هندسەیه ؛

دوشمه اول دائرهٔ وسوسەیه »

نصیحتنی طوتمش اولان باب عالی رجالی هندسه کبی جوغرافیا فنیده اوگرنمك کلفتنه یاناشمامش اولدقلرندن موقوف دونانماسنك آق دکزه گوندرلدیکی خبرینی آلدقلری زمان بالطبق دکزنده « قرون شتاد » لیمانیله آقدکز آراسنده یول اولەجغنه عقل کسدیرەمەیوب بو آحمق آلدانان دوزنلری معنالی برگولومسەمه ایله قارشیلامشلر ایدی .

ایمپراطوریچه قاترینانك گوزدەلرندن برنس اورلوفك ایکی قرنداشی ایله هوللاندەلی بردکز توره دیسینك قوماندالرینه ویریلن روس دونانماسی موره صولرنده بوی گوستردیکی گون دونانما حوادثی استهزا قهقهەلریله صاووشدیرانلرك یوزلری اوتانمقله قیزاردی اما سحرباز دونانمانك موره یالیلرینی آتشلره یاقدیغنه شبهه گوتورور بر قالمامش ایدی !

روس دونانماسی ساحللره آلتون ، سلاح صاچەرق ایمپراطوریچه ألیزابت زمانندنبری گیزلی مأمورلرك ، نزر سیاحتنه چیقمش رهبانلرك کلیسالری زیارتله باشلایان آیارتمەلرینك موره اهالیسی آراسنه براقدقلری فساد فکرلرینی صاغلامغه چالیشیور ایدی .

بو آیارتمه‌لره قابیلانلرك چیقاردقلری عصیانلر قاره‌طاغده ، موره‌ده قانلی صاواشلره ، قانلی جزالره میدان ویردیلر .

صدراعظملقده بولونمش محس زاده محمد پاشا سردارلغیله موره‌یه گوندریلن اوردی کوردوس دیلی (قورینت) آشدی ؛ تریپولیچا اوزرنده اختلالجی دونانما الینه دوشن « مودون » قلعه‌سنه یورودی‘ اورادن دشمنی قوغدی .

آق‌دکزه چیقاریلان دونانمای همایونده مانابان برونی آچیقلرینه اولاشمش ایدی . مودوندن اینه‌بختی (ناوارین) لیمانه قاچان دشمن دونانماسنه صالدیرلسه یك‌بر اوریش ایله قاچاق دونانمایی پریشان ایتمك احتمالی چوق ایدی .

قپودان دریا حسام‌الدین پاشا دونانما امراسندن حسن بگك دشمن اوزرینه صالدیرمق اصابتلی تکلیفنی دیکله‌مدی ؛ جرأتسزلکله « آراغوس » لیمانه چکیلدی ‘ فرصتی الدن قاچیردی .

برقاچ تکنه ایله عثمانلی دونانماسنك یورویشنی اورتمکه مأمور اولان حسن بك روس دونانماسنك هوللانده‌لی آلفستون قوماندا‌سنده بولونان بولوکی اوزرینه شدتله صالدیردی ؛ جرأتنه ، مهارتنه حیران ایتدیکی دشمنی اوکندن صاووشمغه مجبور ایتدی .

بوندن‌صوکرا ایکی دونانما ساقز آطه‌سی آچیقلرنده قارشولاشدیلر ؛ حسن بگك بیندیکی کمی ایله دشمن آمیرالی کمیسی آراسنده بوردو بوردویه یاناشیله‌رق یاپیلان پك گوزلی ‘ آتشلی بردوگوشمه اثنه آز تصادف اولونوردکز غوغالرندندر ؛ عثمانلی دکز اردلری ایچون اونودلماز شانلی برکون اولدی .

بودهشتلی چارپشمه‌ده ایکی کمی‌ده یاندی کول اولدی.

محاربه‌دن صوکرا عثمانلی دوننماسی یا کلیش برحرکتله بك طار اولان چشمه لیماننه کیردی ، صوقولدی. بوخطانك فرقنه واران دشمن فرصتی الدن قاچیرمادی؛ تدارك ایتدیکی آتش قایقلرینی چویك برصالدیریش ایله لیمانه سوردی . طارلیمانده بربرینه صوقولوب ییغیلمش اوقوجه دوننمایی آتشلره ویردی . کولنی هوایه صاووردی!

آراغوس لیماننه طوغری دشمن ایزینی قووالامقده طبانسزلق ایدن قپودان پاشا دوننمایی صوقدیغی چشمه لیماننك آغزینی بر ایکی کمی ایله کوزتمکده‌ده عفو اولونماز برخطاده بولونمش ایدی .

چشمه‌ده دوننمانی یوق ایدن دشمن لیمنی‌نی ضبط ایله چناق قلعه بوغازینی ده قورقو آلتنه آلدی . بو آجی خبرلر استانبوله حیرتله .قاریشق قورقولر ، خاجانلر صالیور ایدی .

آجیقلی دکز بوزغونلغنده کوستردیکی بهادرلق پادشاهی پك چوق خشنود ایتدیکندن حسن بك وزیرلك رتبه‌سیله قپودان دریادیکیلیور ایدی.

قپودان دریا حسن پاشا بوزغونلقدن اوکرنمه درسی آلان بردکز بهادری ایدی . بوزغونلغك اوجنی چیقارمق سوداسیله کوجی آرتدی ، یاننه آلدیغی بش اون جنك اری یولداش ایله همان لیمنی‌یه صالدیردی. اوستون دشمنی آطه‌دن قوغدی ، اورادنده چناق قلعه بوغازینك تحکیمنه یتشدی .

آزالمق بیلمه‌ین شجاعتنك — برعسکری دشمنی قارشوسنده اولومه افتخارله صالدیرتان — « غازی » عنوانیله پادشاهینك مکافاتنه لایق کورولیور ایدی .

چشمه‌دگز کونندن‌صوکرادکزی بوش‌بولان موسقوف‌دونانماسی برآرالق استانکوی آطه‌سنه صالدیرمش ، اورادن اسکندریه‌یه یول ویروب مصرده عصیان بایراغی آچان بلوط قاپان علی‌بك ایله برلشه‌رك دولتك باشنه بویوك برمسئله داها آچمغه صاواشمش ایدی . اومدینی ایشی کوره‌مه‌دی .

طونا بوینه کلنجه بوغدان طوپراغنده‌کی اوردی انتظامسزلق اطاعتسزلك بلاسیله برایکنجی بوزغونلغه طوتولمش ایدی . بوزغون دوشوردکاری اوردینك ایزینی قووالایه‌رق طونایی کچن موسقوفلر دوبریجه‌ده باباطاغنه قادار ایلرولدیلر . اورقاپو اوزرندن قریمه دالان قوللرده اوغرادقلری یرلری آلان تاران ایتدیلر . طوتولدقلری جفایه طایانه‌مایان تاتارلرك برچوغی روم‌ایلنه ، آناطولی‌یه هجرته قالقیشدیلر . هجرته یول بوله‌مایانلری طاغلره قاچوب صوقولدیلر .

بربری آردی‌صیرا کلن‌بوزغونلقلر اوزرینه‌ارایه‌گیرن بروسیالولرك دلالتیله باریشق‌قونوشولمغه گیریشلمش‌ایدی . قازانجدن یوزبولان‌دشمنك تکلیفلری چکیلمه‌یه‌جك قادار آغیرگلدیکندن حربك اوکی آلینه‌مادی . حربك‌ایکنجی‌دورنده عثمانلی‌اوردیسی،بوکون شمالی بولغارستانده قالان ، شمنی‌یی بویوك قرارکاه طوتمش ایدی .

خوتین غالبی رومانزوف طونا بوینده سلستره قلعه‌سنه ویردیکی هجومده بوزغونلقله کری‌یه چکیلدی . دوبریجه‌ده بولونان برقولی‌ده محاصره آلتنه آلدیغی وارنه قلعه‌سی اوکنده برایش کوره‌مه‌دی . سلستره ، وارنه قلعه‌لرینك هجوملره طایانمه‌لریله برابر دشمن قریمه ، عثمانلی طوپراغنه گیرمش ؛ هریرده غالب صاییلیور ایدی .

قریمی استیلاا اوردیسندن قورتارمق ایچون قارا دکزه چیقاریلان
دونانما ایله قاره‌یه عسکر دوکولدی ؛ تاتارلرك یتشدیردکلری امدادایله
دشمنك اورادن قوغولماسنه چالیشیلیور ایدی .

دشمنك طوپلادن بالقانلره طوغرو صارقوب اوردینك اوغراشمه‌ده
کوجلك چکدیکی کونلرده ایدی که کدرله خسته دوشن ، خسته یتاغندن
قالقوب حرب اوردیسنی کوزتمك ایچون ادرنه‌یه کیتمك آرزوسنی یکه‌مه‌ین
پادشاه سلطنتك اون آلتنجی سنه‌سی بش سنه‌در سورن مصیبتلی حربی
یوز اوسته براقوب اولدی . آق سرایده بنا ایتدیردیکی لاله‌لی جامعنده
جاده‌یه باقان تربه‌یه کومولدی .

اوچنجی سلطان مصطفی واریشلی ، اقداملی برپادشاه ایدی .
آوروپانك مدنیلکده ، صنعتده ، اوردیلرینه نظام ویرمکده ایلروله‌مکده
اولدیغنی اکلایانلردن ایدی . فقط مملکتی آوروپانك طوتدیغی یوله
کوتمك جرأتنی ویره‌جك کورکی اونده یوق ایدی . زمانك تعصبی
— هله طبیعیات فنلرنده‌کی جهلی — قلاغوزلغی اله آلینه‌جق بوله‌قرا کلق
چوکدیریور ایدی . دولتك اجنبی حکومتلر ایله اوله‌جق سیاسی
مناسبتلرینی ، علاقه‌لرینی اکلایه‌جق ، کوروشه‌جك آدملر بیله جوغرافیا
خریطه‌لرینه باقوب اکلامقدن عاجز ایدیلر .

بو بیلکیسزلك و بردیکی کوجلکلرله برابر طوپخانه‌جه برخیلی
اصلاحات میدانه کلدی . دولت خدمتنه آلینان برفرانسز ضابطنك
اردیمیله اوردیجه‌ده اصلاحات یاپیلمق هوسنه دوشولمش ایدی اما ،
ضابطی ، نفرنی تیکسیندیرمن ، اوجاق سوندورن بویکی بدعتلره
ینیچری‌یی ، سپاهی‌یی قاندیرمق دکمه بریکیتك ایشی دکلدی .

برنجی سلطان حمیدك پادشاهلغی

١١٨٧ — ١٢٠٣

طونا اوردیسی‌نك موسقوفلرك بالقانلره طوغرو ایلرولەمەلرینه قارشی گلمکده گوجلك چکلدیگی صیراده اوچنجی سلطان مصطفی اولمش ایدی . قرنداشی شهزاده حمید خانك پادشاهلغی اعلان اولوندی .

عمجەلری ایله بویوك قرنداشنك یاریم عصره یاقلاشان پادشاهلقلری زمانی سرایده قاپه‌لی گچورمش اولان برنجی سلطان حمید اخلاقی گوزل برشهزاده ایدی اما ، عمرینی عبادتله گچوردیکندن حکومت ایشلرنده بیلگیسی قحط ایدی . تخته چیقدیغی زمان یاشی اللی‌یی بولمش ایکن بیله محاربه یورغونلغی ، بوزغونلغی ایله ایشلری گوجلشمش اولان حکومتی قولایجه اداره ایتمك اوندن بك اومولمایور ایدی .

صدراعظملق ایله اوردی سردارلغنده بولونان محسن زاده داماد محمد پاشایی ایرنده آلیقویدی . محسن زاده موسقوفلره قارشی چیقاردیغی قوللرك گری‌یه چکیلمەلری اوزرینه دشمن اوردیسی طرفندن شمنی اوردیگاهنده قوشادلمش ، قالمش ایدی . بو صیراده روسیه ملکنده میدان آلان اختلال یوزندن قاترینانك گری‌یه دونمەسنی امر ایتدیکی اوردی قوماندانی مارشال رومانزوف باریشق تکلیفلرنده بولونیور ایدی .

بو تکلیفلری باشدن صاووب گون قازانمق ایستەین صدراعظمی « ایشی ، گوجی بوتون فتنه ، فساد قوپارمق اولان یکیچری رزیللری »

دشمنه اومادیغی فرصتی ویردیلر ؛ صلحی قبولده چاره‌سز براقدیلر .
موسـقوف اوردیسی اوتوراغی اولان قاینارجه کوینده باریشق کوروشمه‌که گیریشیلدی .
محاربه‌ده اوـتون گلنك‌قانی بورگی ، آلت‌اولانك حقنی‌قورویه‌مامه‌سی یوزندن همان برگون ایچنده باریشیق شرطلری قبول اولوندی (١١٨٧) ه .

تاریخلرده « قاینارجه معاهده‌سی » آدیله مشهور اولان بوباریشغك شرطلری ٨٧ سنه اوگجه یاپیلان « قارلوویج معاهده‌سی » نك عثمانلی گوکللرنده براقدیغی آجیلری همان اونوتدیره‌جق قادار آغیر ایدی .
یاپیلان معاهده‌یه گوره قریم خانلغینك فاتح زمانـدنبری عثمانلی سلطنته اولان باغی قوپاریلوب آتیلیور ایدی . گورجستانك بویوك بربولوگی ، بوتون چرکزستان ، طوروله نهرینك آغزنده‌کی « آزاق » قلعه‌سی روسـیه‌یه گچیور ؛ آوروپا قطعه‌سنده بسارابیا ایالتی‌ده براقیلوب ایکی مملکتك سینوری اوزی صوبی طوتولیور ایدی .
روسـیه دولتنه قارا دگزده ، آق دگزده سربست گمی گزدیرمك حقی‌ویریلیور ؛ معاهده‌نامه‌نك گزلی برشرطی‌ایله‌ده روسـیه دوناتماسنك آق دگزدن قالدیرلمه‌سی ایچون باب‌عالی ١٢ میلیون تضمینات پاره‌سی ویرمکه سوز باغلایور ایدی . بونلردن باشقه روسـیه‌نك طونا ایالتلری (اولاح،بوغدان) نك داخلی‌اداره‌لرینه قاریشمق‌حقی اوله‌جق‌ایدی .
آلتی سنه سـورن بومحاربه قاترینانك لهستانه ال اوزاتمه‌سـندن چیقمش ایکن قاینارجه معاهده‌سنده لهستانك سوزی بیله گچمه‌دی . اوبختسز مملکت آوستریا ، پروسیا ایله پایلاشیلمق اوزره قاترینانك الینه براقیلمق ضروری اولدی .

قاینارجه معاهده‌سی برقاچ آی اوکجه بکرش شهرنده آوستریا ، پروسیا مرخصلریله برلکده اوچنجی سلطان مصطفی زماننده پابیلوب باب‌عالی طرفندن شرطلری‌بك آغیر گورولن معاهده‌نامه مسوده‌سی‌نك همان عینی دیمك ایدی .

قاینارجه کوینده ١٧٧٤ میلاد سنه‌سی تموزینك ١٦ نجی گونی معاهده‌نك شرطلری عثمانلی دولتی مرخصلری طرفندن امضا ایدلمش ایدی . مارشال رومانزوف روس مرخصلرینك‌اوگون امضا ایتمه‌لرینی ایسته‌مدی ؛ تموزك ٢١ نجی گونه قادار بکله‌تدی .

صدراعظم بالطه‌جی محمد پاشانك بوندن ٧٥ سنه اوکجه پروط یاتاغنده صقیشدیردیغی چار آق بیق پترویه امضالاندیردیغی معاهده سندینك تاریخی ٢١ تموزه تصادف ایتمش‌ایدی . رومانزوفك امضانی‌عینی گونه براقدیرمه‌سی ٧٥ سنه اوکجه موسقوفلرك عثمانلیلر النده آلت دوشمك عارنی سیلدیکنی گوستروب اوگونمك ایچون ایدی .

عثمانلی شرفنه‌طوقونور بر معاهده‌یی‌الیله‌یاپمق‌ضرورتی‌صدراعظم‌محسن زاده‌نك گوجنه گیتدی . اوردی ایله پای تخته دونرایکن کدرله یولده - بوگون جنوبی بولغارستانده قالان - «قرین آباد» قصبه‌سنده اولدی . ادرنه‌یه گتوریلن جسدینی زوجه‌سی اسما سلطان استانبوله گتورتدی ؛ ایوب سلطانده حاضرلاندیغی مزاره گومدوردی .

برنجی سلطان محمود صدراعظملرندن محسن زاده عبداه پاشا اوغلیدرایش آکلار ، گورگیلی بروزیر ایدی . قارلوویچ معاهده‌سندن هله اوچنجی سلطان احمد زماننده‌بری باب‌عالینك یبانجی دولتلر ایله اولان مناسبتلری اسکی طوتمنی دگیشدیرمش ایدی .

[illegible]

یولداشلغنده سوز برلگی ایدنلردن ایدی . غازی حسن پاشا جبل لبنان اوزرندن مصره ایندی ؛ عاصی کوله‌من بگلك باشنی سیاست ساطورینه ویردی . کوله‌منلر اراسنده دوشن نفاقك اوکا باغشلادیغی فرصتله‌ده مصرك اطاعتنی صاغلادی .

موره‌ده موسقوفلرك آپارتمه‌لری یوزندن عصیان سلاحنه صاریلان، مانیاتلر ایله آنا وطنی اونوته‌رق بونلره قاپیلان آرناوود طاغلیلرینه تریپولیجه قصبه‌سی جوارنده قانلی بر درس ویرمك ایچون مصردن موره‌یه کچدی .

ایالتلرده‌کی عصیانلر بویله‌جه یاتشدیریله‌بیلمش ایدی . فقط روسیه دولتی قاینارجه معاهده‌سنده قوپاردیغی « قریم استقلالی » ایله عثمانلینك باشنه یکی اویونلر یاپمقده گیکمیور ایدی . قاترینا قریمی ، میرزالرك گوزلرینه سربدیکی آلتون ایله صاتون آلمق ؛ اونی یابه‌مانجه باشنه اوره‌جغی سلاح ایله بویونا کدیرمکدن البته برینی یاپمی قفاسنه صوقمش ایدی .

بومقصدله قریمه صالدیغی آدملر خان زاده‌لردن شاهینکرایی ایمپراطوریچه آدینه قورومق دوزنلرینی قوردیلر؛ عثمانلی دولتنه دوست قالان قریم خانی دولتکرایه قارشی فساد چیقاردیلر .

باب عالینك روس الینی سلاح قوتی ایله قریمدن چکدیرمکه قالقیشماسنه میدان ویرمه‌مك ایچون‌ده یکی‌یه رومانزوف قومانداسنه ویریلن بر روس اوردیسی اوزی (دینیه‌ستر) صوی بوینده طوپلانمش ایدی .

روسلرك شاهین گرای محافظه‌سنه ویردکاری برقول عسکره تاتارلرك وطنلرینی قورومق قایغوسیله قلیچ چکمه‌لری اوزی بوینده طوپلانان

رومانزوف اوردیسی‌نك قریمه گیرمه‌سنه یول آچدی ؛ شاهین گرایك قریم خانلغی اعلان اولوندی .

قاترینایه ویردیگی کوکل ایله امرینه اطاعت اوغورنده جان ویرمگه قوشانلردن یگی بتمه « بوتمکین » قوماندا سنه ویریلن ۸۰ بیك صاییلی براوردی روسیه‌نك دیکدیگی یگی خانی قورومق سوزلریله تکرار قریمه گیردی ؛ شاهین گرایی اسیر ایتدی .

نیجه دوزنلرله روسیه‌یه قازانیلان خانه بویله روس الینه اسیر دوشمه‌سیله آتالر مملکتی اوزرنده‌کی سلطنت حقی ایمپراطوریچه‌یه ایسته‌سون ، ایسته‌مه‌سون ، براقدیرمقده گوجلك قالمامش ایدی .

ایمپراطوریچه قاترینا نشر ایتدیگی بر بیاننامه ایله نیجه سنه‌لردر قوردیغی طوزاغك آوی اولان قریمك روسیه ایمپراطورلغنه گیرمش اولدیغنی بوتون آوروپایه اعلان ایتمکدن چکینمیور ایدی

برگون اوکجه « خان » تختنه چیقمق حرصیله آتالرك ملکنی دشمنه قاپدیران شاهین گرای قوغولدیغی مملکتدن عثمانلی طوپراغنه صیغینمغه گلمش ایدی . جلاد اینه طاقیلان باشیله الجاقلغنك جزاسنی گوردی اما قریم الدن گیتمش ایدی !

« قریمك روسیه ملکنه قاتیلدیغنی اعلان آردنجه قاترینا روسیه دولتنك ایلروگلنلرنی ، اجنبی دولت ایلچیلرنی برابرینه آلدی ؛ گچمش زمانلرك آنور ملکه‌سی سمیر امیسلرنی ، مصر ملکه‌سی قله‌ئوپاترلرنی خاطرلاته‌جق براحتشاملی آلایله قریمك زیارتنه گوتوردی . بوشاهانه سیاحتده قریم طوپراغنك معمورلغنه ، باغچه سرایك ، باشقه یرلرك لطافتنه حیران قالدیغی مشهوردر . »

روسیه ایمپراطوریچه‌سنك هیچ برحقه طایانمقسزین بویله قریمی جالارجه‌سنه قاپمه‌سنه باب‌عالی قارشی طوره‌مادی. آینه‌لی قاواق کوشکنده قاینارجه معاهده‌سندن اون سنه صوکرا امضالادیغی برمقاوله‌نامه ایله قریمك روس طوپراغنه کچدیکنی چاره‌سز قبول ایتدی . (١٧٨٤) م

ایسته‌دکلرینی قولایلقله اله کچوره‌بیلمك قاترینه‌نك املرینی ، اشتهالرینی آرتدیریور ایدی . شمدی‌ده یکیدن یکی‌یه موره‌لیلر آراسنه فساد تخملری سرپیور ایدی . ایمپراطوریچه‌نك قریمی زیارت ایتدیکی زمان اورایه دعوت اولونان آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی یوسف ایله آرالرنده کیزلی سوزلرله براتفاق قورولدیغی باب‌عالی خبر آلمش ایدی.

ال آلتندن دشمنلکی براقایان قاترینانك تك طورمایوب عثمانلی تبعه‌سندن موره‌لیلری‌ده عصیانه پارمقلامه‌سی دیوان‌همایونه پك آغیر کلمکه باشلادی. حاکملك حقوقنی، طوپراغنه دشمن الی سوردورمه‌مك بورجینی قورومق قایغوسیله باریشق بیلمه‌ین دشمنه یکیدن اعلان حرب ایتمکه مجبور اولدی .

بوحربده ایمپراطور ایکنجی یوسف قاترینا ایله برلکده عثمانلی حدودلرینه عسکر چکیور ایدی . آق‌بیق‌پترو زماندن‌بری فلاندیایه صالدیرارق اسوه‌جی ازمك ایستیه‌ین روسلره قارشی اسوه‌ج حکومتی ایله آلمانیا ایمپراطورلغنی بردوزلو چکه‌مه‌ین پروسیا دولتی برده هر‌یردن صارصیلوب ییقلمغه یوز طونان لهستان عثمانلی طرفنی قورویورلر ایدی .

حکومتك اداره‌سنده‌کی گوشکلك یوزندن اولسون ، اطاعتی ، تربیه‌یی اونودان یکیچری‌یه گووه‌نه‌مه‌مکدن اولسون یاپیلمه‌سی کچیکمش

اولان بو حربك ایلك كونلری عثمانلیلرك یوزنی كولدوره‌جك یولده كیدییور ایدی .

صدراعظم یوسف پاشا سردارلغیله طونایه طوغرو ایلروله‌ین بویوك برعثمانلی اوردیسی بلغراددن اوزی صوینه قادار یایلمش ، اوردینك صاغ یانی اوزی صوینی آغزلرنی طوتان غازی حسن پاشا دونانماسنه طایانیور ایدی . بویان « قیل بورون » قلعه‌سی اوزرینه ویردیكی پك كوزلی اوریشلر ایله دشمنه كوزل قلیچ صالالایور ایدی . اوردینك بلغراده اولاشان صول یانی‌ده طونایی آشدی . مجارستانك « بانات » ایالتنه طالدی . لهستانی پایلاشمق یوزندن موسقوفلره ال ویرن ، عثمانلیلره قارشی سلاحینك طالعنی دنه‌مك ایسته‌ین ایكنجی یوسفی اوكنه قاتمش ، مجارستان ایچنه طوغرو یوز كری‌یه سوروییور ایدی .

عثمانلیلرك مجارستان طوپراغنده آوستریایه قارشی صوك حربلری بوبانات ایالتنی چیكنه‌دكلری‌در . بیكلرله حرب اسیری طونانك اوبر یقاسنده‌كی صوك غنیمتلری اولدی .

حالبوكه اورته قولدن ایلروله‌ین موسقوفلر بوغدانه كیردیلر ؛ لهستان ، قریم سفرلرنده حربه آلیشمش ١٠٠ بیك صاییلی براودی معهود پوتمكین قومانداسیله كلدی ، اوزی قلعه‌سنی محاصره آلتنه آلدی .

حرب طالعی بو ایكنجی دورده عثمانلیلره كولر یوز كوسترمیور ایدی. قپودان پاشا اوزی صوبی آغزنده روسلره ایكی بوزغونلق ویردی. اوزی محافظلری‌ده ، عثمانلیلغه یاقیشور بر دایانق ایله دوكوشه ، دوكوشه قلعه‌یی دشمنه براقمغه مجبور اولدیلر ، قان دوكمه‌ده اسكیلری

اونوتدیران بوتمکین قلعه‌نك ضبطیله قائمادی . نه اله کچن محافظلر آرتغنه باقدی ؛ نه‌قادین ، چوجق ، قوجه‌مش آدم دیکلدی ؛ قلعه‌ده نه‌قادار یاشایان انسان بولدیسه هپسنی اوچ کون ، اوچ کیجه قلیجدن کچوردی ، طوغرادی . الینی ، آدینی قان ایله لکه‌مکدن اوتانمادی .

اوزی قلعه‌سنك دشمنك بویله قانلی ایاغیله ییقیلوب یوق اولدیغی قاره خبری پای تخته ایریشدیکی کونلرده ایدی که سلطنتك اون آلتنجی سنه‌سی برنجی سلطان حمید اولدی .

برنجی عبدالحمید متدین، جانه قیمقده اللهدن قورقار بر پادشاه ایدی قاینارجه معاهده‌سی قریمك الدن کیتمه‌سی کبی آجیلر بوتون عثمانلیلر کبی اونك‌ده کوکلنی اینجیتمش ایدی . اسکی پادشاهلریمزدن بایزید ولی بویوك عمجه‌سی سلیمان ثانی عمجه‌سی برنجی سلطان محمود برادینشده درویش مشربلی ایدی .

بوعصرلرده عثمانلی دولتی دوردنجی سلطان مراد ، بختسز ایکنجی سلطان مصطفی کبی ، بهادر پادشاهلره ، کوپریلی فاضل احمد پاشا ، نوشهرلی ابراهیم پاشا کبی بولتقه ایشلرینی بیلور صدر اعظملره ، بوشناق خسرو پاشا ، قویوجی مراد پاشا ، مورەلی طوپال عثمان پاشا کبی کوزی پك ، جنك اری سردارلره محتاج ایدی .

برنجی سلطان حمید باغچه‌قاپوسی جوارنده صاغلغنده بنا ایتدیردیکی آدینی طاشیان جاده‌ده‌کی تربه‌ده یاتار . تربه‌نك قارشوسنده سبیلی ، داها اوته‌ده عمارتی ، عمارتك قارشوسنده برطاش مکتبی براقدیغی اثرلردندر . بوغاز ایچنده بکلربکی جامعنی‌ده اوبنا ایتدیردی .

خلاصه

استانبولك عثمانليلر طرفندن فتحندن ويانه‌نك ايكنجی محاصره‌سی بوزغونلغنه ، قارلوفچه معاهده‌سيله مجارستانك تركنه قادار سورن ايكی بوچق عصرلق (٨٥٧ — ١١١٠) زمان عثمانليلرك استيلا دوری صاييلور .

استيلا دوری باشليجه اوچ قسمه آيريله بيلور :

برنجيسی . — استانبول فتحندن خلافت اسلاميه‌نك آل عثمانه انتقالنه قادار .

ايكنجيسی . — سلطان سليمانك شمالده مجارستانه كيروب آوستريا پای تختی بولونان « ويانه » قاپولرينه قادار دايانمه‌سندن ؛ جنوبده ايرانه ، عراقه كيروب « خلافت عباسيه » نك مقری اولديغی ايچون اسلام تاريخنده پك پارلاق كونلر كچورمش اولان بغداده قادار ايمه‌سندن باشلايه‌رق كوپريلی‌نك صدراعظملغنه قادار .

اوچنجيسی . — قاره مصطفی پاشانك ايكنجی ويانه محاصره‌سندن يوز كری دونمه‌سنك ، ايكنجی سلطان مصطفانك مجارستانده « تەئس » صوبی بوينده‌كی بوزغونلغك نتيجه‌لری اولان « قارلوفچه » معاهده‌سی باغلانه‌رق عثمانليلرك مجارستاندن ال چكمه‌لرينه قادار سورن زمانلردر.

فاتحك استانبولی بيزانسليلردن آلوب عثمانلی پای تختی ياپمه‌سی بوتون ملتلرك تاريخنده يكی برفصل آچدی .

شمدیکی ایتالیانلرك اجدادی بولونان روماليلرك پای‌تختی اسکی روما شهری جرمن باربار قوملرینك الینه دوشونجه روما سلطنتی ییقلمش آوروپانك غرب تملکتلرنده یکی ماتلر ، یکی حکومتلر پیدا اولمغه باشلامش ایدی . ناصل‌که رومانك دوشمه‌سی اسکی تاریخلری قاپایوب قرون وسطی یعنی « اورته زمانلر » دینیلن دوری آچدی‌ایسه « شرقی روما » دینیلن بیزانسك عثمانلی تورکلری طرفندن ضبطی‌ده — چوقدن ییقلمغه یوز طوتمش اولان — بیزانس ایمپراطورلغنی اورته‌دن قالدیردی . اونك یرینه عثمانلی ایمپرارلغنك گلوب یرله‌شمه‌سی قرون وسطایی قابادی ؛ قرون اخیره دینیلن « یکی زمانلر » تاریخینی آچدی .

رومانك دووریلمه‌سی ایله آوروپاده آچیلان قرون وسطی عصرلرنده هریرنده دره‌بکلکلری توره‌مش ایدی . اوزمانلر پیدا اولمغه ، یرلشمگه یوز طوتان ملتلر جاهل اولدقلرندن خرستیان پاپاسلرینك پك چوق نفوذلری آلتنه گیردیلر ؛ اونلرك طوغری یا گیلش هردیدکلرینه اینانديلر ، تعصب دورلری باشلادی .

ایشته بوتعصب فکرلری یوزندن اسلامیت ایله نصرانیت آراسنده عصرلر ایله سورن اهل صلیب محاربه‌لری چیقدی .

اورته زمانلرك (قرون وسطی) صوك عصرلری بو دین غوغالرینك پاپیلدقلری « اهل صلیب » دوریدر . گیت گیده آوروپاده دین غوغالرینه اولان جوشغونلقلر آزالمغه ، دره‌بکلرینك نفوذلری قیریلمغه یوز طوتمش ، قراللرك سوزلری داها چوق کچر اولمش ایدی . یکی قورولمغه ، بر برندن آییرد اولمغه باشلایان ملتلر قراللرك اللری آلتنده

طویلانمه باشلادیلر . قراللر آرتق دین قایغوسندن چوق حکومتلرینك ایشلرینی ، کندی منفعتلرینی دوشونور اولدیلر .

عثمانلیلر روم ایلنی فتحه باشلادقلری زمان اهل صلیبك اسکی شدتی قالمش ایدی . قوصوه محاربه‌سنده خداوندکاره ، نیکبولی محاربه‌سنده ییلدیرمه قارشی اهل صلیبك گوسترمك ایسته‌دیکی صوك اوریشلرده جنك میدانلرینك کرچکدن اری اولان اویکیتلره قارشی پارچه‌لانوب یوق اولویور ایدی ؛ فاتحك استانبولی فتحی ایله آرتق اودور بیتوی‌یه قپاندی ، بیتدی .

«قریستوف ـ قولومب » آدلی برعالم گمیجی طرفندن ـ بوگون « آمریقا » آدینی‌ویردیکمز ـ یکی دنیانك کشف اولونماسی ، بویکی دنیاایله آفریقانك جنوبنه طوغرو طیش دکزلرده گمیلر ایله سیاحت ایتمکی‌قولایلاشدیران « پوصله » نك ایجادی‌گبی یکیلیکلرهپ بوعصره تصادف ایتدی بونلرده « یکی زمان » تاریخنك آچیلماسنه سبب اولدی .

∴

١ — فاتح عثمانلی پادشاهلری آراسنده کسکین عقللی ، چوق اوقومش‌بیلگیلی بویوك آدملردن ایدی . فتح ایتدیکی قسطنطینیه‌یی قوردیغی عثمانلی قیصرلکنه (ایمپراطورلغنه) پای‌تخت یاپدقدن‌صوکرا ـ شمدی « بالقان آطه بکزری » دنیلن ـ روم‌ایلی قطعه‌سنی بیتوی‌یه ملکنه قاتمق قایغوسنه دوشدی .

استانبولك فتحی آردنجه ٢٩ ییل داها سورن سلطنتنده شمالده بوسنه‌یی ، جنوبده موره‌یی ملکنه قاتدی . طونا ایله صاوانك جیزدکلری ، سینورله‌دقلری عثمانلی طوپراغنده‌یانجی حکومت براقادی.

فاتحه بوهمتلی صاواشلرده دگرلی خدمت ایدنلرك ایلری گلنی صدراعظملقه‌لایق اولدیغنی مرتبه‌یه چیقارتدیغی خروات محمود پاشا ایدی.

یکی عثمانلی ایمپراطورلنی پای تختنده‌بنا ایتدیگی جامعی ، خانلری حمامی ، محله‌سیله آدینی وطنداشلری آراسنده اونودلماز ایدن محمودپاشا بووزیردر .

مجارلرك‌پك‌طانیلمش جنك ارلرندن « هونیاد » ، قارشی‌ویردیگی بوزغونلقله بلغراد قلعه‌سنی فتح ایتمك اوكا نصیب اوله‌مادی ، دشمننه بوزولسه ده بیلمق نه اولدیغنی بیلمکه یرادیلیشی الویرمه‌ین اوبهادر پادشاه بلغرادی اله گچورمه‌مك آجیسنی موره‌یی ، بوسنه‌یی هرسگی ملکنه قاتمقله اونودیبور ؛ وندیك جمهورلغی‌النده بولونان اشقودره قلعه‌سنی ده ـطوپجیلق‌فننده هوان طوپلرینی ایجاد ایده‌جك‌مهارتلرله ـ صقیشدیروب‌ضبط ایتمکله آیاغنه‌اوغرایان‌بوتون انگللری چیکنه‌یوب آتیور ایدی .

آناطولیده قرمان دیارنی ، قسطمونی ، جانیك مملکتلرینی ، طربزون حکومتنی عثمانلی سنجاغی آلتنده طوپلایوب برلشدیرن ؛ جنکیز نسلندن قالمه اولوب حکومت سوردیگی یرلر ایرانك شمالی ، ارمنستانی ، عراقی قاپلایان آق قیونلی‌پادشاهی اوزون حسنی بایبورتده ایدیلن بردوگشده آلت ایدوب قاچیران بوقازانج یوزندن آناطولی حدودلرینی دشمن شرندن قورویان فاتحدر .

فاتح روم‌ایلنده ، آناطولیده یورولمق ، بیقمق بیلمز بوصاواشلر ایله عثمانلی طوپراغنه‌برجوغرافیا حدودی باغیشلارکن یتشدیردیکی سردارلردن کدیك احمد پاشاده ـ اوده فاتحك همتیله میدانه گلن ، استانبولك فتحندن صوکرا گوجی آرتان ـ دوناتما ایله قارا دکزه چیقمش ، قریمده حکم‌سورن تاتار خانلرینی عثمانلیلقله برله‌شدیریور ایدی .

ایکنجی محمد یالکز جنك اری دکل ، علمك ، معرفتك‌ده اری ایدی . ضبط اولونان یرلری قورویه بیلمك ایچون قلیجك پارلاقلغی یتمیه‌جکنی ، اویرلری « مدنی » لره یاقیشان علم ، معرفت آیدینلغی ایله‌ده پارلاتمق کرکدیکنی اکلایانلردن ایدی . عثمانلی پای تختنده فاتح جامعنك چوره‌سنده بنا ایتدیردیکی مدرسه (دارالفنون) لر او بیلکیلی پادشاهك ملتنی تربیه ایتمکه نیجه همتلر ایتمش اولدیغنك ـ بوگون کوزمز اوکنده طوران ـ عصرلر گچورمش ، طاش‌اولمش شاهدلریدر .

تاریخلرمزده « بایزید ولی » لقبی ایله طانیلمش اوغلی ایکنجی بایزیدك اوتوز سنه‌دن چوق سورن پادشاهلغی زماننده دولتجه پك بویوك‌برایش گورولدیکی ادعا اولونه‌ماز . بایزیدجامعنك قارشوسنده‌کی مدرسه بیله فاتحك علم یولنده براقدیغی ایزلرك آرقه‌سی قووالاندیغنی گوستره‌جك قادار وارلقلی دگلدر .

سلطنتنك ایلك سنه‌لری اوکا قارشی عصیان بایراغی قالدیران قرنداشی شهزاده جم ایله اوغراشمقله گچمش ، صوکرالری‌ده صاییسی آرتوب اورە‌ین شهزاده‌لرك ، اوغللرینك آناطولی ولایتلرنده‌بردورلو

بایلاشه‌مادقلری سلطنت غوغالری عثمانلی تختنی صارصمغه باشلامشدر.

بو تاریخلرده آق قیونلیلر یرینه ایران تاجنی باشنه کچورمکه یول بولان شیخ صفی اوغلی «اسماعیل» کوتدیگی شیعه‌لق مذهبنی آناطولی ایچریلرینه طوغرو صوقدیغندن سلطان بایزید گبی یاواش خویلی بر پادشاهك تیتره‌ك اللریله قورونمه‌سی گوچله‌شن عثمانلی سلطنتنك گله‌جك کونلرنده قاراانیلر ' تهلکه‌لر بلورمکه یوز طوتمش ایدی .

عثمانلی طوپراغینك اوزمانلر آسیاده اك ایراق بریری صاییلان طربزون ایالتنه آتیلوب قالمش اولان شهزاده سلیمك ـ بوقنا گیدیشه قارشی صبری توکه‌نوب ـ اورته‌یه آتیلمه‌سی ملکی تهلکه‌دن قورتارمشدر.

شهزاده سلیم عقللی، معلوماتلی اولدیغی قادار سرت خویلی بر شهزاده ایدی . ذهننده تاصارله‌یوب یاپماسنه قرار ویردیگی برایشی یاپمقده اك آجی فدا کارلغی گوزه آلدیرمق یرادیلیشلی ایدی .

باباسینك رضاسیله پادشاهلغه گلنجه ایالتلرده والیلك ایدن بویوك قرنداشلری اوکا قارشی طورمق دعواسنه قالقیشدقلرندن هپسنی جلاد اینه ویرمك قیاقلغندن کندینی آله‌مادی. اوندن صوکراده آناطولیده دفتره کچورتدیگی ٤٠ بیك شعبه‌دن اك آزیلیلرك باشلرینی قوپارتوب آتمقدن چکینمه‌دی ! بو قیاق ایشلر اونك آدینی تاریخلره «یاووز» دی‌یه کچورتدی .

یاووز سلطان سلیم جاهل دکلدی . اخلاقی دوزگون اولمادیغنه دائر تاریخلرده براشارت بیله گوروله‌مز . فطانتده ، بیلگی‌ده بویوك بر آدم اولدیغی ـ یالکز حکومت ایشلرنده ، اوردی سردارلغنده گوستردیگی یارارلقلر دکل ، فارسی لساننده سویله‌مش اولدیغی حکیمانه

شعرلرده کوسترلر . انسان او شعرلره صوقولمش درین ، نازك طویغولری دوشونجه یاووز سلطان سلیمه « ظالم » ، قان آقیتمغی سەور دیمگه دیلی وارماز ، اوتانور .

یاووز سلطان سلیم قرنداشلرینك غائلەسینی یوق ایتدکدن، آناطولی‌یی شیعەلردن قورتاردقدن صوکرا شاه اسمعیل اوزرینه یورودی . بونك اوزونلغندن شکایتله چادیرینه (اوتاق همایون) قورشون آتان یکیچریلری کوستردیکی قهرمانجه سرتلکلرله ییلدیروب اطاعته گتوروب یوله صوقدی ؛ چالدیران اوواسنده ایران شاهنی تپەلەیوب قاچیردقدن صوکرا تبریزه گیردی .

بو تاریخلرده مصرده کولەمنلر حکومت سوریورلر ایدی . سوریه ایله حلب ده کولەمنلرك ادارەسنده ایدی . فاتحك قرمانی عثمانلی ملکنه یرلەشدیرمەسندنبری عثمانلیلرله کولەمنلرك سینور بویلری بتشك اولمش ایدی .

شهزاده جمك مصره قاچمەسی اوزرینه کولەمنلر شهزادەیه قارشی حمایت طورلری طاقینەرق قرمان حدودلرینه صالدیرمغه باشلادیلر . بو دفعەده شاه اسمعیل ایله سوز برلگی ایدرك عثمانلی پادشاهنه میدان اوقومغه یلتەنیورلر ایدی .

ایرانی ، عراقی، سوریه‌یی مصری حکمی آلتنه آلەرق چنکیزلیلر زمانندنبری طاغنیق دوشن یورلرده تك اسلام حکومتی قورمغی گوچ کورمەیەجك قادار فکری ، املی بویوك اولان یاووز کولەمنلرك بوجراتنی مصره یورومکله قیردی .

« مرج دابق » صحراسنده کولەمن آتلیلرینه قارشی قازاندیغی محاربه

اوکا حلب قپولرینی آچیور ، ایلك جمعه نمازنده « خادم الحرمین الشریفین » عنوانیله اونك آدینه اوقونان خطبه عثمانلی پادشاهلرینك طوقوزنجیسی برنجی سلیمی ـ اوگوندنبری آل عثمانه انتقال ایتمش اولان ـ خلافت عثمانیه » نك برنجی خلیفه‌سی قیلیور ایدی . (٩٢٢) ه

امیرالمؤمنین ایرتسی سنه‌ده سوریه‌دن مصره یورودی . قانلی بر محاربه ایله « مصرالقاهره » شهرینی ضبط ایدوب عمرالفاروقك خلافتنده اسلام طوپراغی اولان مصر قلعه‌سنی‌ده عثمانلی سلطنته مال ایدییور ایدی .

سلطان سلیم بویوك باباسی فاتح فکرنده گیدیشنده بر پادشاه یدی. روم ایلنده طونا ، صاوا نهرلریله چیزیلان ملکنی الده طوتوب اورانی بوتون بوتونه عثمانلیلاشدیرمغی یتربولور ؛ اصل عثمانلی پادشاهلغنی آسیاده پرکلشدیرمك ، بویوزدن اسلام عالمنده طوپلی ، طیانقلی بر حکومت قورمق دیلر ایدی . عمری یتمه‌دی ؛ بوگنیش فکرلرینك برچوغی اونکله برابر مزارینه گومولدی گیتدی .

* * *

عثمانلیغك اك بویوك اقبال دوری سلطان سلیمانك یاریم عصره یقین سورن سلطنت زمانیدر .

پادشاه اولنجه شماله یورودی ؛ طونا ایله صاوا صولرینك قاووشدقلری یرده بنا ایدلمش ، مجارلرك النده بولونان بلغرادی فتح ایتدی . اورادن جنوبه ایندی ؛ پای تخت ایله مصرك آراسنده‌کی دکز

چالدیران محاربه‌سی عثمانلیلر ایله ایرانلیلر آراسنه دشمنلك تخملری سرپمش ایدی. بو ایکی قونشی ملتده بربوچق ایکی عصر چکیشدی.

یاووز سلطان سلیم تبریزه گیروب ایران یولینی آچمش ایدی. اوغلی سلطان سلیمانده تبریزدن جنوبه طوغری صارقدی؛ اسلام مدنیتنك بشیگی صاییلان بغداده گیردی.

مهلج میدان محاربه‌سنده، ویانه محاصره‌سنده؛ بغدادن فتحنده ولی نعمتی پادشاهینه برار خدمتلر ایدنلرك الك ایلری گلنی سلطان سلیمانك پك چوق گوزده‌سی اولان، شهزاده‌لکندنبری تربیه‌سی آلتنده یتشن صدر اعظم داماد ابراهیم پاشادر.

الك اقباللی گونلرنده سرای دوزنلریله باشی کسیلن بو صدراعظم آردی صیرا عثمانلی دولتنده پادشاهلردن صوکرا الك نفوذلی صاییلان صدر اعظملق مقامنه گلنلرك مشهورلری آیاز پاشا، خروات رستم پاشا، صوقوللی محمد پاشادر. ١٦ سنه صدارتده قالان داماد رستم پاشانك نفوذی داماد ابراهیم پاشانی همان اونتدیره‌جك درجه‌یی بولمش ایدی.

پادشاهك پك سوگیلی زوجه‌سی خرم سلطانك دیدکلرینه قاپیلدی، اقباله آلتونه قارشی طوره‌مادی. بیوك شهزاده سلطان مصطفی کبی یرادیلیشده‌کی نجابتی قهرمانلغی ایله بوتون عثمانلیلرك محبتی، حرمتی قازانمش دگرلی بر شهزاده‌نك اعدامنه آلت اولمق آلچاقلغیله آدینی لکه‌لدی. مزاری زندان قاپوسنده بنا ایتدیردیکی جامع آولیسنده‌در.

شهزاده مصطفانك قرنداشی شهزاده بایزیدك اوغللریله برلکده هپ بویله دوزنلر اوغورینه تلف اولوب گیتمه‌لری بویوکلکی، پارلاقلغی آرتان سلطان سلیمان سلطنتنه لکه‌لر صیچراتمشدر. هله اوندن صوکرا

گلن دورلرده شهزاده بوغدیرمق ، صدراعظم باشی کسدیرمك کبی باربارلقلرك - عادی ایشلرصیراسنه اینه‌جك قادار - مباحلاشدیغی اوتانه‌رق اعتراف اوله‌جق حاللردندر .

سلطان سلیمان زماننده — بویولده‌کی چیرکین ایشلر باش گوسترمکله برابر — علمده ، معرفتده ، حکومت اداره‌سنده مدنی حکومتلره مدنی ملتلره لایق صورتده ایشلر یاپیلدیغی ، قانونلر قوندیغی‌ده اونوتماملیدر .

معمار سنانك پای‌تختده یاپدیغی سلطان سلیم جامعی ایله سلیمانیه جامعلرندن هله ایکنجیسنك یاپیسنده‌کی صنعت اوعصرلرده عثمانلی معمارلغینك یوکسلدیکی مرتبه‌یی گوسترر .

بوقوجه معمار بنا ایتدیکی جامعك آولیسی قارشوسنده‌کی مزارلرك کوشه‌سنده‌صاغلغنده یاپدیردیغی بك ظریف کوچوك برطاش تربه‌ده‌یاتار .

سلیمانیه‌جامعی ایله - سلطان سلیمانك الـبویوك اوغلی اولوب اجلیله اولن شهزاده محمد آدینه یاپدیردیغی - شهزاده جامعنك اطرافنك قاپلایان مدرسه‌لر فاتح عصرنده علمه ایدیلن رغبتك مرتبه‌سی سلطان سلیمان عصرنده آرتدیغنی گوستررلر .

بومدرسه (دارالفنون) لرده عرب لسانی اوزره تحصیل گورن طلبه‌لر علوم دینیه ، علم حدیث ، فقه ایله حقوق ، طب مسلکلرندن بریسنی‌اوکره‌نوب حاکملکده (امور عدلیه) ، قاضیلقده ، طبیبلکده ، مدرسلکده یعنی کندیلرینه آیریلان مسلکلرده دولته ، ملته خدمت ایدرلر ایدی .

فاتح زماننده باشلایوب « قانون محمدی » آدی ویریلن ـ صوڭرالری اصل نسخه‌سی ضایع اولان ـ قانونلر سلطان سلیمان زماننده داها زیاده بویودلدی . عثمانلی ملکی بوقانونلر ایله اداره اولونور ایدی . حتی بوسببله سلطان سلیمان بزده « قانونی » دی‌یه شهرت بولدی .

قانونی سلطان سلیمان عصرنده فاتح زماننده باشلایان عثمانلی دوناغاسی‌ده بویومش ، پادشاهك ، داماد ابراهیم پاشانك قاره‌لرده شانلی شانلی ظالغه‌لاندیردقلری آی ییلدیزلی سانجاق بارباروس خیرالدین پاشا تکنه‌لری اوزنده آق دکزك هرکوشه‌سنه عثمانلی آدینی کوتوروب طانتدیرمشدر . عربلرك بحر قلزم ، بحر احمر آدلرینی ویردکلری شاب دکزنده مصر والیسی سلیمان پاشانك یلکنله‌دیکی دوناغا ـ بوکون دکزلر حاکمی انکلیزلر النده بولونان ـ باب‌المندب بوغازینی آشمش ؛ پادشاه اوردیسی بغداد برجلری اوکنده جلادتلی آدیملر ایله طولاشورکن عمان دکزینه چیقمش ـ کمبجلکده اوزمانك انکلیزلری صاییلان ـ پورتکیز دوناغاسنه میدان اوقویور ایدی .

عثمانلی دولتی یبانجی حکومتلر ایله سیاسی ایشلر (عهد نامه‌لر) یاپمغه‌ده بوعصرده باشلادی . صدر اعظم داماد ابراهیم پاشا قرال فرانسوانك کوندردیکی فرانسه ایلچیلری ، آوستریا آرشیدوقی فردینادك کوندردیکی آوستریا ایلچیلری ایله اوزون اوزون مذاکره‌لره کیریشمش ، عهد نامه‌لر یاپمشدر . بزده ناصلسه صوڭرالری امتیاز معناسنه اوله‌رق « قاپیتولاسیون » آدی ویریلن عهدنامه‌لرك باشلانغجی سلطان سلیمان طرفندن قرال فرانسوایه ویریلن تجارت معاهده‌لری ، فرانسز بالیوزلرینه (قونسولوسلری) ویریلان مساعده‌لر ایله باشلامش عهد نامه‌لردر .

قانونی سلطان سلیماندن صوکرا پادشاهلغه کلن اوغلی صاری سلطان سلیم ایله بونك اوغلی اوچنجی سلطان مراد بابالرینك ، بویوك بابالرینك بیلگیلرنده ایش اکلارلغنده دکللر ایدی .

صوقوللی محمد پاشا صاری سلطان سلیمك بوتون سلطنتنده ، مراد ثالثك پادشاهلغی ایلك سنه‌لرنده صدر اعظمالقده آلیقونیلمش اولدیغندن او تجربه‌لی ، بیلگیلی وزیرك اداره‌سیله بیانجیلره قارشی اولسون ، عثمانلی طوپراغنده اولسون عثمانلی ایمپراطورلغنك اسکی شرفی ، نفوذی محافظه اولونه‌بیلیور ایدی . حالبوکه سرای آدملرینك حکومت ایشلرینه ال اوزاتمغه باشلامه‌سی برچوق تورەدی‌نك یوز بولماسی حکومت اداره‌سنده‌کی اصوللری ، قاعده‌لری بوزمغه یول آچیور ایدی .

صوقوللینك دیوان یرنده بردیونه خنجری آلتنده جان ویروب گیتمه‌سی قوجه عثمانلی دولتنی یولسزلقله ، اختلاللر ایله صارصمغه ، گونلرینی قرارتمغه ایلك سبب اولدی .

⁂

٢ — فاتح کبی ، سلیم کبی ، سلیمان کبی حکومت ایشلرینی اکلامه‌ده سوزلرینی ، امرلرینی دیکله‌تمکی ، اطاعت ایتدیرمکی بیامه‌ده ایلری گلمش بویوك پادشاهلر اورته‌دن قالقنجه صوقوللی کبی سوزی دیکله‌نور ، اوکا اطاعت اولونمغه آلیشلمش صدراعظملر آزالنجه ایشك رنکی دگیشدی ؛ دیوانك نفوذی آزالمغه یوز طوتدی . وظیفه‌سی

اولمایانلرکده حکومت ایشلرینه قاریشمه‌سی قانونلری ، اصوللری چیغرندن چیقاردی .

شریعت یرینه ، قانون یرینه بویوکلرك کیفنه ایش کورولمکه باشلادی . مملکتده « قانون » یرینه کوجی یتنلرك سوزلری یکر اولنجه اوراده ظلم ، اخلاقسزلق حکم ایتمك محقق اولدیغندن شانلی ، شرفلی قوجه عثمانلی دولتی اختلاللر ایله ، قدرتسزلك ایله عصرلرله صارصیلدی .

فاتحك قسطنطینیه‌یی فتحندن صوکرا بیزانس اهالیسنك صنعت صاحبلرندن ، رساملر ، معمارلر ، عالملردن برچوغی ونديكه ، ایتالیانك باشقه مملکتلرینه باشلیجه فلورانسه‌یه چکیلوب کیتدیلر . اونلرك بیلگیسی ، چالیشمه‌لری ، اورته زمانلرده اهل صلیب دورلرنده جهالت ایچنده یوزن ملتلرك کوزلری آچیلمغه باشلامه‌سی ایله برلشدی ؛ آوروپاده ـ تورکجه‌ده قارشولغی یکی‌یه طوغمه ـ یکی‌یه یتشمه دیمك اولان « رونسانس » دورینك یعنی معلوماتجه ، صنعتجه ، مدنیلکجه ایلروله‌مه کونلرینك طوغمه‌سنه میدان آچدی . قتولك راهبلرینك یاپدقلری جورلردن آوروپا خلقی عصرلرجه بیزار اولمش ایدی . بو فناالغه عقلی یتنلردن « لوتر » آدلی برجرمن راهبنك قویدیغی « پروتستان » مذهبی ملتلر آراسنده سربست فکرلر اویاندیرمغه یاردیم ایدییور ایدی . « پروتستان » مذهبی خرستیانلق عالمنده (آوروپاده) فکرلری آچدیغندن « رونسانس دورینی » طوتدیغی یولده ایلرو سوروب کوتوریور ایدی . ماپانس شهری اهالیسندن « غوتنبرغ » آدلی برآدمك باصمه‌جیلق (طباعت فنی) اصولنی بولماسی‌ده انسانلرك معلوماتنی چوغالتمغه خدمت ایله‌یور ایدی .

[illegible]

عسکردن ، علمادن حکومت باشنده بولونان بویوکلرك مملکتی یاپمقدن زیاده بیقمقده گوستردکاری مداخله‌لرك ، مجادله‌لرك میدان آلمه‌سی ؛ طشره‌لرده والیلرك ، اعیاندن بر طاقم سردن گچدیلرك حکومت امرینه عصیان بایراغی چکمك عارسزلقلری برنجی سلطان احمد ، قرنداشی سلطان مصطفی ، اوغللری گنج سلطان عثمان ، فاتح بغداد سلطان مراد ، سلطان ابراهیم ، سلطان ابراهیم اوغلی آوجی سلطان محمدك پادشاهلقلرنده الڭ زیاده رواج بولدی .

سلطان احمد زمانی حکومت آدملرندن ، اوردی سردارلرندن قویوجی مراد پاشا کبی بیلگیلی ، گوزی پك برصدراعظمك همتی ایله اورته‌دن قالقان فنالق — حکومتك اداره‌سنده انتظام بولونمامق یوزندن — اونك اولومی آردنجه یکی‌به میدان آلمقده برگوجلکه اوغرامایور ایدی .

عثمانلی تاریخنك الڭ قاریشق ، الڭ قراکلق گونلرینی یاپان بوعصرده اوچنجی سلطان محمد آناسی صفیه والده سلطان ، برنجی سلطان احمد زوجه‌سی کوسم والده سلطان ، آوجی محمدك آناسی خدیجه ترخان سلطان کبی ایش بیلمه‌ده ، تزویر یاپمه‌ده اقتدارلی قادینلرکده — قانونی سلطان سلیمان زوجهٔ مقبله‌سی خرم سلطان کبی — حکومت ایشلرینه ال سورمه‌سی بزم تاریخده قید اولونمغه دکری اولان وقعه‌لردندر .

بومدت ایچنده تخته گلن پادشاهلریمز آراسنده بغداد فاتحی دوردنجی سلطان مراد کبی جسارتلی ، بدنی قوتلی ، دیدیکینی یاپار برحکمدار یکیچری ، سپاهی آزغینلرینه حدینی بیلدیردی اما — انسان بولوندیغی عصرك ، محیطك نفوذی آلتنده قالمق ضروری اولدیغندن —

اوده کوسـتردیکی شـدتلری بکەنیلمیەجك بر مرتبەیە چیقارمش هله
قرنداشلرندن ایکی شهزادەنی برشبهه اوزرینه بوغدیرمق کبی پادشاهنه ،
وطننه یاپدیغی خـدمتلر ایچون آدینی حرمتله آنمق بزه بورج اولان
شرق اوردیسی سرداری بوشناق خسرو پاشا باشنی جلادلرینه ویرمك کبی
سیلنمەسی کوج لکەلر ایله اللرینی بولامشدر .

۳ عثمانلی حکومتی بویله صارصلدیغی برعصرده ایدی که آوجی
سـلطان محمدك والدەسی خدیجـه ترخان سـلطانك دلالتیله کوپریلی
محمد پاشا حکومت ایشلرینی ایستدیگی کبی کورمك شرطیله صدراعظملغه
کلدی .

بونك اولسون ، اوغلی فاضل احمد پاشانك اولسون یکرمی سنەدن
چوق سورن صدارت زمانلرنده مملکت ایچنده ایشلر یولنی آلدیغی کبی
یبانجیلره قارشیده دولتك سوزی دیکلەنور اولمش ، اعتباری آرتمش ایدی .

همتلی برپادشـاهك ، بیلگیلی بر صدراعظمك حکومت باشـنده
بولونمەسیله دوزلتیلەجك ایشلر اونلرك اولمەسی ایله ایشدن چکیلمەسی
ایله یکییه یوز اوستنه قالور . برمملکتك قوتی ؛ زنکینلکی ؛ سعادتی
او مملکت ادارەسـنك قانونه باغلی اولمسیله شرطلیدر . حکومت بویله
برشرطه قوشولماز یعنی باشی برقانونه باغلی « حکومت مشروطه » اولماز
ایسه اوراده بیتویه دوزگونلك بکلەمك بیهوده یورغونلق اولور .

ایشته بوسببلردندرکه کوپریلیلرك صدراعظملغندن صوکرا ایشلر
یکییه طوغرو کیتمز اولدی . قاره مصطفی پاشانك اوندن داها تجربەلی
آدملر سـوزی دیکلەمامەسی ، اوردیسنده مشاور اولەرق بولونان ،
بوتون سواریلرك سرداری اولان تاتار خانی ایله آرالرنده بولونمەسی

گرکن سوز برلکی ، امنیت اولماسی ؛ بونلر یتمه‌یورمش کبی برده ماله طمع ایتمه‌سی یوزندن یابدیغی قباحتلر ، دقتسزلکلر ایله ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سنده قوجه عثمانلی اوردیسنی بربوزغونلغه ویردی . بوبوزغونلق قوجه اوردی‌یی، حکومتك نفوذینی بوتون بوتونه صارصدی. معلوماتده ، عسکرلکده‌یکی اصوللر ایله محاربه ایتمکی اوگرنمش دشمنلره قارشی بزی زبون براقدی .

ایکنجی سلطان مصطفی کبی اجدادینك قهرمان قانی طمارلرنده قاینایان همتلی برپادشاه‌بیله ـ بزده عسکرلکك اشاغیلایوب دوز گونلکنی غائب ایتمسی یوزندن ـ آلمانیا ایمپراطورلغی (آوستر) اوردیلرینك مجارستاندن طونایه طوغری آقوب گلن هجوملرینه ، اوریشلرینه قارشی قویه‌مادی . قارلوفچه معاهده‌سی گبی دورت عصرلق حکومت حیاتمزده کورمدیگمز فلا کتلی برسند بزی مجارستاندن قوغوب طونانك ، صاوانك جنوب یاقالرینه چکیلمکه مجبور ایلدی .

* * *

عثمانلیلری مجارستانی براقمغه مجبور ایدن ، استیلا دورینی قاپایان قارلوفچه معاهده‌سندن صوکرا اوچنجی سلطان احمد دورنده حکومتك اداره‌سنی دوزلتمکه ، ملکك معمورلغنه خیلی همتلر اولوندی. نوشهرلی داماد ابراهیم پاشا بوایشلری گودن بیلگیلی بروزیر ایدی . بوصیراده باصمه‌جیلق صنعتی ملکمزه گیروب برخیلی کتاب باصیلدی .
فقط بوتون بوصاواشلر اساسلی برپروغرام قووالایه‌رق یاپیلمایور

[illegible]

عبدالحمید عصرنده اولسون موسقوفلره قارشو طونا بوینده بوزغونلقلر یوز گوستروب قریم قاترینانك الینه دوشمش ، چشمه ده عثمانلی دونانماسی یانوب کول اولمش ، عثمانلیلرك استیلا دورینه خاتمه چکن قاینارجه معاهده سنك آغیر شرطلری بربوجق عصر اوگجه یاپیلان قارلوفچه معاهده سنك آجیلرینی بیله اونوتدیرمشدر .

صوقوللینك اولدیرلمه سندن قاینارجه معاهده سنه قادار گچن ایکی عصر ایچنده عثمانلیلرك علمده اولسون ، صنعتده اولسون هیچ برهمت گوسترمدکلرینی ظن ایتمه ملیدر .

فاتحدن سلطان سلیمان عصرینه ، بورادن برنجی سلطان احمد زمانه دك برچوق عالملر ، مؤلفلر ، شاعرلر ، ادیبلر ، مورخلر یتشدیکی گبی اوندن صوکرا کی دورلرده ده بویلهگیلی آدملرك بوتون بوتونه آردی کسیلمه مشدر .

فاتحك « زمانمك ابوحنیفه سیدر » دییه قیمتنی طانیدیغی منلا خسرو ، خواجه سی منلا کورانی ، منلا فناری ، منلا زیرك ، صاری گرز (صاریگز) ، شیخ وفا ، آق شمس الدین سلطان سلیمان زمانده مشیخت مقامنه گلن ابن کمال ، مولانا ابوالسعود ، زنبللی علی افندی گبی علمالکز یشادقلری گونلرده دگل ، کندیلرندن صوکرا گلن عصرلرده ده شرف ویرن بویوك آدملردر ، بونلردن ابن کمال شعرده ده ایلری گیتمشدر ، یاووز سلطان سلیمك وفاتنه یازدیغی مرثیه مشهوردر .

باقی فضولی قادینلردن مهری ، قسمونیلی زینب یودورك

شاعرلرندن نشری ، ادریس بتلیسی ، خواجه سعدالدین مورخلرندر. صوكرا كی عصرلرده‌ده نفعی ، نابی ، ندیم ، راغب پاشا . حشمت سنبل زاده وهبی ، شیخ غالب قادینلردن لیلا ، فطنت شعرده ، عالی ، نعیما ، رشید مورخلقده شهرت بولمشلردر .

علم هیئت جوغرافیا ، علوم ریاضیه‌ده‌ده علی قوشجی ، صوكرالری كاتب چلبی كلمشدر .

قارلوفچه معاهده‌سنك یاپیلدیغی ، اوچنجی سلطان احمد پادشاهلغنك تصادف ایتدیكی ؛ تاریخلرده آوروپا دولتلرینك بر بریله اولان مناسبتلری معامله‌لری ، یكی بر یوله كیرمكه ؛ آرالرنده اتفاقلر باغلامغه باشلامش ایدی .

بوكیدیشلر ملتلر آراسنده‌كی پولتیقه ایشلرینی (كیاست خارجیه) نازكله‌شدیردیكندن اسكی دورلرده عسكر قوتیله باپیله كلن ایشلر بوندن بویله خارجی كیاستلره ، سیاستلره احتیاج كوستریر اولدی .

ایكنجی سلطان مصطفی صدراعظمی رئیس الكتابلقدن یتشمه رامی پاشا ؛ اوچنجی سلطان احمد صدراعظمی نوشهرلی ابراهیم پاشا ، اوچنجی سلطان مصطفی صدراعظمی قوجه راغب پاشا ، رئیس الكتاب ذالفقار افندی ، ینه باب عالی رجالندن احمد رسمی ، عبدالرزاق افندیلر كبی پولتیقه ایشلرینی اكلامغه مقتدر آدملر یتشمش . اونلرك خدمتلرندن دولتجه استفاده‌لر ایدلمشدر .

بو عصرلرده بویله فكریله علمیله خدمت ایدن دكرلی آدملر یتشمش شرقه مخصوص صنعتلركده آرقه‌سی بوتون بوتونه براقیلمامش ایسه‌ده

« رونسسانس » دورنده آوروپانك گوستردیکی ترقی‌یه یبانجی قالمق هله علوم ریاضیه ، طبیعیات کبی جدی علملری اهمال ایتمك ایزی گری براقوب اونلری اوستون ایتمشدر .

عثمانلی تاریخی

اوچنجی باب

عثمانلیلرده یکیلك تشبثلری — اویانقلغك شرقده سرایتی —
عثمانلیلیغی قورتارمغه چالیشان ایکی پادشاه — سلیم ایله محمود —

برنجی فصل

نظام جدید عسکری — سلیمك شهادتی — یكیچری اوجاغنك یوق ایدلمسی — آوروپا اصولنده اوردی — موره اختلالی — مصر والیسی محمد علینك عصیانی —

— ۱۰ —

اوچنجی سلطان سلیمك جلوسی — روسیه ، آوستریا سفرلری — فرانسه انقلابنك آوروپایی صارصمه‌سی — نظام جدید عسكرینك احداثی — بوناپارطك مصره عسكر دوكمه‌سی — عكا محاصره‌سی — جزار احمد پاشا — مصرده قواله‌لی محمد علی اغا — محمد علی پاشا والیلكی — صربستان ، قره‌طاغ عصیانلری — روم ایلی اعیاننك نظام جدیده قارشی عصیانلری — یكیچری آزغینلغی — سلطان سلیم ثالثك خلعی — دوردنجی سلطان مصطفانك پادشاهلغی — بایراقدار مصطفی پاشا — مصطفانك غدارلغی — سلیمك شهادتی — ایكنجی سلطان محمودك پادشاهلغی — موره اختلالی — سلطان محمودك اجراآتی — یكیچری اوجاغنك یوق ایدلمسی — آوروپا اصولنده اوردی — روسیه محاربه‌سی — ادرنه معاهده‌سی — موره استقلالنك تصدیقی — محمد علینك عصیانی — نزیب محاربه‌سی سلطان محمودك وفاتی —

سلطان سلیم ثالثك سلطنتی

۱۲۰۳ — ۱۲۲۲

طونا بوینده روسیه ایله اولان محاربه دوام ایدییور ، بزم اوردی بویوك برایش كوره‌میور ایدی .

برنجی عبدالحمید بوبوزغونلق کونلرنده اولدی. قرنداشی اوچنجی سلطان مصطفانك اوغلی شهزاده سلیم خانك پادشاهلغی اعلان اولوندی.

سلیم ثالث عمجه‌سنك زمان سلطنتنده ایی کون کورمش ، وقتنی بوش کچیرمه‌یوب پرادیلیشده‌کی نجابتی ، نزاکتی پادشاهلره کرکن علم تحصیلی ایله‌ده زینتله‌مش بیلگیلی بر شهزاده ایدی . جدلرینك شانلی تختنه چیقوب اوطوردیغی زمان عثمانلی دولتنك بر قاچ عصردنبریدر اوغرادیغی دوشکونلکی تمامیله اکلایانلردن ، بوفنالغك اوکنی آلمغه چاره آراشدیرانلردن ایدی .

یکی پادشاه جلوس آردنجه طونانك بلغارستان یالیلرنده اوردیغزی خربالامقده اولان موسقوفلرایله بلغراد جهتلرنده بزی راحت براقمایان آوستریالیلره قارشی عسکر طوپلایوب کوندرمکه غیرت ایتدی .

عثمانلی طوپراغینك هر برنده بیکلرله کوکللیلر سانجاق آلتنه قوشوب حدودلری قورومغه کیتدیلر . عثمانلیلرده پادشاهه اطاعت ، وطنه محبت طویغولری اکسیلمه‌مش ایدی . اونلرك طامارلرنده بابالرینك حمیتلی قانی اسکیسی کبی قاینایور ، وطن اوغورنده جان جومردلکندن کری طورمایورلر ایدی . موسقوفلره ، آوستریالیلره قارشی بوزغون دوشمه‌لری زمانك دکیشمش ، یکیله‌شمش حرب نظاملرینی ، فنلرینك بیلمه‌لرندن ایلری کلیور ایدی . یکیچریلر « فرنك ایجادی » دییه حقارت کوزیله باقدقلری یکی فن حربلره ، تعبیه اصوللرینه قولاق آصمایورلر، کورکورینه کندی بیلدکلرینه کووه‌نمکده عناد ایدیورلر ایدی .

ویدین والیلکندن صدر اعظملغه کتوریلن کتخدا حسن پاشا

طونا بوینده‌کی اوردی همایونه سردار دیکیلدی . یکی سردار آوستریالیلر ایله موسقوفلرك بربرینه ال ویرمه‌لرینی آلیقویمق ایچون غازی حسن پاشانی اوردینك بربولوکی ایله صاغه ، « سوواروف » قوماندا‌سنده‌کی روس اوردیسی اوزرینه یوللادی . اوردینك الندەکی بویوك پارچه‌سی ایله‌ده پرنس « قوبورغ » قوماندا‌سنده بولونان آوستریا اوردیسی اوزرینه یورودی .

صدراعظمك بوبیلکیلی مانوره‌سندن قوبورغ تلاشه دوشدی . سوواروفه همان خبر صالدیروب یاردیمنه یتشمه‌سنی یالواریور ایدی .

سوواروف زمانێك اقتدارلی عسکرلرندن ایدی . غازی حسنك کندی اوزرینه طوغری یورومه‌سنه قولاق آصمادی ؛ صیقی بریورویش ایله قوبورغه اولاشدی .

ایکی دشمن اوردیسینك بوبلەجه برلەشمه‌سی صدراعظم اوردیسنی بوزغونلغه ویردی . ایمپراطوریچه قاترینا بوبرارلغنه قارشی قبضه‌سی « صدر اعظم غالبنه » یازیلی مرصع برقلیچ هدیه‌سیله سوواروفی مکافاتلاندیرییور ایدی .

اون‌سکزنجی میلاد عصرینك صوکلری اولان بوتاریخلر فرانسه‌نك بویوك اختلال وانقلاب زمانلرینه تصادف ایدییور ایدی . فرانسه قرالی اون آلتنجی لووی‌نك زوجه‌سی « ماری آنطوانت » ایمپراطور ایکنجی یوسفك همشیره‌سی ایدی . آوستریالیلر طونا بوینده عثمانلیلر ایله اوغراشمقدن زیاده رین بوینده فرانسه اختلالینك ، انقلابنك گیدیشنه کوز قولاق اولمغی داها مهم کوردیلر ، اوردیلرینی رین صوینه طوغری چکدیلر .

بو آريلق عثمانليلرى بويوك بر تهلكه‌دن قورومش اولدى .

قوبورغه ايتديكى ياردېمدن صوڭرا طونانك آشاغى ياليلرينه چكيلن سوواروف غازى حسن پاشايه قارشى « اسماعيل » قلعه‌سى اوكنده قازانديغى قانلى بر محاربه ايله قلعه‌يه صيغينان چولق ، چوجق بوتون قليجدن گچورمك جانوارلغنده بولونيور ؛ معصوم قانيله اللرينى آدى گبى — سيلنمه‌يه‌جك صورتده — الكه‌ليور ايدى .

بو تاريخلرده ايكنجى يوسف اولدى ؛ يرينه ايكنجى لئوپولد گچدى . يكى ايمپراطور فرانسه اختلالينك ميدانه چيقارديغى جمهوريت اوردولرينه قارشى — اوزمانلر آوستريا خاندانى النده بولونان — فلمنك طوپراغنه اهميت ويرمكه مجبور اولديغندن سلطان سليمك جلوسنك ايكنجى سنه‌سى عثمانليلره باريشق اولدى .

عثمانلى ايله آوستريانك باريشمى اوزرينه انكلتره ، پروسيا برلكده آرايه گيردى ؛ قاترينايى عثمانليلرايله محاربه‌دن واز گچورديلر . بوغدانده «يش» قصبه‌سنده باغلانان معاهده ايله طورله صويى يكى حدود كسيليور ايدى .

موسقوفلر بو يكى حدود ايچنده اوزى (دينيه‌ستر) صويى آغزنده بوگون قاره دكز شمال ساحلينك الڭ اهميتلى تجارت ليمانلرندن صاييلان اوده‌سا (هوجه‌بك) ليمانى قورديلر .

اوچنجى سلطان سليم فكرى آچيق بر پادشاه ايدى . داها شهزاده‌لكنده فرانسه قرالى ١٦ نجى لووى ايله مكتوبلاشمش ايدى . آوروپاده خصوصيله فرانسه‌ده فكرلرك آچيلمغه باشلاديغى زمانك ، گيديشك دگيشمك استعدادلرنده بولونديغى طويانلردن ، اڭلايانلردن ايدى .

بو ییلگیلی اکلایشلی پادشاهك الك بویوك املی حکومتك ایشلرینی دوزلتمك ، تملی صارصلمش اوبنانی یکیله‌مك ، قوتله‌ندیرمك ایدی .

یاش معاهده‌سیله حرب بیتمش اولدیغندن یاپه‌جغی اصلاحاته نظاملی اطاعتلی بر اوردی میدانه کتورمکله باشلادی .

اوردی مکمل اولنجه‌یه‌بانحی دشمنلره قارشی مملکتك سینورلرینی قورومق قولایله‌شور ؛ مملکت محافظه ایدیلنجه ده ایچروده اصلاحات یاپمق ممکن اوله‌بیلور .

اطاعتی ، انتظامی چوقدن اونوتمش ، دولتك باشنه بربلا کسیلمش اولان یکیچری اورته‌لرینه یکیدن نظام صوقمق یولی همان قالمامش ایدی . اونلره طوقونمقدن ایسه بحریه عسکریله طوپجی عسکرینی دوزلتمکه باشلامق داها مناسب کورولدی ؛ قپودان دریادیکیلان کوچوك حسن پاشا بحریه‌نك اصلاحنه کیریشدی .

آوروپانك انتظاملی تعلیملی اوردیلری اورنك طوتولدی ؛ نظام جدید آدی ویریلن یکی عسکر یازیلوب طابورلر ترتیبنه ، تعلیمنه همت اولوندی . اوسکدارده‌کی سلمیه ایله ماصلق جوارنده‌کی لوند چفتلکنده‌یکی عسکرلره مخصوص قیشله‌لر یاپیلدی .

فرانسه‌دن جلب اولونان برقاچ ضابط ایله مهندس‌ده قاره عسکریله بحریه‌لیلرك اصلاحی خدمتلرنده یاردیم ایدییورلر ایدی .

اسکی قفالی ، اسکی واریشلی آدملر بویکیلکلری بکه‌نمیورلر ایدی . بویکیلکلر یااونلرك ایشنه کلیور ، یاخود عقللری ایرمه‌دیکندن اونلری فنا کورویورلر ایدی .

یکیلکه‌دشمن اولان بویله تعصب فکرلری اولسون ، یکیچریلرك

كنديلرندن داها دوزگون ، داهانظاملى عسكرى قيصقانه‌لرى اولـون يابيلان اصلاحاتى كوجله‌شديريور ايدى .

پادشاهك مملكته يكيلك ، تازه بر ديريلك ويرمك يولنده اوغراديغى بو كوچلكلر صانكه يتمه‌يور ايمش كبى اوتاريخلرده فرانسه جمهوريتى جنراللرندن مشهور ناپوليون بوناپارطك مصر ايالتنه خبرسز گلوب عسكر دوكمه‌سى‌ده دولتك باشنه بويوك بر غائله چيقاردى . (١٢١٧) ه

انسانلق شرفنى ، انسانك دوشونديكنى كيمسه‌دن قورقمادن سويله‌يه‌بيلمك حقنى ، بولونديغى جمعيتك (ملتك) راحتله ، چاليشمقله ، سعادتله ياشامغه صلاحيتنى ظالملرك — كندى نفسنه خدمت ايچون باشقه‌لرنى حيوان سوروسى كبى قوللانمق ايشلرينه گلن بياغى يراديليشلى آدملرك — اللرندن قورتارمق سوداسيله اون سكزنجى ميلاد عصرينك نهايتلرنده (١٧٨٩) فرانسه‌ده چيقان بويوك اختلال قراللغى اورته‌دن قالديردى ؛ يرينه « جمهوريت » اعلان اولوندى .

يكى فرانسه جمهوريتى انكلتره حكومتى ايله بر دورلو اكلاشه‌مايور ايدى . ايكى ملت آراسنده آردى آراسى كسيلمز محاربه‌لره كيريشلدى .

آوستريا خاندانى قانونى سلطان سليمان چاغداشى شارلكن زمانندنبرى ايتاليانك بوتون شمال ايالتلرنى غصب ايتمش ايدى . فرانسه اختلالنك باشنى يديكى بيچاره « مارى ـ آنطوانه‌ت » آوستريا خاندانى پرنسسلرندن ايدى . فرانسز جمهوريتى ايله آوستريا ايمپراطورلغى آراسنه بويوك بر دشمنلك گيردى . طامارلرنده صيجاق حريت قانلرى قاينايان جمهوريت اوردولرى ايله اسكى سلطنتلرى ، تورەلرنى قورومق ايسته‌ين آوستريا خاندانى اوردولرى رين بويلرنده ، آلپا طاغلرينك

جنوب اتکارنده بربریله بوغوشمغه آتیلدیلر .

ایتالیایه کیرن جمهوریت اوردیلرینه قوماندان دیکیلن کنج جنرال بوناپارط عسکرلك عالمنده رومانك سزارلرینی ، پروسیانك فره‌دریقلرینی اونوتدیره‌جق مهارتلر ، غلبه‌لر ایله شهرت آلمغه باشلامش ایدی .

جمهوریلرك ایمپراطوریلر ، انکلیزلرله اولان بوچکیشمه‌لری ایچنده ایدی‌که عسکرلکده‌کی اقتداریی ایتالیا سفرلرنده طانتدیرمش اولان جنرال بوناپارط برقاچ وقتدر هندستان اوزرنده حکم سورمکه باشلامش اولان انکلیزلرك مصر طریقیله اولان هند یولنی قاپامق ممکن اوله‌جغنه حکومتی قاندیردی ؛ باشقه بردولتك طوپراغی اولدیغنی حسابه بیله قاتمه‌دن ، فرانسه ساحلنده کیلره بیندیردیکی عسکری چکدی . مصره دوکدی . اهراملر جوارنده کوله‌منلره قارشی قازاندیغی محاربه‌لرك آجدقلری یولدن مصرالقاهره‌یه کیردی . (۱۷۹۸) م

دشمنلری بولونان انکلیزلره درس ویرمك دعواسیله بوناپارطك عثمانلی طوپراغی چیکنه‌مه‌سی باب‌عالینك شرفنه طوقونمق طبیعی ایدی . عثمانلیلر فرانسزلره قارشی انکلیزلر ایله برله‌شدیلر .

امیرال نلسون قوماندا سنده‌کی انکلیز دوننماسی مصر ساحلنده ابوقیرده فرانسز دوننماسنی پریشان ایتدی ؛ بوناپارطك فرانسه ایله اولان دکز یولنی کسدی .

آوروپاده فرانسه‌یه قارشی قورولان انکلتره — آوستریا اتفاقنه روسیه ایمپراطوری برنجی آلکساندرده کیرمش ایدی . بوناپارطی مصردن سوروب چیقارمق ایچون روسیه ایمپراطوری عثمانلی پادشاهی ایله‌ده برله‌شیور ایدی .

آق دکزده طوپلانوب برلشن عثمانلی - روس دونانمەسی آدریاتیق دکزینه کیردیلر . اوناریخلرده فرانسه جمهوریتی حمایەسنده بولونان « یدی یونان آطەلری » ایله عثمانلی طوپراغنك آرناوودلق ساحلندەکی پرووزەیی ، پارغەیی ضبط ایله کرییە آلدیلر .

آوستریایه قارشی ایتالیایه طالمش اولان فرانسز اختلال اوردیلری لومباردیایی چیکنەدکلری صیراده « وندیك » شهرینی ضبط ایله قرون وسطی باشلرندنبری دنیانك کیجیلکده ، آق دکز تجارتنده الك ایلری کیتمش ، عثمانلیلر ایله دورت بش عصردر محاربەلر ، معاهدەلر ایله مناسبتلرده بولونمش اولان وندیك جمهوریتنك آدینی خریطەدن سیلوب قالدیرمشلر ایدی . الك بویوکی قورفو آطەسی بولونان یدی یونان آطەسی وندیك الندن قوپارلمش ، فرانسز حمایەسنه کچمش ایدی . متفقلر بو آطەلری « مستقل برجمهوریت » صورتنده ادارەیی قرارلاشدیردیلر .

عثمانلی دونانمەسی دکزده فرانسزلره قارشی بویله متفقلریله برلکده اوغراشدیغی کبی صوکرالری صدراعظملغه کلمش اولان ضیاءالدین یوسف پاشا سردارلغیله طوپلانان بر اوردیده مصردن یوقاری یورومك احتمالی بولونان بوناپارط اوردیسنه قارشی سوریه اوزرینه کوندرلدی .

تورك اوردیسی‌نك سوریه‌یه یورودیکنی خبر آلان بوناپارط — اوکا مخصوص چویك بریورویش ایله — غزه ، رمله اوزندن « ارض فلسطین » ه کیردی ؛ سوریه‌یه طوغری یوقارولەدی .

سوریه‌دەکی عثمانلی اوردیسنده — سلطان سلیمك همتیله اوزمانەدك یتشدیرلمش اولان — نظام جدید عسکریده بولونیور ایدی .

بونلرك قوماندانی بوشناق جزار احمد پاشا ایدی . ایکی اوردی عکا قلعه‌سنده قارشوله‌شدیلر .

عثمانلی دولتنك آوروپا اصولنده یتشدیره‌بیلدیکی نظاملی اوردی ایله یاپدیغی ایلك محاربه بوعکا قلعه‌سی محاربه‌سیدر .

بوناپارطك شدتلی اوریشنه ، هجومنه قارشی عکا مدافعه‌سنده جزار احمد پاشانك کوستردیکی طیانق عثمانلیلرك آوروپا اصولنده براوردی میدانه کتورمکی باشاره بیله‌جکلرینی بوتون دنیایه تصدیق ایتدیریور ایدی . حاصلی بوناپارطك شدتی ، مهارتی تورکك طیانغی قارشوسنده برایشه یرامادی ، فرانسه‌دن یکی عسکر کتورتمك‌ده ممکن دکل ایدی . عکا محاصره‌سنی براقوب یوز کری مصره چکیلمکه مجبور اولدی .

اونك مصردن ، سوریه‌دن داها چوق آوروپاده کوروله‌جك ایشلری وار ایدی . فرانسه‌نك هنوز اختلال ایچنده صاییلان حالنی اوراده حکومت باشنه کچوب بویوك ایشلر کورمسنه داها الویریشلی بولویور ایدی. اوراده فرانسزلری قاندیروب رومادەکی کبی «قونسلوس» اوله‌جق ، ایمپراطورلغنی اعلان ایدوب قیصرلك دعواسنه قالقیشه‌جق ، بوتون آوروپایه قارشی قازاندیغی محاربه‌لرك اوکا باغشلادیغی شان ایله طویمایه‌جق ، دنیایی آلت اوست ایتمك ایسته‌یه‌جك نهایت آفریقانك طیش دکزلرنده اوفاجق برآطه‌ده کونلرینی بیتورمکه کیده‌جك ایدی!

مصرده‌کی استیلا اوردیسی قوماندانلغنی — اختلال دورینك یتشدیردیکی فرانسه جنراللرینك مشهورلرندن — قله‌بره براقدی ؛ اورادن کیزلیجه فرانسه‌یه چکیلوب کیتدی .

جنرال قله‌بره كلنجه مصرلى فدائى بر عربك انتقام خنجرى آلتنده جان ويردى . فرانسز اورديسيده آرتق مصرده قالامادى ؛ سوريه ايله مصرى بوشالته‌رق فرانسه‌يه چكيلدى .

فرانسزلرك براقوب كيتمه‌لريله مصر بر آسايش دورينه كيرمش اولمايور ايدى . بوناپارط مصره عسكر چيقارديغى زمانلر اوكا قارشى كوندريلن عثمانلى عسكرى آراسنده روم‌ايلى كوكلليلرى‌ده وار ايدى . بونلردن آرناوود كوكلليلرينك سؤ باشيسى (باش بوغى) بولونان قواله‌لى محمد على آغا عقللى ، ايى واريشلى بر آدم چيقدى .

فرانسزلر مصردن چكيلدكدن صوكرا اورانك قاريشقلغندن نفسنه بر پاى چيقارمق هوسلرينه دوشدى . مصره والى كوندريلن خسرو پاشانك كيديشنى بكنمه‌دى . قورديغى بيك دوزن ايله خلقى هم واليدن ، هم كوله‌منلردن صوغوتدى ؛ آييردى ؛ كندى طرفنه چكوب آلدى .

بو تاريخلرده ويدين طرفلرنده عصيان بايراغى قالديرمش اولان «پاسبان اوغلى» اوزرينه چكيلن عسكرلره ميدان اوقويور ؛ روسيه‌نك آوستريانك ال آلتندن آرقه‌لامه‌لريله دولته عاصيلق طورلرى كوسترمكه يلته‌نن صربلىلريده قورومق كبى خائنلكلره قادار چيقيشيور ايدى .

برنجى سلطان محمود زماننده‌نبرى عربستانده باش قالديران وهابى‌لرده حجازى اله كچورمشلر ؛ حجه كيدنلرك يولنى كسوب اورالرده آسايش براقمايورلر ايدى . بونلر دولتى اوغراشديرمق ايچون يتر ايكن پاى تختده‌ده يكيچرى اورته‌لرينك — يكى يتشمكده اولان ، عكاده برارلقلرى كورولن — «نظام جديد» عسكرينى چكه‌مه‌ملرندن ايلرى

کلن آزغینلقلری حکومتك غائله‌سنی آرتدیردقجه آرتدیرییور ایدی .
مصره برقاچ والی دگیشدیریلوب گوندرلدی ایسه‌ده محمدعلینك بیلگیلی حیله‌لری ، دوزنلری قارشوسنده هیچ بری اوراده سوز بچوره‌مه‌یور ، نفوذینی یوروته‌مه‌یور ایدی . نهایت سلطان سلیم وزیرلك منشوری ایله قواله‌لی محمد علی پاشایه « مصر والیلگی » فرمانی گوندرمکه مجبور اولدی . (۱۲۲۰) ه

روم ایلینه گلنجه بیانجی دشمنلر پارماغیله صربستان عاصیلغی آرتمش قره‌طاغده سرایت ایتمش ایدی . اولو عزملی پادشاهك بوعصیانلری یوق ایتمك ایچون قوردیغی تدبیرلر فائده‌سز قالیور ایدی:
قوتی اوزمانه‌دك ۲۵ بیك نفره وارەبیلان نظام جدید طابورلرینی صوفیه‌یه طوغری یوللامغه قالقیشدی . بوندن مقصدی بوسنه ، اشقودره والیلری ایالت عسکریله عاصیلری اورمغه ، یوله گتورمکه چالیشیورلرایکن صوفیه‌ده طوپلانه‌جق نظاملی اوردی بریاندن عاصیلرك داها اشاغی‌یه سرایتنه میدان ویرمه‌یه‌جك ؛ بریاندن‌ده — بوصیرالرده فرانسه جمهوریتی باب عالی‌یه دوستلق یوزی گوسترمکه باشلادیغندن — فرانسه ایله حرب حالنده‌بولونان موسقوفلرك‌طونادن بالقانلره طوغری صارقمه‌لری احتمالنه قارشی گوز قولاق اوله‌جق ایدی .
عثمانلی وطننك دیریلوب قوتلنمه‌سی ایچون پادشاهك ایتمکده اولدیغی همتلره قارشی یاپیلان یکیلکلری بدعتدر دی‌یه قبوله یاناشمایان جاهل متعصبلرك ، وطننك ایولکنی دوشونه‌مه‌ین خائنلرك تسویلاتی هپ برقفاده بولونان روم ایلی اعیانی‌ده کندی طرفلرینه چکدی .
یونلر استانبولدن سلوری‌یه طوغری‌وارمش اولان « نظام جدید »

عسكرينك يولنه چيقديلر ؛ داها ايلرى‌يه گيتمه‌لرينه سلاح ايله قارشو طوره‌جقلرينى سويله‌ديلر .

مملكتك ايلگنى آيرد ايده‌مه‌ينلرك بويله جاهلجه آياقلانمه‌لرى پراديليشده نازك ، جلى اولان اوحيتلى ، بيلگيلى پادشاهى‌يك يورويور، يك گوجنديرييور ايدى . بر مملكت اولادى آراسندن قان دوكولمه‌سنى ايسته‌مه‌دى . عسكرى استانبوله چه‌ويرتدى ؛ اورادن اوسكداره كچوردى .

ايشه‌طيش يوزندن باقيلنجه پادشاهك بويواش طوتمى طويغولرينك اينجه‌لگنى ، اخلاقنك بويوكلكنى گوسترر. فقط حكومت ايشلرنده ، وطننك سلامتى اوغورنده — مملكتك مقدراتى اللرينه تسليم اولونان — بويوكلرك صبراسى گلنجه يك اوريشلى اولمه‌لرى لازم گلور .

بوناپارط « برنجى ناپوليون » آديله فرانسه‌ده ايمپراطورلغنى قبول ايتديرمش ايدى . بوتون آوروپايه قليچ چكمش اولان يكى‌يتمه ايمپراطور موسقوفلر ايله‌ده حرب حالنده ايدى . عثمانلى دولتى يكى فرانسه ايمپراطورلنى اتفاقنه آلمق ايچون استانبوله فوق‌العاده برسفير يوللادى .

بوناپارط دشمنى اولان انكليزلر بويله دوستلق ، اتفاق قونشمه‌لرندن خويلانديلر . باب عالينك اتفاقى قبول ايتمسنه ميدان براقمامق ايچون — آق دكز بوغازينى خبرسزجه زورلايوب — دونانمالرينى بردنبره مرمره‌يه صوقديلر .

آطه‌لر اوكنده تيمور آتان انكليز حرب گميلرى استانبول خلقنى قورقويه ، ولوله‌يه صالدى . يكيچريدن ، اهاليدن برسورى غيرتليلر ، پادشاه امرينه اطاعتله ، طوپلانديلر. سكزاون گون‌سوركلى چاليشه‌رق

اوردی‌همایون سفره چیقدیغندن‌بوش قالمش اولان قاره دکز طابیه (تعبیه) لرینك محافظه‌سنه یکی ترتیب اولونان « یماق عسکری » قونمش ایدی . بونلرك آراسنده « قباقجی اوغلی » آدینی طاشیان ، قفاسی‌ده آدی کبی‌بوش اولان بالدیری چپلاق بر آزغین جاهل فرنك ایجادی شیئلره پادشاهی قاندیرانلره قارشی قالقان عصیان آلاینك باشنه کچدی . پادشاهك همتیله بش‌اون سنه‌دنبری نظام آلتنه صوقولمش اولان طوپجی ، خمبره‌جی عسکرندن برخیلیسی‌ده اوته‌کی آزغینلره اویدیلر . قبا ، قیباق بر عصیان ایله پای تختی آلت اوست ایتمکه قویولدیلر .

بوقانلی عصیان پادشاهك امنیتی ، توجهنی قازانمش اولان بوستانجی باشینك باشی ایله کسیلوب بیتمیور ایدی . اوچنجی سلطان سلیم کبی مملکتی سوَن مملکتی یکیلتمکه غیرت کوسترن حمیتلی ، غیرتلی برپادشاهی‌ده تختندن ایندیریور ایدی .

⁂

صوك عصرلرده کلن پادشاهلرمزك بویوکلرندن بری‌ده اوچنجی سلطان سلیمدر . او ، یرادیلیشده‌کی نجابتی ، بولوندیغی زمانك ترقیسنی احتیاجنی اکلامقده‌کی فراستی ایله آییرد اولور .

مملکتی یکیله‌مك ، اوکا ویره‌جکی دیریلك ایله دولتك ، خاندانك شرفنی قورومق ایچون کوستردیکی همت عثمانلی تاریخی صحیفه‌لرینه آلتون قلمله یازلسه دکر .

جرأتسز دینه‌جك قادار یاواش خویلی اولماسی یالکز اوكا برجانه دكمه‌دی ؛ عثمانلی ملتی اوبیلگیلی ، حمیتلی پادشاهك گوتمك ایسته‌دیکی ترقی یولنده یکرمی بش سنه یوز گری چه‌ویرتدی . برملتك حیاتنده ٢٥ سنه‌لك طورغی بعضی کره اوكا پك بهالی‌یه مال اولور .

بویوك باباسی اوچنجی سلطان احمد زماننده عثمانلی طوپراغنه آیاق آتان باصمه‌جیلق (طباعت فنی) اونك زماننده یکیدن اویاندیرلدی.

یکی زمان مدرسه‌لری دینه‌بیله‌جك اولان کیجه‌لی گوندوزلی بویوك مکتبلرك عثمانلی طوپراغنده ایلك قاپوسنی آچان سلطان سلیم اولدی .

بومکتب ، بوگون عثمانلی اوردیسنه طوپجی ، استحکام ضابطی یتشدیرن « مهندسخانهٔ بری همایون » در .

انسانلر گبی ملتلرکده نانگور اولدقلری اکسیك دکلدر . اونلری قورتارمق ایسته‌ینلرك کوکلنی قیرمغه ، بعضی کره‌ده باشنی کسمکه قادار اللری واردیغی اولور .

بختسز سلطان سلیم بویله برنانکورلك قارشوسنده تختنی ، صوڭراده باشنی غائب ایتمشدر .

لاله‌لی‌ده باباسنك تربه‌سنده یاتار . اونی طانیانلر مزارینه‌ده درین طویغیلی حرمتلرله زیارت ایدرلر .

دردنجی سلطان مصطفی

١٢٢٢ — ١٢٢٣

اوردی طونا بوینده روسلر ایله حرب ایدر ایکن استانبولده چیقان قباقجی اوغلی عصیانی برنجی عبدالحمیدك اوغللرندن شهزاده مصطفایی تخته چیقاریبور ایدی .

پای تختده گچن بو آجیقلی ایشلر ، دگیشمه‌لر اوردیده طویولنجه — ایولك ، کوتولك نره‌ده اولدیغنی آییرد ایده‌مه‌ین — یکیچری اورته‌لرنده خشنودلق ، سونچ ایله قاریشق آزغینلقلر باش کوستریبور ایدی . « اوجاق دشمنی » سلطان سلیم آدمی دییه سردارك چادرینه اوشوشمك ایستدیلر . صدراعظم آغا ابراهیم پاشا روسچق اعیاننden بایراقدار مصطفی پاشا چفتلکنه چکیلوب صاقلانمقله باشنی قورتاره بیلدی .

صدارته گتیریلوب سردارلقله استانبولدن گوندریلن چلبی مصطفی پاشانی‌ده آرتق اوردی دیگله‌مه‌یور ایدی . یکیچریلر یولداشلریله برله‌شمك اوزره طاغین طاغین استانبوله چکیلوب کیتمگی حدود بوینده دشمنه قارشی طورمقدن داها قولای ، داها اویغون بولویورلر ایدی .

گچن سنه چورلیده نظام جدید عسکرینه یول ویرمك ایسته‌مه‌ینلر آراسنده روسجق اعیانندن بایراقدار مصطفی پاشاده وار ایدی .

بوسنه اوردیکاهده یکیچریلرك یاپدقلری اوده‌کلك ، قحبه‌لکك فرقنه واردی ؛ اونلردن نفرت ایتدی . مملکتك ایولکی ، سلامتی، سلطان سلیمك طوتدیغی یولده اولدیغنی اکلامش ، نظام جدیداصولنه معارض چیقدیغنه پك نادم اولمش ایدی .

صوکرالری قپودان پاشالغه کلن رامز افندی ، رئیس الکتاب غالب افندی کبی ایش اکلار حمیتلی آدملر ایله کوروشوب اکلاشمغه باشلادی . یکی صدراعظم چلبی مصطفی پاشاده بر آرالق بایراقدار ایله اکلاشمش سلطان سلیمی یکی‌یه تخته چیقارمقله بوفنالقلری اورته‌دن قالدیرمغه سوز برلکی ایتمشلر ایدی .

روسیه ایله باریشق قونوشمه‌لرینه کیریشلدیکندن اوردی ادرنه یولیله استانبوله چکیلمکه باشلادی . بایراقدار مصطفی پاشاده کون غائب ایتمه‌مك ایچون آنسزین ادرنه‌یه کلدی . « پادشاهه دی‌یه‌جك سوزلرم وار » دی‌یه‌همان استانبوله طوغرو ایلروله‌دی . او ، هیبتلی، سوزی کچر اسرادن ایدی . یکیچریلر یکیتلکنی اوردی‌ده اوکرنمشلر ایدی استانبوله کیتمه‌سنی آلیقویمغه جسارت ایده‌مدیلر .

بایراقدار استانبوله یاقلاشدی . ایلك ایشی برابرنده‌کی اون اون بش بیك صایان کوکللی عسکردن آیردیغی برسواری بولوکنی قاره‌دکز بوغازی اوزرینه یوللامق اولدی .

بایراقدارك سواریلری قباقجی اوغلینی باصوب یاقالادیلر ؛ اونك جانوار قفاسنی کسوب آتدیلر .

چلبی پاشا طونه‌دن استانبوله دوندیکنده ویردیکی سوزدن دونمش، بایراقدارله ، یکیچری آغاسی ایله اوردی ده باغلادقلری سری سلطان

مصطفایه آجیق غمازلغندن کندینی آله‌مامش ایدی ، بوقحبه‌لگی طویان مصطفی پاشا بکتاشگنه یراشور برطور ایله سوزینک اری اولمایان صدراعظمك قارشوسنه جیقمش ؛ آجی‌باقیشلری ، دیری سوزلریله‌اونك آلجاقلغنی یوزینه اورمش ایدی . جلبینك تیتره‌ك اللدن مهر همایونی چکوب قوباردی .

اوگونلرده اوردینك بویوك بولوکی استانبوله کیرمگه باشلامش ایدی . سانجاق شریفی دائره‌سنه تسلیم ایتمك بهانه‌سیله کوکللیلرینی امری آلتنده طوبلادی ؛ سرای همایونه کیردی .

بایراقدارك املی سلطان سلیمی یکی‌یه تخته چیقارمق ، وطنی قورتارمق ایدی . یکیلك دشمنلری بیچاره پادشاهك جانینه قییمق جنایتی ایله اوکا جواب ویردیلر .

اوغورنده هر دورلو فدا کارانی گوزه آلدیردیغی او عقللی ، نجابتلی پادشاهك جسدینی قانلر ایچنده گورنجه آجیدن جانسز برقالب کسلمش ، نه ایده‌جکنی شاشیرمش ایدی .

یانده‌کی قبودان سعید پاشا « پاشا نه‌یاپیورسین شمدی آغلامه‌نك صیراسی‌دگل ، شهزاده محمودی دوشونه‌لم ! » دی‌یه حایقیردی ، اونی طالغینلقدن قورتاردی .

سرای دائره‌لرینه طالدیلر . هنوز جانینه قیمادن شهزاده محمودی صاقلاندیغی قورقولی بربوجاقدن آلدیلر ، اوکا داها ایی یاقیشان عثمانلی تخته چیقاردیلر .

عمجه‌سی سلیم قابا اللر ایله خرجاندی کیتدی اما ، یگنی محمود

پادشاه اولدی . عمجه‌سنك « قاره یازیسی » اوزرینه سلطان محمود آلتون قلم گچوره‌جك ، عثمانلیلغی یکیدن دیرلته‌جك ایدی .

سلطان محمود عدلینك پادشاهلق زمانی

١٢٢٣ — ١٢٥٥

بایراقدارك استانبوله گیرمه‌سی سلطان سلیمی قورتاره‌مادی . عمجه‌سنی اولدورتن سلطان مصطفی عثمانلی تختنده اوطورمغه یراشور برپادشاه دگل ایدی . هنوز یگرمی اوچ یاشنده گنج برشهزاده اولان ایکنجی سلطان محمودك پادشاهلغی اعلان اولوندی .

علمدار مصطفی پاشا عثمانلی خانداننه صداقتله آیرد اولمش حمیتلی بروزیر ایدی . گنج پادشاه ، عمجه‌سنه قارشی گوسترديگی عبودیتی اونی صدراعظم دیکمکله مکافاتلاندیریور ایدی .

آل عثمانك اسکی اصولی اوزره ایوب انصاری ده یاپیلان قلیچ قوشانمه آلاینده باشی شاهانه برصاریق ایله صارغیلی اولان الك صوك عثمانلی پادشاهی سلطان محمود در .

یکی پادشاهك ایلك امری برخط همایون ایله ولایتلرك بوتون اعیانی پای تخته دعوت اولدی . اونلردن بویوك بردیوان قورولدی .

نیجه سنه‌لردر دولتك صارصیلماسنه ، یبانجی دشمنلرینه قارشی عاجز قالماسنه باشلیجه سبب یکیچری عسکرینك اطاعتی ، انتظامی

[illegible]

سوکودده اسما سلطان جامعنك حوليسنده حاضرلانديقلری يکی مزارينه
قدر شناسانه مراسم ايله ، کتورديلر (١٣٢٨) ه .

زمانمزك فراستلی ، همتلی کنج مورخلرندن احمد رفيق بکك
بوخصوصده افتخاره ذکر خدمتی کچدی .

سلطان سليمك يابديغی « مهندسخانهٔ بریٔ همايون » مکتبندن
يتشمش اولوب جلوسده قپودان دريا تعيين اولونان رامز پاشا
بوعصيان خبرينی آلنجه سرای برونی ، قوم قاپو آچيقلرينه چيقارديغی
حرب کميلری ايله سرايی کوز آلتنه آلمغه قوشدی . سکبانلرده نظام
جديد عسکرندن قالانلرايله برلشديرلدی سرای همايونی قارهدن محافظه
آلتنه آلديلر :

بويله احتياطلی طاوارانش سرايه صالديران عاصيلرك آزغينلغنی
طورديرهمايور ايدی . عاقبت سلطان محمود سکبانی ، نظام جديدی
هپ اورتهدن قالديرمغه راضی اولدی. عاصيلرك سوزی اوستون کليور
يدی . بوقاريشقده سلطان مصطفی بوغدورلمش ، عمجهسنی قتل
ايتديرديکينك جزاسی باشنه کلمشدر !

سلطان محمود فراستلی ، فراستيله برابر سرت يراديلمشلی بر پادشاه
ايدی . عمجهسی تختدن ايندير يلوب سرايده محبوس قالديغی کونلر
کنديسنك يابهماديغی اصلاحات فکرلرينی کنج يکننه تلقين ايتمش ،
اونی عثمانلی وطنی قورتارمغه حاضرلهمش ايدی .

بايراقدارك طوتشديريلوب يانماسنی ،نظاملی عسکرك يوق ايدلمهسنی
اسکی کيديشك ، توردنك آليقونولماسنی نتيجهويرن بوعصيان اونك بوتون
يکيلك ، ترقی طويغولرينی يارهليور ايدی . صبردن باشقا يابهجق يوق

ایدی . اون اوربش سنه قاباندیغی قفس ایچنده قیزغینلقله کوکره ین باغلی ارسلانلر کبی فرصت کوزلەمکه مجبور اولدی .

فرانسه ایمپراطوری برنجی ناپولیون سلطان سلیمك شهادتندن صوکرا باب عالی ایله ولان مناسبتی دکیشدیرمش، روسیه ایمپراطوری برنجی آلکساندرك عثمانلی ملکنی پارچەلامق پولتیقەسنه قولاق آصماز اولمش ایدی ناپولیونك کەوشك طوتمەدن میدانی آچیق بولان روسیه ایمپراطوری جکدیکی او دیلر ایله یکی‌به عثمانلی طوپراغینی چیکنەمکه قالقیشدی .

بوتاریخەدك اولان حربلرده موسقوفلر یالکز روم‌ایلی سیدورلری اوزرینه یوروپورلرادی؛ بوحربده آناطولی حدودلرینی‌ده آشدیلر.

اولاح بوغدان یاتقلرینه طالان روس اوردیلری طه نا یاپیلرینه صالدیردیلر . « قاره یوکی » آدلی چسوز برچوبانك آچدیغی عصیان بایراغی آلتنه طوپلانان صرب کویلیلری‌ده طونانی آشوب روس اوردیلرینه ال ویرمکه چالیشیورلر ، برباندزده بوسنه‌یه طالمش او مملکتلری خراب ایدییورلر ایدی .

اوچ سنه سورن بوحرب عثمانلیلری صارصوب خرپالەیور ایدی ناپولیون فرانسه انقلاب دوریننك اك بویوك ـ بلکه‌ده اك شئامتلی سفرلرندن بریسی اولان ـ روسیه سفرینی اعلان ایتمش، ٤٠٠ بیك موجودلی « بویوك وردی » ی « نیەمن » صوینی آشەرق لهستانه صوقمش ایدی .

ایمپراطور آلکساندر روسیه‌یه طالان « بویوك‌اوردی » یه قارشو کلمك قایغوسنه دوشدی ؛ عثمانلیلرك یقاسنی براقدی .

« بکرش » ده باغلانان معاهده بسارابیانی روسیه‌یه ترك ایله « پروط » صویندن حدود کسوب ، طونا ایالتلری (اولاح ، بوغدان) ایشلری ایچون روسیه دولتنك گوز ، قولاق اولماسنه (مداخله ایتمه‌سنه) حق ویریور ایدی .

صربایلر بکرش معاهده‌سی ایله آله‌بیلدکلری امتیازه راضی اولمادیلر عصیان سلاحنی الدن براقیوب اوزرلرینه سوق اولونان روم ایلی ایالات عسکرلرینه قارشی طورمه‌ده عناد ایدییورلر ایدی . نهایت اونلره ویریلن امتیازلر آرتدیرلدی . برقاچ سنه صوکراده — بعضی قلعه‌لر عثمانلی عسکری محافظه‌سنده قالمق شرطیله — « صربستان بکلکی » میدانه گلدی . (١٢٣٧) هـ

روسیه حربی ایله صربستان عصیانی بیتدکدن صوکرا سلطان محمودی اوغراشدیره‌جق وهابیلرله تپه‌دلنلی غائله‌سی قالیور ایدی .

مصر والیسی محمد علی پاشا چکدیکی بویوك برضیافتده کوله‌منلرك ایلری کلنلرینی بر یره طوپلادی ، بردك ایله هپسنی قلیجدن کچوردی . تك باشنه مصرك صاحبی قالدی . آرتق باب عالینك امرلرینه‌ده پك قولاق آصماز اولمش ایدی . اکلایشلی ، واریشلی پادشاه یکیچری کبی امر دیکله‌مز ، نظام طانیماز برعسکرله مصر والیسنه حدینی بیلدیرمه‌نك پك قولای برایش اولمادیغنی پك گوزل ادراك ایدییور ایدی .

محمدعلی‌یی اوقشایه‌رق اوکا ایش گوردورمگی گیاسته (پولتیقه‌سنه) داها اویغون بولویور ایدی .

نیجه سنه‌لردنبری پیدا اولوب اسلام عالمنده یکی برمذهب ، یکی برآیین قورمق ، یایمق داعیه‌سنده طولاشان وهابیلر جزیرة العرب

فکرلیلردن ایدی . عقلندەکی واریشی آنا وطنە خدمتدن چوق نفسنی دوشـونمگە صرف ایتدی . جمهوریت دورندە قورقودە بولونان فرانسزلرلە اولسون ، « یدی یونان آطەلری » باشلی باشنە برحکومتە جەوریلدیکی زمان انکلیزلرلە اولسون مناسبتلردە بولوندی . کندیسنە أپیرك (یانیە ولایتنك قابلادیغی‌لر) بگی (پرنس) سوسینی وردی . روسیە ایمپراطوریچەلرندن ثانیزابت ایلە قاترینا زمانلرندنبری عثمانلی حکومتنە قارشی عصیانە آیارتیلان مورەلیلری بیلە آرقەلامغە چیقیشیور ایدی .

سلطان محمود بو آقاجان والینك‌دە حقندن کلمك ایستەیور ایدی . خورشید پاشا سردارلغیلە اوزرینە عسکرچکدی . تپەدلنلی ـ طیانقلغنە گووەندیکی ـ یانیە قلعەسنە چکیلمش خورشید پاشایە قارشی طورویور ایدی . سلطان محمودك ناصلسـە کوزینە کیرمش ، حکومت آدملری ایچندە بویوك برنفوذ صاحبی اولمش ـ عثمانلی وطنندن زیادە نفسنی دوشونور ـ مشهور حالت افندینك دوزنلری ، حیلەلری‌دە تپەدلنلینك آزغینلغنی آرتدیرمغە یاردیم ایدییور ایدی . نهایت اعدامنـە چیقان فرمان ایلە صوکندە باشی کسیلەبیلدی ؛ عائلەسی اورتەدن قالقدی اما ، نتیجە بیلدیر حاضرلانمقدە اولان مورە اختلالی‌دە میدان آلدی .

صربلیلرك « امتیاز » قازاندقلرینی کورن مورەلیلر برقات داهـا یوز بولمشلر ایدی . مملکتدەکی قاریشیقلغی ، حکومتك ادارەدە ضعفنی ، موسقوفلرك تجاوزینە قارشی عجزینی کورن بعضی فنارلیلر اسکی بیزانس ایمپراطورلغنی احیا ایتمك خولیاسیلە « اتریا » اسمندە کیزلی برفساد جمعیتی وجودە کتوردیلر . بوفساد جمعیتك صاچدیغی پارەلر ،

پایدینی آشوبقلر ایله شیاران مورەلیلر ، اوزرلرینه چکیلن عسکره قارشی قویمق جرأتلرینی آرتدیرمشلر ایدی .

اسکی یونان مدنیتی زمانمز غرب مدنیتنك طوغدیغی ، یتشدیکی بشیك صاییلور . اسکی روما مدنیتنك آناسی یونان مدنیتیدر . محمدیلرك ایلك یایلمه عصرلرنده ـ عرب مدنیتی یاخود اسلام مدنیتی آدیله ـ وجوده گتوردکلری شانلی برمدنیتده هپ اسکی یونان ، اسکی روما کتابلرینی دریندن اوقویوب اراشدیرەرق شرق تورەسنجه ، اسلام عادتجه آشیلانمش ، صوکراده بعضی یرلری ایلرولەدلمش بر مدنیت اولدیغنه شبهه یوقدر .

اهل صلیب زمانلرنده ، یعنی اسلام عالمنك خرستیان عالمی ایله چاربیشوب بربرلرینی اکلایشلرندن باشلایەرق اندلس مدنیتی یاردیمیله کوك صالان ، رونسانس دوری ایله کوکلری برکلەشن ، « آنغلو ـ ساقسون » نسلینك واریشی ایله قلیزلەنن نهایت فرانسز آتشلی قفالرینك هواسیله بسلەنوب فرانسه بویوك اختلالینی ، انقلابنی طوغورن بوطوغش ایله طوغدیغی یولك ایزینی براقمایوب هرکون ایلرولەین « غرب مدنیتی » نك برقاچ بیك سنەلك جدیده « اسکی یونان مدنیتی » در .

مورەلیلر عثمانلی دولتنه قارشی الك صوك جرجرأتله عصیان بایراغی آچدقلری تاریخلرده آوروپانك فرانسه انقلابی دورنده کچورمکده اولدیغی حرب آلولری سونمش ، سکونت کونلری کلمش ایدی .

قورسیقا آطەسنده طوغدیغی غنادن محروم برعائله اوجاغندن فرانسەده — اوده کندیسنك قوردیغی — ایمپراطورلق تختنه قادار

آتلایوب چیقمش اولان بوناپارطـك « اوسـترلیچ گونشی » آرتق باطه‌رق اونك اقبال افقندن چكیلمش ، فرانسه‌ده سلطنت حقندن ال چكدیكنك شهـادتنامه‌سی قرال برنجی فرانسـوانك « فونته‌نبلو » سراینده سینیرلی تیتره‌ك پارمقلری آراسنده، طالعی كبی قیرلمش برتوی قلمله امضالایان ایمپراطور صوڭ قاره ساعتلرینی صایمق ایچون ـ اونك باریشمق بیلمز دشمنلری ـ انكلیزلر الیله آفریقا طیش دڭزلرینك الڭ هجری بر آطه‌سنه (سنت‌هلن) فیرلاتیلمش ایدی .

آوروپا ملتلرینـه حكم ایدن ایمپراطورلر ، قراللر بوناپارطـدن قورتولدقدن صوڭرا هپ بارـك دیوارلری آلتنه طوپلاندیلر . حریت نعره‌لریله اونلرك تاجلرینی بیله زلزله‌یه اوغراتان جمهوریت جانوارینك بوغازینی صیقوب سسنی بوغدیلر . فرانسه‌ده اسكی قراللغی احیا ایتدیلر . صـوڭراده بوتون دیپلوماتلری « ویانه قونفره‌سی » نی یاپوب اوراده دنیانك ایشلرینی دوزلتمك ایسته‌دیلر . (١٨١٥) م

قفالرنده هنوز اختلال یانغیننك دومانلری توتمكده اولان حرارتلی فرانسز شـاعرلرینه ، اختلال شـعرلری ، شرقیلری ایسـتردی . او « شرقی » لر موره اختلالنی چاغیرمغه برابورلر ایدی . قدیم یونان تاریخنه ، مدنیتنه عاشـق اولان انكلیز لورد « بایرون » ده توركلرك قاباالغنـدن ، ظلمندن شـكایتلرله باغیریور ؛ « یونان قدیم مدنیتنك بشیگی اولان موره‌یی قورتارمق غربلیلرك بورجیدر ! » دی‌یه شرق معماسنی بلكه اڭلایه‌مایان غربلیلرك بوتون گوڭللرینی موره‌یه چه‌ویریور ایدی .

آوروپا افكار عمومیه‌سنك — بویله حریت عاشقی گچینن شاعرلره

خرافات دوشکونی اسکیجیلر اوکوتلری ایله — آرقه‌له‌مقده اولدیغی مورە اختلالینی آرتق باشی بوزوق اولمش یکیچری یتاغانی ایله کوکندن کسوب آتمق قولای دکل ایدی .

مورە اختلال آتشلرینك قیغلجملری آق دکز آطه‌لرینه‌ده سرایت ایدییور ایدی . هله بوسرایت ساقز آطه‌سنده بویوك برقیامه ، قتاله ایشی واردیرمش ایدی . بزم تاریخلرده « روم فترتی » دی‌یه قید اولونان بواختلال استانبوله بیله سرایت ایتدی . اعدام جزاسنه اوغرایان برپطریقك باشی بیه‌جك شدتلره یول وردی .

سلطان محمود عزملی برپادشاه ایدی . مورە اختلالنك مطلق یوق ایدلمه‌سنی ایسته‌یور ایدی . باشی بوزوق یکیچری دایه‌لریله برایش کوره‌مه‌یه‌جکنی اکلادی . مصر والیسی محمد علی پاشا اوغلی ابراهیم پاشایه کریدله مورە والیلکنی وردی ؛ اونی عصیانك باصدیرلماسنه مأمور ایتدی . ابراهیم پاشا مورەده عاصیلر النه دوشمش اولان اینه‌بختی ، مودون قلعه‌لرنی کری‌یه آلدی ؛ مصرك نظاملی آلایلرینی‌ده مورە آطه بکزرینه صوقدی .

مصرعسکری مورەلیلر ایله بویله‌جه اوغراشدیغی کونلرده سلطان محمود پای تختده بوش اوطورمایور ایدی . نظامی ، ترتیبی بوزولمق یوزندن دولتك یالکز شرفنه طوقونمقله قالمایان ، عثمانلی طوپراغینك پارچه پارچه قوپاریلوب الدن کیتمسنه‌ده باشلیجه سبب اولان یکیچری اوجاغنی سوندورمك واجب اولمش ایدی .

سورکون اوله‌رق قونیه‌یه کوندردیکی حالت افندینك اعدامیله وجودی تزویراتی اورته‌دن قالقدقدن صوکره پادشاه قوردیغی بویوك

بر دیوانه علمانی . دولتك رجالنی هپ طوپلادی ؛ اوقوتدیغی خط همایون ایله « آرتق هردورلو تحملی آشـان یکیچری اطاعتسزلگی یوزندن بش الی عصرلق شانلی، شرفلی بر دولتك باشـنه گلن بلالری بر بر صایوب دوکویور ؛ قوردلاممش بوتهلکهلی یارهنك تك علاجی « انتظام » اولدیغی اونلره بیلدیریور . اکلاتیور ایدی .

وطنی قورتارمق ایچون پادشـاهك فرمانه اطاعت لازم گلیور ایدی . علمادن . دولت آدملرندن بوفنالغی ایجه اکلایانلر اکسیك دگلدی . اونلره کوستریلن سلامت یولنی طوتدیلر. یکیچری‌یی نظاملی برعسـکر حالنه صوقمق ایچون ایچلرندن آییردقلری ایشـه یارایانلرك تعلیمنه، تربیهسنه باشلاندی .

بوتعلیم عقلی ایرنلرك تخمین ایتدکاری صوك بریکیچری عصیانی میدانه چیقاردی . پای تختده صوفیلر سـمتنده یکیچری قیشلهلرینك بولوندقلری ئت میدانـنـده بوتون یکیچری آزغینلری طوپلاندیلر ؛ عادتلری اوزره قازان (قیزاغان) قالدیروب عصیان بایراغی آچدیلر ، شهید سـلطان سـلیم زماننده‌نبری دورتدر تکرارلهنان عصیانده او قابا جاهللر ، اونلری ال آلتندن آپارتان بورصق بینلی مزورلر سـوزك چکنلر گیبی یکی‌یه اونلرده قالهجغنی اومدیلر اما آلدانیورلر ایدی .

سلطان محمود سـانجاق شریفی سلطان احمد جامعی یانندهکی « آت میدانی » نه چیقارتدی . اطاعتده طوران تعلیملی عسکرله خلقك عرض اهلی اولانلری هپ اومیدانده طوپلاندیلر . طامارلرندهکی قانلر وطنه محبت ، پادشاهه صداقت، عاصیلردن نفرت طوینولریله قاینایان بوهیجانلی آلای « ئت میدانی » نه یورودی . « قاره جهنم » آدلی بر طوپچینك

قونیه‌سنی آتشلەدیگی طوپلر یکیچری قیشلەلرینی ییقوب یاقیور؛ انتقامە صوصامش اللرەدوشن یکیچری قفاسی کسیلوب آتیلیور ایدی.

کچمش کونلردە عثمانلیلغك شرفی ایکن قانونلری، ترتیبلری بوزولدیغندن عثمانلیلی‌ك آجی مصیبتلرە اوغراتان یکیچری اوجاغی بش عصر یاشادقدن صوکرا بویلەجە سوندی، کیتدی (١٢٤١) ھ

بوسونن اوجاغك کولی یکی قورولمغە باشلایان نظاملی اوردینك سونکیلرینی پارلاتەجق؛ برکون کلەجك، اوپارلاق سونکیلرك اوجنە عثمانلینك مشروطیت براتی طاقیلەجق ایدی!

∴

یکیچرینك یوق اولماسی یالکز اوردی‌یی دکیشدیرمك، یکیلەمك ایلە قالمیور ایدی. محمود عدلی کویا روسلرك آق بیق پتروسندن، پروسیالولرك ایکنجی فردریقدن اورنك آلمش، عثمانلیلرك بوتون اسکی تورەلرینی‌دە دکیشدیرییور ایدی.

آرتق کهنەمش باشلرە آغیرکلن یکیچری قاووغی باشدن آتیلدی؛ یرینە فس کلدی. فسی یالکز پادشاهلە نظام عسکری کیمەیور ایدی؛ هرصنف خلق‌دە باشلرینی فسلە یکیلەیورلر ایدی. طریق علمیەدن بولونان مأمورلر، مدرسلر، حتی «مدرسە نشین» طلبە بیلە صارغیلرینی (صاریق) فس اوزرینە باغلەیورلر ایدی.

بو فس موداسی اوزرینە قادرغە میدانندە اوکجە حیوانلە چەوریلور دینکلرلە برفسخانە قورولدی. برقاج سنە صوکرادە

ایوبده دفترداردهکی فسخانه داها مکمل ، داها کنیشجه اولهرق بنا ایدلدی .

سلطان محمود بوتون همتنی نظاملی عسکری (پیاده ، سواری ، طوپجی) چوغالتمغه ، اونلری تعلیمه ، تربیهیه وقف ایدییور ایدی . ملکك سلامتنی نظاملی ، قوتلی ، اطاعتلی براوردی‌یه صاحب اولماده بولانلردن ایدی .

بریاندن اوردی ایله بر یاندنده حکومتك اداره‌سنی دوزلتمكله اوغراشان پادشاه موره‌یی اونوتمایور ؛ عاصیلره یاردیم ایدن آوروپالی دولتلرك باشقه بردولت ایشنه قاریشمه‌لرینی (مداخله‌لرینی) پروتستو ایدییور ایدی .

باب عالینك پروتستولری فائده ویرمه‌دی . انکلتره ، فرانسه ، روسیه متفق دولتلری ناوارین (اینه‌بختی) صولرینه بربویوك دونانما گوندودیلر ؛ استانبول ایله مصر حرب گمیلرندن اورادہ طوپلانان عثمانلی دونانماسنی — آوروپا تاریخنده متفقلره عار لکه‌سی براقان — بردك ایله آتشله‌یوب یاقدیلر ؛ موره‌ده بر « مستقل یونان » حکومتی اعلان ایتدیلر . (١٨٢٨) م

١٨١٥ سنه‌سنده ویانه قونغره‌سنده دولتلرك قبول ایتدكاری « حقوق دول » دول قانوننده عثمانلی دولتنه پای ویرمه‌یور ایدی !

پادشاهك موره استقلالنی تصدیق ایتمه‌مكده‌كی اصرارینه قارشی‌ده چار آلكساندر عثمانلی‌یه اعلان حرب ایتدی . اوردیلری آناطولیدن ، روم‌ایلیدن حدودلری آشدیلر . (١٢٤٤) ھ

نظاملی عسکر ترتیبنه باشلانه‌لی هنوز پك آز زمان اولمشدی .

روس اوردیلرینه قارشی دولت قوتلی براوردی چیقاره مادی. آناطولیده اخسخه ، قارص قلعه لرینی اله کچورن موسقوفلر ارضرومی ده ضبط ایتمش ، بایبورته طوغری ایلروله یورلر ایدی . روم ایلنده گلنجه طونایی بالقانلری آشمش حربک ایکنجی سنه سی ادرنه اوزرینه یوللانمشلر ایدی .

چاره سز ادرنه ده دشمنله صلح باغلاندی . ادرنه معاهده سی آسیاده گورجستاندن بر پارچه یی ، آوروپاده بسارابیایی بیتوی یه روسلره براقیور، یونانستانک استقلالنی ده باب عالی تصدیق ایدیور ایدی .

موسقوفلره آلت اولمق ، یونانستان استقلالنی طانیمق گبی آجیلر مملکتی یکپاره ده نیتی پک قوتلی اولان پادشاهک غیرتی قیره مادی . نظاملی عسکرک چوغالدیلماسنه ، حکومت اداره سنک اصلاحنه چالیشمقدن اونی آلیقویه جق برقوت یوق ایدی . بوصیرالرده ایدی که روم ایلنه برده سیاحت همایون یاپیلدی .

مصر والیسی محمدعلینک نیتلری فاسد ایدی . مصره اولدیغی گبی سوریه یه ده ال آتمق ایستیور ایدی . سوریه ده چیقان قاریشیقلغی باصدیرمق بهانه سیله اورایه اوردی چکدی ؛ دولتک باشنه یکی برغائله داها آچدی . ابراهیم پاشا قوماندا سنده کی مصر عسکری اوگجه عکاده ، اورادن آناطولی یه چیقوب برده قونیه ده پادشاده عسکرینه غلبه چالمش ایدی .

روسیه چاری ظاهرده عثمانلی سلطنتنی قورومق طوریله باب عالی یه اتفاق الی اوزاتدی . اصل مقصدی خرستیان تبعه یه نفوذینی ، قدرتنی گوسترمک ، دونانماسنه بوغازلردن سربست یول آلمق ، یولنی بولنجه

شرقی روما » یه‌ده ال آتمق ایدی . . . .

« خنکار اسکله‌سی » معاهده‌سی ایله موسقوفلره کوستریلن یومنت سلطان محمود کبی علو جناب صاحب بر پادشاهه پك آغیر کلیور ایدی. مصر والیسنك سوریه‌یه آطنه‌یه عصیان آیاغینی آتوب اورالره یرلشمکه قالقیشماسی ده اونك آرتق صبرینی ، تحملنی توکتمش ایدی .

حافظ پاشا قومانداسنده طوپلادیغی عسکری دیار بکردن سوریه‌یه کوندردی ؛ محمدعلی ایله یکیدن چارپشمغه کیریشدی . حرك بو ایکنجی دوری مشهور « نزیب بوزغونلغی » نه سبب اولدی

عثمانلی اوردیسنی نظاملمق ، یکی حرب اصوللرینی اوکا اوکرتمك ایچون پروسیادن جلب ایدلمش یوزباشی مولتکه نزیب محاربه‌سنده حافظ پاشا اوردیسی ایله برلکده بولونیور ایدی . او بیلکیلی ضابطك نصیحتلرینه پاشا پك قولاق آصمادی . اوده کندیسنه برایش قالمادیغنی کورنجه استانبوله دوندی ، اورادن مملکتنه چکیلدی ، کیتدی . پروسیا اوردیلرینه دنیانی حیرته باقدیره‌جق بر انتظام ویرن ، اومنتظم اوردی ایله اوتوزسنه صوکرا ایمپراطور ایکنجی ناپولیون اوردیلرینی پریشان ایدن مارشال مولتکه طاربلوب بزم اوردی‌یی براقان بو پروسیالی یوزباشیدر .

نزیب محاربه‌سنی قازانان ابراهیم پاشا اوردیسی آرتق اوکنی آچیق بولمش ، کوتاهیه یولنی طوتمش ایدی .

روسلرله باشه چیقامامق . اونلره مدار ایتمك محمد علینك حقندن کله‌مه‌مك سلطان محمود کبی وقارلی بر پادشاهك پك چوق کوجنه کیتمش ایدی . نزیب بوزغونلغی هنوز استانبولده طویولمادن

چاملیجه‌ده‌کی کوشکنده سلطنتك اوتوز ایکنجی سنه‌سی الم ایله جان ویردی .

سلطان محمود اجدادی ایچنده یاووزی آندیرر ، دوردنجی سلطان مراد طوتمنده جرأتلی ، هیبتلی برپادشاه ایدی . پرادیلمشلك اوکنا باغشلادیغی فراستی عمجه‌سی اوغلی اوچنجی سلطان سلیمك بیلگیلی نصیحتلریله جلالەمش ، عثمانلی ملکنك سلامتی اوردیسنك نظامنده ، اطاعتنده ، اداره‌سنه ویریله‌جك یکیلکده ، ترقی‌ده اولدیغنی پك کوزل اکلامش ایدی . باپراقداری برطاش محزنده باقان یکیچری عصیانی یکیلك یولنده نیتی یك قطعی اولان اوآکلایشلی پادشاهی اون بش سنه‌دن چوق فرصت کوزله‌مکه محکوم ایتدی . بوانتظار محکومیتی ، مملکته محبتی ، پادشاهنه عبودیتی اولان بایراقدارك نادان اللرده خرجه‌نمسنه اغماض ایتمك ، مزور حالت افندی‌یه قاپیلمق کبی سلطان محمودك خدمت وقیمت طانیمازلق قباحتنك معنوی جزاسی دییه تلقی ایدن مورخلر اکسیك دکلدر .

صربستانك امتیازلی بربکلك اولماسی ، یونانستانك احیاسی ، تپه‌دلنلی علی پاشا ، مصر والیسی محمدعلی پاشا عصیانلری بوتون اونك سلطنتنده اولدی . فقط بونلر هپ کچمش زمانلرك اداره‌سزلکندن ، هله یکیچری اورته‌لرینك اطاعتی حایدودلغه چه‌ویرمش اولمه‌لرندن ایلری کلمش ایدی .

سلطان سلیم یاواش طاورانمایوب نظام جدید عسکرینی قوتله‌ندیره بیلسه ایدی سلطان محمود غائب ایتدیکی اون بش سنه‌یی قازانه‌جق ، بلکه‌ده صربستان امتیازی ایله مورە استقلالنه میدان قالمایه‌جق ایدی .

یکیچری اوجاغی یوق اولدقدن صوکرا نظاملی عسکر ترتیبنده

کوستردیکی همت طوغریسی پك بویوکدر . اوزمانکی روم‌ایلنده وارنه ، شمنی ، اشقودره ، یانیه ، ادرنه کبی بویوك شهرلرده‌کی قلعه‌لر ، قیشله‌لر ، خسته‌خانه‌لر ، دبوبلر ، جبخانه‌لرك قاپولری اوزرنده « عدلی » چیچکلی طوغرای همایونلری اوبویوك آدمك عثمانلی وطننی یکی‌یه دیرلتمکده ناصل همتلر ایتدیکینه شاهدلردر .

آوروپا ترقیاتنه کوره ملکمزده « مهندسخانهٔ بریٔ همایون » آدلی ایلك مکتبی آچان اوچنجی سلطان سلیم ایدی . عثمانلی اوردیسنه اهلیتلی ضابط یتشدیرمکه مخصوص عسکری اعدادیه‌لریله حربیه مکتبنك ایلك اساسی اولان « ماچقه مکتبی » نی ، هکبه‌لی آطه‌ده‌کی بحریه مکتبنی غلطه سراینده آچیلان مکتب طبیه‌یی یاپانده سلطان محموددر .

حاصلی سلیم ایله محمود عثمانلیلغی یکی برمدنیت یولنه صوقغه وطننك کله‌جك کویلرینك سعادت کونشنی قاپلایان جهالت بلوطلرینی حرارتلی امللر ایله طاغیتمغه باشلایان ایکی محترم پادشاهدر .

سلطان محمود عدلی دیوان یولنده اوغلی سلطان عبدالمجیدك یاپدیردیغی تربه‌ده یاتار .

ایکنجی فصل

کلخانه خط همایوننden عثمانلی مشروطیتنه قادار

— ١١ —

سلطان عبدالمجیدك جلوسی — مصرك و برکولی ایالت ممتازه اولماسی — کلخانه خط همایونی — مصطفی رشید پاشا — اداره ده ، اوردی ده اصلاحات — قدس شریف مسئله سی — روسیه نك مداخله سی — اعلان حرب — سلستره محاصره سی — قریم سفری — سیواستوپول ، ملاقوف محاربه لری — پارس معاهده سی — جبل لبنان عصیانی — عبدالمجیدك وفاتی — سلطان عبدالعزیزك جلوسی — فواد پاشا ، عالی پاشا — قاره طاغ عصیانی — مملکتین مسئله سی — کرید اختلالی — آوروپایه سیاحت همایون — سویش قنالینك آچیلماسی — ایمپراطوریچه اوژه نی نك سیاحتی — اوستریا ایمپراطوری فرانسوا یوسفك استانبوله کلمه سی — مکتب سلطانی — عثمانلی اوردیسنده تنسیقات — دونانمای همایون — محمود ندیم پاشا صدارتی — جنرال ایغناتیه‌ف — هرسك بوسنه اختلالی — مدحت پاشا ، حسین عونی پاشا — سلطان عبدالعزیزك خلعی — سلطان مرادك جلوسی — عبدالعزیزك انتهاری — ایکنجی عبدالحمیدك پادشاهلغی — قره طاغ ؛ صربیه عصیانی — طونا ولایتنده بولغارلر — استانبول قونفرانسی — قانون اساسینك اعلانی — مدحت پاشانك عثمانلی طوپراغندن طردی — لوندره پروتوقولی — روسیه محاربه سی — مجلس مبعوثانك طاغدلمه سی — پلونه محاصره سی — غازی عثمان پاشا — آناطولی محاربه لری — غازی مختار پاشا و — کدیکلر — آلاجه طاغ — پلونه نك دوشمه سی — آیاستفانوس معاهده سی — برلین قونغره سی — دور استبداد — عثمانلی مشروطیتی — ١٠ تموز —

سلطان عبدالمجيدك زمان سلطنتى

١٢٥٥ — ١٢٧٧

نزيب بوزغونلغى خبرى داها استانبوله يتشمه‌دن اولوم سلطان محمودى آلوب گوتورمش ايدى .

ايكى اوغلندن (عبدالمجيد ايله عبدالعزيز) بويوگى اولوب هنوز اون سكز ياشنده گنچ برشهزاده بولونان سلطان عبدالمجيد عثمانلى تختنه چيقدى .

نزيبده قازانان مصرعسكرى آناطولى ايچرولرينه طوغرى يكى يه ايلرولەيورلر ايدى . صدراعظم خسرو پاشا مصر واليسنك باريشمق بيلمه‌ين دشمنلرندن ايدى . قپودان فرارى احمد پاشا ـ صدراعظمله آراسى آچيلديغندن ـ دونانمايى آلدى ؛ مصره چكيلدى .

عاصى مصر واليسنه قارشى دولت مشكل برحاله كيرييور ايدى . ادرنه معاهده‌سى عقد اولونديغى زماندنبرى كوستر ديكى اهليت واستعداد ايله سلطان محمودك توجهنى قزانمش اولان مصطفى رشيد پاشا عبدالمجيدك جلوسنده لوندره سفيرى بولونيور ايدى . استانبوله عودتنده خارجيه ناظرلغنى يد اقتدارينه آلدى . مصر ايشلريله ارغراشلمقده اولديغى اومشكل كونلرده مملكت داخلنده جرأتلى براصلاحاته باشلادى . بكچن عصرك الڭ مهم واقعه‌لرندن برى صايلان « كلخانه خط همايونى » نى مصطفى رشيد پاشا ـ علما ، ملكيه رجالى ، عسكر امراسى ايله استانبولده‌كى اجنبى دولتلر سفيرلرى طوپلانمش اولديغى حالده ـ بوتون خلقك حضورنده ، كلخانه‌ده اوقودى .

كلخانه خط همايونى دين ، مذهب ، عرق فرقى آرانمايه‌رق بوتون

عثمانلی تبعه‌سنك قانون قارشوسنده « مساوی » اولدیغنی ، هپسنك جانی مالینی ، حقوق شخصیه‌لرینی حکومتك کفالتیله تأمین ایدن براعلان نامه ایدی . (١٢٥٥) ھ

قوجه رشید پاشا پولتیقه ایشلرینی اکلار ، عثمانلی وطنی بکیله‌مك قورتارمق ایچون عدالتله ، مساواتله اصلاحات گرکدیکنی فرق ایدر بر حکومت آدمی ایدی . کلخانه‌خطی دولتی مصر غائله‌سندن قورتارمق جهتنه کیدن آوروپایه قارشی عثمانلیلرك ایولك قیمتی بیلور برملت اولدیغنی ، دولتك بکیلکی ، ترقی‌یی گرچکدن عزم ایتدیکنی کوستریور ایدی .

محمد علی پاشا یوزندن شرقك تهلکه‌یه دوشمه‌سی آوروپانك وزمانکی پولتیقه‌سنه اویغون کلمیور ایدی . انکلتره ، آوستریا ، روسیه ، پروسیا دولتلری ایشه مداخله ایتدیلر . محمدعلی پاشانك عمری اولدقجه مصر والیسی قالماسی ، اوندن صوکرا والیلك محمد علی پاشا عائله‌سنك اك بویوك اولادینه انتقال ایتمه‌سی شرط قوشه‌رق مصرك امتیازلی برایالت اولماسی — باب‌عالینك موافقتنی آله‌رق — قبول وتصدیق ایتدیلر .

بوکا مقابل مصر عسکرینك گیرمش اولدیغی سوریه ، حلب ، آطنه ولایتلریله کرید آطه‌سنك مصر عسکرندن بوشالماسی‌ده دولتلرجه قرارلاشدی .

ویریلن بو قراره اطاعت ایتمیه‌جك اولورسه متفقلر مصر اوردیسی اوزرینه عسکر چکه‌رك ضبط ایتدیکی یرلردن سوروب چیقاره‌جقلرینی‌ده محمدعلی یه بیلدیرمشلر ایدی .

مصر ایشنك ایلك قونوشلماسنده فرانسه قراللغی محمدعلی پاشا طرفنی طوتیوردی اما ، قرال لووی‌فلیپ نهایت انکلتره پولتیقه‌سنه قاتیلدی .

محمدعلی جرأتلی برحکومت آدمی ایدی . اوغلی ابراهیم پاشانك عسکر اوزرنده‌کی نفوذینه ، فرانسه‌نك دوستلغنه گووه‌ندی ؛ متفقلرك ویردیکی حکمی دیکله‌مه‌مکه قالقیشدی .

بوپولتیقه دیك باشلیغنه قارشی انکلتره دونانماسی واردی ، بیروتی طوپه‌طوتدی . مصر دونانماسنی آتشه‌ویردی ؛ قاره‌یه عسکر دوکدی . ابراهیم پاشایه جبل لبنانی ترکه چکیلمك دوشیور ایدی . تیر . صیدا ، طرابلس شام قلعه‌لریله مصر اوردیسنك دارالمهمانی اولان عکا هپ متفقلر الینه گچدی . انگلیز دونانمه‌سی اسکندریه‌یی‌ده صقیشدیریور ایدی .

محمدعلی بوشدت قارشیسنده عاجز قالدی ؛ دولتلرك قرارلرینه باش اگدی . ۱۸٤۱ میلادسنه‌سنده باغلانان معاهده‌ایله مصر باب عالی‌یه سنه ده ۲۰۰ بیك کیسه ویرگو ویرر ممتاز برایالت اولدی .

روسیه دولتی سلطان محمود زماننده‌کی ادرنه ، خنکار اسکله‌سی معاهده‌لریله قاره دکز ، آق‌دکز بوغازلرندن حرب گمیلرینی سربست گچورمك حقنی آلمش ایدی . مصر ایشنی دوزلتن دولتلر روسیه دولتنی بودعوادن واز گچوردیلر . بوغازلرك بوتون اجنبی دولتلری حرب گمیلرینه قاپه‌لی اولماسنی معاهده‌یه باغلادیلر .

مصر غائله‌سی بویله‌جه یاتشدیرلدقدن صوکره گنج پادشاه اهلیتلی صدراعظمنك یاردیمی ایله کلخانه خطنده وعد ایتدیکی اصلاحاتی تطبیقه گیریشدی . ملکك اداره‌سی اصلاح اولونمغه ، معارف عمومیه‌ده ، اوزمان ایچون ممکن اوله‌بیلن ، همتلر یاپیلمغه باشلادی .

سلطان محمود زماننده قورولان « نظاملی اوردی » نك آرتدیرلماسنه

دوزلدلمه‌سنه‌ده چالیشیلیور ایدی . ۱۲۵٦ سنه‌سنده یاپیلان « تنسیقات عسکریه » یه گوره عثمانلی مملکتی آلتی اوردی دائره‌سنه آیرلمش ۱۵۰ بیك نفری موظف ، اوقدر ده ردیف اوله‌رق ۳۰۰ بیك موجودلی براوردی الده ایدلمش ایدی . اوردویه معلوماتلی ضابط یتشدیرملك ایچون عسکر اعدادیه‌لریله مکتب حربیه‌نك‌ده اصلاحنه همت اولونیور ایدی .

باب عالی بویله داخلده اصلاحاته چالیشیورکن اونی اوغراشدیره‌جق پولتیقه ایشلری‌ده اکسیك اولمایور ایدی .

اولاح ایله بوغدان ممتاز ایالتلرنده چیقان قاریشقلق ، مشیر عمر پاشا قوماندا‌سنده براوردی‌نك طونایی آشوب بو مملکتلره گیرمه‌سنه سبب اولدی . بویوزدن روسیه ایله برمنازعه آچیلمغه قادار ایش ایلری گیتمش ایکن دولتلرك آرایه گیرمه‌سیله مسئله دوزلتیله‌بیلدی .

قدسده بولنان کلیسالرده ، خرستیانلقجه مقدس صاییلان یرلرده ، داها برنجی سلطان احمد زماننده لاتینلره (قاتولیکلره) بعض مساعده‌لر امتیازلر ویرلمش ، پادشاهلرمزدن برقاچی طرفندن بوامتیاز فرمانلری یکیله‌نمش ایدی .

برنجی ناپولیونك یکنی اولان پرنس لووی ناپولیون ۱۸۵۲ میلاد سنه‌سنده ، فرانسه قرالی « لووی فلیب » ی تختدن ایندیرن ، ایکنجی جمهوریتك رئیسلگنه کچمك یولنی بولمش ایدی . بوناپارطك وقتیله فرانسه‌ده قازاندیغی شهرتدن استفاده ایتدی ؛ جمهور رئیسلگندن برسنه کچمه‌دن « اوچنجی ناپولیون » عنوانیله فرانسه‌ده یکی‌یه ایمپراطورلق قوردی .

ایمپراطور قدسده اورتودوقسلر ایله قاتولیکلر آراسنه گیرن منازعه‌یی وسیله طوتوب باب عالی‌یی صقیشدرمغه باشلادی . باب عالی بر « مختلط قومیسیون » تشکیلنه راضی اولدی ؛ بومنازعه‌لی ایشی دوزلتمك جهتنه گیتدی .

روسیه دولتی مختلط قومیسیونك ویردیگی قراردن خشنود اولمادی اورتودوقس تبعه‌یی (روملر ایله بولغارلر) حمایه طوریله مشهور « منچیقوف » ی فوق‌العاده سفیرلکله استانبوله گوندردی ؛ آغیرشرطلی تکلیفلره قالقیشدی .

باب عالی بوتکلیفلری قبول ایده‌میور . هله خرستیان تبعه‌نك یابانجی بردولت طرفندن حمایه ایدلمگه قالقیشلماسی استقلال شرفنه طوقونیور ایدی . منچیقوفك کتوردیکی تکلیفی رده مجبور اولدی . روسیه ایمپراطوری نیقوله‌ده سوزینی کچورتمه‌یامك ایچون اولاح ، بوغدان ممتاز ایالتلرینه عسکر صوقدی .

دولتلر آراسنده‌کی حقوقه (حقوق بین‌الملل) ، موجود معاهده‌لره اویمایان بوتجاوز عثمانلی دولتنك شرفنه طوقوندی ؛ روسیه دولتنه اعلان حرب ایتدی . طونا یالیلرینه ، آناطولی سینورلرینه عسکر سوقنه باشلاندی . (١٢٦٩) ه

روم ایلنده‌کی اوردی همایون سردار اکرم عمر پاشا قومانداسنه ویرلدی . عثمانلی عسکری طونا بوینده اولتانچاده ، طوتراقانده ، ویدین قلعه‌سی قارشیسنده قالافات محاربه‌لرنده دشمنه ابی طیانیور ؛ هجوملرنی گری آتوب اونی قاچیریور ایدی .

موسقوفلرك ویدین اوزرندن صوفیه‌یه ایتمك ، اورادنده یونانلیلر

کلوب کلیبولی‌ده اوردی قوران قارا عسکری‌ده کمیلرله وارنه‌یه جیقاریلوب دوبریجه‌یه یوللاندی ؛ صوکراده قریمه سوق اولوندی .

ایمپراطور اوچنجی ناپولیون ایتالیا حقنده ذهننده تاصارلامقده اولدیغی مقصدلره باشلانغیج اولمق اوزره ساردونیا قراللغنی اتفاقه آلمش ایدی. متفق دولتلر قریمه‌عسکر دوکنجه‌یه‌قادار ایشلره اوزاقدن‌سیرجی طوران آوستریا ناپولیونک طوتدیغی پولتیقه ایله اوردیسینک برقسمنی سفربر ایدوب بیطرفلغی « مسلح بیطرفلق » صورتنه قویمشدر .

سواستوپولی دوناغالیه دوکوب‌قریمده قاره‌یه‌چیقان متفقلرعسکری سواستوپولی محاصره آلتنه آلدیلر . بوراده آلمالی ، بالقلاوا ، آق‌کرمان محاربه‌لری پك شدتلی اولدی . سواستوپول محاصره‌سی برسنه سوردی. بومحاربه‌لرده تعرض ایدنلرك اولسون ، مدافعه‌ده بولونانلرك اولسون کوستردکلری شدت ، طیانق قید اولونمغه دکرلیدر . نهایت « مالاقوف » موقعنك ضبطی سواستوپولی متفقلر الینه دوشوردی . بوحربده عثمانلی عسکرینك آناطولیده هله قارص محاصره‌سنده یاپدیغی شانلی دوکوشه‌لر بهادرلغه اورنك اولور .

حربك صوکلرنده روسیه چاری برنجی نیقولا اولمش ، یرینه اوغلی ایکنجی آلکساندر ایمپراطورلغه کلمش ایدی . سواستوپولك دوشمه‌سیله آرتق یوروامش روس اوردیسیله برایش کوروله‌میه‌جکنی اکلایان‌یکی ایمپراطور صلحه میل ایتدی . ویانه‌ده ایلك باریشق سوزلری ایدلدی. صوکراده‌کچن‌اون طوقوزنجی‌عصرك الڭمشهورسیاسی‌وقعه‌لرندن بری اولان پارس معاهده‌سی باغلاندی . (۱۲۷۲) ه (۱۸۵٦) م

پارس معاهده‌سی قریمی روسیه‌یه براقیور ، آناطولیده روسلر

الینه دوشن قارص بکی به عثمانلیلره ویریبور ایدی. قاره دکزی روسیه، عثمانلی دونانمالرینه قاپیور ؛ بوغازلرك بوتون یابانجی دولت دونانمالرینه قاپالی اولماسنه دولتلر آراسنده ١٨٤١ سنه‌سنده ویریلمش اولان قرار بومعاهده ایله یکیله‌نیور ایدی . عثمانلی ایمپراطورلغنك تمامیت ملکیه‌سنی داخلی ایشلرینه هیچ بردولتك قاریشمق حقی اولماسنی معاهده‌یی امضالایان دولتلر کفالتلری آلتنه آلیورلر ایدی . اولاح ، بوغدان ایالتلری «مملکتین» یاخود «رومانیا» نامیله براداره آلتنده برلشدیریلوب عثمانلی دولتنه تابع بر «ممتازایالت» اولویور ؛ روسیه‌دن آلنان بسارابیانك برپارچه‌سی‌ده رومانیاطوپراغنه قاتیلیور ایدی . معاهده‌ده صربستانك امتیازی‌ده دولتلرك تصدیقی آلتنه گیریور ایدی .

روسیه دولتی پارس معاهده‌سندن صوکراده شرقده‌کی خرستیان تبعه حقنده‌کی امللرینی ترك ایتمه‌دی . اونلری ال آلتندن آیارتمق پولتیقه‌سنده دوام ایتدی .

بواغوالر یوزندن یونانستاندن یانیه طرفلرینه ، قاره طاغدن هرسکه طالان اشقیا چته‌لری اویرلرك آسایشنی بوزمغه قالقیشدیلر . اورالره یوللانان عسکر عصیانلری یاتشدیرمغه موفق اوله‌بیلدیلر اما ، قره‌طاغ پك صارپ طاغلق یرلر اولدیغندن اوراده عاصیلنی یوق ایتمه‌ده گوچلك چکیلیور ایدی .

سلطان عبدالمجیدك زمان حکومتی صوکارنده جده ایله سوریه جهتلرنده اهالی آراسنده چیقان قتالر دولتك باشنه یکی غائله‌لر آچیور ایدی .

انگلیز ، فرانسز دونانماسی اولدوریلن قونسلوسلرینك اوجینی

جده‌یی طوپه‌طوتوب یاقه‌له آلدیلر. حکومت‌ده بوفنالغه سبب اولانلری شدتله جزالاندیردی .

مصر عسکری سوریه‌یی بوشالتدقدن صوکرا اوپرلرده فرانسزلرله انگلیزلرك رقابتی جبل لبنال اسلام اهالیسی ایله خرستیان اهالیسی آراسنه کچینکمزلر ، نزاعلر صالمش ایدی . مذهب ایشلری بهانه‌سیله گیزلی امللر آرقه‌سنه دوشن « میسیونر راهبلر » یوزندن کچینکمزلکلر آرتدی ؛ متعصب اهالی آراسنه دوشن نفاقلر اوراده دهشتلی برقتاله سبب اولدی .

سوریه‌ده‌کی حکومتك گوشکلکنه ویریلن بوقتال آوروپا دولتلری نظرنده باب عالی‌یی بویوك برمسئولیته صوقمش ایدی . سلطان محمود زماننده یتشوب مصر غائله‌سنده ، قریم سفرنده‌دولته اونودلماز خدمتلر ایتمش اولان ، زماننك کوبریلیسی صاییلان قوجه رشید پاشا پارس معاهده‌سنده ایکی سنه صوکرا اولمش ، سلطان مجیدك — ایکیسنك‌ده شرفه‌لایق صورتده ـ اوتچیلر باشنده اوکا یاپدیردیغی تربه‌یه کومولمشدر.

سوریه وقعه‌سی چیقدیغنده باب‌عالی فؤاد پاشا ایله عالی پاشا اللرنده ایدی . آوروپایه فنا تأثیرلر گوسترن سوریه ایشنی دوزلتمکه فوق‌العاده قومیسرلکله فؤاد پاشا مأمور اولدی .

اوچنجی ناپولیون فرانسه‌ده‌کی نفوذینی محافظه ایتمك قایغوسیله سوریه ایشنه پك اهمیت ویرییور ایدی . دولتلر موافقتی ایله سوریه‌یه برفرانسز قول اوردیسی گوندردی . بوعسکر قومیسر فؤاد پاشانك یاپه‌جغی سیاستلرده آرقه‌لایه‌جق ایدی .

فؤاد پاشا عربستان اوردیسی مشیری اولوب قتاله گوز یومقله

(١٨٧١)

سلطان عبدالعزیزك زمان سلطنتی

١٢٧٧ — ١٢٩٣

سلطان عبدالمجیدك وفاتی اوزرینه ولیعهد سلطنت بولونان قرنداشی شهزاده عبدالعزیز عثمانلی تختنه جلوس ایتدی .

شهزاده‌لك زماننده شرق اصولیله تربیه آلمش ، عربی ، فارسی لسانلرینی بیلور بوشهزاده‌نك جلوسی اسكی توره‌لری محافظه ایتمك فكرنده بولونانلری امیدلره دوشوریور ایدی . اجدادی تختنه جلوسینی باب عالی‌یه اعلان ایدن خط همایونده دولتك كاخانه خطیله باشلادیغی اصلاحاتك آرقه‌سنی براقمایه‌جغنی تبشیر ایتمه‌سی یكی پادشاهك‌ده باباسیله قرنداشی گبی عثمانلیلغی یكیله‌مك یولنی طوتاجغنی گوستریور ایدی . استانبولده‌كی دول متحابه (دوست دولتلر) سفیرلرینه ویردیكی تأمینات‌ده بویولده ایدی .

پادشاهك ایلك ایشی — هنوز یاتشدیریله‌مامش اولان — قره‌طاغ عصیاننك بیتورلمه‌سنه جهد ایتمك اولدی . سردار اكرم عمر پاشا اورایه مأمور اولدی . درویش پاشا ، حسین عونی پاشا قومانداسنه ویریلن قوللر كوستردكلری غیرتله عاصیلری هر یردن صقیشدیردیلر . سردار اوردیسی آرتق امارتك مركزی اولان « چتینه » یه گیرمك اوزره ایدی . روسیه‌نك طلبیله دولتلر آرایه گیردیلر ؛ باب عالی‌یی عثمانلی عسكرینی چتینه‌یه صوقمقدن واز گچوردیلر . سینور بویلرنده یاپیلان

« پلوق‌هاوز » لرايله قره‌طاغ طوپراغى عسكرجه‌گوز آلتنه آلنيورايدى.

صربستانى اداره‌جه ممتاز قيلان ١٨٣٠ مقاوله‌نامه‌سنه گوره بلغراد ، فتح‌الاسلام ، شاباج گبى قلعه‌لر عثمانلى عسكرى النده بولونديرلمق قرارلاشمش ايدى . « قاره يورگوويچلر » ك يرينه پرنسلگى ياقالايان « ميلانوويچلر » پرنسلگك بوعائله‌يه وراثت اصوليله گچمه‌سنى قازاندقدن صوكرا صربستانده قالان اسلام اهالى ايله صربليلر آراسنده نزاع اكسيك اولمامسندن طوتديرارق قلعه‌لردن عثمانلى عسكرينك چكيلمه‌سى دعوالرينه قالقيشديلر .

صربستان ايشلرنده اوستريا ايله روسيه بردورلو اكلاشه‌مايورلر ايدى . روسيه بالقان آطه بكنزرنده‌كى سلاو عرقندن اولان عثمانلى تبعه‌سنك ايلروده كندى حسابنه گله‌جك يولده اداره‌ده ممتازاولمه‌لرينه وسيله آرايور ؛ اوستريا‌ده مجارستان جنوبنده سينورى بتشك كوچوك اسلاو حكومتلرينك ، روسيه حمايه‌سى آلتنده ، ميدانه گلمه‌لرينى كندى پولتيقه‌سى ايچون تهلكه‌لى بولويور ايدى .

باب عالينك‌ده صربستان امارتنده پادشاهك حاكميت حقنى، نفوذينى قيره‌جق ، آزالته‌جق يكى امتيازلر حسابنه گلمه‌مك طبيعى ايدى .

بلغراد جوارنده « طوپچى دره » ديديلن يرده برعثمانلى نفرينك چشمه‌دن صو آلمق نزاعيله برصربلى‌يى تهور ايدوب اولديرمه‌سندن چيقان هيجان بلغراد قلعه‌سنده‌كى محافظ عسكرايله صربلى اهالى آراسنده قانلى برچارپشمغه قادارايشى واردرمش ايدى . بعضى قلعه‌لرك صربليلره تسليمى ، بلغرادده‌كى محافظ عسكرك قلعه‌دن طيشارى‌يه قاره‌غول چيقارمامسى گبى شرطلرايله مسئله ياتشديرلمش صاييلدى. (١٨٦٢) م

اوچنجی ناپولیون « مملکتین » لیلرك برادارەدە بولونماسنی ترویج ایدنلردن ایدی . باب عالینك ، انكلترەنك مخالفتلری بو « نظریە » یی اورتەدن قالدیرەمادی . اولاحلر ایلە بوغدانلیلر ایكیسی بردن میرالای « قوزا » یی كندیلرینە پرنس انتخاب ایتدیلر . ایكی ادارە برالدە برلەشمش اولویور ایدی .

« پارلامنتو » منازعەلرندە محافظەكارلردن « قاتارجی » اسمندە برخطیبك اولدورلمەسی مملكتیندە داخلی براختلالە یول آچدی . وقتیلەادارە باشندەبولونمش اولان « قاتارلی » لرك ال آلتندن انتریقەلری اورتودوقس راهبلریلە ایش بجرمكە قالقیشمەلریدە بو اختلالی آزدیرمغە یاردیم ایدییور ایدی . قوزانی پرنسلكدن آتان اختلالجیلر مملكتین حكومتنە بلچیقا قرالی لئوپولدك قرنداشی « قونت دوفلاندر » ی یی دعوت ایتدیلر .

نهایت پارس معاهدەسنی باغلایان دولتلر مرخصلرندن پارسدە طوپلانان برقونغرە قراری ایلە پروسیا « هوهنزولرن » قرالخانداننە منسوب « پرنس شارل » رومانیا ایالت ممتازەسی پرنسلكنە تعیین اولوندی . نیجە چكیشمەلردن صوكرا برفرمان همایون ایلە باب عالی پرنس شارلك حاكملكنی تصدیقە مجبور اولدی . (١٨٦٦) م

سلطان عبدالعزیز سلطنتنك ایلك بش سنەسندە پواتیقەجە بووقعەلر، تبدللر ظهورە گلدی . داخلی ایشلرە گلنجە جلوسك ایكنجی سنەسی اسكی پای تخت اولان بروسەیە بر سیاحت همایون یاپیلدی . خاندانك ملتنك تاریخنی بیلن پادشاه اورادە اجدادینك قبرلرنی زیارت ایتدی. عثمانلی خاندانك برنجی جدی ، عثمانلی ملتنك برنجی پادشاهی اولان

« عثمان غازی » نك تربه‌سنی زیارت ایدرکن مینه‌سنك لوحه‌سی

« المستند بتوفیقات الربانیه »

« الملك الدولة العثمانیـه »

یازیلی اوله‌رق احداث بویوردیغی « نشان عثمانی » نك بر مرصع قطعه‌سی محترم غازینك مرقدینه آصمق قیمت بیلورلگنده بولونیور ایدی .

بروسه‌یه یاپیلان سیاحتك ایرتسی سنه یکی‌یه فؤاد پاشایی برلکده آلدی . مصرده بر سیاحت همایون یاپدی . بو سیاحتله مصر ایالت ممتازه‌سینك اصل حاکمی عثمانلیلرك پادشاهی اولدیغی مصر اهالیسنه کوستریلیور ایدی .

پادشاهك عثمانلیلغی یکیله‌تمك ، دیرلتمك خصوصنده باباسنك براقدیغی ایزلر آردنجه گیتمك املی تطبیقده عالی پاشالر ، فؤاد پاشالر گبی آوروپاجه‌ده طانیلمش ، اعتماد قازانمش اهلیتلی حکومت آدملرینك اوکا خدمتلری یارارلقلری اولویور ایدی .

عبدالعزیز اوردویی سوور ؛ باباسی سلطان محمود گبی عسکر یرادیلیشلی بر پادشاه ایدی . بوتاریخلرده اسکی چاقمقلی تفنکلر یرینه شیشخانه‌لی تفنکلر چیقمش ایدی . اوردویی بو یکی تفنکلرله سلاحلاندیردی .

اوردویه ایدیلان بو همتلر صوکرالری داها گنیش بر مقیاسده ایلری گیتدی . ۱۲۸٦ سنه‌سنده حسین عونی پاشا سرعسکرلکنده عثمانلی اوردیسنجه مهم تشکیلات یاپیلدی .

خدمت عسکریه یگرمی سنه‌یه چیقارلدی ؛ اوردی اوچ صنفه تقسیم اولوندی . موظفلق خدمتی ـ افرادك صوك ایکی سنه‌ده خانه‌لرینه

مأذون اولملری شرطیله ـ آلتی سنه ، ردیفلك ، مقدم ، تالی صنفلری آلتیشر سنه‌دن ، اون ایکی سنه اولویور ؛ باقی قالان سکز سنه‌ده مستحفظ صنفنه ویریلیور ایدی .

بو تنسیقات اکمال ایدیلنجه اوردی سفربرلکده ٦ یسی موظف ۱۲ یسی ردیف اوله‌رق ۱۸ قول اوردی وجوده گتوره‌جك ایدی.

ردیف طابورلری مرکزلرنده بر طابور دبوی بنا اولوندی . طابورلرك هر سنه مناسب موسملرده ، سلاح آلتنه آلینوب برر آی تعلیم ایتمه‌لری اصول طوتولدی .

روسیه محاربه‌سی آچیلدیغی زمان بو تشکیلات ـ آلتنجی اوردی ردیفلری حسابه قاتیلمامق اوزره ـ همان اکمال ایدلمش صاییلوردی ، فقط مستحفظ صنفنك ضابطان هیئتی ، سلاحلری ؛ البسه‌سی داها یوق ایدی .

بو صورتله ترتیب اولونان اوردینك آمریقایه سپارش ایدیلن « هانری ـ مارتینی » تفنکلریله تسلیحی قرارلشدیرلدی . سلطان عبدالعزیز ماچقه‌ده‌کی عسکر مکتب اعدادیسنی یقدیردی ؛ یرینه مکمل براسلحه دبوی بنا ایتدیردی .

بو تشکیلاتدن برقاچ سنه صوکرا یمنك مرکز خلافته اولان اسکی رابطه‌سنی تأیید ایچون صنعایه سوقنه لزوم کورولن قوهٔ سفریه بو اصولك یتشدیردیکی احتیاط افرادندن طوپلانمش ایدی. (۱۲۸۸) ه « فرقهٔ احتیاطیه » آدینی آلان بو اوردی مشیر ردیف پاشا قوماندانسنده یمنه سوق اولوندی . حکومته عاصی کلان امیر عاهدالندن صنعا طرفلری صوکراده عسیر قورتارلدی . هرسکدن چاغیریلوب

[illegible]

شوکت افندی ایله شهزاده مجید افندی بحریه مسلکنه ویرلمشدر .

اوردی یه ، دوننمایه بویله همتلر ، صحابتلر یاپیلورکن حکومت اداره‌سنده ، یکی تشکیلاتده ده اهمال اولونمایور ایدی . معارفك اهالی آراسنه یاییلمه‌سی ایچون سلطان مجید زماننده آچیلمغه باشلایان رشدیه مکتبلری استانبولده اولسون، طشرالرده اولسون چوغالدیلیور ایدی . علی پاشالرك ، فؤاد پاشالرك مملکتك پولتیقه‌سنی گوتمکده ، دوزلتمکده گوستردکلری اقتدار گوز اوکنه آلینجه بودررده عثمانلیلر آراسنده معارفك یرلشمه‌سنه ، آرتمسنه صرف ایتدکلری همتك اونلرك بیلگیلرندن بکله‌نن مرتبه‌یه وارمادیغنی اعتراف ایتمك ضروری اولور.

بو حکومت آدملری همتی آزداها ایلری گوتورسه‌لر بزده ، هیچ دکلسه ، پای تختله بویوك شهرلرده رشدیه‌لر اوسته‌ده اعدادی مکتبلری وجوده گتوریله‌بیلور ؛ اونلردن یتشه‌جك معلوماتلی تربیه‌لی گنجلر ایله ولایتلره دگرلی مأمورلر حاضرلانه‌بیلور ایدی . بو بوزدر هرسك بوسنه عصیانلرینه ؛ طونا ولایتنده‌کی بولغار اخلاللرینه بلکه ده میدان براقیلماز ایدی .

واقعا پاریسده « عثمانلی مکتبی » نامیله بر مکتب آچیلمش اورایه مکتب حربیه‌دن، مهندسخانه‌دن ، باب عالیدن سچیلن گنجلر گوندریلوب آوروپا اصولنده تحصیللرینه چالیشلمش ایدی . صوگرالری ده پای تختده غلطه سراینده ، تحصیلی فرانسز لساننده اولمق شرطیله ، مکتب سلطانی آچیلدی .

مکتب حربیه‌یه ای طلبه یتشدیره‌بیلمك ایچون ده سلیمان پاشانك همتیله پای تختده ، ولایتلرده عسکری رشدیه مکتبلری یاپیلدی .

پارسده‌كی عثمانلی مكتبنك یتشدیره بیلدیكی گنجلر آنجق عسكری مكتبلرینه معلملك یتشه‌بیلیور، عسكر اولمایانلرده باب‌عالینك خارجیه دائره‌سنه، سفارتلره سرپشدیریلیور ایدی. مكتب سلطانی هنوز یكی ایدی. آدم یتشدیرمه‌سنه وقت وار ایدی.

معارف عمومیه‌یه آزچوق بویله‌جه همت اولوندیغی گبی ولایتلرك اسكی زمانلردن قالمه كهنه‌مش ادارەلرینك یكی‌نه‌ع‌سنه‌ده غیرت ایدلدی. ویدین، سلستره، نیش، صوفیه ایالتلری برلشدیرلدی؛ «طونا ولایتی» آدی ویریلان بو یكی ولایته مدحت پاشا والی تعیین اولوندی.

والینك ایچ‌یوزیرادیلمش اولان بو بیلگیلی، واریشلی وزیرك همتی ایله طونا ولایتنك ادرەمی دوزلمش، ضبطیه‌لر (ژاندارمه) بلدیه‌چاوشلری (پولیس) یاپیلوب مملكتك آسایشی امنیت آلتنه آلنمش، ولایتنك الك ایشلك یرلرنده — بوگون شمالی بولغارستانده قوللانلقده اولان — شوسه یوللریله اهالینك تجارتی، اشیا نقل ایتمه‌سی قولایلاشدیرلمش؛ «ادارۀ نهریه» نامیله یاپیلان گوچوك واپورلر ایله عثمانلی طوناسی اوزرنده سیرسفائن وجوده گتورلمش ایدی.

سائر برچوق علمده، تاریخده اولدیغی گبی علوم فقهده اقتداری مسلم اولان طریق علمیه‌دن یتشمه جودت پاشانك همتیله حكومتك ادارەسنی تنسیق ایدن «مجله» وجوده گلدی. گلخانه خط همایوننك وعد ایتدیكی بوتون تبعه‌نك حقوقی تأمین ایده‌جك داخلی اصلاحاتك تطبیقنه اصل بو «مجله» ایله باشلانلمش اولویور ایدی. طونا ولایتنده ایدیلان تجربه ایله‌ده یكی بر «ولایت نظامنامه‌سی» یاپیلدی. روم ایلنده

آناطولیده ، سوریه‌ده ، عراقده بونظامنامه ایله اداره اولونه‌جق ولایتلر قورولدی . (۱۳۸۳) ﻫ

یالکز اکسیك اولان بویکی ولایتلرك هربریسنی اهلیتله اداره ایده‌جك والیلر ، متصرفلر ، قائممقاملر . مدیرلر ، حاکملر ، باشقه مأمورلر ایدی . اوده معارفك مملکتك هریرینه یاییلماسی ایچون کرکن بویوك ، اما پك بویوك همتك صرفنه ناصلسه حکومت باشنده بولونانلرك اهمال کوسترمه‌سیدر . بوراده وقتك آزلغنی حسابه قاتمغی اونوتمامقده طوغریدر اما ، بزم ایچون اوزمانلرك باریشمق بیلمز بر دشمن اولان شمال قونشیسی بووقت طارلغنه قارشی لطف کوسترمك ایشنه گلمه‌یور ، بزی خرباله‌مق ایچون فرصت کوزله‌یور ؛ حتی فرصت کوزله‌یور دکل ، ال آلتندن فرصتلر حاضرله‌یور ایدی .

عثمانلی دولتی بویله حکومت اداره‌سنی دوزلتمکله اوغراشورکن اورته‌یه « کرید اختلالی » غائله‌سی چیقدی .

خرستیان اهالینك ویرکولرك چوقلغندن ، محکمه‌لرده عدالتله ایش کورولمه‌مه‌سندن شکایتله باشلایان اختلال امارهلری باب عالینك کریدلی مصطفی پاشانی قومیسرلکله آطه‌یه کوندرمه‌سنه قادار ایشی واردیرمش ایدی .

وقتیله اوراده والیلك ایتمش اولان مصطفی پاشادن کریدلی خرستیانلر خشنود دکلدی ، اونکله اکلاشه‌مادیلر . آطه‌ده ـ باشلیجه‌سی « اسفاکیا طاغلری » اولمق اوزره ـ یوکسك ، صارپ طاغلی یرلر چوقدر . اختلالی کودنلر بو طاغلره چکیلمکه ، سلاحله دعوالرینی یوروتمکه قالقیشدیلر .

طاغلره چكيلن عاصيلر گچيدلری طوتمشلر . « كه‌ريللا » دينيلن طاغ محاربه‌لريله تأديبلرينه كيدن عسكری يورويورلر ، ايتـدكلری جور ايله كوبلی مسلمان اهاليی شهرلره قاچمغه ، صيغينمغه مجـبور ايديورلر ايدی . عاصيلر كريدك يونانستانه الحاقی ده اعلاندن چكينمه‌ديلر .

كريد اختلالينه اوراده‌كی حكومتك اداره‌سنده‌كی گوشكلك سبب اولمغله برابر عصيانی اصل ال آلتندن يارمقله‌يان يونانستان ايدی .

كريده كوندريلن ٤٠ بيك صايبلی عسكرك قوماندانلغنه سردار اكرم عمر پاشا تعيين اولوندی . سردارك قورديغی ترتيب عاصيلری اسفاكيا طاغلرنده صاروب صقيشديرمق ، اونلری طايانه‌مايه‌جق بر حاله كتورمك ايدی . اميرال هوبارت پاشا قوماندانسنده‌كی عثمانلی دونانمه‌سی ده قاچاق عاصيلرك يولنی كسيوردی . اختلالك شدتی آرتدقجه عاصيلرك چولق چوجغی ، سلاح قوللانه مايان ياشليلری ساحللرده يقالايه‌بيلدكلری ياباڭجی كميلرله يونانستانه هجرته باشلاديلر .

عصيانك آرتوب اوزاماسندن پادشاهك جانی صيقيليور ؛ بو بر آووچ عاصی‌يه نه‌ياپوب ، ايشله‌يوب سوز اكلاتيلماسی ايچون شدتلی امرلر ويريور ايدی .

پارس معاهده‌سنی امضالايان دولتلر آرايه كيرديلر ؛ بين‌الملل بر بر قوميسيون قورولماسنی باب عاليدن طلب ايتديلر . بو طلب دولتك ملكی ايچنده حاكميت حقنه مغاير دوشيور ايدی ، صدر اعظم عالی پاشانك « فوق‌العاده قوميسر » لك ايله كريده كوندرلمه‌سی داها موافق كورولدی .

قوميسر پاشا كريدليلره نصيحتلرله سوز اكلاتمق ايسته‌دی ،

قفالرینه عصیان فکرندن باشقه بر شی کیرمه‌یور ایدی . عالی پاشا ایله سردار اکرمك آراسی بوزولدی ، اونك یرینه مشیر حسین عونی پاشا والیلکله برابر قوماندان تعیین اولوندی ، حرکات عسکریه‌یکیدن باشلادی .

صربستانك ، مملکتینك قازاندقلری امتیازلری چکه‌مه‌ین ، کرید عصیانندن کندینه برپای چیقارمق ایسته‌ین یونانلولر ، برعرقدن اولدقلری بهانه‌سیله کریدلیلرك حمایه‌سی شماریقلغه قالقیشدیلر .

آطه‌یه یونان کوکللیلری کوندریورلر ، دکزه چیقاردقلری قورسانلرك ایله هوبارت پاشا دوننماسنی ازعاج ایدیورلر ایدی .

استانبوله عودت ایتمش اولان صدراعظم عالی پاشانك « اولتیماتوم » ینه یونانستان « کریدك یونانستانه الحاقی » نی اعلان ایتمك جرأتیله جواب ویردی .

پارس معاهده‌سنی امضالایان دولتلر کرید ایشلرنده سوز برلکی ایده‌مدیلر . اونلردن عاصیلر طرفنی طوتانلرده وارایدی ؛ باب‌عالی‌یی حقلی کورنلرده . نهایت دولتلر یونانستانی محاربه‌یه کیریشمك چیلغینلغندن آلیقویدیلر ؛ عاصیلرده عثمانلی عسکرینك تضییقندن یورولوب عصیان سلاحنی الدن براقدیلر .

کریدلیلرك متراکم ویرکولری عفو اولونمق ، ولایت مجلس اداره‌سنده کریدلی مسلمانلر کبی خرستیانلردن ده اعضا بولوندرمق ، بعضی متصرفلقلر ایله قائمقاملقلره خرستیان مأمورلر تعیین ایدلمك کبی مساعده‌لر ایله ۱۸٦۹ ده کرید عصیانی یاتشدیرلمش اولویور ایدی .

پارس معاهده‌سیله آوروپا دولتلری صیراسنه کچمش اولان عثمانلی

دولتی حکمداری اجنبی دولتلر پای تختلرینی گورمك. اوزره ـ بزده ایلك دفعه اوله‌رق ـ ۱۲۸٤ ده آوروپایه برسیاحت همایون یاپیلدی ؛ فؤاد پاشا بوسیاحتده معیت شاهانه‌ده بولونیور ایدی .

لوندره‌یی پاریسی ، ویانه‌یی زیارت ایدن سلطان عبدالعزیز او تاریخلرده پاریسده آچیلمش اولان « سرکئ عمومی » یی ده سیرایتدی . قولونیادن ویانه‌یه گیدرکن پروسیا قرالی ایله‌ده گوروشدی . (۱۸٦۸) م

ولیعهد مراد افندی ایله اونك گوچوگی شهزاده حمید افندی بزده پادشاهك ایلك اوغلی شهزاده یوسف عزالدین افندی ذات شاهانه ایله برلکده سیاحت ایدییورلر ایدی . سیاحت دوام ایتدیکی مدتجه صدر اعظم عالی پاشا پای تختده « نائب » اوله‌رق براقیلمش ، حکومتك ایشلری اوکا امانت اولونمش ایدی .

سلطان عبدالعزیز ، اوغرادیغی پای تختلرده ، مسافر اولدیغی حکمدارلردن شرفنه ، موقعنه لایق صورتده اکراملر گوربیور ؛ بر عثمانلی پادشاهینی ایلك دفعه مملکتلرنده گورن آوروپا خلقی ده اونی مراقلی ، احترامل آلقیشلرله قارشوله‌یورلر ایدی .

آوروپا سیاحتی دونشندن صوکرا شرقده « انشاآت عمومیه » جه ذکر اولونمغه دگر ایشلردن اوله‌رق فرانسز موسیو « لسه‌پس » معرفتیله سویش قنالك (برزخ) آچیلماسی اولدی . آق دکزله عمان دکزینی بحر احمر یولیله برله‌شدیرن ، هندستان ایله آوروپا آراسنده‌کی دکز یولینی قیصالتان بوقنال زمانمزده ملتلر آراسنده‌کی بویوك تجارتلری آندیرماسی یوزندن پك اهمیتلی در .

قوجه‌سی ایمپراطور اوچنجی ناپولیون نامنه قنالك آچیلماسی مراسمنده

بولونان ایمپراطوریچه « اوژه‌نی » استانبوله گلدی ، عثمانلی پادشاهنه اعادهٔ زیارت ایتدی . بو زیارتده ایمپراطوریچه بکلربکی سراینده مسافر ایدلمش ایدی ، اوستریا ایمپراطوری‌ده وارنه‌یولیله استانبوله گلدی .

سلطان عبدالعزیز بو بیوك مسافرلرینه شاهانه اکراملرده بولوندی ، بکقوزچایرنده ایمپراطورك حضورنده اوردی طرفندن مانوره‌لر ، رسم گچیدلر یاپیلدی .

بو تاریخلرده آوروپا ملتلری آراسنده‌کی پولتیقه ایشلرینی ، آلت اوست ایدرجه‌سنه ، دگیشدیره‌جك تأثیرلر گوسترن فرانسه ـ پروسیا حربی چیقدی :

قریم سفرندن صوکرا پروسیا حکومتنك اداره‌سنی باش وکیللك ایله اله آلان « بیسمارق » دانیمارقه مملکتندن « شلوزویغ ـ هولشتاین » ایالتنی قوپاروب پروسیا طوپراغنی « بالطیق دکزی » ساحللرینه طوغری گنیشله‌تدی . ١٨٦٦ تاریخنده اوستریا ایله حربه گیریشدی « صادووا » غلبه‌سیله آلمان حکومتلری اوزرنده پروسیانك نفوذینی آرتدیرمغه باشلادی .

بیسمارقك مقصدی بوتون آلمان حکومتلرینی براداره آلتنده برلشدیرمك ایدی . شارلکن عصرندنبری جرمن قوملره نفوذی گچن اوستریایی بویله صارصنجه نوبت رین بوینده‌کی جنوبی آلمانلری صحابت ایتمکده اولان فرانسه ایمپراطورلغنه گلمش ایدی .

اوصیرالرده اسپانیاده چیقوب اوزایان اختلاللر یوزندن پروسیا قرال خاندانندن بر پرنسك اسپانیا تختنه دعوت اولونماسی فرانسه ایله پروسیا پولتیقه‌سنه بر گرگینلك ویرمش ایدی . قریم سفرندن ،

ایتالیانك اوستریا نفوذندن قورتاریلوب برحکومت آلتنده (یکی ایتالیا حکومتی) طوپلانمسندنبری آوروپا عمومی کیاستلرنده (پولتیقه) نفوذی آرتمش ، سوزی کچر اولمش اولان ایمپراطور اوچنجی ناپولیونك بواسپانیا مسئله‌سنده بر آز یوکسکدن طاورانمه‌سی گوزله‌مکده اولدیغی فرصتی بیسمارقه ویردی ؛ فرانسه‌یه اعلان حرب اولوندی .

فرانسه اوردیسی قریمده ، ایتالیاده ، آفریقاده ، مکسیقاده اون بش یکرمی سنه‌دریاپیلان محاربه‌لر ایله آلیشمش . جسور ، گوزیك عسکرلردن وجوده گلیور ایدی . فقط مارشال مولتکه‌نك نیچه‌سنه‌لردر حاضرله‌مش ، دانیمارقه ، بوهمیا سفرلرنده‌کی تجربه‌لر ایله مهارتی آرتدیرلمش اولان پروسیا اوردیسی انتظامده ، سوق‌الجیش مانوره‌لرنده فرانسه اوردیسندن اوستون ایدی . پروسیا اوردیسنك سفربرلگی داها دوزگون ایدی . عسکری اوقور یازار ایدی ؛ هله آلایلرده‌کی چاووشلر یوروديكی یرلرك خریطه‌لری اللرنده ، اونلری اوقویوب اکلایورلر ایدی .

ایکی منتظم اوردینك چارپشماسنده‌ده معارف (بیلگی) گوز یکلگنه اوستون گلدی . فرانسزلرك حدودی بوینده « لوره‌ن » ایالتنده «سدان» قلعه‌سنده ایمپراطور اوچنجی ناپولیون پروسیا قرالی ویلهلمه (بوگونکی آلمانیا ایمپراطورینك بویوك باباسی) قلیجنی تسلیم ایله اسیر دوشدی . صوکرا « مچ » قلعه‌سنه قاپانان فرانسه اوردیلرینك باش قوماندانی مارشال « بازه‌ن » آلمانیا اوردیسنه تسلیم سلاح ایتدی . پروسیا اوردیلرینه آرتق پارس یولی آچیلمش اولویور ایدی .

بوغلبه پروسیا قرالینی بوتون آلمانیا مملکتلرینك ایمپراطوری

یاپیور ؛ فرانسه‌ده صوڭ اوچنجی جمهوریت قورولیور ایدی . آلمانیایی براپمراطورلق آلتنده برلەشدیرن « بیسمارق » فرانسزلرك النـدن « آلساس ـ لورەن » ایالتلرینی آلدی ؛ فرانسزلردن ٥ میلیار فرانقده تضمینات حربیه ایستیور ایدی . (١٨٧٠ - ١٨٧١) م

فرانسزلر برسنه‌ یچمه‌دن بوبورجی اوده‌دیلر ، دشمنلرینك عسكرینی مملکتلرندن چیقارتدیلر . قرق سنه‌درده آلساس ـ لوره‌نی اونوتمادیلر .
آرقه‌سنی براقماز برچالیشمه ایله اوردیلرینی دوزلتدیلر ؛ کندیلرینه برواراق ویردیلر . یورولمادیلر ، ییقمادیلر . حالاده اوسودا ایله چالیشیورلر .

محاربه‌ده آلت دوشن برملتك یکی‌یه آیاقلانمه‌سی ، دیرله‌سی ناصل اولدیغنه اورنك کوستردیلر .

آوروپاده بر « آلمانیا ایمپراطورلغی » میدانه کلمه‌سی عمومی پولتیقه‌نك گیدیشنی ده‌گیشدیردی . پروسیانك بویومه‌سنه کوز یومان روسیه یرندن قیلدانمغه باشلادی . پارس معاهده‌سنده قره دکزده حرب گمیسی بولوندیرمغی اوکا یساق ایدن بندك قالدیرلماسنی دولتلردن طلب ایتدی ؛ کیمسه اولماز دیه‌مه‌دی . اوده قاره دکزده دوناغـا یاپمغه باشلادی .

⁂

سلطان عبدالعزیز سلطنتنك ، بومهم وقعه‌لره تصادف ایدن سنه‌لرنده عثمانلیلر آراسنده فکرجه اویانق باش گوستریور ایدی . فرانسه‌ده تحصیل کورن ، باب عالی ترجمه اوطه‌سنده یتشن کنجلر

عالمك گيديشنى داها آچيق بر گوزله گوروب اڭلايورلر ايدى . اونلرى حكومتى پادشاهلرك واريثلى اولانلرى، حكومت آدملرينك اڭلايشليلرى اداره ايدرلر ايدى . ايش باشـنه هنوز گلهمينلردن عقللى ، واريشلى گنجلردنده مملكت اداره‌سنى گورر، اڭلار اولانلر پيدا اولويور ايدى .

سلطان محمود زماننده مطبعهٔ عامره‌ده حكومت طرفندن « تقويم وقايع » رسمى غزته‌سى نشر اولونمغه باشلامش ايدى . سلطان عبدالمجيد زماننده غير رسمى اوله‌رق برده « روزنامهٔ جريدهٔ حوادث » غزته‌سى چيقدى . بونى چيقاران « چرچيل » آدلى عثمانلى محبى بر انكليز ايدى .

پارسـده تحصيل گورمش ، آچيق فكرلى بر گنج ده استانبولده دونشده « تصوير افكار » نامنده بر تورك غزته‌سى باصمغه باشلادى . وطنداشلرى آراسنه يڭى فكرلر ياىمق ايسته‌ين بو گنج شناسى افندى ايدى .

عالى پاشـالر ، فؤاد پاشـالر زماننده مصر اوزرنده باب عالينك نفوذى آرتمغله برابر والى اسماعيل پاشـا خديولك عنوانى ، صوڭرا « مصر خديولگى » نك كندى اولادلرينه انتقـال فرمانى سـلطان عبدالعزيزدن آلمغه يول بولمش ايدى .

وراثت اصولنك دگيشمه‌سى مصطفى فاضـل پاشـانى خديولك حقندن دوشوريور ايدى . بو آليش وريشدن پك منفعل اولدى .

عالى پاشـانك اداره‌سنى بگنمه‌ين آچيق فكرلى ، حرارتلى قفالى گنجلردن بعضيلرى مملكتده اصلاحات طلب ايتمك مقصـديله گيزلى برجمعيت قورمغه قالقيشـمشلر ايدى . « يڭى عثمانليلر » ك بوطوپراقده ايلك تخمنى آتان بو جمعيتدر .

اوزمانك « امنیت عمومیه مدیری » دینك اولان ضبطیه ناظری حسنی پاشا بوگیزلی جمعیتك ایزینی بوله‌بیلدی . ضبطیه الندن یقانی قورتارانلر اون طوقوزنجی عصرك حریت فکرلرینه یاناقلق ایدن پارسه قاچدیلر .

مصطفی فاضل پاشا بریاندن خدیولك حقنك اوندن قوپارلدینی اوجنی آلمق ، بریاندن‌ده حکومتك بکنیلمه‌ین گیدیشنده اصلاحات لزومنی کوسترمك املیله لوندره‌ده ، پارسده بولونان گنجلری حمایه ایتدی . یبانجی مملکتلرده پاشامه‌لرینه معاونتده بولونیور ایدی .

« حریت » غزته‌سنی یازان « یکی عثمانلیلر » ك ایلری گلنلری خرابات صاحبی ضیا پاشا ، وطنی یازان محمد نامق کمال بك ، سلطان مرادی آتیلدینی زنداندن قاچیرمغه چالیشان علی سعاوی افندی ایدی . بونلرك آوروپاده‌کی نشریاتی « شخصیات » دن تمامیله قورتوله‌مادی اما آوروپاده‌کی سربست ، انتظاملی اداره‌لرك ، انسانلره باغشلانان حریت فکرلرینك بزم آرامزه ، قفامزه گیرمسنه‌ده بویوك خدمتلری اولویور ایدی .

عالی پاشا مصطفی فاضل پاشانی نهایت استانبوله دونمکه راضی ایتدی . عودتنده مالیه ناظرلغی بیله طرف شاهانه‌دن اوکا توجیه اولونمش ایدی .

فرانسه — پروسیا حربنده ایمپراطورك دوشمه‌سندن صوکرا آلمان اوردیلری پارسی محاصره‌یه کلمشلر ایدی . پای تختی مدافعه‌ده پارسلیلرك کوستردکلری غیرت هروقت بگنیله‌جك ، مدح اولونه‌جق وطنپرورلکلردندر . پارسده محصور قالان عثمانلی گنجلری‌ده سپر

قازوب قالديرمه‌ده يارسليلرله اموز اوموزه چاليشديلر . انسان وطن طوپراغنه دشمن آياغی باصديرمامق ايچون ناصل فداكارلق گرکديگنه اورنك آلديلر ، اورنك گوستر‌ديلر .

مصطفی فاضيلك استانبوله عودت ايتمه‌سی ، پارسده « قومون » اختلالينك چيقماسی « يکی عثمانلی » لرك پارسده‌كی اورنك اوجاغنی صارسيور ايدی . ضيا ايله كمال‌ده استانبوله دونديلر . صدراعظم متصرفلقله ضيا پاشانی اماسيه‌يه كمال بگی گليبولی‌يه مأمور ايتدی؛ اونلری صوصديرمق ايسته‌يور ايدی .

اون اوچنجی هجرت ، اون طوقوزنجی ميلاد عصرينك الك بويوك عثمانلی شاعری . وطن محبتنده الك ايلری گيدن يکی عثمانليسی اولان نامق كماله حكومت ديوانخانه‌سندن چوق مطبوعات صحيفه‌لری خوش گليور . ياقيشيور ايدی .

دنيالر كبی گنيش اولان پارلاق خيالاتنده اونك طابديغی « حريت هيكلی » ، پراديليشلك گوگلنه ويرديگی بوتون طويغولردن چيقان سودا « وطن محبتی » اولان بو گنج شاعر تصور افكارده ، عبرتده يازديغی مقاله‌لر ايله وطنداشلرينی اوياندير‌مغه ، طويغولرينی اوياندير‌ديغی گوكللرده‌ده « وطن محبتی » نی القا ايتمگه چاليشيور ايدی .

يتشديگی زمانك عثمانلی ادبياتی سامی پاشالر ، كامل پاشالر ، كنعان بكلرك يازدقلری كبی طولامه براصولده يازيلور ؛ خلقك اكلامق امكانی يوق ، خصوصی برلسان حكمنده ايدی . شناسينك پارلامغه باشلاديغی بوزنجيرله‌مه‌لری بوتون بوتونه قيردی . سوزلرده‌ده ، اوكا مخصوص ، باشقه برديريلك ويردی . سويله‌دكلرينی خلق اكلايور ،

طویویور ایدی . بوطویغولر عثمانلی طوپراغینه « مشروطیت » تخملری
سرپیور ایدی .

عثمانلی لسانك تاریخه طوقونن بودگیشمه‌سندن بحث اولونورکن
یکرمی سنه اول ویانه سفیری اولان سعدالله پاشایی اونوتمامليدر .
یازیق که او ، نشریات ایله اوغراشمادی ؛ فقط پاریس سرگیسی حقنده
یازمش اولدیغی ـ ابوالضیانك نمونهٔ ادبیاتنده نشر اولونان ـ برمقاله
یالڭز حریت عاشقلغنده اونك نه آتشلی فکرلر بسله‌دیکنی گوسترمکله
قالماز ؛ افاده‌ده‌کی پارلاقلق ، معناده‌کی جانلیلق بوگون بیله ادبیلرمزه
اوقادار یازه‌بیلمکه هوسله‌ندیره‌جك برمرتبه‌ده اولدیغی گورولور .

شناسینك تملی آتدیغی ، نامق کمالك قاپلامه‌سنی برله‌شدیروب
جاتیسنی قوردیغی « یڭی ادبیات » مکتبنك یتشدیردیکی فکری پارلاق
طویغوسی درین افاده‌سی ظریف اك ایلری کلن شاعری ده عبدالحق
حامد اولدی .

نامق کمال ادبیاتی عثمانلیلق عالمنده دیرلتیور ؛ عبدالحق حامد اودیریلن
ادبیاته غرب مدنیتکنه مخصوص ظریف برلباس گیدیریور ایدی .

بومکتبك بزده شرقلی برچلبی نزاهتیله یازان برشاگردی ده
ابوالضیا توفیق در . ادبی برسالنامه اولان « حدیقه » سی ایله
« اجل قضا » آدلی تیاترو نامه‌سی بونزاهتلی افاده‌لرك اورنكلرندندر .
رجائی زاده اکرم بك‌ده نثرده اولسون ، شعرده اولسون رقتلی
برفکره ترجمان اولان اثرلریله بومکتبده گندیسنی طانیتدیرمش ،
صوڭرالری مکتب ملکیه‌ده‌کی درسلریله کمال مکتب ادبنك یڭی بر
شعبه‌سنی یاپان صوڭراکی نسل گنجلرینه معلملك ایتمشدر . احمد مدحت

افندی‌ده خلقك اكلایه‌بیله‌جكی داها آچیق افاده‌لر ایله صوڭرالری كتبخانه‌لر طولدیره‌جق اثرلرینك ایلكی اولان « لطائف روایات » ایله بزده رومانجیلق صنعتنه یول آچمش ، « خواجهٔ اول » ادلی مختصر علمی بر رساله ایله ده مكتب رحله‌لرنده اوطورمغه یاشلری مساعد اولمیانلره ریاضی فنلرینك فائده‌سنی اكلاتمغه چالیشمشدر .

بزده اهالی طرفندن معارف عمومیه‌یه خدمت ایچون ایدیلان ایلك تشبث « جمعیت اسلامیه » نامنده اهلیتلی ، حمیتلی آدملردن بر هیئتك تشكلی اولمش ایدی . جمعیت بر آرالق « مجموعهٔ فنون » عنوانلی علمی ، فنی بر رسالهٔ موقوته نشر ایتدی . بو فكر اویاندیغی زمانلرده ایدی كه جمعیت اسلامیه بزده یاپیلمش ایلك خصوصی مكتب اوله‌رق « دارالشفقه » یی وجوده گتوردی .

⁂

فرانسه ـ پروسیا محاربه‌سندن صوڭرا عالمك گیدیشی دگیشدی ، عثمانلی عالمنده ده ایشلر دگیشوردی . آوروپایه سیاحت همایوندن صوڭرا فؤاد پاشا خسته‌لنمش ، تبدیل هوایه گیتمش اولدیغی فرانسه‌نك « نیس » بلده‌سنده اولمش ایدی . سلطان محمود رجالندن كچه‌جی زاده عزت ملانك اوغلیدر . سلطان محمودك تأسیس ایتدیكی عثمانلی طب مكتبندن یتشمش ، لسان آشنا اولان بو گنج ، طبیب قائممقامی ایكن ، خارجیه دائره‌سنه آلینوب مسلكی دگیشدیرلمشدر . فؤاد افندی سفارتلرده ، یونانستان حدودیله جبل لبنانده قومیسرلك خدمتلرنده گوستردیكی كیاستله ، اهلیتله باب عالیجه ، آوروپاجه

طانمش ایدی . سلطان عبدالعزیز زماننك الك بارلاق خارجیه ناظری، صدراعظمی اولدی . بر آرالق یاور اکرم عنوانیله سرعسکرلکده کلدی . حسین عونی پاشا اوردی ایشلرنده سرعسکر قائممقاملغی ایله اوکا یاردیم ایدییور ایدی .

قوجه رشید پاشا مکتبنك ـ استادلرینه رقیب اوله‌جق قادار ممتاز ـ یتشدیردیکی حکومت آدملرینك بری فؤاد پاشا ، بری ده عالی پاشادر .

آلمانیا ـ فرانسه محاربه‌سندن برسنه صوكراده عالی پاشا اولدی . باب‌عالی آرتق اوکسوز قالیور ایدی .

عالی‌پاشا مصر چارشیلی ، آصلی بروسه‌لی اولان علی رضا افندی نامنده معتبر برتاجرك اوغلیدر . بعضی صاتیجی رسومی‌ایله کلوری اولان « باغچه قپوسی » نك قاپوجی باشیلغی قازانجلی برپایه اوله‌رق سلطان محمود زماننده اوکا ویرلمش ایدی . عالی پاشانك معارضلری، وقتیله باباسنه ویریلان بوپایه‌یی تأویل ایدوب ، « قاپوجی اوغلی » دی‌یه صوغوق‌نکته‌لر ایله عقللری‌صیرا اونك دکرینی دوشورمك‌ایسته‌مشلر قاپوجی اوغلی اولمق عیب برشی اولمادیغنك فرقنه ، وارمق ، ظاهر ایشلرینه کلمه‌مش ایدی .

استانبولده « مکتب عرفان » آدلی تك بررشدیه‌نك بولوندیغی زمانلر عباره اوقویوب معناسنی اکلامامق ، خطاطلغه چالیشوب املا بیلمامك ،

« عربی وفارسی ایله سوزم شیر وشکر ! »

مصراعنك وصف ایتدیکی عربی ایله فارسی قواعدینی ازبرله‌یوب

احتیاجنه گرکور قوتلی بززهلی دونانمانك وجوده گلمسنه صرف اولوندی . فقط بکلربکی ، بکقوز ، ییلدیز قصرلری ، چراغان سرایلری کبی شاهانه بنالرده بو پاره‌نك بر چوغنی ییدی . عبدالعزیز کبز یرادیلیشلی بر پادشاه ایدی . شرقده بویوکلرك اسکی توره‌لرندن اولان جومردلکی التفاتنه لایق کوردکلرینه احسان صاچمنی‌ده اسراف مرتبه‌سنه چیقارمش ایدی .

طونا ولایتندن بغداد والیلکنه کوندریلن مدحت پاشا بر آره‌لق صدراعظملغه کتورلدی اما ، زمانك کیدیشی اونی اومقامده چوق یاشاتمدی . صدراعظملرصیق دکیشمك موده اولدی ؛ بر دوزی‌یه طوتولور بولتیقه قالمادی .

استانبولده روسیه نفوذی آرتدقجه آرتیور ، سفیر جنرال « ایغناتیه‌ف » فراستلی چالیشقان ، واریشلی بر پولتیقه آدمی اولدیغندن ایکنجی دفعه صدارته کتوریلن محمود ندیمی آووجی ایچنده اوینانه‌جق پادشاهك بیله احترازله قاریشق التفاتلرینه اوغرامق مرتبه‌لرده بونفوذ ایلرولەیور ایدی .

اولجه آوروپاده‌کی نشریاتی براقوب استانبوله دونمش اولان یکی عثمانلیلرك جمعیتی بوتون بوتونه سونمه‌دی اما ، مصطفی فاضل پاشانك اولمه‌سیله اونلری قورویان آلتون قابلی چلیك برالك اورته‌دن قالقماسی اونلری خیلی صارصمش ایدی . شورای دولت رئیسلکنه کلن مدحت پاشا ، سرعسکر حسین عونی پاشا کبی حکومت آدملری یکیلك ، اصلاحات فکرنده بولونانلری ال آلتندن قورومقده قصور ایتمه‌یورلر ایدی . ایشك بك ایلری‌یه کیتمه‌سنه موقعلری مساعد دکل ایدی .

گوللى آغوتك كديك پاشاده قورديغى « عثمانلى تياتروسى » آچيق فكرلى ، حميتلى گنجلرك ياردىملريله استانبولده تياترو جيلغى بياغى ايلرى گوتورمش ايدى . اجنبى عادتلرينه گوره يازلمش تياترولرك توركجه‌يه ترجمه اولونانلرندن ماعدا بزم يتشـديشمزه ، عادتلرمزه اويار زواللى چوجق ، ايواه ، اجل قضا كبى اويونلر ايله خلقك فكرينى آچمقده تربيه‌سنه خدمتده قصور ايدلمه‌يور ايدى . هـله نامق كمالك يازديغى « سلستره ـ ياخود ـ وطن » اويونى عثمانليلر آره‌سنده وطن طويغولرينى اوياندريه‌يور ايدى .

« ياشاسون وطن ! » نعره‌لرى ، آلقيشلرى ايله تياتروبى صارصان ، وطن اويوننك پارلاق بر صورتده ويرلديكى بر گيجه‌ده وطنى يازان نامق كمال تياتروده توقيف اولوندى ؛ قبريس آطه‌سنده « ماغوسا » زنداننه سورولدى . احمد مدحت افندى ايله ابوالضيا توفيق بك‌ده ردوس آطه‌سنه سورولمشلر ايدى . وطن اويوننى او گيجه سير ايدنلر آراسنده وكلادن برچوقلرى ، مدحت پاشاده وار ايدى .

درسخانه‌لر برملتك چوجقلرينى ناصل تربيه ايدرلرسه تياترولرده ـ اما اويونلرى ايى يازلمق شرطيله ـ خلقك بوش زمانلرنده اگلنه‌رك گوره‌جگى اوزنكلرله تربيه‌سنه خدمت ايدرلر .

كمالك وطنى تياترودن ، كنديسنى استانبولدن قالديران بو وقعه‌دن صوڭرا عثمانلى تياتروسنك بلى بوكولدى . دورت بش سنه صوڭراده احمد مدحت افنديىنك « اوزدنلر ـ چركسلر » ى ايله قابوسى قاپانان ، جانيسى ييقيلان او تياترو يازيق‌كه ، بوگونه قادار يرينى باشقه‌سى طوناماياجق ، پرپريشانلغه اوغرادى ، گيتدى .

عبدالعزیز زمان سلطنتك صوكلرنده هرسكده چیقان عصیان ، عثمانلیلغی قارلوجه معاهده‌سندن ، قاینارجه معاهده‌سندن داها چوق صارصه‌جق وقوعاتك باشلانغجی اولدی .

طیش یوزندن باقیلنجه بوعصیان ویرکی چوقلغندن ، خرستیانلرك چفتجیلکله مملکت اعیانی النده خربالانمه‌سندن ، حکومت اداره‌سنك یولسزلغندن ایلری کلدی .

سلاو عرقندن اولانلری برلشدیرمك فکرلری ایله « موسقووا » ده قورولان « سلاولرك برلشمه‌لری » جمعیتنك « پروپاغاندا » سی هرسك عصیاننك گیت گیده بوسنه‌یه ، صربستانله قاره طاغه ، نهایت طونا ولایتنده‌کی بولغارلره قادار سرایت ایتمه‌سنه سبب اولدی .

انکار ایتمه‌ملی که بونده عثمانلی حکومتنك‌ده بویوك بر پایی وار ایدی . قباحتك باشلیجه‌سی ، اوزمان ایچون هیچ دکلسه روم ایلنده‌کی ولایتلری اولسون حقیله اداره ایده‌جك مأمورلر یتشدیرلمه‌مسیدر . برولایتی اداره ایدن مأمورلر ، اونلره وظیفه‌لرینی طانیتدیره‌جق معلوماتده اداره ایتمك ایسته‌دکاری ، اهالینك ایلری کلنلرندن آشاغی قالورلر ایسه وای اوحکومتك حالنه !

هرسك اختلالنك ابتدالرنده حکومت جانلی طاورانه‌مادی . هرسکده‌کی شکایتلرك ، عصیانلرك آرقه‌سنده روسیه دولتی طوران ـ برسلاو مسئله‌سنك آچیلماسنه ؛ ولك آیاق اوله‌جغنی تماملیه کسدیره‌جك برقفا ، اوعصیانی هنوز یرلشمه‌دن کوکندن قوپاروب آته‌جق چلیك بیلیلی برال بولونه‌مادی .

هرسکه ایلك اوکجه لزومی قادار عسکر کوندرلمه‌دی . صدراعظم

بولونان مشیر اسعدپاشا ایی یوركلی تربیه‌لی بر عسكر ایدی اما پولتیقه ایشلرینی ایی اكلار چیقمادی .

عصیان گیت گیده بوسنه‌یه‌ده سرایت ایتدی . سلاو قومیته‌لری یالگز یاره ایله دكل ، گوندردكلری گوكلیلر ایله‌ده عاصیلره ال آلتندن یاردیم ایدییورلردی . بر آرالق گوستریلن شدتلر ، صاواشلرله هرسك عاصیلری صیقیشدیرلدی . اوستریا خارجیه ناظری قونت آندراشی بر اصلاحات لایحه‌سی النده اورته‌یه آتیلدی ؛ باب عالی‌یی عاصیلر ایله « متاركه » قبولنه‌زورله‌دی .

محمود ندیم پاشانك پولتیقه ایشلرنده مشاوری صاییله‌جق قادار اعتمادینی قازانان جنرال ایغناتیه‌ف اوروپایه اولان بورجلرمزك یاری فائضنی كسمك كبی باب عالی‌یه تهلكه‌لی بر یول طوتدیرمق دوستلغنده بولونمش ایدی . ملتلر آراسنده‌كی یاره آلیش ویریشنده « اعلان افلاس » معناسنه گلن بو تشبث آوروپاده افكار عمومیه‌یی علیهمزده چه‌ویردی . بونكله دولتك پولتیقه‌سی بك زصارصیلیور ایدی .

عثمانلی افكار عمومیه‌سنی قورقوتمغه ، دوشوندورمكه باشلایان بو گیدیش مدحت پاشالر ، حسین عونی پاشالر كبی ایشلرك طوتمنی فنا گورن ، بگه‌نمه‌ین حكومت آدملرینك ال آلتندن بسیله‌مه‌سیله‌استانبولده صوفته‌لرك (مدرسه طلبه‌سی) آیاقلانمه‌سنه قادار ایشی آزدیرییور ایدی .

یوروودیگی یرلرده قورقو ایزلری براقان بوطلبه نمایشلری محمود ندیمی یرندن دوشورییور ، مترجم محمدرشدی پاشانی صدارته چیقاریور ایدی . هیئت وكلا وقتیله خنكار امامه‌سنده بولونان

خیرالله افندینك شیخ اسلاملغی ، مدحت پاشانك شورای دولت رئیسلکی ، حسین عونی پاشانك سرعسکرلکی ، راشد پاشانك خارجیه ناظرلغی ایله تشکیل اولوندی .

سوریه‌دن ، بشنجی اوردیدن ؛ آناطولیدن ، دردنجی اوردیدن آلایلر کتوردیلوب روم‌ایلنه ، بوسنه‌یه سوق اولونیور ، صربلیلرك باش قوسترمك اماره‌لری بلوره‌ن عصیانلرینه قارشی‌ده احتیاطلی طاورانمق ایسته‌نیلیوردی .

بوسنه — هرسك عصیانی اوستریا ایله روسیه آراسنده برپولتیقه چکیشمه‌سی صورتنه گیرمش ایدی . روسیه دولتی صربلیلرله بوشناقلر آراسنده‌کی عرق برلکنی اورته‌یه سورمش ، صربلیلری صاوا نهرینك جنوبی حوضنده قوروله‌جق بر « سلاو حکومتی » خیاللریله آیارتیور ایدی .

بروننك اوجنده بویله برحکومتك میدانه کلمه‌سی — تبعه‌سنك برچوغی سلاو عرقندن اولان — آوستریانك هیچ ده ایشنه کلیور؛ اوده بوشناقلری کندی طرفنه میل ایتدیره‌جك ، روسیه‌نك بالقان آطه‌بکزرنده اوزانمق ایستدیکی قولی قیره‌جق تدبیرلر آراشدیریور ایدی . بونك ایکیسی‌ده عثمانلینك ضررینه ایدی .

بوگیدیشلر ، طوتملر عثمانلی پای‌تختنی هیجانلی برحاله کتورمش ، شکایت صدالری هنوز ایشدلمه‌یورایسه ده شکایت قوقولری حس اولونمغه باشلامش ایدی .

مدحت پاشانك گنیش ، سوروکلی یولده اصلاحات تکلیفنه پادشاهك یاناشمیه‌جغندن حذر ایتمه‌سی ، وقتیله پادشاهك غضبنه اوغرایه‌رق

صدارتدن آتیلوب مملکتی اولان اسپارطه‌یه حقارتله قوغولمه‌سندن حسین عونی پاشانك گوگلنده یرطوتان کین حسلرینك مملکتك یکیلمگنه، دیریلمگنه، قورتارلمسنه باغلادیغی املاره قاتیلماسی نهایت برکیجه قرا گلغنده پاشا لیماننده‌کی یالیسنده قوروولان گیزلی بروکلا عصیانی حاضرلادی.

حلقك مدحت پاشایه امنیتی، عسکرك حسین عونی پاشایه اطاعتی واردی. اوکا گووه‌ندیلر. عبدالمجیدك بویوك اوغلی ولی عهد شهزاده مراد افندی‌یی برکیجه بشکطاش سراینده‌کی دائره‌سندن قالدیروب سرعسکر قپوسنه (حربیه نظارتی) گوتوردیلر.

اورایه رجالدن، عسکر امراسندن، علمادن، خرستیان روحانی مأمورلرندن اهالیدن طوپلانان برهیئت طرفندن عثمانلی ملتی نامنه بشنجی سلطان مراده بیعت اولنیور؛ شفق آتارکن، هرطرفی عسکرله قوشادلمش طولمه‌باغچه سراینه گوندریلن خاصه‌اوردی همایون‌قوماندانی ردیف پاشاده، قیزلر آغاسی دلالتیله، عبدالعزیز خانك پادشاهلقدن خلع اولوندیغنی خبر ویریور؛ یکی پادشاهك اراده‌سی ایله اونی آلوب، برتبدیل قایغی ایچنده، طوپ قپو سراینه گوتوریور ایدی.

***

سلطان عبدالعزیز عثمانلی خاندانده آدلری صایلان پادشاهلر آراسنده کندیسنه یرطوتانلردندر.

یاقیشیقلی، هیبتلی برپادشاهدی. اوتوز، اوتوز بش یاشلرنده سیماسنه یراشان طوبلی قاره صقالی، ایری شاهانه کوزلری ایله باباسی

محمودی آندیرر حلاوتلی برارکلك گوزلی ایدی . پك تیز آغارمش ، کسیمی بچیمی ـ غربلیلرکده تقلید ایده کلدکاری ـ عرب صقالی‌نك آزاوزاتدیغی چهره‌ایله قرقبش یاشلرنده‌ده یاشلی گوزلی برارکلك‌ایدی.
همان همان « کبر » دینه‌جك مرتبه‌ده وقاری ، عزت نفسی واردی. کوکلی ـ اوکا اسناد اولونان خانگی « زله » لری اونوتدیره‌جق قادار ـ پاك ایدی . بوکوکل پاکلگنه ارککاره هله پادشاهلره گرکن علوجنابی ، کین طوتمامغی ، مملکتی بویوك کورمك سوداسنی قاتمغی‌ده اونوتمامليدر .

اوردی‌یی سومك عثمانلی دکزلرینه کرکور بردونانما ایله افتخار ایتمك اوکا فاتح کبی ، یاووز کبی ، سلطان محمود کبی آتالردن قالمش بر برادیلیش میراثی ایدی . عثمانلیلر طونا یالیلرنده ، بالقان اتکلرنده ، قارصك چیلدر ، ارضرومك یاسین اوواریرنده ایکی‌عصرلق دشمنلرینه اونك یتشدیردیکی اوردی ایله قارشی طورمغه چالیشدیلر .

فؤاد پاشالر ، عالی پاشالرکبی قوجه رشید پاشا مکتبنك الك کزیده شاکردلری اولان حکومت آدملرینی دیکله‌مك ، طوتدقلری یولده اونلری ارقه‌له‌مق مزیتلری عبدالعزیزك پادشاهلق وظیفه‌سنی‌دها اکلامش بیلور اولدیغنی کوستررر .

سلطنتنك بش التی سنه‌لك صوك زمانلرنده محمود ندیم پاشا کبی بولوندیغی موقعك ایشنی کورمکه دکل ، اکلامغه بیله اهلیتی اولمایان بر وزیره ال ویرمك طالعسزلکی اونك پارلاق کونلرینی قارارتماسه ایدی ؛ ایکیسی‌ده وطنك بویوکلکنه ، ملتك سعادتنه کوکل باغلامش اوایشی باشاره‌بیله‌جك یرادیلیشلی مدحت پاشا ایله حسین عونی پاشا

ـ برنجيسى مدنى جسارتده بر آز دهـا طيانقلى ، ايكنجيسى وطن ايشلرينه كين حسابلرنى قائمه‌ده بر آز داها بيگانه اولسه‌ده ـ خلعى دوشونمه‌دن اوگجه اونى وظيفه‌يه دعوتده فواد پاشـالر ، عالى پاشالر قادار بجركلى اولسـه‌لر ايدى ؛ احتمال عثمانلى ملتى اوتوز بش سـنه سوورن بر فلا كته اوغرامقدن قورتولور ايدى .

هله روسيه محاربه‌سنده عبدالعزيز صاغ قالسه‌ده تختنده بولونسه او اركك يوركلى پادشاهك‌مقرى سراى دگل ، سرايى محاربه‌ايديلن يرلرده اوتاق همايونى اوله‌جغنده شبهه يوق ايدى .

باشنه گلن طالعسزلكى او حقارت كبى آلدى . حقارته تحملى پراديلشده‌كى بوبوكلكنه ياقيشديرمادى . الك صوك اوطوراغى اولان اورته كويده‌كى فرعيه سراينده كندى اليله جانى حقه ويردى .

عثمانلى پادشاهلرنده انتحار ايله اولن ايكى پادشاهدر . برى يلديرم بايزيد ايدى ؛ ايكنجيسى‌ده سلطان محمود اوغلى عبدالعزيز اولدى . باباسنك ديوان يولنده‌كى تربه‌سنده ياتار .

بشنجى سلطان مرادك پادشاهلغى

١٣٩٣ — ده اوچ آى

سلطان مراد جلوسنى باب عالى‌يه بيلديرن خط همايونده « عموم تبعه‌نك سعادتنى تأمين ايده‌جك ' زمانك احتياجنه‌اويه‌جق » صورتده قانونلر مذاكره ايدلمه‌سنى فرمان ايديور ايدى .

بش آلتی آیدر سورن هرسك ـ بوسنه عصیانی ، صربلیلرك حرب حاضرلقلری ، طونا ولایتنده‌كی بولغارلرك شماریق ، كوبلی ، قبا اختلاللریله خلق هیجان ایچنده ایدی .

یڭی جلوس آردنجه غزته‌لر ـ او كونلره‌دك بزده امثالی كورولمه‌مش صورتده ـ سربست ، حرارتلی مقاله‌لر یازمغه باشلادیلر . هیجانلی طویغولرك ، حریت هوسلرینك طامارلرده قایناتدیغی قانلرك جولانی ایله سربست اولمغه صوصایان خلقك كوڭلنه بو نشریات امید نجات صولری سرپیور ایدی .

مذهب آیریلغی آرتق بر عرقی اوته كندن آییره‌مایان بوتون عثمانلیلر هوسله ، سونچله آچیلان كوڭلی بایراقلری آلتنه طوپلانیور ؛ صربلیلره حدینی بیلدیرمك ، وطنك شرفنی قورومق ایچون طاوول ایله ، زورنا ایله دوكونه كیدر كبی بلغراد یولنی طوتمش ، صاواشه طوغری قوشوب یوریورلر ایدی .

سلطان عبدالعزیز جانلی ، قانلی بر عثمان اوغلی ایدی . شاهانه سرایلردن طوپ قاپو ویرانه‌لرینه آتیلماسی او بویوك یوركلی پادشاهك عزت نفسنه طوقوندی ، عقلنی صارصدی .

سلطان مراده یازدیغی ـ تاریخلره كچه‌جك ـ مشهور نامه‌ده آل عثمان تختنی عبدالمجید خاندانه تبریك ایدیور ، ، بولوندیغی مضیق اضطرابدن قورتاریلوب ، مناسب بر محله نقلنی عتبهٔ ملوكانه‌دن استرحام ایلیور ایدی .

اورته كویده چراغان سراینك یاننده شهزاده‌لره ، سلطانلره

مخصوص یاپیلمش دائره‌لردن « فرعیه » دائره‌سنه عائله‌سیله برلکده کچمه‌سنه پادشاه اذن ویردی .

باشنه کلن فلاکت او بجه‌او قادار آغیر ایدی که فرعیه‌سرایی دکل، دنیالر بیله اوکا طار کلیوردی . بویله‌یاشامغه اولومی ترجیح ایتدی . صقالنی دوزلتمك ایچون والده‌سلطاندن آلدیغی بر مقراص ایله قوللرینك شاه طمارلرینی قوپاردی . آقان قانلر ایله - قباحتی وارسه بیله - تمیزله‌دی کیتدی .

اوچنجی ناپولیون « سدان » ده قیلجنی پروسیا قرالی ویلهلمه تسلیم ایتدیکنی اوکا خبر ویرن انکلتره سفرینه « اوآدمده هیچ ارککلك یوقمی ایدی ؛ بو عار آلتنده ناصل یاشایور ؟ » دیدیکی مشهوردر . عبدالعزیزده ارککلك وار ایدی . تختدن ایندیرلمك عاری آلتنده یاشایه‌مادی .

خلعدن بر هفته صوکرا اولان بو آجیقلی اولومك ایرتسی هفته‌سنده‌ده چرکس حسن ، حسین عونی پاشایی اولدوردی .

قول آغاسی حسن بك مکتب حربیه‌دن چیقدیغی سنه بغداده (آلتنجی اوردی) کیتمك ایچون — او زمانلر اوردیجه اصولدن اولدیغی اوزره — بردن یوزباشیلق رتبه‌سنی قازانمش ایدی . سلطان عبدالعزیزك یك کوزده‌لرندن اولان برقادین اونك قیز قرانداشی ایدی . یوزباشیلغی آلمشکن اوسایه‌ده استانبولده آلیقونولدی . برسنه‌ده قول آغالغی بیله یقالامش اولان بو کنج ضابط سرعسکردن اوردیسنه کیتمك امرینی آلمش ایدی .

افندیسنك خامنی ، انتحارینی کورمکله حسین عونی پاشایه بك درین بركین باغلایان حسن براقشام طاوشان طاشنده مدحت پاشا قوناغنده قورولان وکلا مجلسنه طالدی . « طاورانمه سرعسکر ! » دییه الندهکی طبانجهنك چکدیکی قورشونیله حسین عونی پاشایی اولدوردی . بوکورلتیده خارجیه ناظری زواللی راشد پاشاده برقضایه اوغرادی کیتدی .

قاتلك مدحت پاشایه « پاشا قورقه ، سن ملت باباسیسك ، سکا قیمنه الم وارماز ! » دیمسنه باقیلورسه اونك قاتللکی پولتیقه جنایتندن زیاده افندی اوجی آلمق ، کندی حسابنی کورمك ایدی . فقط زواللی بیلمیور ایدیکه حسین عونییی خرجهمق ایله برسنه صوکرا طونا یالیلرنده ، بالقان اتکلرنده وارلغمزه کوز دیکن مروتسز بر دشمنه قارشی طورهجق عثمانلی اوردیسنی اهلیتلی برسرداردن محروم ایدییور ایدی .

چرکس حسن بو جنایتی ایشلهدیکی یردن چیقارکن اورادە بولونان نوبتجی عسکرلردن آلدیغی سونکی یارهلرینك وجعیله جان ویرمش ایدی . ایرتسی صباح بایزید میداننده طار آغاجنه اولو جسدی آصیلدی .

مکتب حربیهده ، ناظر میرلوا سلیمان پاشا طرفندن ، سچیلوب کوندرلمش بر مسلح شاکردان بلوکنك محافظهسی آلتنه کیرمش اولان سرایده یاتدیغی اوطهدن برکیجه قرانلغنده چالینورجهسنه قالدیریلوب تخته چیقارلماسی سلطان مرادك سینیرلرینه آجی تأثیرلر یاپمشدی . جلوسندن برهفته صوکرا عمجهسینك انتحاری ، آرادن چوق

بگجه‌دن حسین عونی پاشانك قتلی كبی آجیقلی وقعه‌لر اونك بیاغی عقلنه طوقوندی .

وكلا جمعه سلاملقلرنده پادشاهی قاپه‌لی آرابه ایچنده چیقارمغه مجبور اولدیلر . بویله قاریشق برزمانده ویره پادشاه دگیشدیرمگی موافق بولمایورلر ایدی . عقلنی غائب ایدن پادشاهی تختده آلیقویمقمی ، یوقسه اونی ایندیروب یرینه قرنداشی شهزاده حمید افندی‌یی چیقارمقمی داها مناسب اوله‌جغنده برچوق زمان تردد ایتدیلر .

نهایت مدحت پاشا شهزاده عبدالحمید افندیدن پادشاه اولنجه « قانون اساسی » اعلان ایده‌جگنه سوز آلدی . ویریلن فتوی ایله « جنون مطبق » دینیلن خسته‌لكله معلول دوشن امیرالمؤمنینك خلعنه جواز ویرلدی .

طالعسز سلطان مراد گون گورمه‌دن چراغان سراینه قالدیرلدی . اوراسی سرای دگل ، اونك ایچون برزندان اولدی . اوتوز سنه اوزندانده برپادشاه اوغلنه دگل ، جانیلره بیله لایق گوروله‌میه‌جك بدمعامله‌لر ایله عمرینك صوك گونی بكله‌دی . آنجق ١٣٢٤ هجرت سنه‌سنده اولدی‌ده جنازه‌سی اوشاهانه زنداندن چیقاریله‌بیلدی .

عثمانلی خاندانندە بوقادار سوركلی برجفایه طوتولمش برپادشاه یوقدر . جنازه‌سی قالدیریلورکن اوكا آجیان ملت ایسته‌دیگی كبی گوزیاشی دوكمك بختیارلغنه بیله‌نائل اوله‌مادی . قورقو ایله گوز یاشلرینی قان ایتدی ، یورگنه آقیتدی .

بشنجی سلطان مراد نامراد باغچه قاپوسنده خدیجه ترخان سلطان تربه‌سنه گومولدی .

ایکنجی سلطان عبدالحمیدك پادشاهلغی

١٢٩٣ — ١٣٢٧

بویوك قرنداشی بشنجی سلطان مرادك « جنون مطبق » ایله معلول اولماسی اوزرینه سلطان عبدالمجیدك ایکنجی اوغلی شهزاده حمید افندینك پادشاهلغی اعلان اولوندی .

جلوس خط همایوننده ملته « قانون اساسی » ویره‌جکنی وعد ایله بو قانون مسوده‌لرینك باب عالیجه حاضرله‌نوب کندیسنه عرض اولونماسی فرمان اولونیور ایدی .

یکی پادشاهك حالی ، شانی خلقجه معلوم دگل ایدی . سلطان عبدالعزیزك مصیبتلی اولومندن ، سلطان مرادك خسته‌له‌نوب ایش باشنده آلیقونیله‌مامسندن ، روم ایلینك اختلال آتشلرینه طوتولمش بولنماسندن هیجانلره ، کدرلره طوتولمش اولان عثمانلیلر سلطان عبدالحمیدك جلوسنی سوینجله‌می ، کدرله‌می قارشوله‌یه‌جقلرینی تماميله کسدیره‌میورلر ایدی . اونلرك تك امیدی « قانون اساسی » ده ، مترجم محمد رشدی پاشا ، مدحت پاشا کبی حرمتله ، امنیتله طانیدقلری حکومت آدملرینك ایده‌جکلری همتلره چه‌ورلمش ، بکله‌یورلر ایدی .

صرب بگی پرنس میلان اوردیلرینی هرسك ـ بوسنه عاصیلرینی حمایه ایتمك شماریق دعواسیله داها سلطان مراد تختده ایکن بوسنه ولایتنه صوقمش ایدی . صربلیلر اسیای وسطاده قیر غزلره قارشی کوستردیکی بی رحمانه شدتلرله طانیلمش اولان روس جنرالی « چرنائف » ،

کووه‌نیورلر ایدی . « سـلاو قومیته‌سی » بوضابطی کوکلی اوله‌رق صربستان اوردیسنه قوماندان کوندرمش ایدی .

نیشدن، ودیندن ، یکی‌بازاردن یورویَن عثمانلی قوللرینك اوریشلرینه چرنائف طیانه‌مایور ایدی . یوللری اوزرنده قارشی کلوب طیانمق ایسته‌ین صرب فرقه‌لرینی شدتله اوروب گری‌یه پوسکورتن قوللر حربه گیریشلدیکینك اوچنجی آیی « آلکسیناچ » مستحکم موقعنده برله‌شدیلر .

آلکسیناچی آلدقدن صوکرا بلغراده یورویه‌جکلر ایدی . صربلرك طیاق یمه‌لری اونلرك اوزاقدن قورویجیسی اولان روسیه حکومتنی صیقمغه باشلادی . قرق‌سکز ساعت ایچنده عثمانلی اوردیسنك محاربه‌یی ترك ایتمه‌سنی بر « اولتیماتوم » ایله باب‌عالیدن طلب ایتدی .

روسیه‌نك طلبنی رد ایتمك اونکله سیاسی مناسبتلری کسمك دیمك ایدی . ایشی حربه چویره‌جك بوحالدن باب‌عالی چکیندی ؛ اولتیماتومی قبول ایتدی. فقط باش قوماندان مشیر عبدالکریم نادر پاشایه ویردیکی امرده ٤٨ ساعتلك مهلتی بیلدیروب اوردینك صوك برغیرت گوسترمه‌سنی التماس ایدییور ایدی . واقعا اوردی شدتلی براوریش ایله آلکسیناچه گیردی . صرب بوزغون اوردیسنی صوك صیغیناغی اولان بلغراده طوغرو آتدی .

صربلیلرك عصیانی آردی صیرا قاره طاغلیلرده سلاحه صارلمشلر ایدی . یرلرك صارب ، طاغلق ، یولسز اولماسندن تأدیب فرقه‌لری ـ ایسته‌نیلدیکی قادار ـ قاره طاغلیلرك حقندن گله‌میورلر ایدی .

ویردیکی اولتیماتوم ایله آچیقدن عاصیلری حمایه‌یه آتیلان روسیه‌نك

آرتق ایشی یوز اوستنه براقق حیثیتنه طوقوندی . شرق ایشلرینی برنتیجه‌یه باغلامق ایچون بویوك دولتلرله خبرلشمکه باشلادی . باب عالینك‌ده قاتیلمش اولدیغی بو محابره‌لر ایشی پارس معاهده‌سنی امضالایان دولتلر مرخصلرندن طوپلانان « استانبول قونفرانسی » نك ترسانه دیوانخانه‌سنده قورلماسنه واردیردی . صوکرالری صدراعظملغه‌ده کلن خارجیه ناظری صفوت پاشا ایله برلین سفیری ادهم پاشا استانبول قونفرانسنه عثمانلی مرخصی تعیین اولوندیلر .

طونا ولایتنده عاصیلق ایدن بولغارلره قارشی ، شمدیکی جنوبی بولغارستانده ، اوتلق کوینده یاپیلان شدتلی تورکلر اسکی باربارلقلری اله آلدیلر دییه آوروپایه پك فنا عکس ایتمش ؛ انکلتره‌ده سربستی فرقه‌سنك رئیسی اولان مشهور غلادستونی تورکلردن نفرت ایده‌جك درجه‌ده قیزدیرمش ایدی روسیه‌نك دائما آچیق کوزلی اولان پولتیقه‌سی غلادستونك بزم علیهمزه اولان بوفکرینی کندی مقصدینه یرایه‌جق صورتده بسله‌مکده هیچ قصور ایتمه‌دی . شرق ایشلرنده بزه الك چوق دوست کورونن انکلتره ایدی . اونك مرخصی « لورد سالیسبوری » بیله قونفرانسده منفعتمزه اویمایان تکلیفلرده اوته‌کی دولتلرك مرخصلریله برلك اولویور ایدی .

ضیا پاشا ، آلکساندر قره‌تئو دوری پاشا ، سورکوندن کلن نامق کمال بك کبی اهلیتلی ، حمیتلی آدملرك کیجه‌لی کوندوزه قاتوب چالیشمه‌لریله میدانه کلن « قانون اساسی » مسوده‌لرینی مدحت پاشا نیجه کوجلکلرله سلطان عبدالحمیده قبول ایتدیره‌بیلمش ایدی .

استانبول قونفرانسنده باب عالی‌یه تکلیف ایدلمکه حاضرله‌نان

قرارلرك عثمانلی منفعتنه‌یك مضر اوله‌جغی آکلاشیلیور ایدی. او کونلرده صدر اعظملغه کلن مدحت پاشا مذهب، عرق آیردی اولمایه‌رق بوتون عثمانلیلره حریت باغشلایان «قانون اساسی» خط همایونی باب عالیده بیکلرله خلقك قارشوسنده اوقودی. یوز آتم طوپ صدالریله عثمانلی مشروطیتی اعلان اولونیور ایدی.

مدحت پاشا قانون اساسینك اعلانی ایله استانبول قونفرانسی قرارلرینی حکمدن دوشورمك ایستمه‌مش ایدی. قونفرانس طوپ صدالرینه قولاق آصمادی؛ قرارلرینی باب عالی‌یه رسمی صورتده تکلیفدن کری طورمادی. باب عالیده علمادن، رجالدن، عسکر امراسندن، روحانی مأمورلردن برمجلس عمومی طوپلاندی. بو مجلسده‌کی مذاکره‌لر چوق حرارتلی اولدی. رفعت پاشا اوغلی رؤف بك «قیرمزی دیبلی یاغ مومی یاقارزده عثمانلیلغك شرفنه طوقونان بو تکلیفلری قبول ایده‌مه‌یز» دییور؛ ارمنی راهبلرندن انفیه‌جیان افندی «وطنك استقلالی اونك حیاتیدر. بو حیاتك خور، حقیر طوتولدیغنی کورمکدن ایسه وطنك پیقینتیلرینی کندیمزه شانلی برمزار یاپمق یکدر!» دییه وطن محبتنه هروقت اورنك اوله‌جق جانلی، حمیتلی سوزلرله او آغیر تکلیفلرك ردینی ترجیح ایدییور ایدی.

بو مجلسده قونفرانسك تکلیفی رد اولوندی. روسیه دولتی اوردیسنی سفربر ایتمکه باشلادی. سفربر ایدیلن قول اوردیلر روسیه‌نك جنوب ایالتلرنده طوپلانیوردی.

عمری بك آز اولان ایلك عثمانلی «مبعوثلر مجلسی» — وقتیله

فؤاد پاشانك « دارالفنون » دی‌یه یاپدیروب ناصلسه ایچنه گنج عثمانلی شاگردلری درسخانه‌لری یرینه کهنه اوقاف مأمورلرینك یرتیق مندرلری قونیلان — آیاصوفیه یانینده‌کی دائره‌ده طوپلاندی . مبعوثلر مجلسنك برنجی رئیسی علمیله ، فضلیله بوتون عثمانلیلرك حرمتنی قازانمش اولان احمد وفیق پاشادر .

عثمانلی یڭی مبعوثان مجلسی — آوروپالیلرك بكله‌مه‌دكلرندن چوق — ایش گورمگه باشلامش ، عثمانلیلرك « مشروطیت » ایله اداره اولونمغه باشاره‌بیله‌جكلرینی دوسته ، دشمنه تصدیق ایتدیرمش ایدی . ایلك حاضرلادقلری قانون بلدیه قانونی اولدی . اهالینك ساكن اولدقلری بلده‌لری كندی باشلرینه اداره ایتمه‌لرینه مساعده ایدن بو قانون ملته حاكملك حقنی ویرمك ایشنه گلمه‌ینلری اوز گودیور ایدی .

مجلس مبعوثان صوڭرا بر مطبوعات نظامنامه‌سی یاپدی . باب عالینك صربستان ایله باغلادیغی صلح نامه‌یی‌ده تصدیق ایتدی .

عثمانلی ملتنه « قانون اساسی » ویردیرمگه موفق اولان مدحت پاشا « مبعوثان مجلسی » نك آچیلدیغنه حاضر اولمقله بختیار اوله‌مادی .

قانون اساسی لایحه‌سنك گوزدن گچورلمه‌سنده سلطان عبدالحمیدك گوستردیگی گوچلكلر ، طوتدیغی قاچاق یوللری پادشاهله صدراعظمی آراسنی آچمغه باشلادی .

مدحت پاشانك طونا والیلگندنبری حریت فكرلریله طانیلمش اولماسی ، ملتك اعتمادینی ، حرمتنی قازانماسی سرایك خوشنه گیتمیور ایدی . قانون اساسی‌یه — ال چابقلغی معرفت ! قبیلندن — ناصلسه گچورلمش برماده‌ده « حكومتك امنیتنی اخلال ایتدكلری ادارهٔ ضابطه‌نك

هرسکده اولسون ، طونا ولایتده‌اولسون دولتك استقلالینه ، شرقه طوقونه‌جق صورتده مختار اداره‌لر تشکیلنی تکلیف ایدیور ، بو تشکیلاتك آوروپا دولتلری نظارتی (مراقبه‌سی) آلتنده تطبیقنی طلب ایله‌یور ایدی .

باب عالی اونیده رد ایتدی . بو سببله کله‌جك بهارده روسیه‌نك محاربه‌یه قالقیشه‌جغنده شبهه قالمایور ایدی . سلاح آلتنه دعوت اولونان ردیف آلایلرینك طونا ولایتنه سوقیله محاربه حاضرلغی گورولمگه باشلاندی .

روسیه‌نك جنوب ایالتلرنده قول اوردیلرینی سفر برلگه قویان روسیه ایمپراطوری ایکنجی الکساندر لوندره پروتوقولینك‌ده باب‌عالی طرفندن رد اولوندیغنی گورنجه آوروپا افکار عمومیه‌سنی داها چوق کندینه چکمك ، عثمانلی طوپراغنی چیکنه‌مگه حق قازانمق ایچون صبرلی طاوراندی .

طرف شاهانه‌دن لیوادیاده بولونان ایمپراطوره گوندریله‌جك وزیرلردن ، یاخود مشیرلردن بر فوق‌العاده مرخص ایله ایکی طرف اوردیلرینك طاغیدیلمالری ایچون قونوشوب آگلاشمق تکلیفنده بولوندی ، آرتق بوسوزلری دیگله‌یه‌جك قفا یوق ایدی . باب عالی او تکلیفده‌ده قولاق آصمادی . سلطان عبدالعزیزك خلعنده بولونان ملکیه‌دن ، عسکریه‌دن ایلری گلن نه قادار حکومت آدمی وارسه بونلرك بر صورتله یوق ایدلمه‌سی ، اورته‌دن قالدیرلماسی آرزولرینك هر دورلو تکلیفلری رد ایله حربی گوزه آلدیرمغه چوق یاردیم ایتدیکنی روایت ایدنلر اکسیك دگلدر .

ایمپراطورك تكلیفنه یاناشمق ایستەمەین باب عالی مملكتین (رومانیا
مختار ایالتی ایلەدە سوزلەشمكه تنزل ایتمەدی . روسیه دولتی رومانیه
تجاوزی ، تدافعی بر اتفاق مقاولەسی باغلادی . بو سایەدە اوردیلرینی
طونا بوینه ایندیرمك ایچون امارت طوپراغندن سربست كچمك
قولایلغنی الده ایدییور ایدی .

ادارەسی « ذاتاً مستقل » بر حاله كیرمش اولان رومانیانك باب عالی
ـ تجاوزی ، تدافعی بر اتفاق باغلامق شرطیله ـ ایلریده « قراللق »
اولماسنی قبول ایتمك كبی طوبغی پولتیقەسنه ایش گورمك پولتیقەسنی
اوستون طوتەجق سیاستجه بر مهارت گوسترە بیلسەایدی ، روس
اوردیلری رومانیا طوپراغنه كیرەمیەجك ، كیرمگه قالقیشسەجەدە
عثمانلی اوردیلری ایله رومانیا اوردیلری برلكدە سرت صوبی بوینده
دشمنه قارشی طورەبیلەجكلر ایدی .

بونی نه كیاست آدملرمز ، نەدە عسكر سردارلرمز دوشونه بیلدیلر ،
وقتیله اوچنجی ناپولیونك بو یولدەكی كوریشلرینی فؤاد پاشالر ، عالی
پاشالردە قبوله یاناشمامشلر ایدی .

روسیەنك سفر بر ایدلمش اوردیسی بساراییادە ، اودەساطرفلرندە
طوپلانمش آلتی قول اوردی یاپیوردی ؛ بونلرە احتیاط اولەرق اوچ
قول اوردی داها حاضرلەنیور ایدی . عثمانلی اوردیسی صایسنی
طابورلرله ویرییور ایدی . اوردینك باشلی قوتی ـ وقتیله مركزی
استانبولدە ، اوسكداردە ایكن قریم محاربەسندن صوكرا طونا ولایتنه
نقل اولنمش ـ ایكنجی اوردینك مركزی بولونان شمنی مستحكم

اوردیکاهنده ایدی . بر بویوك قوتیده طونا اوزرنده صربستانه یقین ویدین قلعه‌سنده ایدی .

قاره دکزه آقان آغزلرندن ویدین اوته‌لرینه قادار اوزایان عثمانلی طونا سنده طولجی ، طوتراقان ، سلستره ، روسجق ، زیشتووی ، نیکبولی ، ویدین کبی نه‌قادار قلعه ، موقع ، وارسه عسکر طاغین طاغین بورالره یرلشدیرلمش ایدی .

عسکری بویله یرلشدیرمه‌نك (تعبیه ایتمه‌نك) قاننی فن حربلره کوره یاپیلدیغنی تعیینده کوجلك اولسه کرکدر . هله اوزمانکی قوماندانلرمزك جبخانه صندقی صایار کبی عسکری طابور حسابیله صایوب دوکمه‌لری قریم سفرندنبری کچن یکرمی بش سنه ایچنده اوردی تشکیلاتنه یابانجی قالدقلرینه دلالت ایدر ،

هریرده عسکر آلایلرله . آلایلرك وجوده کتوردکاری لوالرله لوالرك یاپدقلری فرقه‌لرله ترتیب اولونور ، صاییلور . فرقه‌لرك ایکیسندن برینه کوره اوچندن قول اوردیلر قورولور . روس اوردیسنك منتظم قول اوردیلرله ترتیب اولونماسنه قارشی بزم اوردینك طابورلرله صاییلماسی کیریشه‌جکمز حربده سوق الجیش مانوره‌لرندن ، حسابلرندن غافل اولدیغمزی کوسترر .

برکت ویرسون که ایکی سنه‌در هرسکده ، بوسنه‌ده ، صربستانده قاره‌طاغده آرسلانلر کبی دوکوشه‌رك محاربه‌نك هر دورلو جفاسنه آلیشمش عسکرمزك یکیتلکی بو ترتیب، بومانوره نقصانلرینی اوده‌یه‌جك صورتده دشمنه قارشی طورمغی تأمین ایده‌بیلمشدر . برده روسلر سوق الجیش حرکتلرنده ایلرولك کوسترمه‌مشلردر .

طونا دارالحرکاتنده عثمانلیلرك ۲۰۰ بیك عسکرله ، ۳٦۰ طوپی وار ایدی . طونانی آشه‌جق موسقوفلرنده ۲۳۰ بیك عسکری ، ۵۰۰ طوپی بولونیور ایدی . اونلرك آرقه‌دن گله‌جك احتیاط اوردیسی ایله موجودی ۳۲۰ بیکی ، طوپی ۸۰۰ ی بوله‌جق ایدی .

کندیسنه بوتون آوروپا نامنه شرق خرستیانلرینی قوروموق سوسلری ویرن روسیه چاری ۱۸۷۷ میلاد سنه‌سنك ۱٤ نیسانده تورکیایه اعلان حرب ایتدی (۱۲۹٤) ه .

سرت بوینه طوپلانان اوردینك برقسمی بوغداندن آشدی ، اولاح طوپراغنه کیردی . زیشتووی قارشیسنده طونایی آشان (۲۷ حزیران) قوللاری لوفجه اوزرندن « طرنووی » یه ، « غابرووا » یه طوغری صارقمغه باشلادی . دوبریجه‌یه کیرن چمیرمان قول اوردیسی‌ده عموم قرارکاهی شمنی اولان سردار اکرم عبدالکریم نادر پاشا اوردیسنی صاغ یانندن اورگوتمك ایسته‌یور ایدی.

طونایی آشان روس قوتلرندن چارویچك (شمدیکی ایمپراطورك باباسی اوچنجی آلکساندر) قوماندانسنه ویریلن اوردی‌ده گلدی ؛ سردار اوردیسنه قارشی اولمق اوزره لوم صوینی طوتدی .

طرنووی‌یه طالان جنرال غورقونك چویك یورویشلی فرقه‌سی بالقانك شمال انکارینی صاروب الك باشلی کچیدلرندن اولان « شبقه کچیدی » نی اله کچورمش ، بالقانلری آتلامش (بوگون جنوبی بولغارستانده) قزانلق ، زاغرا ، یانبولی یوللرینی طوتمش ایدی .

دشمنك زیشتوویدن نهری کچوب طونا ولایتنه (بوگونکی شمالی بولغارستان) طالدیغی خبرلریله بالقانلری آشدیغی خبرلری آراسنده

چوق گون گچمه‌دی . بویله شمشك چاقار گبی بر بری آردنجه سرعتله گلن آجی خبرلر استانبولی پك تلاشه دوشوردی .

ویریلن امر اوزرینه ویدین قوماندانی عثمان پاشا عسکرینی آلدی؛ صیقی بر یورویشله کلدی ، پلونه‌یه صوقدی . زیشتووی‌یه گچن روس قول اوردیسی نیکبولینك ضبطیله اوغراشورکن ویدین عثمانلی قول اوردیسنك سرعتله پلونه‌یه یتشدیکنی طویمادی .

سرایك ، روسلری بالقانلری آشمغه براقدیغی ایچون ، سردار اکرمه گوندردیگی تکدیرلی سؤاللره او : « سزه وقتیله شبقه‌یه گچدیکنی یتر عسکرله قاپه‌مق لازم کلدیکنی سویله‌مشدم ، دیکله‌مه‌دیکز » جوابنی ویریور ایدی .

گرچك ، شبقه ایچون حاضرله‌نان عسکر قافقاسیانك قاره دکز ساحلنده « صخوم قلعه » یه گوندریلمش ، چرکسلری آیاقلاندیرمق خولیالریله صخومی ضبط ایدوب سلطان عبدالحمیده « غازی » عنوانی آلمق خدمتنده قوللانیلمش ایدی .

اصلنده ترتیبی دوزگون اولمایان بر اوردی باش قوماندانننك پای تختدن آلدیغی امرلرایله‌ده گوچلکلره اوغرادیلماسی ایشی برقات داها قاریشدیریور ایدی .

عثمان پاشا پلونه اطرافنده چابق یاپدیغی طوپراق سپرلره عسکرینی یرله‌شدیردی . اوزرینه هجوم ایدن (٢٠ تموز) دشمن فرقه‌سنی (جنرال قرودنر) پك چوق تلفاتله گری‌یه پوسکورتدی .

عاصیلره ایی بر درس ویرمك ایچون قاره طاغده حرکت ایدن سلیمان پاشا بوتون عسکرینی بار اسکله‌سندن واپورلره بیندیردی ؛

دده آغاجنه چیقاردی . سلیمان پاشا اوردیسنك قاره طاغدن دده آغاجه آلدیرلماسی ، عثمان پاشا اوردیسنك ویدندن پلونه‌یه گلمه‌سی كبی پك گوزل بر سوق‌الجیش مانوره‌سی ایدی . ساحلدن شمندوفرله قلبه‌یه اورادن زغره طوغری یورویٖن سلیمان پاشا اوردیسی موسقوفلری بالقانلرك جنوب اتكلرندن پوسكورتدی . بو ایكی چویك حركت روسیه اوردیلرینی شاشیرتدی . یازیق كه بو مانوره‌نك آردی گلمدی.

روسلرك بالقانلری آشدقلری گونلرده ، اعلان حربك آردنجه شمنی (شوملا) اوردیگاهنه گوندریلن سرعسكر ردیف پاشا ایله سردار اكرم عبدالكریم نادر پاشا دشمنك ایلروله‌مه‌سنی آلیقویه‌مامق تهمتیله طرف شاهانه‌دن عزل اولوندیلر ، سرعسكر ردوس آطه‌سنه سردارده لیمنی آطه‌سنه سورولدی .

ردیف پاشا خلعده خاصه اوردیسی قوماندانی ایدی . مدحت پاشایی عثمانلی طوپراغندن طرد ایتمك خدمتی ایله‌ده‌او قباحتی اونوتدیره‌مادی . عمرینی رودوس اطه‌سنده بیتوردی . سردار ، حسین عونی پاشانك پك مخلص دوستی ایدی . اوده بو دوستلغك جزاسینی صوك گونه قادار منفاسنده چكدی .

سردار عزل ایدیلنجه طونا شرق اوردیسی (شمنی جهتی) باش قوماندانلغنه مشیر محمد علی پاشا تعیین اولوندی . اصلی آلمان ایدی اما ، مجار محمد علی پاشا دییه آنیلور ایدی .

محمد علی پاشا فریق موسیو نجیب پاشا ایله برله‌شدی . طوناشرق اوردیسنده‌كی طابورلری دورت فرقه اوله‌رق ترتیب ایده‌بیلدی . هر ایكی فرقه‌دن یاپیلان قول اوردیلردن بری ، اوزمانك الك متانتلی

امراسندن ، مشیر احمد ایوب پاشا ، بریده مشیر شاعر اشرف پاشا قوماندالرینه ویرلدی . بو اوردی بر آرالق چاروویچ اوردیسنه‌قارشی یورومك ایسته‌دی اما ، بویوك بر ایش گوره‌مه‌دی .

جنوب اوردیسی قوماندانی‌مشیر سلیمان پاشاشبقه‌یی یاندن‌چه‌ویوب آرقه‌سنی کسدیرمك‌ممکن ایکن بو حرکتی یاپمادی . شبقه گیی‌دیك ، صارپ بر تپه‌یه یوزدن هجومی‌داهاشانلی ، داها پارلاق بولدی؛محاربه‌یه آلیشقان الك سچمه ، الك جسور عسکرك بر چوغنی خرجه‌دی فدا ایتدی .

لوم صویی بوینی طوتورق پلونه‌یی عثمانلی طونا شرق اوردیسنه قارشی اورتمك ایسته‌ین چارووبچ اوردیسنی محمد علی پاشا ، یوزدن (جبهه‌دن) ، قاین بوغازندن بالقانلری آشوب شبقه‌یی آرقه‌دن صاره‌جق یاخود اوراده‌کی روس فرقه‌سنی آیبردیغی یتر بر قوت ایله اوپالایه‌جق اولان سلیمان پاشاده طرنووی اوزرندن ، چارووبچ اوردیسنی صاغ یاندن اوره‌جق اولسه‌لرایدی ـ بر آنده جبهه‌دن ، یاندن صقیشدیریله‌جق بر اوردینك فن حربجه تهلکه‌یه دوشه‌جکی قبول ایدلمه‌سنه کوره ـ پلونه‌یی اورتن لوم صویی اوردیسنك بوزغونلغی همان محقق کبی‌ایدی . بوبوزغونلق یالکز پلونه‌یی قورتارمقله قالمیه‌جق ایدی ؛ پلونه‌یی قوشاتان اوردی ایله برلکده چارووبچ اوردیسنی یوزگری‌یه طونانك اوبریفاسنه آته‌جق ایدی . بویوك‌پترو عصرندنبری روسلرایله‌یاپدیغمز نیجه حربك هیچ بریسنده‌حرب طالعی‌بزه‌بو قادار گولر یوزگوسترمه‌دی . آچینورکه بز او صوك وتك فرصتدن استفاده ایده‌مدك .

سرعسکرله سردارك سورگوتلکلرندن صوکرا نه سرعسکرلك ،

نه‌ده سردارلق هیچ برقوماندانه ویرلمه‌دی . سرعسکرلك وظیفه‌سی استانبولده « قائممقاملق » ایله فتحی پاشا اوغلی داماد محمود پاشا طرفندن یاپیلیور، طونا شرق اوردیسنده ، بالقان اوردیسنده ، پلونه اوردیسنده‌کی قوماندانلر باشلی باشنه براقیلمش ؛ برینك اوته‌کینك امرینه تابع اولماسی موافق کوروله‌یور ایدی . هرقوماندان کندی حسابنه ایش کورمکه براقیلمش ایدی .

باشسز براوردی دومنسز برگمی‌یه بکزر ؛ دکزده فورطنه‌نك اویونجاغی اولور . دشمن قارشوسنده‌کی عثمانلی اوردیسی‌ده مابین همایونك اویونجاغی اولدی .

آناطولی حرب منطقه‌سنه گلنجه اوراده‌کی بویوك حرکتلر ارضروم طرفلرنده اولویور ایدی . یمنده ، قاره‌طاغده ، بوسنه‌ده گوستردیکی بارلاقلرله طانیلمش مشیر احمد مختار پاشا آناطولی‌یه باش قوماندان گوندرلمش ایدی . قاره‌دکز ساحلنده‌کی حدودی قاپایان باطوم جوارنده‌کی اوردی‌یه‌ده مشیر درویش پاشا قوماندان دیکیلدی .

عسکرك ال منتظمی روم ایلی طرفلرنده بولونیور ایدی . آناطولیده حاضرلق داها نقصان ایدی . بونلری طوپلایوب دوزلتمکده ، جبخانه‌سنی ییه‌جکلرینی نقلده مختار پاشا چوق گوچلکلره اوغرادی .

تفلیس اوزرندن گومری (آلکساندرپول) یولیله قارصه صالدیران موسقوف اوردیسنه قارشی مختار پاشا صقینشدی . قارصك مدافعه‌سنه یتر عسکر براقدی ؛ النده قالان طقوز طابور برمفرزه عسکرله طاغ یولندن ، نیجه گوچلکلر ، تهلکه‌لرله ، ارضرومه طوغری چکیلدی . آرقه‌سنده ، ارضرومه طوپلانه‌جق عسکرله برله‌شوب دشمنه قارشی

طورەبیلەجك برقوت الدە ایتمك ایستەیور ایدی .

بو صیرالردە « اردهان » قلعەسی دشمن الینە دوشدی . استحکامی کنیش ، عسکری اواستحکامە گورە آز ، قوماندانی یاواش ایدی .

ارضرومك شمالە طوغری صولی ایلروسندەکی « زیوین » موقعنی طوتدی . برقاچ گوندە طوپراق استحکاملرلە قوشاتدی ؛ مشیر قورد اسماعیل پاشانی مدافعەسنە براقدی . دشمنك برقولی ارضرومك صاغی آچیغندن قارە کلیسا اوزرینە صالدیرمش ایدی . مختار پاشا قوشدی ؛ اورادەکی عسکری طاهر کوپی جوارندە « خالیاز » تپەلرینە یرلەشدیردی. دشمنك طیانغنی ، سرت صالدیریشلری ایلە قیردی ، اونی گری یە پوسکورتدی (٢١ حزیران) . زیوین اوزرینە یوروین دشمن قولی‌دە یاپدیغی تعرضلردە برایش گورەمەدی ، یوز گری دوندی . (٢٥ حزیران) ارضرومی صولی ایلروسندن ، صاغی آچیغندن قورویان باش قوماندان بو ایکی قولدن صاغ قولیلە دشمنی الشگرد اوزرندن ، حدوددن اوتەیە آتدی . صول قولیلەدە قارصی محاصرەدن قورتارمغە یتشدی .

مختار پاشانك بوبیلگیلی ، چویك سوق‌الجیش حرکتی (مانورەسی) عسکرلك عالمندە پك چوق بگەنیلیور ، اوزمانە قادارا یا برقلعە ایچندە ویا برطوپراق سپر آرقەسندە طیانمقدن باشقە ایش یاپمق الندن کلدیگی ظن اولونان عثمانلی اوردیسنە شرف ویرییور ایدی .

روم‌ایلی حرب منطقەسندە عثمان پاشا پلونەیە ایدیلن ، برنجیسندن داها شدتلی برایکنجی روس هجومنی گری یە پوسکورتەرك « غازی » عنوانی قازاندی. برآی‌صوکرادە مختار پاشا قارص اوکندە « گدیکلر » میدان محاربەسنی قازانوب موسقوفلری « گومری » یە قاچیرییور .

اوده ، وطنه گوردیکی خدمتك ، « غازی » لك عنوانیله مکافاتنی آلیور ایدی .

غازی عثمان پاشا ، پلونه‌یه ایکنجی دفعه صالدیران ، روسلری گری بوسکورتدیکی گون سواریسی یوق ایدی ، آرقه‌سنه دوشوب یورغون دشمنی طونایه طوغری سوره‌مه‌دی . غازی مختار پاشا اوردیسنه قاتیلمش باشی بوزوق گوکللی سواریلرینه گووه‌نه‌مه‌دی ؛ گدیکلرده بوزدیغی دشمنی گومرودن قوغه‌مادی .

روم ایلنده آناطولیده بواکسیك — الده بویله گوزی پك ، همتلی قوماندانلر وارکن بیله — صوگرالری برچوق سوق الجیش خطالرینك قاتیلمه‌سیله ، یووارلانان قارطوپلری گبی بوبودی ، ایکنجی دوره‌سی عثمانلیلره پك شانلی اولان حربك صوکنی گتوره‌بیلمکدن اونلری محروم ایتدی .

.:.

پلونه‌یی ایکی هجوم ایله اله گچوره‌مه‌ین روسلر بر خیلی تلاشه دوشدیلر . عثمانلی اوردیلری بوشاشقینلقدن استفاده ایده‌مدیلر .

ایمپراطور چکدیکی تلغرافله رومانیا پرنسنه بیاغی یالواریور ؛ اوندن یاردیم دیله‌یور ایدی . یاردیمه گلن رومانیالیلرله برلکده محاصره اوردیسی صاییسنی ۱۰۰ بیکه واردیرمش ایدی . عثمان پاشاده صوفیه جهتلرندن آلدیغی امداد ایله موجودینی ٤٠ بیك نفره چیقارتمش ایدی .

روسلر دورت بش گون آردی کسیلمه‌ین صیق طوب آتشیله

استحکاملری دوکوب ییقمغه چبالادیلر . ٢١ ایلولده اورایه شدتلی برهجوم داها یاپدیلر .

سپرلر آلتنده آتش ایدن عثمانلی بهادرلری دشمنلرینی ٢٠ بیکدن آرتق تلفات ایله بوهجومدهده گری یه یوسکورتدیلر .

غازی‌عثمان طاپاندجه موسقوفلرده پلونه‌ی‌الّه کچورمکده‌کی صاوانی آرتدیرییورلر ایدی . روسیه‌ده احتیاط اوله‌رق حاضرله‌نان اوچ قول اوردیدن باشقه ایمپراطورك خاصه قول اوردیسنی‌ده طونا یاللرینه گتوردیلر ؛ اوراسنی سورکلی برمحاصره آلتنه آلمغه قرار ویردیلر .

پلونه اطرافنده محاصره دائره‌سی گتدکجه صیقلاشدیریلیور ؛ استحکاملر ایچنده قابه‌لی قالانلره اورخانیه‌دن آرتق ذخیره جبخانه‌ایله، عسکرله امداد اولونه‌مایور ایدی .

پلونه‌نك بویله صیقیشدیرلماسی اوچ آی سوردی . محاصره اوردیسنك قوتی ١٢٠ بیکی بولمش ، طوپلرینك صاییسی بش یوزه وارمش ایدی .

غازی‌عثمان وظیفه‌سنی صوکنه قادار یاپدی . بیه‌جکی ، ایچه‌جکی قالمایجه‌ده ١٠ کانون اولده ویدین جهتنه طوغرو برچیقمه یورویشی ایله طیشاری فیرلامق ، محاصره خطنی یاروب گچمك ایسته‌دی .

پلونه‌ده قابالی قالان عسکرك هپسی ، قوماندانلری گبی ، آرسلانجه دوکوشدیلر . صوڭ قورشونی آته‌رق ، صاییسی کندیلرندن بك چوق اولان ، دشمنه سلاحلرینی تسلیمه مجبور اولدیلر .

ایمپراطور یاره‌لنوب اسیردوشن غازی‌عثمان پاشانك قیلیجنی بلندن آلدی . بوسکا یاقیشور دی‌یه اونی التفاتلرله قارشوله‌دی .

طونا شرق اوردوسی قوماندانی محمدعلی پاشا پلونه‌یی صیقیشدیریلور ایکن آغستوس نهایتلرینه طوغری لوم خطنده بولونان چاروویچ اوردوسی اوزرینه تعرض ایتمگه قالقشدی. آیاسلر، قاضی کوی، قاتسلووا گبی آیریق محاربه‌لرله اوغراشلدی؛ برلکده حرکت یاپیله‌مادی.

نهایت - لوم صوینی ترك ایدن دشمنی صیقیشدیرمق مقصدیله - «بیلا» موقعنه تعرض ایدلمك ایسته‌نیلدی. باش قوماندان چاروویچ اوردوسنی طونایه آتمق، آرقه‌سنی براقیوب رومانیا طوپراغنه گیرمك املنده ایدی. هپسی برآی قادار سوورن بو حرکتده بر نتیجه‌یه واره‌مادی.

استانبول اونی عزل ایتمش، یرینه سلیمان پاشایی باش قوماندان دیکمش ایدی.

یکی باش قوماندان پلونه‌نك اك شدتلی محاصره گونلرنده (تشرین ثانی نهایتلرنده) آنجق اوردوسنی قملداتمغه باشلادی. فؤاد پاشا فرقه‌سی -- چه‌ویك براوریش ایله — «هله‌نا» موقعنده بولونان دشمن فرقه‌سنی بوزدی؛ طونا شرق اوردیسنه «طیرنووی» یولنی آچدی اما بوندن براستفاده ایدیله‌مه‌دی. مانوره دگیشدیریلوب «زیشتووی» استقامتنه گیدلمك ایسته‌نیلدیکی صیراده پلونه دشمن الینه دوشمش بولونیور ایدی.

پلونه دوشدکدن صوکرا سلیمان پاشا بوتون اوردوسی ایله بالقانك جنوبنه چکیلدی. بوعسکر ادرنه‌ده طوپلانسه - بالقانلری آشوب ایلرولمه‌مکده اولان یورغون - دشمنه قارشی طورلمق امیدلری پك چوق

ایدی. سلیمان پاشانك تاتار پازارجغنه چکیلمه‌سی ـ اونی اورایه گوندرن استانبولك امری اولسون ، کندی نقصانی اولسون ـ بو امیدلری‌ده حکمدن دوشوردی .

آرقه‌سنی رودوپ طاغلرینه ویرن سلیمان پاشا ـ صاغی ایلروسنده‌کی شبقه‌یه گووه‌نه‌رك ـ صوفیه‌یه گیرن جنرال غورقه اوردیسنه مقابله ایتمك امیدنده بولونیور ایدی .

حالبوکه ویسل پاشانك ٤٠ طابور عسکرله دشمنه اسیر اولماسی بالقانلره یوروین دشمن قوللرینه طونجا وادیسی یوللرینی آچمش ایدی .

اوچ گون دوام ایدن شدتلی برمحاربه‌ده اوستون گلن غورقو صوك براوریش ایله عثمانلی اوردیسنی ردوپ طاغلرینه آتدی .

بوزغون اوردی طاغین طاغین قواله‌یه چکیلورکن دشمن اوردیسی‌ده اوکی آچیق اولان ادرنه یولینی طوتدی .

استانبولدن کوندریلن مرخصلر دشمن اوردیسی باش قوماندانی « غران دوق نیقولا » یه متارکه تکلیفی ایچون قزانلغه طوغری کیدییورلر ایدی . دشمن بی‌امان ایدی ! متارکه سوزلرینه پك قولاق آصمایور ؛ بربهانه ایله تکلیفلری صاووشدیروب ادرنه‌یه ، اورادن داها اشاغیلره ، استانبوله طوغری ایلروله‌یور ایدی .

نهایت « غران دوق » قرارگاهنی استانبوله پك یقین اولان آیاستفانوس قریه‌سنه قادار سوردی .

پلونه دوشدکدن هله طونا ولایتی عثمانلی اوردیسی بوشالدوب بالقانك جنوب اتکلرینه چکیلدکدن صوکرا اویرلرده بولونان بیکلرله اسلام عائله‌لری موسقوفلردن چوق بولغارلرك ظلمندن قورقدیلر .

جنوبه طوغرو قاچاق برهجرته قویولدیلر . اوسنه قیش پك شدتلی اولدی . کانون ثانی ایچنده یایبلان بو آجیقلی هجرت قازاق سونکیسی ، بولغار طیریانی یتمه‌یور ایمش گبی برده صوغوقث شدتیله آجی برسفالته قلب اولویور ایدی . یوزبیکلرله سفیل عائله مالارینی دگل ، حیاتلرینی عرضلرینی قورتاره‌بیلمك ایچون پای‌تخته صیغینیور ایدی .

مهاجرلر بوتون جامعلره ، مدرسه‌لره ، اسکی اقبال ، سفاهت دورلرینك بزه یادکار براقه بیلدیکی کنیش قوناقلره برله‌شدیریلیورلر ایدی . جان سوروکله‌ین بو بختسز وطنداشلرك ، استانبول خلقی ، اللدن گلدیکی قادار ، یاردیمنه یتشیور ایدی .

آناطولیده کدیکلر محاربه‌سنی قازانان غازی مختار پاشا برقاچ آی صوکره آلاجه‌طاغده بوزغونلق ویردیکندن قارصی براقه‌رق ارضروم ایلروسنده‌کی « دوه‌بیونی » نی طوتدی . دشمنه صوك برمقابله حاضرلغنده بولونیور ایدی . اوراده گوستردیکی غیرتده فائده ویرمه‌دی . ارضروم استحکاملرینك ایچنه چکیلدی . عسکرك « کیره‌میتلی » هله « عزیزیه » طابیه‌سنده دوه‌بیونندن اینن دشمنه قارشی گوستردیکی شدتلی مقاومت اواوردینك قومانداننه‌ده عسکرینه‌ده شرف ویرر بربهادرلغه اورنك اولدی .

بوصیراده متارکه خبرلری آناطولی‌یه یتشمش ایدی . غازی مختار پاشا اورادن استانبوله چاغرلدی . استانبول طرفنده‌کی مدافعه اوردیسنك قوماندانلغنه دیکیلدی . صوکرالری بومدافعه خطی قوماندانلغی مشیرلك رتبه‌سیله هله‌نا غالبی مشیر فؤاد پاشایه ویرلدی .

غالب دشمن آیاستفانوسده عثمانلی مرخصلری (صفوت پاشا ، نامق پاشا) ایله صلح شرطلرینی قونوشوب مصالحه نامه‌یی اونلره امضالاتیور ایدی . اونلرك باش مرخصی معهود ایغناتیه‌ف ایدی .

روسلر بالقانلری آشدقدن صوکرا چناق قلعه بوغازی آغزنده « بشیکه » لیمانینه کلمش اولان انکلیز دونانماسی ، اونلر آیاستفانوسه کلنجه ، مرمره دکزینه کیردی ؛ اطه‌لر اوکنده تیمورله‌دی .

آیاستفانوس معاهده‌سی ادرنه‌یی یالایه‌رق قواله‌دن مدیه‌یه قادار کیدن بر خط داخلنده قوجمان بر « بولغارستان امارتی » میدانه کتورمش ، غرب طرفنده قالقاندلن ، مناستر ، کوریجه ایله وودینایی ، سیروزی هپ بولغارستان حدودینه صوقمش ایدی .

موسقوفلر ، لطف ایتمشلر ، سلانیکی عثمانلیلره براقمشلر ایدی . قواله کبی سلانیکی‌ده بولغارلره باغشلاسه‌لر اوستریانك ، بلکه‌ده آلمانیانك بوجومردلکه راضی اولمایه‌جقلرینی کسدیره‌جك اینجه‌لکلر اونلرده یوق دکلدر . بوسنه‌یه - هرسکه کچوب کیده‌بیلمك ایچون بولغار بکلکی طوپراغندن عثمانلیلره شرید کبی طار بر عسکر یولی براقیلمش ایدی .

برر « مستقل حکومت » حالنه صوقولان صربستان ایله قاره‌طاغه‌ده برچوق یرلر باغیشلانیور ، اونلرك ملکی‌ده کنیشله‌تیلیور ایدی .

سوزك طوغریسی تورکلره یالکز استانبولك اطرافی براقیلمش ، اونلره « سز آرتق روم ایلندن چیقین ، آناطولی‌یه کیدك ! » دیمك ایسته‌نیلیور ایدی .

آناطولیدن‌ده قارص ، آردهان سانجاقلری « حرب تضمیناتی »

اوله‌رق روسلره براقیلیور ، «باطوم» سربست لیمان اوله‌جنی وعدلریله عثمانلیدن قوباریلیور ایدی .

بونلر یتمه‌یور ایدی ؛ عثمانلیلر ٤٥٠ میلیون لیرا روسلره تضمینات ویرمکه‌ده محکوم اولدیلر .

رومانیا مستقل برقراللق اولدی اما ، بسارابیایی روسلر کندیلرینه گری‌یه آلدیلر ، بلونه‌ده اونلرك یاردیمنه یتشن رومانیالیلری اونوتدیلر.

ایشـلره دکز قوردی گبی باقان انکلتره بو معـاهده نامه‌یی پك بکنمه‌دی ، آرایه گیردی ؛ پارس معاهده‌سنی امضالایان دولتلر آیاستفانوس معاهده‌سنك گوزدن کچورلمه‌سنی طلب ایتدیلر .

آلمـانیانك پای تختی اولان « برلین » ده برقونغره قورولدی . بودولتلرله روسیه ، عثمانلی دولتلرینك مرخصلری اوراده « پرنس ـ بیسمارق » رئیس اوله‌رق طوپلاندیلر .

قونغره‌ده گوزدن کچوریلوب ١٨٧٨ میـلاد سـنه‌سی ١٣ تموز تاریخیله امضالانان برلین معاهده‌سی اسـکی طونا ولایتی ـ طونا ایله بالقانلرك سینورله‌دیگی یرلری ـ باب‌عالی‌یه ویرگو ویرر بر « بولغارستان امارتی » یاپدی . صـوکرالری جنوبی بولغارسـتانی وجوده گتورن اسلیمیه ، فلبه سانجاقلرینی « شرقی روم ایلی ایالتی » نامیله باب‌عالینك نظارتنه ترك ایتدی . بوایالتك داخلی اداره‌سـنه باب عالی طوغریجه قاریشمایه‌جق ، یالکز هربش‌سنه‌ده بر — برلین معاهده‌سنی امضالایان دولتلرك تصدیقنی قازانمق شرطیله — عثمانلی بروالی‌یی اورایه تعیین ایده‌جك ، ایالتك پولیسی ، ژاندارمه‌سی ، میلیس عسکری هپ باب‌عالینك انتخاب‌ایده‌جکی برقوماندان امری آلتنده بولونه‌جق ایدی .

انکلیزلر قونغره‌ده عثمانلیلره، اونودلمایه‌جق، بر دوستلق کوستردیلر. او، شرقی روم‌ایلی ایالتنی بولغارستان امارتندن آییران بالقانلرك عثمانلی اوردیسی طرفندن طوتلماسنی معاهده‌یه صوقمقدر. بالقان خطی، سوق‌الجیشجه، عسکرله طوتمق دیمك شرقی روم‌ایلینه عسکر صوقمق دیمك ایدی. طاغلرك کچید نقطه‌لرینه سربمه عسکر قونه‌ماز. ایالت ایچنده عسکرك طیانه‌بیله‌جکی عسکر موقعلری لازم؛ بونلره قیشله‌لر، دپولر، خسته‌خانه‌لر ایستر؛ بو عسکری، بو موقعلری بربرینه باغلایه‌جق عسکر یولی ایستر، اوبول ادرنه ایله، پای‌تخت ایله برله‌شه‌جك، دکزدن نقلیات ایچون «آخی‌بولی بورغازی» بر عثمانلی تجارت، عسکری لیمانی اوله‌جق ایدی.

بالقانلرك عثمانلی اوردیسی طرفندن طوتیلماسی «عثمانلی دولتی شرقی روم‌ایلی ایالتنك دکزدن، قاره‌دن حدودلرینی محافظه ومدافعه حقوقنی حائزدر. بو حدودلرده یاپه‌جغی استحکاملره عسکر اوطورته‌جقدر» قیدی ایله انکلیزلر عثمانلیلره بالقانلری حدود اوله‌رق باغیشلایورلر ایدی. بز بو نکته‌یی اکلامق شویله طورسون برلین معاهده‌سندن یدی سنه صوکرا شرقی روم‌ایلی‌ده چیقان اختلال بالقانك جنوبنده‌کی بولغارلری شمالنده‌کیلرله برلشدیردیکی زمان بیله معاهده‌نك ویردیکی حقوقدن استفاده‌یی بیله‌مه‌دك.

بو عصیانی یاپان بولغارلر ایلك پرنس «آلکساندر - باتنبرغ» ی حکومتدن قوغمشلر ایدی. باب‌عالینك موافقتی ایله یرینه پرنس فردیناند قوبورغ تعیین اولوندی. طوپخانه‌ده یاپیلان قونفرانس قراریله شرقی روم‌ایلی والیلکی بولغارستان پرنسنه امانت ایدیلیور ایدی.

والی اولمق صفتیله‌ده طرف شاهانه‌دن پرنس فردیناند. مشیرلك رتبه‌سی، یاور اکرملك عنوانی احسان بویرولدی .

سلطان عبدالحمیدی بیله آلداتمش اولدیغنه پك کوچ اینانیله‌جق بو آلیش ویریش وطنی سه‌ومکدن هیچ نکول ایتمه‌مش حمیتلی عثمانلیلرك کوکلرینی یاقدی ، صیزلاتدی .

پادشاهك اودکلکنی ، کوشکلکنی بولغارلرداها اوزمان آکلادیلر . که‌جك فرصت کونلرینه کوز دیکه چالیشدیلر . اوردیلرینی چوغالتدیلر، تنظیم ایتدیلر .

بالقانك جنوبنده شمالنده اولان قصبه‌لری ، شهرلری تیمور یوللرله بربرینه باغلادیلر . بو یوللر بولغاریه‌نك تجارتی ، ثروتی آرتدیرمغه یرامقله قالمایورایدی . « سفربر » ایده‌جکی اوردیسنك آز کونده سینورلرینك ایسته‌نیلن بر نقطه‌سنه قولایلقله نقلی‌ده حاضرله‌یور ایدی .

« عثمانلی مشروطیتی » نك اعلانی سنه‌سی بولغارلرك استقلال دعواسنه قالقارق باب عالی‌یه یاموق ایپلکی ایله اولان باغلرینی‌ده قوپاروب آتمه‌لری یکرمی بش سنه‌لك بو حاضرلق نتیجه‌سی اولدی !

برلین قونغره‌سی ما که‌دونیایی اسکی صاحبلرینه براقدی اما ، بوسنه ایله هرسك ولایتلرینك اوستریا عسکریله « موقت » صورتده طوتولوب اداره اولونماسنی قرارلاشدیرمش ایدی . بو یتمه‌دی ، یونانستانه‌ده تسالیا (یکیشهر ، ترحاله سنجاقلری) ایله نارتا طرفلری باغیشلانیور ایدی .

بولغار استقلالینك اعلانی صیراسنده اوستریا دولتی‌ده بوسنه

هرسکك ایمپراطورلقه الحاقنی اعلان ایتدی .

بونلر هپ شرقی روم‌ایلی‌یه وقتیله عسکر سوق‌اولونامق قباحتنك جزالری ایدی .

* * *

صلح یاپیلدی . موسقوف اوردیسی عثمانلی طوپراغی قالان‌یرلردن چکیلدی . بولغار اوردیسنی قورمق ایچون بولغارستان امارتنده‌برسنه قالدی. شرقی روم‌ایلینك داخلی‌اداره‌سی ایچون لازم‌کلن نظامنامه‌لری قونغره‌ده بولونان دولتلر مأمورلریله باب‌عالی مأمورلری برلکده مذاکره ایدوب قرارلاشدیردیلر .

بوتون روم‌ایلی ولایتلریله بعضی آناطولی ولایتلرنده‌ده‌اداره‌جه یکی اصلاحات یاپیلماسنی باب‌عالی تعهد ایدییور ایدی .

باب‌عالی روم‌ایلی ولایتلرینك اداره‌سنه نمونه اولمق اوزره ادرنه ولایتنده‌ژاندارمه ، پولیس‌ایشلرینی،عدلیه محکمه‌لرینی ، مجلس‌اداره‌یی دوزلتمکه قالقیشدی . بواصول سائر ولایتلره تطبیق اولونه‌جق ایکن کیت کیده ادرنه‌ده یاپیلماسندن ده واز کچیلدی . بش‌اون‌سنه‌صوکرا باشمزه‌بر « ماکه‌دونیا » مسئله‌سی چیقاران سبیلرك بری‌ده‌بواهمال، بوتسیب اولدی .

انسان ویردیکی سوزی طوتمق ازکلك شرفیدر . معاهده‌لری امضا‌ایلان دولتلرده سوزلرنی طوتمقله شرفلرینی آرتدیررلر . برمعاهده‌نك فائده‌منه ، ضرریمزه اولان ماده‌لرینك الدن کلدیکی‌قادار هیچ بریسنی طوتمامق یولنی ترجیح ایتدك . دولتلرك شکایتلرینه ،

[illegible]

مابینجیسی نوری پاشانك محاكمه‌لریله حقك میدانه‌چیقماسی ، عدالتك اجراسی التزام بویرولمش ایدی .

فرانسزلرك اون‌سكزنجی عصر صوڭلرنده السانلره باغیشلانان « حریت » ك قلاغوزلری اولدیغنه كوره‌ن مدحت پاشا ازمیرده‌فرانسه قونسلوسخانه‌سنه ، فرانسه بایراغنه صیغیندی ، ظلملی عدالتدن باشنی قورتاره‌جغنی اومدی . قونسـلوس مدحت پاشا كبی جانلی برحریتی قورومقدن چوق سلطان عبدالحمیدك التفاتنه اسـیر اولدی . حریت ملتجیسنی فرانسـه طوپراغنـه آتلاته‌جق برواپوره دكل ، مزاره صوقوجق ییلدیز سراینه كوندردی .

ییلدیزده قورولان فوق‌العاده برمحكمه‌ده مواضعه‌لی محاكمه‌لر ایله مدحت پاشانك اعدامنه حكم اولوندی ؛ پادشـاه اونی عفو ایتدی . اعدام جزاسنی « مؤبد قلعه‌بندلك » جزاسیله حفیفله‌تیور ایدی .

مدحت پاشـا مكه‌یه سـورولدی . اوراده « شـیرنجه » دینیلن خسـته‌سنی عفو ایتمز برنجه ایله بوغدورولدی ! وطننك سـعادتی ، ملتنك حریتی اوغورنده بویله آجیقلی اولدوریلن « قوجه مدحت » ملتلك الملی قلبنده حرمت طویغولریله قابلی بریر طوتدی ، كیتدی .

محمود پاشالرده ، نوری پاشالرده منفالرنده هپ آجیقلی اولوملرله بربرر خرجـه‌ندیلر . قراكلق كیجـه‌لرده كیزلی ، كیزلی یاپیلان بوظلملره مشروطیت كولشـنك عثمانلی وطنی آیدینلاندیغی برکونده جانلی شـاهد اوله‌بیلمك ایچون عبدالعزیز مابینجیلرندن فخری بك یاشایه بیلمش ایدی .

بومحاكمه‌لر ، بواولوملرله آجیلان ، اوتوز سنه سورن استبداد

طوتلمش ایدی . صوکرا برده « مکتب حقوق » آچیلدی . بو مکتبلر مملکت ایچون فائده‌لی ایدی . فقط نجه کوجلکلرله اوراده یتشه‌بیلنلر ایش باشنه کلنجه برشیئی یاپه‌مایورلر ایدی . سرای آدملرینک امرلرینه نهایرینه بویون اکمك ، اونلرك اسیری اولمق لازم کلیور ایدی .

بو اسیرلك مکتبلرده تحصیل کوروب ذهنی آچیلمش ، مملکتك سلامتی نره‌ده اوله‌جغنی اکلامغه باشلامش کنجلرك حمیتلرینی صیقیور ، بیزار ایدییور ایدی .

روسیه حربندن صوکرا آلمانیادن جلب اولونان ضابطلر یاردیمی ایله اوردینك تعلیمی ، تربیه‌سی ایلرولەدیله‌رك ، منتظم برحاله کتورلمه‌سی آرزو اولونمش ایدی .

آلمانیادن عثمانلی اوردیسنی تنظیمه کلن ضابطلرك باشنده جنرال کوهلر بولونیور ایدی . اومقتدر برضابط ایدی اما چوق یاشایه‌مادی . یرینه قائممقام « فون درغولتس » کلدی . عسکرلك فنلرنده بیلکیسی قلم طوتمه‌ده اقتداری ایله یالکز آلمانیا اوردیسنده دکل ، بوتون آوروپا اوردیلرنده طانیلمش ، ملت مسلحه » آدلی اثری هرلسانه ترجمه ایله نقل ایدلمش بو مقتدر ضابطك تورکیا خدمتنه کلمه‌سی عثمانلی اوردیسی ایچون بختیارلقدر ، بر شرفدر .

فون درغولتس پاشا مکتب حربیه‌ده درسلری ، پروغراملری دکیشدیردی ، دوزلندی . اوقوتدیغی اراضی اوزرنده تطبیق ایتدیره‌رك مکتبدن دکرلی ضابط یتشدیرمکه چالیشدی . هله ارکان حربه آیریله‌جق کنج ضابطلرك صنعتلرینی اوکره‌نوب عسکر یتشمه‌لرینه آیریجه دقت ایدییور ایدی . یازیق که ایستدیکنه تماميله موفق اوله‌مادی . اوغیرتلی

معلم هر آدیمده بر كوجلكه اوغرایور ایدی ؛ قارشـوسنه استبداد چقیور ایدی .

اركان حربیهٔ عمومیه رئیس ثانیلكنده‌ده چوق همت كوستردی. اركان حرب سیاحتلری یاپدیره‌رق ضابطلرك سوق‌الجیش مانوره‌لرینی قاورایه‌جق ملكه‌لر پیدا ایتمه‌لرینه خدمت ایدییـور ایدی . بوكون اوردی‌یی قوماندا ایدنلر هپ اونك شاكردلریدر .

اركان حرب دائره‌سـنده ایكن اوردی ایچون بر چوق حرب پلانلری‌ده حاضرله‌مش ایدی . حتی اونك ، بوراده ایستدیكی كبی‌ایش یاپه‌مامقدن بوكاله‌رق ، آلمانیایه‌چكیلمه‌سندن صوكراظهور ایدن‌تساليا حربنده وقتیله حاضرله‌دیغی ترتیباتك چوق یاردیمی اولمش ایدی .

آلمانیا اوردیسنده بولونوب عسكرلك اصولنی اوكرنمك ایچون كوندریلن ضابطلرك‌همان‌هپسی دكرلی‌ایدی . اونلر مملكته‌دوندكلرنده عثمانلی اوردیسنك انتظامنه‌خدمت‌ایده‌جكلر‌ایدی . حرارتلی هوسلرله، طویغولرله مملكته عودت‌ایدن؛چالیشمغه ، انتظامه آلیشمش‌بوغیرتلی كنجلر اوردیده بر خیلی ایش كوردیلر. فقط اونلردن تماميله‌استفاده ایدلمكه ینه استبداد مانع اولویور ایدی .

استبداد « ظلم » یومورطه‌سیدر. بر مهلت‌صوكرا « ظلم » دینیلن یاوریلرینی یتشدیرر ، صالغین خسته‌لق كبی مملكتك هر كوشه‌سنه‌یایار. مملكته یاییلمغه یوز طوتان ظلم حكومت اداره‌سنك هرشعبه‌سنده حكمنی اجرایه باشـلادی . بوندن الك چوق متأثر اولانلر مكتب رحله‌لرنده‌یتیشن‌كنجلرك‌تازه‌دماغی‌ایدی. ملكیه‌دن، سلطانیه‌دن، طبیه‌دن، حربیه‌دن بو ظلمك سله‌سنه اوغرایانلر ، او سله ایله منفاره كیدنلر

چوغالیور ایدی . دماغلری کسکین طوینولی بو گنج قفالر وقتیله بزده حریت سوداسیله یازلمش اثرلری ، هله اوگرنه بیلدکلری اجنبی لسانلرنده، بر عصردر سربست اولمش ، ترقی ایتمش مملکتلرده یازلمش کتابلری ، یولینی بولوب ، اوقودقجه استبدادك نه دهشتلی بر « جانوار » اولدیغنی اکلایورلر ، زواللی وطنك فنالق اوچوریمنه طوغری تکرله نوب گیتمکده اولدیغنی کوریورلر ایدی .

١٨٩٥ سنه سنده آناطولیده حکومتك وظیفه سنده، بر طاقم پولتیقه سردن کچیدیلر ینك ده آیاقلانمغه زمانی الویریشلی کورمه لرنده، یاتیلمه لرندن ایلری کلن باربار قتال مملکتی بر قات داها صارصمش ایدی . اورکك استبداد ایرتسی سنه پای تختده بو ظلمك داها قانلیسنی وجوده کتوردی .

بو وقعه لرله مملکتك صارصیلمسی مکتبلرده آچیق فکرلی ، حمیتلی کنجلر آره سنده گیزلی بر « جمعیت » تملرینی آتیور ایدی .

دورت بش سنه دنبری پارسه چکیلمش ، مملکتك اصلاحاتی ایچون قاتلاندیغی آجی مشقتلر ایچنده ، یازوب بیلدیزه کوندردیکی لایحه لرایله دردینی اکلاته مامش اولان بر وطن فدائیسی ده « مشورت » آدنی بر غزته نشرینه باشلایور ایدی . حمیتلی اولدیغی قادار متانتلی اولان بو گنج ، استبدادك سله سنه اوغرایانلردن ، انکلیز علی بکك اوغلی احمد رضا ایدی . (بوگون مجلس اعیان اعضاسندن احمد رضا بك) مکتبلردن، اوردیدن قاچان ، منفالردن قورتیلوب آوروپا مملکتلرینه التجا ایدن گنجلره پارس ، یاخود اسویچره ملجأ اولویور ایدی .

اسویچره ده بر چوق غزته لر ، باشلیجه سی عثمانلی غزته سی، نشر

اولونیور ایدی . کنج تورکلر اونلری مملکته صوقمه چالیشیورلر ایدی . مملکته کیرن بو غزته‌لری اوقویانلر ، اله کچنجه ، منفالره کیدییور ، زندانلره آتیلیور ایدی .

اولادی آنالردن ، قوجه‌لری زوجه‌لردن ، بابالری چوجقلرندن آییران استبداد سله‌لری شدتنی آرتیردقجه حریت سودالری کوکلرده داها چوق کوك صالیور ایدی .

مکتب رحله‌لرنده تخمی آتیلمش کیزلی جمعیتلرك طوغوردیغی « اتحاد وترقی جمعیتی » آرتق مملکت ایچنده ، یابانجی مملکتلرده یوییومکه باشلامش ، استبدادی همان همان قورقوده‌جق بر جثه آلمش ایدی .

استبداد مملکتده کیلری جورایله‌ازمك ، اجنبی مملکتلرینه‌قاچانلری پاره ایله‌مأموریت ایله‌صوصدیرمق ، بوغمق ایسته‌یور ایدی‌امایستدیکی قادار موفق اوله‌مایور ایدی .

حریت آیدینلغی بك قیزغیندر . یاواش ، یاواش قوامنه کلور . قوامنی بولنجه‌ده اونی اورتمك ایسته‌ین استبدادك قراناق بلوطلرینی طاغیتمق خاصه‌سنه مالكدر .

« نه ممکن ظلم ایله بی‌داد ایله امحای حریت ؛
چالیش ادراکی قالدیر مقتدرسه‌ك ادمیندن ! »

اون سنه‌دن چوق سورن بو « جدال حریت » دورنده استبداد منور فکرلری سوندره‌مه‌دی . استبداد حکومتك بناسنی قاوشاندی. باب‌عالی سرای النده‌یوق اولدی. سرایده اجنبیلرالنده اویونجاق اولدی.

بك قولای ایکی ایالته صاحب اوله بیلمش بولنانلر شماریق برهوس ایله ، امید ایله ماکه‌دونیاده ال آتمق ایسته‌یورلر ایدی . اوپرلرده تورك ظلمندن بوکالمش بولنان قرنداشلری قورتارمق دعواسنه قادار جرأت کوستریبورلر ایدی .

روسیه ایله اوستریانك ، قارلوفچه معاهده‌سیله عثمانلیلر مجارستانده چکیلدکلری کوندنبری ، بالقان شبه جزیره‌سنی سیاستلرینه جدال میدانی ، رقابت میدانی یاپدقلری عثمانلی تاریخی صحیفه‌لرنده کورولدی.

« مورستغ » ملاقاتی ماکه‌دونیا دینیلن سلانیك ، مناستر ، قوصوه ولایتلرنده آوروپالی مأمورلرك وصایتی آلتنده امتیازلی بر اداره تشکیلنه ایشی واردیرمش ایدی . بو ولایتلرده عاصی جته‌لر ایله ، طاغدن طاغه آتلایوب ، اوغراشان ، اوچ ولایتده آوروپالی ضابطلر نظارتنده تشکیل ایدلمش ژاندارمه‌نك انتظامنی کوروب عبرت آلان عثمانلی کنج ضابطلری انتظام املنده ، حریت سوداسنده داها ایلری کیتمکه باشلادیلر .

سرای اداره‌سنك مملکتك هر بوجاغنه صالمش اولدیغی تضییقدن تحملی کسیلمش خلق آناطولینك مختلف یرلرنده اختلال قوقوسی یایه‌جق شکایتلی قیاملره قالقمغه باشلادیلر . استبداد بونلری سوندیرمکه چالیشیور ایدی اما ظلم کوللری آلتنده قالان حریت آتشلری آز بر هوا ایله یکیدن آتشله‌نمك الوریشلکنی صاقلیور ایدی .

سرای حمایه‌سنه مظهر اولانلر رتبه ، احسان مکافاتلرینك صاچیلدیغنی کورن مأمورلرك ضابطلرك کندیلرینك سنه‌ده آلتی بلکه‌ده دورت آیدن زیاده معاش آله‌مامالری کوکللرینی قیریور ایدی . بمنده

آتشلی قوملر ایچنده یاتوب قاوریلان ، ماکدونیاده قارلی طاغلر تپه‌لرنده طونوب قالان بیچاره عسکرلر جان‌قوناروب استبدال ایدلدکاری زمان بیله کچمش ایلقلرینی آله‌مایورلر ایدی .

بو آجیلره انکلتره قرالینک تکلیفی اوزرینه ماکدونیاده «مختاریت اداره» یی حاضرلار بعضی تشبثلرك میدانه چیقماسی «اتحاد وترقی جمعیتی» نك وطنپرور فدائیلری جانئه تاق دیدی .

اوردینك طلیعه‌لرندن برطابورك قول‌اغاسی بولونان‌حمیتلی‌، جسور بر ضابط (قول آغاسی نیازی بك) رسنه طاغنه فیرلادی ، بایراق آچدی . حریت اوردیسنه‌ده طلیعه‌لق ایدییور ایدی . کنج برارکان حرب ضابطی‌ده (بیکباشی انوربك) قایجی برنفرتفنکیله‌دکیشدیردی . اوده قهرمان ایزلرینی طوتدی . وظیفه‌سنی یاپدیغی یرلرده طوغریلق ایله اهالی‌یه کندیسنی طانیتدیروب سودیرمش بر ژاندارمه آلای بگی‌ده (میرالای غالب بك) فیروزوویك‌ده (فیروز بك) طوپلاناز مسلح آرناوودلره سوز کچوردی .

آدلری کچن بو حریت‌بهادرلرینك ، عسکردن اولسون ، ملکیه‌دن اولسون ، دها نیجه یولداشلری وار . اونلرك هپسنی یازوب صایمغه بو مقاله‌نك تحملی یوقدر .

قلم بو بهادرلرك آدلرینی یازارکن کوکل ده اوقدا کار آلایئه‌دوینو کدر . مشروطیتله بختیار اولان بوتون عثمانلی کوکللرنده ، محبتله حرمتله طوتدقلری بر رقیبسز اوله‌رق اونلرکدر .

١٣٢٤ سنه‌سی ١٠ تموزینه تصادف ایدن « سعادتلی بر کون » ده ییلدیزه چکیلان تلغراف « قانون اساسی » نك آرتق عثمانلی طوپراغنده

مرعی‌الاجرا طوتیله‌جغی فرمانی‌تک صادر اولماسنی پادشاهدن استرحام ایدییور ؛ بو استرحام قبول ایدلمزسه ٢٥ بیک مسلح آرناوود فدائیلریله روم‌ایلنده‌کی بوتون اوردینک سونگولری اوجنه طاقیلمش « مشروطیت براتی » نی حریت روزکارلریله طالغالاندیره‌رق پای‌تخته یورویه‌جکلرینی خبر ویرییور ایدی .

***

مشروطیت ، حریت گونلری

قانون اساسینک یگیدن مرعیتی ادارەسنی آلان عثمانلیلر « والبعث بعدالموت » سرجلیلنه مظهر اولمش گبی باریاملر ، شنلکلر یاپدیلر . مشروطیتک اعلانی گونلرنده پای‌تختک سەوینجلی هیجانلرینی توصیفدن قلم عاجزدر . خانلرقان اغلایور ؛ اوتوزسنه‌در ؛ برچوغی طوغه‌لیدنبری ؛ آغلایانلرکده حریت هواسنی تنفس ایله قلبلرینی ؛ انسانه تازه حیات ویرن ؛ انشراحلر قاپلایور ایدی .

عرق ، مذهب فرقی یوق ، ملتک بوتون افرادی قول قوله ویرمش

« آه ، نەیارجان ایتمشسک ای دیدار حریت ؛

اسیر ذلفلک اولدق ، گرچه قورتولدق اسارتدن ! »

نغمەسیله آوازی چیقدیغی قادار هایقرییور ؛ هپسی بر آغزدن

« وطن بزم جانمز ؛ فدا اولسون قانمز ! » دیه

طاتلی گوز یاشلی ، تیترەک صدالی وطن شرقیلریله سموات وزمینی چینلاتدیرییور ایدی . صاچلری آغرمش یاشلیلرده گنج تورک ایدی ؛ داها هنوز صاچی بیتمه‌دک یاوروولرده !

بیقلی ، گوجلی ، قوتلی یگیتلر ، بیقلری یکی بیلورمکه باشلامش گنجلر حریت ، واراول حریت ! دیه باغرییور ، اویکیتلرک آناسی ،

[illegible]

* *
*

[illegible]

حریته اولان عشقنی ، اوکا نامل صاریلمش اولدیغنی کوستریورلر ایدی .

کانون ثانیده مجلس مبعوثان آچیلدی . اوکون مبعوثلری دائره‌لرینه کوتورن شرفلی برقافله‌یی خلق کوزلرده بلورن طاتلی شکران یاشلریله استقبال ایدییور ایدی .

اعلان مشروطیتك سکزنجی آیی ایدی (٣١ مارت) ؛ استبداددن هنوز امید کسمه‌ین مسکین قفالر ایله مشروطیتی احتراصات نفسانیه‌یه آلت ایتمك ایسته‌ین بعضی دربدرلر اوتوزسنه‌در اولوم یتاغنه آتیلمش بدبخت وطنك دوشکندن قالدیریلان چارشافنی اوکا کفن یاپمق ایسته‌ین قاتی یورکلی برارتجاع اورته‌یه چیقاردیلر .

بودهشتلی قاره کون ، عثمانلیلری حریته ، اوحریت پریسنك لباسی ، زینتی اولان مشروطیت براتنه (قانون اساسی) اوله‌سی‌یه ربط ایده‌جك آجیقلی اما فائده‌لی بردرس عبرتدر !

حریت پریسنه دایه‌لك ایدن سلانیك استانبولده‌کی بو « ارتجاع » خبرینك ویردیکی تأثرله ، بوتأثرك ویردیکی صوك برجرأتله آیاقلاندی . طوپلادیغی حرکت اوردیسنی استانبوله آتدی . اوکلدی ؛ پای تختی یالکز ارتجاعدن قورتارمادی ؛ عثمانلی وطنی بوبیوك برتهلکه‌دن قورتاردی .

حرکت اوردیسی برجمه ایرتسی کونی استانبوله کیرمش ایدی .

٤ ربیع الآخر ١٣٢٨ ، ٢٤ نیسان ١٩٠٩

حرکت اوردیسی پای تخته کیردی . اوردی ایله برابر اورایه کرچکدن حریت ، مشروطیت ده کیرییور ایدی .

مجلس اعیان ایله مجلس مبعوثان برله‌شدی ؛ مجلس عمومی اولدی . ویریلن قرار ، « آلینان فتوا » ایله ایکنجی سلطان عبدالحمید خلع اولوندی .

حرکت اوردیسی ارکانندن بولونان فریق حسنی پاشا ، میر آلای غالب بك ایله برلکده پادشاه مخلوعی ییلدیزدن قالدیردی ؛ سیرکه‌جی غارنده حاضرله‌نمش ترنه کوتوردی . سلانیکده « اوردی کوشکی » دیمیلن صولك اقامتگاهنه آلوب کوتورمك اوزره ارکان حرب بیکباشیسی فتحی بکه تسلیم اولوندی .

عهد جلیل حضرت پادشاهی

۱۳۲۷ هجرت سنه‌سی ربیع الاخرینك یدنجی کونی (١٤ نیسان) ولیعهد محمد رشاد افندی حضرتلری مقام خلافت اسلامیه‌یه ، تخت عثمانی‌یه یمن ایله شرف ایله جلوس ایتدی . « بشنجی سلطان محمد » عنوانی آلدی .

اوگونکی صالی کونی بشنجی سلطان محمدخان حضرتلری بشکطاش سرای همایوننندن دکز یولیله سیرکه‌جی‌یی اورادن باب عالی ، دیوان یولیله — بوتون خلقك آلقیشلری ، احتراملری اورته‌سنده — « دائرهٔ عسکریه » یی تشریف بویوردیلر . خنکار دائره‌سنده وکلا ، علما ، مجلس اعیان ، مبعوثان اعضالری ، اوردینك بوتون ارکانی ، امراسی ، ضابطانی ، حضور شاهانه‌دن سلامله ، تعظیمات ایله کچوب بیعت مراسمنی یاپدیلر .

پادشاهمز افندمز « مشروطیتك ایلك پادشاهی » اوله‌رق آلقیشلانیوره

امیرالمؤمنینك خلوص قلب ایله ، خلوص وجدان ایله عثمانلی ملتنك مسعود اولماسنه ایتدیکی دعالر بوتون کوکللری قابارتیور ، کوزلری طاتلی طاتلی صولاندیرییور ایدی .

آرتق مشروطیت عثمانلی طوپراغنه ، باشنده — اك بویوك عثمانلی اولان — کوزل کوکللی سوکیلی بابامز پادشاهمز اوله‌رق بوتون عثمانلیلرك کوکللرینه کیرییور ، یرله‌شیور ایدی .

بشنجی سلطان محمد خان حضرتلرینی شهزاده‌لکلرنده استبداد رنجیده ایتمش ایدی . عثمانلی خاندانی شهزاده‌لرینك مشروطیته ، حریته یاقیشور صورتده سربست یاشامه‌لریله قدرلرینك شرفلرینك آرتمه‌سنی آرزو بویوردیلر . هر بری کرچکدن بر حر عثمانلی شهزاده‌سی اولدی .

سلطان عبدالعزیزك برنجی اوغلی اولوب عثمانلیلرك عادتلرنجه ، قانونلرنجه « ولی عهد سلطنت » بولونان شهزاده یوسف عزالدین افندی حضرتلرینك موقع وشرفلری مشروطیته لایق صورتده محافظه اولونمغه باشلادی .

ولیعهد حضرتلرینك کچنلرده اوندره‌یه سیاحتله وفات ایدن انکلتره قرالی یدنجی ادواردك جنازه آلاینده عثمانلی پادشاهی ، عثمانلی ملتی نامنه حاضر بولونمالری بزده ایلك کورولن حاللردندر . بوده مشروطیتك - صاییسی چوق - نعمتلرندن بریدر .

مشروطیت مشروعه‌مزك ، حریت ملیه‌مزك دوامنه قانونلرمزه رعایتله ، هیچ طورمایوب چالیشمقله خدمت بوینمزك بورجی اولدیغی کبی مشروطیتپرور سوکیلی پادشاهمزك افندمزك سعادتله ، سلطنتله اوزون عمر سورمه‌سنه جاندن ، کوکلدن دعاده بورجمزدر .

کنجلره ، کنج قیزلره

هر قصه‌دن بر حصه آلمق ، اسکیدن قالمه عادتدر .

یدنجی عصر یاشنی کچورمکده اولان عثمانلیلرك تاریخی ، اویدورلمش ماصاللر (مثاللر) دکل ، کچمش کونلرك حکایه‌لریدر . بو صحیح قصه‌لردن آلینه‌جق فائده‌لی حصه‌لر واردر .

یوقاریده‌کی صحیفه‌لر بوکون داها کنج ، کنج اولدقلری قادار فکرلری دینج ، اولان ارککلر ، قیزلر ایچون یازلدی . اونلر یارین عثمانلی وطننك همشهریلری ، آنالری اوله‌جقلر . بوکون مشروطیتك قورودیغی وطنی ، کله‌جك کونلرك همشهریلری تارلالری سورمك ، اورمانلری یتشدیرمك ، فابریقه‌لر وجوده کتورمك ، شوسه یوللرله تیمور یوللرله قصبه‌لری ، لیمانلری بربرینه باغلامق ، عثمانلی دکزلرینی ، ساحللرینی یابانجی کمیلردن قورتارمق تجارتی کندی کمیلریله ، تیمور یوللریله یاپمق ایله شنلندیره‌جك ، قورویه‌جقلردر .

ارککلر بویله چالیشورلر ایکن آنا اوله‌جق ، زوجه اوله‌جق بوکونکی قیزلرده یارین ئولرینك ایشلریله اوغراشه‌جق ، « ادارهٔ بیتیه » دنیلن علم ایله اوئولرك اداره‌سنی دوزلته‌جك ، یمك پیشورمه‌سنی لباس بچوب دیکمه‌سنی اوکره‌نه‌جك ، ثروتی اولانلر مطبخه اینمسه‌لرده اوراده چالیشانلری کوزله‌یه‌جك ، چوجقلرینی ، تربیه ایده‌جك وطنه بیلکیلی ، فائده‌لی اولاد یتشدیره‌جکلردر .

یارین عائله‌یه باش اوله‌جق کنج همشهری !

سن بو سعادته ایرمك ایچون اوقو ، چالیش ؛ علم ، فن اوکرن ، فن اوکرنمزسه‌ك تیمور یوللرینی آرابه‌لری چکوب ــ بیکلرله کیلومتره‌لك اوزاق یرلره سوروکله‌ین ــ لوقوموتیفلری یاپه‌مازسك .

تجارت لیمانلرینی ، اولیمانلره کله‌جك بخارلی کمیلری (واپور) دکزلرده بالیقلر کبی یوروتوب یوزدیرن ماکنه‌لری یاپه‌مازسك .

سنك ملکك ، سنك اجدادیکك یتیشوب برله‌شدیکی یرلر ، سنك عائله‌کك سعادتله اوطوروب یاشادیغی طوپراق اولان عثمانلی وطننه کوز دیکمش ؛ قاره‌دن ، دکزدن کله‌جك ، طوپراغی اجدادیکك قانیله یوغرولمش اولان اوعزیز وطنی الکدن قوپارمق ایسته‌یه‌جك بریابانجی تفنکیله ، طوپیله ، زرهلی کمیلریله کله‌جك . سن فن (علوم ریاضیه ، علوم طبیعیه) اوکرنمز ، بیلمز ایسه‌ك دشمنه قارشی قویه‌جق تفنکی ، طوپی ، زرهلی‌یی یاپه‌مازسك .

کوکلی بوتون وطن سوداسیله قابلی مشروطیت اوغلی !

سنك وطنه اولان محبتکده شبهه ایتمکه اوتانیورم ، مادام که وطنی سه‌ویورسك ، البته چالیشورسك . مادام که چالیشه‌جقسك ، کرچك علملری ، فنلری اوکره‌نورسك . فن اوکره‌نورسه‌ك سن ده مسعود اولورسك ، عائله‌ك ده .

یارین عائله والده‌سی اوله‌جق خانم قیزجغز !

سن چالیشور ، ئه‌ویکك اداره‌سنی ، نظافتنی تأمین ایدرسه‌ك ارککك آقشامه قادار چالیشمش ، یورغون ئه‌وه کلدیکی زمان سنك اوکا حاضرله‌دیغك حضورله ، سعادتله بختیار اولور . ایرتسی کون یکی‌یه چالیشمق ایچون تازه قوت بولور .

شهرلیسیده بویله کویلیسیده .

برمملکتك عائله‌لری مسعود اولورلرسه اوعائله‌لرك طوپلانوب باپدقلری ملتده مسعود اولور .

مادامکه مشروطیت سکا حریت ویردی ؛ اوحریتله چالیشمق آرتق الکده‌در . حریتله چالیش اما ، قانونه‌ده اطاعت‌ایت . قانونی یاپان سنسك ، فقط اوقانونه سن ده اطاعت ایتمکه بورجلیسك ، قانونی اولمایان ، قانونلرینه اطاعت ایتمه‌ین ملت حریتنی غیب ایدر . حریتنی غیب ایدن ملت « یوق » اولمغه محکومدر .

حریتله چالیش ، بختیارلغکی تأمین ایت اما ، اخلاقی‌ده اونوتمه : اخلاقی بوزوق اولان برملت ده یوق اولمغه محکومدر .

مدنیت برانسانه بکزه‌تیلورسه اخلاق اونك جانی ، فضیلت اونك روحیدر .

ملتکزك تاریخندن چالیشمامق ، قانونلره رعایت ایتمه‌مك ، قانونسز قالمق ، طوتدیغی ایشده برپروغرام آردی صیرا کیتمه‌مك ، علم ، فن اوگرنمه‌یوب جهل قرانلغنده سنده‌له‌مك تجارتله ، صنعتله پاره قازانمایوب کشکول آچمش دیلنجیلر کبی حکومت قاپولرنده ایش آرامق ، الینه کچن پاره‌یی اسراف ایدوب سفیل قالمقلغك عاقبتی فنا اوله‌جغی درسینی اوکرنمش آلمشسکزدر .

بونهلکه‌یه دوشمه‌مك ، چالیشمق‌هیچ طورمایوب ، یورولمایوب چالیشمق ، آنجق چالیشمق اوله‌جغی حصه‌سنی‌ده آلورسه‌کز البته بختیار اولورسکز . وطن هردوولو تعرضدن مصون قالور .

صوك محمدتوفیق

اخطار

لسانمزده صدالی « واو » لر اوچ دورلو اوقونور . بو صدالری بربرندن آییرد ایتمك ، عبارەنك دوزگون اوقونماسینی قولایلاتمق ایچون بزواولولرك شكلنی اشاغیکی اورنكده گوستریلدیگی کبی یاپدق : « کچن گون گزوب گوردیکمز باغچەنك یابیلیشی دوزگون ، چیچکلری بك گوزل ایدی . اونك بگزری قولایلقله بولونماز . »

اونك قولایلق	— و
گون ، گزوب ، دوزگون ، گوزل	— و
گوردیکمز	— و
بولونماز	— و

تصحیح

۱۷۷ نجی صحیفەدە « سپتجیلر کوشکی » یا گلیشدر . طوغریسی « سنان پاشا قصری » در .

فهرست

صحیفه

ایلك سوز ٢
گیریش ٤
تاریخك بزه خبر ویردیگی اسکی ملتلر ٨
تورك نسللری ١٠
اسلامیتك ظهوری ـ امویلر ، عباسیلر دورنده اسلام فتوحاتی ١٤
قرون وسطی — اهل صلیب محاربه‌لری ١٩
عثمانلیلرك تاریخچه ایلك طانیلیشی ٢٤
قایی خانلیلرك آناطولینك بر بوجاغنده یرلشمه‌لرندن عثمانلی ٣٥
دولتنك قورولدیغی تاریخه قادار .

برنجی کتاب

عثمانلی دولتنك قورولوب بویومه‌سی ٤٣
عثمانلیلرك آناطولیده یرله‌شمه‌لری ـ روم ایلنه گچمه‌لری ـ
تیمورله آنقره محاربه‌سی ـ بوزغونلق ـ شهزاده‌لرك بر بریله
اوغراشمه‌لری .
خلاصه ـ تیمورله آنقره محاربه‌سنه قادار ٧٧
عثمانلیلغك تیمور بوزغونلغندن قورتولماسی ـ آناطولیده، روم ایلنده ٨٣
یکیدن قوت بولماسی ـ استانبولك فتحی
خلاصه ـ آنقره محاربه‌سندن استانبولك فتحنه قادار ١٠٦

صحیفه

ایکنجی کتاب

قرون اخیره‌نك باشلامه‌سی ـ استیلا دوری ـ استانبولك ١٠٩
فتحندن خلافت اسلامیه‌نك آل عثمانه انتقالنه قادار

قانون سلطان سلیمان — صوقوللینك اولمسنه قادار ١٢٨

ایران محاربانی — مجار سفرلری — گریدك فتحی ١٦٨

کوپریلی صدارتی — ایکنجی ویانه محاصره‌سی — قارلوفچه ٢٣٩
معاهده‌سنه قادار

عثمانلیلرك مجارستاندن چکیلمه‌لری ـ روسلرك استیلادوری ـ ٢٨٢
قاینارجه معاهده‌سی

خلاصه ـ استانبول فتحندن سلیم ثالثك جلوسنه قادار ٣٤٢

اوچنجی کتاب

عثمانلیلرده یکیلك تشبثلری ـ عثمانلیلغی قورتارمغه جالیشان ٣٦٥
ایکی پادشاه — سلیم ایله محمود

کلخانه خط همایوننده عثمانلی مشروطیتنه قادار ٤٠١

مشروطیت ، حریت کونلری ٤٨٠

عهد جلیل حضرت پادشاهی ٤٨٣

گنجلره ، گنج قیزلره ٤٨٥

صوك

3 1761 06980667 7